

Jaarstukken 2022

Provincie Noord-Brabant

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Leeswijzer	4
Inleiding	5
Realisatie op hoofdlijnen	5
Programma 1 Bestuur en veiligheid	13
Programma 2 Ruimte en wonen	22
Programma 3 Water en bodem	31
Programma 4 Natuur en milieu	43
Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling	57
Programma 6 Energie	71
Programma 7 Landbouw en voedsel	79
Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit	95
Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling	105
Programma 10 Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed	113
Algemeen financieel beleid	123
Paragrafen	129
Bedrijfsvoering	129
Provinciale heffingen	137
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	146
Onderhoud kapitaalgoederen	150
Onderhoud wegen	150
Onderhoud vaarwegen	153
Onderhoud provinciale gebouwen en installaties	154
Treasury	155
Verbonden partijen	163
Ontwikkelbedrijf en grondbeleid	182
Europese programma's	190

Leeswijzer

Programmaverantwoording

In de programma's zijn de doelen, prestaties en middelen van de provincie opgenomen:

- Wat willen we bereiken?? Dit zijn de doelstellingen die de provincie op lange termijn wil bereiken en, onze koers 2030. Doelstellingen worden uitgedrukt in outcome indicatoren
- Wat gaan we daarvoor doen? Dit zijn? prestaties en concrete acties die de provincie op korte termijn onderneemt om onze doelstellingen te realiseren. Prestaties zijn uitgedrukt in output indicatoren
- Wat mag dit kosten? Dit is de weergave van middelen die met de realisatie van onze doelstellingen en prestaties zijn gemoeid.

Paragrafen

In de paragrafen wordt het beleid op een aantal specifieke onderdelen uiteengezet. De paragrafen geven daarmee een dwarsdoorsnede van de programma's op deze onderdelen.

Op grond van het BBV zijn zeven paragrafen voorgeschreven. Naast de verplichte paragrafen zijn ook de paragrafen "Investeringsagenda" en "Europese programma's" opgenomen.

Weergave van bedragen

Anders dan tot nu toe gebruikelijk zijn de cijfers in de programmaverantwoording en op enkele andere plaatsen in de jaarstukken voorzien van een aanduiding "V" of "N". Daarbij dient "V" gelezen te worden als "Voordelig" en "N" als "Nadelig".

Deze aanpassing is doorgevoerd omdat het correct interpreteren van negatieve en positieve cijfers vaak tot verwarring leidt. Zo zijn lasten nu herkenbaar als "Nadelig" en baten dus als "Voordelig".

Bedragen zijn veelal weergegeven in hoeveelheden van € 1.000. Bij de optelling van bedragen lijken soms verschillen te bestaan. Zo lijkt het voorbeeld hieronder te laten zien dat 3 keer € 1.000 optelt tot € 4.000, maar in werkelijkheid gaat het om afgeronde bedragen én dus ook om afgeronde totalen:

Bedragen waarmee gerekend wordt	Gepresenteerde bedragen x € 1.000
1.400,00	1
1.400,00	1
1.400,00	1
Totaal	4

Inleiding

Realisatie op hoofdlijnen

Algemeen

We constateren dat de geplande realisatie van ambitie en doelstellingen grotendeels zijn gerealiseerd. Desalniettemin hebben nagenoeg alle programma's te maken gehad met de vertragende effecten van de maatschappelijk-economische dynamiek in 2022, zoals inflatie, de energiecrisis, en distributieproblematiek. Prestaties die niet volledig zijn gerealiseerd worden naar verwachting in 2023 afgerond. Voor gedetailleerdere informatie verwijzen we naar de verantwoording in de diverse programma's.

Programma 1: Bestuur en Veiligheid

Het afgelopen jaar is er veel aandacht besteed aan de ontwikkeling van het beleidskader Toekomstbestendig Bestuur, waarbij gesprekken zijn gevoerd met medeoverheden, maatschappelijke partners en het bedrijfsleven. In november 2022 en januari 2023 zijn gesprekken gevoerd met gemeentesecretarissen, strategen, burgemeesters, wethouders, regiobestuurders, vertegenwoordigers van Brabantstad en waterschapbestuurders om het beleidskader te bespreken. Het beleidskader, inclusief het nieuwe provinciale participatiebeleid en de participatieverordening, zal ter besluitvorming voorliggen in Provinciale Staten in 2023. Verder is er langs drie actielijnen gewerkt aan de uitvoering van de bestuursopdracht Veilig en weerbaar Brabant, waarbij onder andere een tv-serie over ondermijning is gepresenteerd en een Brabantse norm weerbare overheid is ontwikkeld om een gezamenlijk basisniveau in de aanpak van ondermijning te stimuleren. Ook is er een reflectief onderzoek uitgevoerd naar de provinciale bijdrage aan de aanpak van ondermijning in Noord-Brabant, dat vergezeld ging van suggesties voor het vervolg en is aangeboden aan de gedeputeerde.

Programma 2: Ruimte en Wonen

In 2022 zijn het Beleidskader Leefomgeving en Beleidskader Wonen en Werken opgesteld en aangeboden aan PS om in het tweede kwartaal van 2023 te worden vastgesteld. De uitvoering van de Aanpak Stikstof en de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 1.0 is voortgezet met de focus op natuurherstel, verlaging van stikstofdepositie en maatschappelijke economische ontwikkeling, ondanks onzekerheden als gevolg van landelijke beleidsontwikkeling en juridische ontwikkelingen. Het Brabants overzicht stikstofdata heeft bijgedragen aan het verzamelen van informatie over stikstofemissies en –deposities, en het Stikstofloket heeft ongeveer 50 casussen geadviseerd en ondersteund. In totaal is er een reductie van 46.000 kg ammoniakemissie en wordt 46.000 m² stallen geminderd. In 2022 is er hard gewerkt aan de versnelling van de woningbouwopgave. Dit heeft geresulteerd in een topscore van 13.250 extra woningen. Verder is er in 2022 een verstedelijkingsstrategie opgesteld in samenwerking met het Rijk en de regio's. Provincies moeten voor oktober 2023 Ruimtelijk voorstel opstellen. Het startpakket is in december 2022 ontvangen.

Programma 3: Water en Bodem

Het programma Water en Bodem is voortvarend aan de slag gegaan met de uitvoering van het Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027 (RWP). In 2022 lag de aandacht bij de urgentie om op korte termijn (2027) te voldoen aan wettelijke eisen voor waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid en natuur. Zo is met de waterschappen verder gewerkt aan onder meer beek- en kreekherstel en maatregelen om verdroging tegen te gaan. Tevens is met partners een doorstart gemaakt met bodemvitaliteitsmaatregelen via het traject BodemUP 2.0, zijn projecten rondom rivierverruiming verder opgepakt, en is gewerkt aan klimaatadaptatie in stedelijk gebied. De droge zomer van 2022 maakte eens te meer duidelijk hoe belangrijk de provinciale inzet voor een klimaatrobuust water- en bodemsysteem is. Op basis van het in 2022 uitgebrachte Droogte-advies voor Brabant, van de onafhankelijke Adviescommissie Droogte, en het in

2022 gepresenteerde rijksbeleid 'Water en Bodem Sturend' is geconstateerd dat aanpassing van het RWP mogelijk noodzakelijk is mede in het licht van uitvoerings-risico's.

Programma 4: Natuur en Milieu

Het Beleidskader Natuur is voor de periode 2023-2030 in oktober 2022 vastgesteld. Dit jaar is het natuurbeleid in Noord-Brabant in circa 150 gebieden in samenhang met andere opgaven zoals water, bodem, stikstof, klimaat en landbouw opgepakt. In 17 van deze gebieden komen veel opgaven nauw samen, namelijk 14 stikstofgevoelige Natura2000-gebieden en 3 gebieden met een grote klimaatopgave. Eind 2022 is vanuit de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak in 7 gebieden een verkenning uitgevoerd, in 7 andere gewerkt aan het uitwerken van een gebiedsvisie en in 3 aan planuitwerking. Via Statenmededelingen is geïnformeerd over de voortgang.

Het beleidskader Milieu "Een gezond milieu voor een gezonder leven" is in november 2022 vastgesteld. Het geeft invulling aan de Brabantse Omgevingsvisie met extra aandacht voor Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) en lichthinder. Het doel "van norm naar continue verbetering" sluit aan bij de ambitie om in 2050 op alle aspecten beter te presteren dan de wettelijke minimale norm. De verbeterfilosofie sluit aan bij de kernwaarden van de Omgevingsvisie en bij de opzet van de uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord. Bij het uitwerken van onze opgaven kijken we altijd naar mogelijkheden om tegelijkertijd de luchtkwaliteit te verbeteren. Op basis van het beleidskader is eind 2022, de Uitvoeringsagenda Milieu 2023 vastgesteld.

Programma 5: Economie, Kennis en Talentontwikkeling

In 2022 lag de focus bij het programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling op uitvoering, in een jaar van herstel na de coronacrisis en nieuwe onzekerheden door de oorlog in Oekraïne en inflatie. Alle uitvoeringsagenda's onder het Beleidskader Economie 2030 zijn vastgesteld. In 2022 zijn onder andere 8 innovatiecoalities opgestart rondom maatschappelijke opgaven en sleuteltechnologieën, is er een kennispact afgesloten met alle Brabantse hoger onderwijsinstellingen en zijn datacoaches opgeleid om mkb bedrijven verder te helpen. In Breda is gestart met een campus en ecosysteem rondom de gamingsector. Ook is er een eerste stap gezet met betrekking tot de mainportstatus van de Brainportregio, met een omvangrijk pakket aan afspraken en investeringen tussen de provincie en het Rijk. Zo komt de groeimotor van Nederland niet stil te staan.

Programma 6: Energie

In 2022 ontstond naast transportschaarste lokaal ook afnameschaarste voor bedrijven. Brabant heeft actief bijgedragen aan het Landelijk Actieprogramma Netschaarste en is via de Taskforce Transportschaarste de samenwerking met netbeheerders en gemeenten gestart. De provincie heeft samen met de BOM en TNO (partner in Solliance) een samenwerkingsovereenkomst getekend om in de komende 3 jaar een nieuwe innovatieve productielijn te ontwikkelen van een nieuwe generatie flexibele dunne film zonnetechnologie. In de samenwerking met maatschappelijke partners speelden Brabant Geeft Energie (BGE) en het programma Sociale Innovatie Energietransitie (SIE) de hoofdrol. Er werd gestimuleerd om in RES regio's in regionaal verband energiebesparing, en daarmee het structureel aanpakken van energiearmoede, te versnellen.

Programma 7: Landbouw en Voedsel

De dynamiek in de landbouwsector is erg groot. Met name veehouderijbedrijven zijn op zoek naar perspectief. Met de maatregelen in het kader van de Routekaart 2024 willen we veehouders ondersteunen. De transitie van het landbouw- en voedselsysteem komt op gang. Het in 2022 vastgestelde beleidskader voor het toekomstperspectief 2030 van het Brabantse landbouw- en voedselsysteem beschrijft de ambitie om een slim, waardevol, circulair en verbonden systeem te creëren. Daarbij wordt tegelijkertijd bevorderd

dat het landbouw- en voedselsysteem zich op een goede wijze tot haar omgeving verhoudt. Met de Uitvoeringsagenda Mest wordt aandacht besteed aan professionele mestbewerking dicht bij de bron, wat cruciaal is voor een kringlooplandbouw die mest als waardevolle grondstof beschouwt en overlast minimaliseert. Bovendien wil Brabant ook op dit punt de innovatie bevorderen en een groene proeftuin zijn. Brabant heeft de meest ambitieuze doelstelling voor biologische productie en vergroot de vraag hiernaar door de inkoop van biologische catering bij overheden en bedrijven. Om vooral jonge boeren te behouden en steunen is een actieplan opgesteld. Deze kent vier hoofdlijnen: beter toegang tot kapitaal en middelen, meer podium voor jonge boeren, innovatie en toegang tot kennis en verbeterde instroom bij agrarisch onderwijs.

Het rijk heeft in het kader van de versnelling NPLG een fiche gehonoreerd waarmee een intensivering kan worden gegeven aan de bevordering van natuur inclusieve landbouw, de biodiversiteitsmonitor melkveehouderij en het real time meten en monitoren. De opening van de Dutch Food Week vond dit jaar in Brabant plaats.

Programma's 8 en 9: Basisinfrastructuur mobiliteit en Mobiliteitsontwikkeling

De uitvoering van het mobiliteitsbeleid stond in 2022 onder zware (financiële) druk door de nasleep van corona, de dynamiek rondom stikstof, vertraging in uitspraken van de Raad van State, teruglopende financiële middelen en de recente prijsstijgingen.

Dit heeft bijvoorbeeld effect op de uitvoering van de basistaak van OV-concessie (programma 08), zowel de lopende als de aanbesteding van nieuwe concessies. De ambities uit de OV-visie passen we toe op het Programma van Eisen voor de aanbesteding West-Brabant en de noodconcessie Oost-Brabant.

Ook de realisatie van projecten uit de ontwikkelagenda mobiliteit (programma 09) werd en wordt hierdoor beïnvloed, met name de uitvoering van een aantal wegenprojecten op korte termijn is onzeker. Om de impact van het aanhouden van deze projecten te beperken is extra inzet gerealiseerd, op onderhoud van onze provinciale wegen en de mobiliteitstransitie in Brabant. Tijdens het BO-MIRT zijn in 2022 over dit laatste punt belangrijke afspraken gemaakt, mede in het licht van o.a. de grote woningbouwopgave.

Programma 10: Vrijetijd, cultuur, sport en erfgoed

We willen dat Brabant aantrekkelijk is voor inwoners, bezoekers en werknemers. Een Brabant dat onderscheidend is, waar tradities en innovatie samengaan. Waar we creativiteit, innovatie, inspiratie en verbeeldingskracht inzetten bij de aanpak van onze maatschappelijke opgaven. Hiertoe is in 2022 het integrale beleidskader Levendig Brabant 2030 voor het provinciale beleid voor Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd vastgesteld. Het kader bevat de beleidsopgaven, ambitie, doelen en aanpak voor de periode 2023-2030, om te zorgen dat cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd bijdragen aan een levendig Brabant voor iedereen. In 2022 is het pand naast het Noord-Brabants Museum, waar het Design Museum Den Bosch momenteel is gevestigd, aangekocht. Dit biedt de mogelijkheid om het museum uit te breiden en de omvangrijke topcollectie van JK Art Foundation te tonen, waardoor het museum een van de topmusea van Nederland.

Brede Welvaart

De provincie Brabant staat voor fundamentele transitie op het gebied van energie, wonen, milieu, landbouw en voedsel, stikstof, en gezondheid, die grote impact hebben op het dagelijks leven van de inwoners. Het besef groeit dat er nieuwe wegen moeten worden ingeslagen om in de toekomst een welvarend Brabant te garanderen. Brede welvaart, inclusief gezondheid, staat centraal in het bestuursakkoord en de provinciale beleidskaders, waarbij de focus ligt op het verstevigen van de brede welvaart voor Brabanders. Met de in 2022 vastgestelde uitvoeringsagenda wil de provincie samen met partners werken aan het verankeren van brede welvaart in al het beleid en het vergroten en monitoren van het inzicht hierin. Een voorbeeld hiervan is het symposium Brede Welvaart dat in 2022 in samenwerking

met de VBG is georganiseerd. Tijdens dit symposium is onder andere het landelijk kennisnetwerk Brede Welvaart gelanceerd.

Binnen programma's wordt gewerkt aan Brede Welvaart, zoals met de 'diep, rond, en breed' benadering vanuit beleidskader Leefomgeving. Water en Bodem draagt bij door verbetering van de waterkwaliteit, tegengaan van hittestress in stedelijk gebied, en het zorgen voor voldoende en kwalitatief hoogstaand drink- en zwemwater. Het beleidskader milieu legt de relatie tussen gezondheid en milieuhinder. Indicatoren voor Licht, Lucht en Geluid zijn uitgewerkt in een uitvoeringsagenda. De doelstelling "Steeds Beter" streeft naar 3 gezonde levensjaren extra voor alle Brabanders. Subsidie voor natuur- en landschapsbeheer draagt bij aan de hoeveelheid natuurgebied per inwoner en daarmee aan gezondheid. CO2-reductie en een fossielvrije energievoorziening zijn gericht op klimaatverandering en toekomstbestendigheid, en daarmee gezondheid. Landbouw en Voedsel biedt informatie over en toegankelijkheid tot gezond Brabants voedsel, bijvoorbeeld door hun bijdrage aan Dutch Food Week. Sport, Cultuur en Erfgoed zorgen voor een aantrekkelijke provincie om in te sporten en recreëren, en dragen daarmee bij aan Brede Welvaart.

In 2021 is het beleidskader Gezondheid (2021-2030) vastgesteld. Op grond daarvan is in 2022 de eerste dag van de gezondheid georganiseerd. In de begroting 2023 is per begrotingsprogramma één effectindicator gezondheid opgenomen. Alle programma's moeten bijdragen aan het realiseren van drie gezonde extra levensjaren van de Brabander. Bij de jaarstukken 2023 zal voor het eerst verantwoording worden afgelegd op deze indicatoren. In 2022 is daartoe de voorbereiding voor het Gezondheid Informatie Knooppunt gestart, een informatiesysteem dat de voortgang van gezondheid en de gezondheidsindicatoren monitort.

Digitalisering

Als gevolg van de digitale transformatie digitaliseren en dataficeren zowel onze samenleving als economie in toenemende mate. Ook in onze provincie is de digitale transformatie volop ingezet. In 2022 is aan de hand van de Uitvoeringsagenda Digitale Transformatie het datagedreven werken verder geconcretiseerd. Onder meer door data en beleid sterker te koppelen via het project iCatchers, de sturing op digitalisering te versterken, data te benutten voor het verbeteren van bedrijfsprocessen en door nieuwe instrumenten te ontwikkelen zoals het DataLab en Digital Twinning. Het Datalab heeft zich in 2022 ontwikkeld tot de hub voor datagedreven werken waar programma's terecht kunnen bij datavraagstukken. We zien dat hybride en digitaal werken wordt omarmd, wat een goede basis biedt voor verdere ontwikkelingen. Transparantie in wat we doen en oog houden voor de menselijke maat loopt als een rode lijn door alle activiteiten.

Ook binnen de programma's bleef digitalisering in 2022 een speerpunt. Naar verwachting wordt medio 2023 de wet ingevoerd. Hierbij speelt digitalisering een belangrijke rol middels het 'Digitaal Stelsel Omgevingswet'. Overigens gaat deze ingrijpende, omvangrijke digitalisering niet zonder horten en stoten en lijkt het nog wel een uitdaging om dit tijdig en met de juiste kwaliteit gereed te krijgen.

Er is veel aandacht besteedt binnen het programma Water en Bodem voor datagedreven werken. De digitale en interactieve toestandsrapportage 'Brabant InZicht' is geheel geactualiseerd. Beheer en onderhoud van de datastromen zijn geprofessionaliseerd en de achterliggende data zijn voortaan opgeslagen op het provinciale dataplatform. Ook het milieu heeft baat bij digitalisering, de provincie monitort lucht middels (roulerende) meetsystemen. In 2022 is ook de website geo-informatie ontwikkeld van het energiesysteem van Noord-Brabant, waarin data (van RES-en) bijeen is gebracht en de Energiemonitor in opgenomen is. In Voedsel en Landbouw is bijgedragen aan digitalisering met projecten als de Boerderij van de toekomst/praktijkcentrum voor de precisielandbouw en de ontwikkeling van onkruidbestrijdende robots.

Inleiding

In 2022 is er veel gebeurd en veranderd. In het begin van het jaar verloor de Coronapandemie langzaam zijn greep op de samenleving. Dat was fijn want we konden elkaar weer ontmoeten, grote evenementen

organiseren – zoals de Ronde van Spanje – en zonder beperkingen naar school en aan het werk. Tegelijkertijd viel begin van het jaar Rusland binnen in Oekraïne en verschoof de aandacht naar de oorlog en bijhorende gevolgen. Brabant liet zich van haar humane kant zien en nam verantwoordelijkheid voor de opvang van vluchtelingen. Maar er werd nog meer gevraagd van de Brabander. Er was veel onzekerheid rondom de stikstof problematiek. Allereerst voor de agrarische sector, maar ook voor de bouw en industrie. Bovendien werd het leven in 2022 een stuk duurder, met name door de stijgende prijzen van energie. De inflatie raakte iedere Brabander in de portemonnee. En ook als provincie hebben we door al deze ontwikkelingen te kampen gehad met de oplopende kosten en stagnatie in de uitvoering van projecten. In deze dynamiek hebben we echter ook een veerkrachtig en slagvaardig Brabant gezien. Samen met onze partners zijn we erin geslaagd verder te bouwen aan de Brabantse opgaven zoals deze in Omgevingsvisie 'Kwaliteit voor Brabant', het bestuursakkoord 2020-2023 en het Addendum op het Bestuursakkoord 2020-2023 zijn vastgelegd.

Vanuit deze richtinggevende documenten is het gelukt om op veel fronten beleid te ontwikkelen en is via uitvoeringsagenda's de uitvoering in gang gezet. Voorbeelden zijn de beleidskaders Natuur, Milieu, Landbouw & Voedsel en de Uitvoeringsagenda's Gezondheid, Mest, Natuur en Brede Welvaart. Hiermee hebben we een grote stap voorwaarts gezet naar het bereiken van onze overkoepelende ambitie: een Brabant waar het fijn, veilig en gezond leven is en een mooier Brabant dat concurrerend, ondernemend en levendig is.

Rijksopdrachten

In 2022 hebben we als provincie een aantal omvangrijke opdrachten vanuit het Rijk ontvangen. Opdrachten waarin veel opgaven en uitdagingen samen komen. Allereerst is ons verzocht per 1 juli 2023 tot een Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG) te komen waarin de provinciale doelen op natuur, water, stikstof en klimaat bijeengebracht worden. Dit BPLG maakt vervolgens weer onderdeel uit van een andere opdracht. Namelijk om per 1 oktober 2023 tot een ruimtelijk voorstel te komen waarin de perspectieven op verstedelijking, mobiliteit, energie en klimaat en het landelijk gebied integraal worden uitgewerkt. Voor de aanpak van beide opdrachten is in 2022 een stevige basis gelegd. In deze Statenmededeling is PS hierover nader geïnformeerd.

In dit algemeen inleidend hoofdstuk van de jaarstukken 2022 gaan we nu verder in op de realisatie van de geplande uitvoering op hoofdlijnen, de ontwikkelingen van de organisatie en bedrijfsvoering, en de impact van de energiecrisis en inflatie en het financieel totaalbeeld.

Organisatie en Bedrijfsvoering

Koers 2030 is onze blauwdruk voor de continue ontwikkeling van onze organisatie en bedrijfsvoering. We werken via drie uitvoeringslijnen: uniforme beleidssturing, duurzaam begroten, en een toekomstbestendige organisatie.

Via een uniform beleidsproces willen we invulling geven aan de opgaven uit de Omgevingsvisie. De invoering van de Omgevingswet geeft een goede aanleiding om deze ambitie kracht bij te zetten. Elk beleidskader met bijbehorende uitvoeringsagenda('s) moet bovendien antwoord geven op welke rol wij in het betreffende beleid innemen binnen het rollenkader van de Omgevingsvisie. In 2022 zijn daartoe vijf beleidskaders vastgesteld (waarvan één in 2023 nog door PS moet worden vastgesteld). Ook zijn er vijf uitvoeringsagenda's vastgesteld.

We begroten duurzaam om financieel gezond blijven en daarmee ook in de toekomst te kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van Brabant. In het bestuursakkoord en bij de begroting 2021 is besloten vanaf 2025 in totaal € 29 mln. per jaar te bezuinigen op de structurele lasten en is tevens aangegeven op welk programma voor welk bedrag dient bij te dragen aan deze bezuiniging. De invulling van de bezuinigingstaakstelling van in totaal € 29 mln. is bekend en voor het overgrote deel verwerkt in de meerjarenbegroting. Daarnaast wordt gezocht naar manieren om rendement op ons vermogen te verhogen. Op 16 juli 2021 heeft PS de Verordening Treasury Noord-Brabant goedgekeurd, gevolgd door de

Eerste wijziging Verordening op 20 juni 2022 en de vaststelling van het Treasurystatuut Noord-Brabant op 3 oktober 2022, welke op 2 november 2022 in werking is getreden. In het kader van Schoon opleveren is € 25,5 mln. structureel per jaar beschikbaar gesteld om de uitvoering van diverse tot nu toe tijdelijk gefinancierde taken na 2023 structureel voort te zetten.

We investeren in een toekomstbestendige bedrijfsvoering, zodat we ook in de toekomst kunnen meebewegen met de maatschappij. In 2022 heeft de organisatie ingezet op het anders werken, ontmoeten, en reizen. Eind 2022 zijn de verduurzamings- en herinrichtingswerkzaamheden aan de kantoor- en een deel van de vergaderverdiepingen van het Huis van Brabant afgerond. Met oog op de krapte op de arbeidsmarkt, gaat veel aandacht uit naar de Strategische Personeelsplanning en Aantrekkelijk Werkgeverschap, waar we op innovatieve wijze inzetten op het aantrekken en binden van talent aan onze organisatie.

Financieel totaalbeeld

De jaarrekening 2022 laat een bruto positief resultaat zien van € 53,6 mln. Wij stellen voor om in totaal € 9,5?mln. aan prestaties en daaraan gekoppelde middelen over te hevelen van 2022 naar 2023.??

Tevens stellen we voor om per saldo een bedrag van € 39,4?mln. aan extra reservemutaties door te voeren. Indien deze voorstellen worden gehonoreerd, resteert een netto batig saldo van € 4,6 mln. Dit resultaat vloeit terug naar de algemene middelen. Het positieve jaarrekeningresultaat gecombineerd met het feit dat we op koers liggen met betrekking tot de realisatie van de beoogde doelstellingen en effecten stemt tot tevredenheid.??

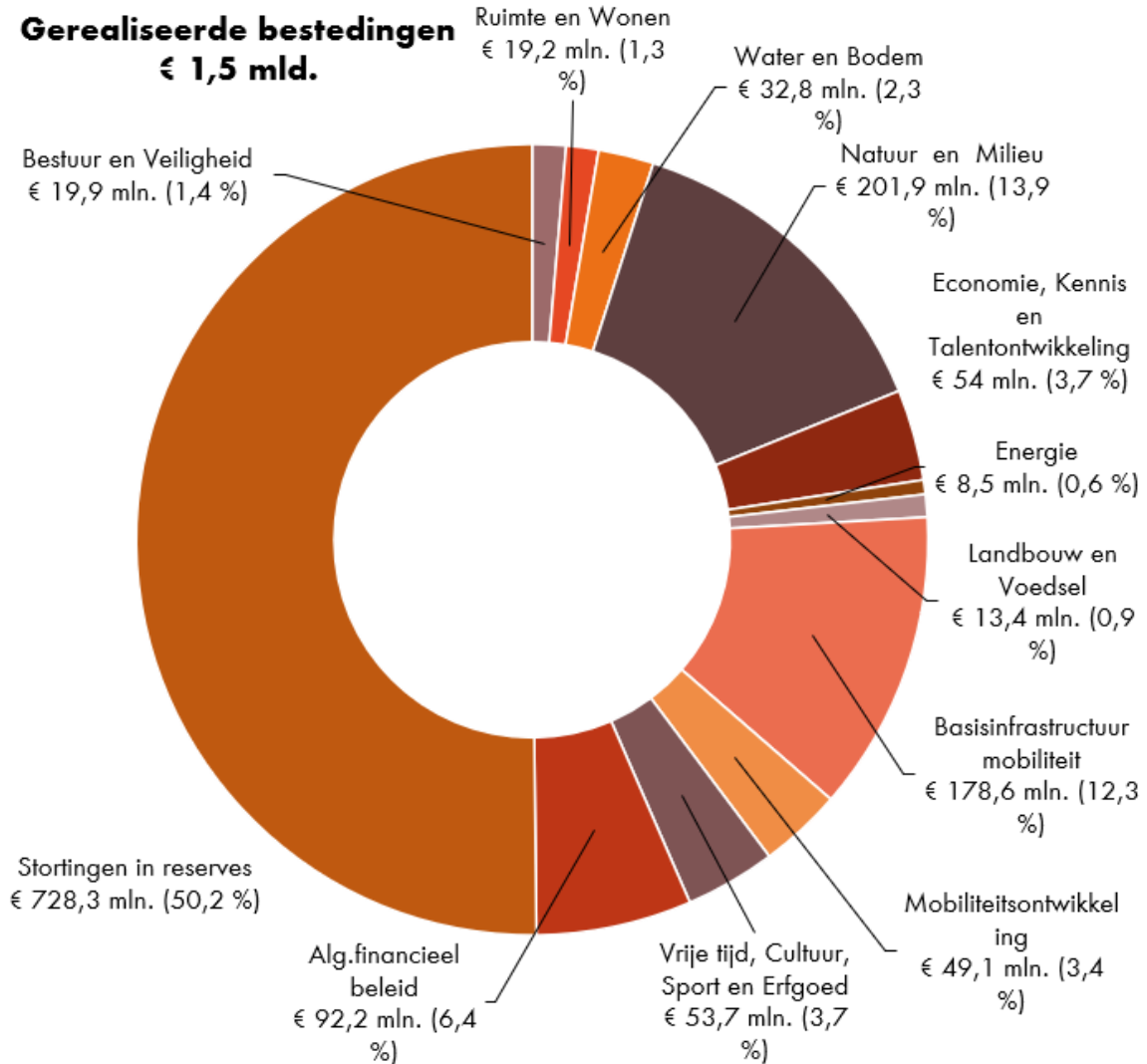
De onderbesteding is in 2022 boven de 10% gekomen, echter is deze lager dan in 2021. Ondanks de extra aandacht voor reëel ramen in het afgelopen jaar ligt de onderbesteding hoger dan onze ambitie. Uit de uitgebreide analyse zijn er 3 categorie verklaringen voor de onderbesteding:

1. Niet te voorkomen. Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling Projecten van derden (totaal 21mln.) van diverse ramingen van projecten van partners is pas na het opstellen van de 2e Bestuursrapportage 2022 informatie ontvangen over bijstellingen van hun ramingen waardoor onze bijdragen ook later tot een last leiden. In de slotwijziging mogen alleen begrotingswijzigingen voorgelegd worden, zonder aankondiging in de 2e Bestuursrapportage 2022, indien het een begrotingsonrechtmatigheid betreft.
2. Had voorkomen kunnen worden. Programma 2 Ruimte en Wonen, Opkoopregeling piekbelasters (16,6 mln.); De individuele overeenkomsten met de ondernemers zijn september 2022 getekend. Daarbij is door het programma niet tijdig onderkend dat de financiële afwikkeling gekoppeld is aan de realisatie van de afspraken in deze overeenkomsten en zodoende de gerealiseerde overeenkomsten pas effectief in 2023/2024 tot een last in de jaarrekening kunnen worden verwerkt.
3. Voorzichtigheidsonderschrijdingen. Over de gehele jaarrekening zijn kleine onderschrijdingen op specifieke producten. Deels laat zich dit verklaringen door het net niet halen van de ambities en deels is dit het gevolg van voorzichtigheidsbeginsel omdat een overschrijding van lasten een formele begrotingsonrechtmatigheid en dit in beginsel zwaarder weegt dan een onderbesteding.

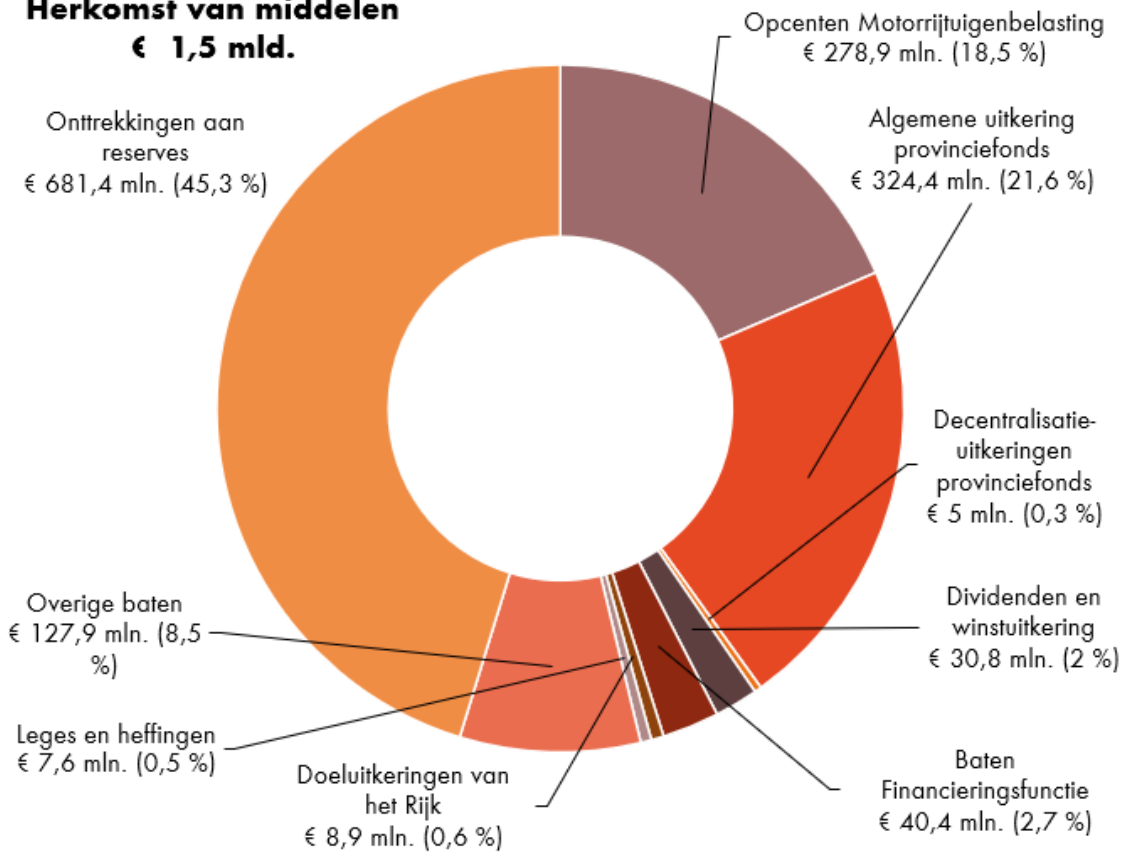
Als de eerste verklaring (niet te voorkomen) gecorrigeerd wordt op de het percentage onderbesteding zou de onderbesteding uitkomen op 9%. De afwijkingen zijn in de verschillenanalyses per programma gedetailleerder toegelicht.

We blijven sturen op beperken van onderbesteding door beter (reëler) te ramen en door in de planning van de realisaties meer rekening te houden met de grote mate van afhankelijkheid van onze samenwerkingspartners.?

De verdeling van de lasten over de verschillende programma's en de verdeling van -en herkomst van middelen is in cirkeldiagrammen op de volgende pagina's weergegeven:?

**Herkomst van middelen
€ 1,5 mld.**

Programma 1 Bestuur en veiligheid

Inleiding

Met betrekking tot het samenbindend thema Brede Welvaart zijn we in 2022 gestart met een verkenning (intern/extern) om zicht te krijgen op hoe het ervoor staat met brede welvaart in Brabant. In het najaar is de uitvoeringsagenda 'Samen werken aan brede welvaart' door GS vastgesteld. Met deze uitvoeringsagenda gaan we als provincie samen met het bedrijfsleven, werkgeversorganisaties, gemeenten en kennisinstellingen invulling geven aan 'Samen werken aan brede welvaart'. In 2022 hebben we een aantal stappen genomen: we zijn aangesloten bij de Academische Werkplaats Brede Welvaart van Tilburg University, we zijn gestart met een populatieonderzoek naar de 'ervaren brede welvaart onder 10.000 Brabanders' en hebben we in samenwerking met de Vereniging Brabantse Gemeenten een symposium 'Samen werken aan brede welvaart' georganiseerd.

Voor de lancering van de nieuwe investeringsronde van het Brabant Outcomes Fund is eind eerste kwartaal 2022 via Europese aanbesteding een fondsmanager aangesteld om het fonds in te richten en het benodigde kapitaal bij institutionele investeerders op te halen. Dit duurt langer dan verwacht.

Voor gezondheid is in de eerste helft van 2022 de Uitvoeringsagenda Gezondheid 2022-2023 opgeleverd. Hierin geven we aan hoe we langs drie sporen werken aan drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander. We zetten daarbij in op: 1) continue verbetering van een gezonde samenleving via het meekoppelen van kansen in de verschillende provinciale programma's; 2) het verbinden van bestaande initiatieven van onze partners zodat zij van elkaar kunnen leren. Hiertoe hebben we de dag van de gezondheid georganiseerd en zijn we partner van de embassy of health tijdens de Dutch Design Week; En 3) het combineren van data/informatie die zicht geeft op interventies en het effect.

Het afgelopen jaar stond in het teken van de totstandkoming van het beleidskader Toekomstbestendig Bestuur. Als eerste formele stap is de startnotitie Toekomstbestendig Bestuur op 22 april jl. in Provinciale Staten besproken. Door Provinciale Staten is later besloten om de besluitvorming over het beleidskader te verplaatsen naar de nieuwe bestuursperiode. Op dit moment wordt verder gewerkt aan het beleidskader en de bijbehorende uitvoeringsagenda. In november 2022 zijn over het beleidskader gesprekken gevoerd met gemeentesecretarissen, strategen bij gemeenten en samenwerkingsverbanden en griffiers. Soortgelijke gesprekken zijn gevoerd met burgemeesters, wethouders en waterschapbestuurders in januari 2023. In 2023 wordt het beleidskader ter besluitvorming aangeboden aan Provinciale Staten.

In 2022 werd tevens uitvoering gegeven aan het initiatiefvoorstel Kind en Democratie, door jongeren te betrekken bij de provinciale politiek, beleid en organisatie. Zo werd in november 2022 de tweede Brabantse jongerentop gehouden en vonden weer jongerendebatten in de Statenzaal plaats. Van de activiteiten in 2021 is een digitaal magazine gepresenteerd.

Langs drie actielijnen is in 2022 gestaag verder gewerkt aan de uitvoering van de bestuursopdracht Veilig en weerbaar Brabant: weerbare overheid en samenleving, veiliger buitengebied en kennis & onderzoek. Als onderdeel van een brede beweging tegen ondermijning is, samen met Taskforce-RIEC Brabant Zeeland, een Brabantse norm weerbare overheid ontwikkeld. Het is een handreiking waarmee we stimuleren dat gemeenten en provincie komen tot een gezamenlijk basisniveau in de aanpak van ondermijning en daarmee een zogenaamd 'waterbedeffect' voorkomen.

De samenwerking in BrabantStad verband heeft in 2022 veelal in het teken gestaan van de herijking van de Stedelijke Agenda. In 2022 hebben vier BrabantStad dinsdagen plaatsgevonden, evenals het jaarlijks BrabantStad diner met hoog ambtelijk Den Haag. Daarnaast is voor de fractievoorzitters en woordvoerders uit de gemeenteraden van de 5 steden een bijeenkomst georganiseerd om van gedachten te wisselen over BrabantStad.

Met betrekking tot regionale samenwerking hebben in 2022 met de vier regio's gesprekken plaatsgevonden in voorbereiding op het beleidskader toekomstbestendig bestuur. Daarbij is onder andere gesproken over

het functioneren van de interbestuurlijke samenwerking in de regio's, en de rol die de provincie daarin neemt.

Vanuit de samenwerkingsagenda met de Vereniging Brabantse Gemeenten is in 2022 samengewerkt op 10 strategische thema's. Als onderdeel daarvan is een onderzoek naar de financiële positie van onze gemeenten gestart. Aanleiding hiervoor is o.a. het signaal dat meer en meer gemeenten moeite hebben om tot een sluitende begroting te komen, en de blijvende onzekerheid vanuit het Rijk over financiering vanuit het gemeentefonds. Het onderzoek wordt in het voorjaar van 2023 gepresenteerd en gaat o.a. in op de gevolgen van blijvende financiële onzekerheid voor de toekomst.

In oktober 2022 vond het IPO Jaarcongres plaats in Tilburg, nadat het evenement twee keer eerder wegens corona werd uitgesteld. Ruim 400 provinciale bestuurders en volksvertegenwoordigers kwamen naar Brabant om te netwerken en voor een inhoudelijk programma met een Brabantse insteek.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Bevorderen van bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid en integriteit

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Door een online social media campagne is de meldingsbereidheid positief beïnvloed.
- Door een risicotaxatietool met indicatoren worden de mogelijkheden vergroot om criminaliteit en ondermijning op bedrijventerreinen tegen te gaan.
- Een zogenaamde Bibob-APK (een periodieke check up) stimuleert het verkrijgen van inzicht in de huidige stand van zaken rond de toepassing van de Wet Bibob door de Brabantse gemeenten.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De online social media campagne vindt doorlopend plaats. Het genoemde risicotaxatietool is inmiddels beschikbaar gekomen en hierover zal doorlopend met stakeholders worden gecommuniceerd. Ook de Bibob-APK is afgerond. Voor de zomer is een 7-delige tv-reeks rondom ondermijning gepresenteerd op Omroep Brabant. Deze werd eind 2022 bekroond met de Galjaard publieksprijs 2022 voor overheidscommunicatie. Met deze tv-serie, die ook een enorm bereik had in de sociale media, hebben we laten zien hoe ondermijning ons allemaal raakt.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Cursus 'Vergroting weerbaarheid' verzorgen voor provinciale collega's, die nieuw binnenkomen of die waarvoor dat gezien hun taak van belang is

Omschrijving (toelichting)

Streefwaarden:

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal provinciale collega's dat de cursus 'Vergroting weerbaarheid' heeft gevolgd	100	100		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Vrijwel alle nieuwe medewerkers hebben de cursus gevolgd.

Samen met Taskforce-RIEC Brabant Zeeland gesprekken voeren met gemeenten om hun fitheid tegen ondermijning te stimuleren

Omschrijving (toelichting)

Onder “gemeenten” worden ook verstaan gesprekken met vertegenwoordigers of groepen van gemeenten. Streefwaarden:

Indicator	2022	2023	2024	2025
Gemeenten die stappen zetten om fitheid tegen ondermijning te vergroten	15	15		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De beoogde gesprekken met gemeenten hebben plaatsgevonden, waarbij het accent vanaf medio 2022 steeds meer ligt bij de geïntroduceerde Brabantse norm weerbare overheid. Dit als opvolger van de piramide naar een fitte gemeente.

Uitvoering aanbevelingen uit het Masterplan interne weerbaarheid

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Vrijwel alle aanbevelingen zijn in het afgelopen verslagjaar afgerond of gaan richting afronding. Om de aandacht én onderhoud naar de toekomst vast te houden is eind 2022 een Klankbordgroep Weerbaarheid en Integriteit opgericht. Hierin bespreken actiehouders ontwikkelingen rondom weerbaarheid en integriteit.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Brede Welvaart

Omschrijving (toelichting)

In 2022 leggen we een stevige kennis- en uitvoeringsbasis om brede welvaart zowel in de organisatie als in de regio verder te versterken. Voor het beleidskader gezondheid wordt voor 2022 en 2023 een stevige uitvoeringsbasis gelegd voor de ambitie: “3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030”.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 hebben we een stevige kennis- en uitvoeringsbasis neergelegd om brede welvaart zowel in de organisatie als in de regio verder te versterken. Het heeft geleid tot actielijnen die in 2023 zullen worden uitgevoerd. Voor het beleidskader gezondheid geldt ook dat in 2022 en voor 2023 een stevige

uitvoeringsbasis is neergelegd om de ambitie “3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030” te realiseren. Daarnaast zijn de indicatoren die hiertoe bijdrage per beleidsterrein vastgesteld.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Opstellen van uitvoeringsagenda, die invulling geeft aan rolneming van provincie **Omschrijving (toelichting)**

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben een uitvoeringsagenda brede welvaart opgesteld. Deze is in het najaar van 2022 door GS vastgesteld. De uitvoeringsagenda geeft invulling aan de rolneming van de provincie. Doelstelling is brede welvaart als samenbindend thema te verankeren in al ons beleid, brede welvaart steviger op de agenda te krijgen en samen met partners aan de slag te gaan en inzicht in brede welvaart te vergroten.

In 2022 lanceren we een tweede ronde van het Brabant Outcomes Fund (BOF2) wat bijdraagt aan het versterken van brede welvaart in Brabant

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor de lancering van de nieuwe investeringsronde BOF2 moet een procedure van wensen en bedenkingen worden doorlopen. In 2022 is de aanbesteding van fondsmanager afgerond. In het investeringsklimaat hebben we te maken met diverse ontwikkelingen daardoor de lancering vertraging oploopt.

In de begroting van 2023 worden voor gezondheid indicatoren opgenomen waarover in de S&V documenten wordt gerapporteerd

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In de begroting van 2023 zijn voor gezondheid indicatoren opgenomen waarover in de S&V documenten wordt gerapporteerd.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Een toekomstbestendig openbaar bestuur

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Inwoners zijn bij tenminste zes beleids- en uitvoeringsontwikkelingstrajecten betrokken tot en met 2023

- De kwaliteit van het openbaar bestuur bevorderen we via bestuurlijke samenwerking in Brabant

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De startnotitie Toekomstbesteding Bestuur is in Provinciale Staten besproken. Er wordt gewerkt aan het opstellen van het beleidskader en de uitvoeringsagenda Toekomstbestendig Bestuur. Het beleidskader wordt in 2023 in Provinciale Staten ter besluitvorming aangeboden.

Uitwerking van het nieuwe provinciale participatiebeleid is onderdeel van het nieuwe beleidskader Toekomstbesteding Bestuur. In 2022 zijn inwoners bij diverse beleids- en uitvoeringstrajecten betrokken. Met het verder uitvoeren van de Samenwerkingsagenda provincie Noord-Brabant en de Vereniging van Brabantse Gemeenten 2021-2023 heeft de bestuurlijke, maar ook ambtelijke, samenwerking een nieuwe impuls gekregen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Burgers zijn meer betrokken bij beleidsontwikkeling en -uitvoering

Omschrijving (toelichting)

Toelichting: In 2022 voeren we bij geplande beleidsvormingsprocessen tenminste drie experimenten uit met verschillende vormen van participatie.

Streefwaarden

Indicator	2022	2023	2024	2025
Experimenten met verschillende vormen van participatie bij geplande beleidsvormingsprocessen	3	3		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 zijn inwoners bij diverse beleids- en uitvoeringsontwikkelingstrajecten betrokken, waaronder het beleidskader Levendig Brabant, de uitvoeringsagenda Natuur, gebiedsontwikkeling 't Zoet en verschillende wegenprojecten. Ook organiseerden we in november een jongerentop over wonen, milieu, natuur en participatie.

Opkomst verkiezingen in Noord-Brabant

Omschrijving (toelichting)

Verplichte indicator: De opkomstcijfers in Noord-Brabant van verkiezingen voor de Tweede Kamer, Provinciale Staten en gemeenteraden, weergegeven in % kiezers/stemgerechtigden
Afspraak is geen percentage op te nemen, maar achteraf te rapporteren over de opkomst.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De opkomst bij de Gemeenteraadsverkiezingen 16 maart 2022 in Noord-Brabant bedroeg 46,9%.

Organiseren bestuurlijke samenwerking

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 zijn acht regionale ontwikkeldagen georganiseerd, twee in elke regio.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Gemeenten, waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen voeren hun wettelijke taken conform de wet uit

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- Eind 2023 kunnen we minstens 75% van de Gemeenten, waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen als ‘voldoet’ beoordelen en is er geen die een ‘voldoet niet’ heeft gekregen. (Beoordelingen: voldoet / voldoet gedeeltelijk / voldoet niet)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De realisatie van deze indicator is per toezichtgebied divers:

Het toezicht op Informatie- en archiefbeheer, Omgevingsrecht en Financieel laat slechts een beperkt aantal gemeenten zien in de categorie ‘voldoet gedeeltelijk’ (Informatie- en archiefbeheer: 13, incl. GR'en) Omgevingsrecht: 7 en 1 voldoet niet Financieel: 1).

Het onderdeel toezicht op Huisvesting vergunninghouders laat door alle druk die heerst op de opvang van asielzoekers in 2022 een positief stijgende lijn zien. Over het 1e halfjaar 2022 hebben 36 gemeenten de taakstelling gehaald en 6 gemeenten hebben ‘voldoet gedeeltelijk’ gekregen. Ondanks dat het toezicht over het tweede halfjaar nog volop bezig is, kunnen we met een licht voorbehoud zien dat het 2e halfjaar van 2022 gaat afsluiten met 40+-gemeenten die de taakstelling hebben gehaald. Ergo, er zijn zelfs 37 gemeenten die overeenkomstig de wens van het Rijk een voorsprong hebben weten te bereiken op de veel hogere taakstelling over het 1e halfjaar 2023. Het aantal gemeenten in de categorie ‘voldoet niet’ stijgt echter ook van 9 naar circa 11.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht

Omschrijving (toelichting)

Toelichting

Verplichte indicator: Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht.

Indicator	2022	2023	2024	2025
-----------	------	------	------	------

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht	0	0	0	0
---	---	---	---	---

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor het begrotingsjaar 2022 is vanwege termijnoverschrijding voor het indienen van de begroting 2022 voor twee gemeenten sprake van preventief financieel toezicht in verband met herindeling. De overige gemeenten vallen onder het gebruikelijke repressieve financiële toezicht. Voor het jaar 2023 zijn er geen gemeenten onder preventief toezicht.

We beoordelen of Gemeenten, Waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen hun wettelijke taken uitvoeren conform de wet

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
% toezichtontvangers dat door ons op één of meer toezichtsgebieden wordt beoordeeld	100% *	100% *	100% *	100% *

* Aantal toezichtontvangers op 1-7-2021: 103

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Alle toezichtontvangers (102) zijn in 2022 beoordeeld voor één of meer toezicht gebieden.

We stimuleren dat toezichtontvangers van elkaar leren via toezicht

Omschrijving (toelichting)

Toelichting

We voeren thema-onderzoeken uit met betrekking tot actuele risico-thema's. We delen de uitkomsten en aanbevelingen tijdens regio-bijeenkomsten. We willen stimuleren dat toezichtontvangers van elkaar leren en best practices delen.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal georganiseerde regiobijeenkomsten	4	4	4	4

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We voeren thema-onderzoeken uit met betrekking tot actuele risico-thema's. We delen de uitkomsten en aanbevelingen tijdens regio-bijeenkomsten. We willen stimuleren dat toezichtontvangers van elkaar leren en best practices delen.

Vanuit toezichtsgebied Omgevingsrecht zijn twee regiobijeenkomsten Best Practices met gemeenten en

waterschappen georganiseerd en een kennisbijeenkomst. Op het gebied van Provincie Noord-Brabant - Jaarstukken 2022 (PS 05/23) blz. 18 Informatie en archiefbeheer en Huisvesting vergunninghouders is beide een inhoudelijke kennisbijeenkomst voor alle toezichtsonvangers gehouden. Samen met de Vereniging Brabantse Gemeenten is medio 2022 gestart met een onderzoek naar de financiële positie van onze gemeenten. In september 2022 is het Brabantbrede eindrapport 'Klachten en meldingen Wabo-overtredingen' met conclusies en aanbevelingen gepresenteerd.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Interprovinciaal Overleg (IPO)
- INPA Huis van de Nederlandse Provincies
- Zuidelijke Rekenkamer

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

1. Bestuur en veiligheid

Bedragen x €	Begroting 2022	Begroting 2022 na	Jaarrekening 2022	Verschil begroting -
1.000	oorspronkelijk	wijziging	realisatie	realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	17.416 N	17.392 N	12.317 N	5.075 V
Toegerekende organisatiekosten	5.706 N	7.104 N	7.601 N	497 N
Totaal Lasten	23.122 N	24.496 N	19.918 N	4.578 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	2 V	66 V	128 V	62 V
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	307 V	307 V
Totaal Baten	2 V	66 V	435 V	369 V
Saldo van baten en lasten	23.120 N	24.429 N	19.483 N	4.946 V

Verschillenanalyse

1. Bestuur en veiligheid - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	4.578
	V

Veiligheid	1.709
	V

De realisatie van de bestuursopdracht is achtergebleven ten opzichte van de verwachtingen doordat een aantal activiteiten en initiatieven niet in 2022 gerealiseerd konden worden. Bestuursopdracht veilig & weerbaar Brabant loopt ook in 2023 nog door.

IPO Kwaliteit openbaar bestuur	665 V
--------------------------------	-------

De lasten zijn in 2022 lager uitgevallen door een lagere bijdrage aan IPO vanuit dit programma als gevolg van herijking van de IPO-begroting.

Voorziening Appa	2.128
	V

In de voorziening Appa zijn de pensioenverplichtingen van de provinciale bestuurders opgenomen. De jaarlijkse actuariële herberekening van de levenskansen en de rekenrente leidt tot een vrijval uit de voorziening Appa ultimo 2022 van € 2,1 mln. waardoor de lasten lager uitkomen. Deze vrijval houdt verband met de toegenomen rekenrente.

Brabantstad	147 V
-------------	-------

Het samenwerkingsverband Brabantstad heeft de door de partners bij elkaar gebrachte middelen in 2022 niet volledig tot besteding kunnen laten komen met initiatieven en activiteiten. De zes partners hebben deze middelen bij elkaar gebracht om projecten uit de Stedelijke Agenda te realiseren. Het gereserveerde budget is op in de provinciale begroting opgenomen voor de gezamenlijke partners en zullen gedurende komende jaren worden ingezet.

Toegerekende organisatiekosten	497 N
--------------------------------	-------

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	426 V
--	-------

1. Bestuur en veiligheid - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	369 V
---	-------

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	307 V
--	-------

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	62 V
---	------

Programma 2 Ruimte en wonen

Inleiding

Het programma heeft in 2022 tal van ontwikkelingen gekend. Zo is in het voorjaar de Ruimtelijke Ordeningsbrief van Minister de Jonge verschenen waarmee de basis voor de doorontwikkeling van het ruimtelijk beleid is gelegd. Het Rijk verzoekt middels deze brief de 12 provincies om te komen tot een ruimtelijke voorstel (oktober 2023) en ruimtelijke arrangement (eind 2023). 12 oktober j.l. hebben we vervolgens van het Rijk het startpakket ontvangen waarin het Rijk haar keuzes heeft vastgelegd (zie memo gedeputeerde). Vanuit deze kaders en onze beleidskaders gaan we in 2023 ontwerpnd aan de slag om te komen tot een ruimtelijk voorstel, zie ook statenmededeling hiertoe d.d. 31 jan 2023.

Ook zijn het Beleidskader Leefomgeving en het Beleidskader Wonen en Werken tot stand gekomen welke zijn voorzien om in het voorjaar 2023 vastgesteld te worden. Op basis van deze kaders zullen vervolgens ook de bijbehorende uitvoeringsagenda's worden opgesteld.

Het stedelijk netwerk van Brabant is het 2e grote verstedelijkte gebied van Nederland en staat de komende jaren voor grote uitdagingen. In het BO-Leefomgeving van juni 2022 zijn de ontwikkelprincipes voor een duurzame stedelijke ontwikkeling van stedelijk Brabant met breed draagvlak en complimenten vastgesteld. Tijdens het BO MIRT in november zijn de hoofdkeuzes uit het concept ontwikkelperspectief voor NOVEX-gebied Stedelijk Brabant onderschreven en is afgesproken om op het BO Leefomgeving 2023 tot uitvoeringsafspraken te komen.

Ook op het gebied van gebiedstransformaties zijn stappen gezet. Zo is op basis van opwerking hiertoe in 2022, begin 2023 het besluit genomen om deel te nemen in de entiteit voor de ontwikkeling van Eindhoven XL (Fellenoord), zie PS voorstel 71/22.?

In 2022 is met de toevoeging van 13.850 woningen aan de woningvoorraad de hoogste (absolute) groei in 25 jaar bereikt. Desondanks is de woningbouwopgave onverminderd groot. Op 13 oktober zijn hiertoe bestuurlijke afspraken gemaakt tussen Rijk en provincie (zie Statenmededeling). Deze afspraken worden vervolgens doorvertaald naar regionale woondeals die begin maart 2023 zijn bekrachtigd. Zie verder ook de in juli 2022 aangeboden Voortgangsrapportage Brabantse Agenda Wonen.

We hebben afspraken gemaakt met de regio's over de vestiging van XXL-logistiek binnen onze provincie. Deze afspraken zijn begin 2023 bekrachtigd door PS (zie PS 09/23). Ook is de regeling Grote Oogst vastgesteld waarmee een impuls wordt gegeven aan de verduurzaming van een 13-tal bedrijventerreinen (zie statenmededeling).

Bij de uitvoering van de Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL) is het wachten op een onherroepelijk besluit door de Raad van State (RvS). Op basis van een eerdere uitspraak door RvS is een gewijzigd Provinciaal Inpassingsplan (PIP), PS 32/22 vastgesteld. Eind 2022 is hierover door RvS een (procedurele) tussenuitspraak gedaan.

De uitvoering van programma Aanpak Stikstof en de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 1.0 (BOS) is in 2022 doorgegaan met de inzet in de drie pijlers (de tandwielen) die onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden: versnelling van natuurherstel, verlaging stikstofdepositie en het mogelijk maken van gewenste maatschappelijke economische ontwikkelingen. Daarbij hebben we te maken gehad met een aantal onzekerheden die inherent zijn aan de (landelijke) beleidsontwikkeling, de uitwerking van het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de doorwerking daarvan in Brabant als ook de juridische ontwikkelingen. Het Rijk en de provincies zijn van elkaar afhankelijk bij het realiseren van de stikstofaanpak. Onder andere het uitblijven van de criteria van de Rijksregelingen, vertraagde publicatie van NPLG-doelen en het ontbreken van cijfers over de effecten van bronmaatregelen zorgen voor vertraging in het realiseren van de BOS. We hebben – ondanks deze afhankelijkheid - in onze aanpak voortdurend ingespeeld op ontwikkelingen en hebben daaraan - onder andere - vorm gegeven door de start van de actualisatie van de BOS.

Tot slot is hard gewerkt om ons klaar te maken voor de nieuwe Omgevingswet. De invoering hiervan is inmiddels uitgesteld naar 1 januari 2024.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Verbeteren van omgevingskwaliteit

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- **Werkend stelsel om wettelijke taken, zoals beoordeling van ruimtelijke plannen, onder de Omgevingswet uit te kunnen voeren.**

Vanuit een integrale, gebiedsgerichte benadering – ‘diep, breed en rond’ – participeren we in wisselende rollen (‘richting geven’, ‘beweging stimuleren’, ‘mogelijk maken’) in ruimtelijke ontwikkelingen, zowel binnenstedelijk als in het landelijk gebied en op verschillende schaalniveau's (van lokaal tot Rijk).

- **Voortgang in uitvoering van ruimtelijke (gebieds)ontwikkelingen**

Aan het einde van deze bestuursperiode participeren wij in 10 à 12 stedelijke transformaties en in maximaal 3 coalities m.b.t. de aanpak van leegstand in het buitengebied. Hierin zien we voortgang doordat de ontwikkeling steeds een fase dichterbij de uitvoering komen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Onze regelgeving is op orde en de ruimtelijke plannen zijn tijdig voorzien van passend advies. Hierbij hebben we, vooruitlopend op het nieuwe beleidskader Leefomgeving, gewerkt vanuit een integrale gebiedsgerichte benadering. Ook de participatie in de stedelijke transformaties loopt op koers.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Begeleiden en beoordelen van initiatieven met ruimtelijke impact

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Ook in 2022 hebben we geadviseerd in provinciale projecten, zijn planadviezen gegeven en zijn gemeentelijke plannen beoordeeld. Met 80% van de gemeenten wordt omtrent planologische initiatieven structureel vooroverleg gevoerd.

Implementeren van de Omgevingswet

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

26 januari 2023 is duidelijk geworden dat de invoeringsdatum van de Omgevingswet een verder opgeschoven is van 1 juli 2023 naar 1 januari 2024. Het uitstel is vooral ingegeven door het digitaal

systeem achter de wet, het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Het uitstel geeft de ketenpartners de mogelijkheid om de werking van het DSO grondiger te testen.

Participeren in gebiedstransformaties en aanpakken van leegstand

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De participatie in 10-12 gebiedstransformaties loopt op koers. Zo zijn belangrijke stappen gezet ten aanzien van gebiedsontwikkeling Fellenoord (Eindhoven). Door het Rijk is in juni 2022 een bijdrage van €75 mln. toegezegd voor deze gebiedsontwikkeling en is het voorstel voor participatie opgewerkt (zie Wensen en bedenkingen participatie gebiedsontwikkeling Fellenoord, PS 71/22). Daarnaast is met Breda op basis van de samenwerkingsagenda m.b.t. gebiedsontwikkeling van ‘t Zoet’ in december het ontwikkelperspectief afgerond (zie statenmededeling) en is parallel daaraan gewerkt aan de businesscase en diverse onderzoeken zodat in het voorjaar 2023 over het totaal besluitvorming plaats kan vinden. Voor wat betreft de overige steden zijn intentieovereenkomsten gesloten over de centrumontwikkeling Oosterhout en Stationskwartier Helmond. Verder is uitvoering gegeven aan VAB impuls, waarbij de eigenaren van leegstaande agrarische bedrijven via een voucherregeling worden begeleid in omschakeling, sloop of herbestemming van hun locatie. Ook is in het kader van de leegstands aanpak aan een aantal gebiedsgerichte aanpakken gewerkt. Tot slot is een kennistraject opgestart voor borging van en inspiratie over gebiedsontwikkelingen in het stedelijke en het buitengebied (zie nieuwsbericht).

Uitvoeren ontwikkelaanpak stikstof

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 zijn in het kader van de Maatregel Gerichte Aankoop en beëindiging veehouderijen (MGA1), die op 1 december 2022 is gesloten, 8 piekbelastersovereenkomsten gesloten. In 2023 verwachten wij dat deze agrariërs voldoen aan de voorwaarden van deze overeenkomsten en vóór eind 2024 de opstallen hebben gesloopt.

Daarnaast worden in 2023 waarschijnlijk verschillende rijksregelingen opengesteld: Landelijke Beëindigingsregeling Veehouderijlocaties (LBV), LBV+ en MGA2, opvolger van de MGA1. Openstelling voor LBV en LBV+ wordt verwacht vanaf juni. De criteria voor deze regelingen worden medio 2023 bekend. Aan de hand daarvan zullen de nieuwe streefwaarden voor de te starten aankoopprocedures worden vastgesteld en opgenomen in de begroting. Daarom is de benaming van de indicator aangepast naar ‘Start aankoopprocedures piekbelastersregeling MGA1’, zijn de aantallen van de startende aankoopprocedures MGA1 op 0 gezet en zullen de indicatoren voor de nieuwe rijksregelingen bij Burap-II volgen. In 2023 zullen naar verwachting 40 transacties worden ondersteund door het stikstofloket. De verwachting is dat er minder ondersteuning zal zijn rondom transacties die leiden tot een Wnb-vergunning (door de onzekerheden voor verlening van vergunningen) maar er juist vanwege de onzekerheden veel ondersteuning nodig zal zijn voor het informeren, beantwoorden van vragen en bespreken van andere mogelijkheden.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Versnellen van de woningbouw

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- **Groei van woningvoorraad**
Om in de behoefte aan nieuwe woonruimte te voorzien, zullen de eerstkomende vier jaar (2022 t/m 2025) ca. 50.000 woningen aan de voorraad moeten worden toegevoegd
- **Zorgvuldige inpassing van nieuwe woonruimte**
Circa 70% van de jaarlijkse woningbouw (toevoeging aan de woningvoorraad) wordt op binnenstedelijke locaties gerealiseerd

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er zijn in 2022 13.850 woningen toegevoegd aan de woningvoorraad. De groei van de Brabantse woningvoorraad ligt met deze 'score' op het hoogste niveau in bijna 25 jaar. De voorraadgroei in 2022 is in lijn met de recente afspraken die we hierover met het Rijk hebben gemaakt in oktober 2022. Zie verder de Voortgangsrapportage Agenda Wonen van 5 juli 2022. We voorzien echter wel een uitdaging in het halen van deze aantallen in de komende jaren vanwege o.a. stikstofproblematiek, inflatie, renteontwikkelingen, tekorten aan bouwmaterialen en personeel, oplopende bouwprijzen etc.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Actualiseren informatie over bevolking, bouwen en wonen

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Ook in 2022 hebben we ieder kwartaal onze 'Monitor Bevolking en Wonen' en ons 'Kwartaalbeeld Woningmarkt Noord-Brabant' geactualiseerd. Daarnaast hebben we onze monitoringsactiviteiten geïntensiveerd, om nog meer zicht te krijgen op de voortgang van de woningbouw, op geschikte locaties én mate van vraaggerichtheid.

Actualiseren van regionale afspraken over planning, programmering en realisatie

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor wat betreft detailhandel zijn we voor de regio's Noordoost Brabant en Zuidoost Brabant de afspraken aan het herijken en actualiseren. In de regio's Midden en West volstaan de bestaande afspraken. Voor wat

betreft bedrijventerreinen volstonden de bestaande afspraken, maar willen we op basis van de recente prognoses in 2023 komen tot nieuwe afspraken met de regio's.

Samen met gemeenten voert de provincie een selectief clusteringsbeleid voor de ontwikkeling van grootschalige logistiek in Noord-Brabant, op nieuwe én bestaande terreinen. Hiertoe hebben we in december 2022 afspraken gemaakt met de regio's. De afspraken zijn 1ste kwartaal 2023 door Provinciale Staten met een voorbereidingsbesluit bekrachtigd (zie Voorbereidingsbesluit grootschalige logistiek, PS 09/23). Het beleid is tevens opgenomen in het (ontwerp) beleidskader Wonen en Werken wat voorzien is in het voor jaar 2023 te worden vastgesteld.

Stimuleren van nieuwe woonvormen

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In januari 2023 is de Regeling Collectieve Wooninitiatieven opengesteld, waarmee de provincie ondersteuning biedt voor de haalbaarheids- en ontwikkelfase van duurzame en betaalbare woningbouwprojecten van collectieve initiatiefnemers en sociale ondernemingen. Met de regeling is tevens invulling gegeven aan de op 13 mei 2022 door uw Staten met grote meerderheid aangenomen motie M56-2022

'Stimuleren Collectief Particulier Opdrachtgeverschap'. Verder richten we ons op het realiseren van (meer) flexwoningen wat de komende jaren zijn beslag zal krijgen (zie hiervoor de memo gedeputeerde) en hebben we volop aandacht voor de huisvesting voor ouderen.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Verbeteren van vitaliteit en toekomstbestendigheid van werklocaties

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- **Ontwikkeling van werklocaties**

Vraaggerichte ontwikkeling van vitale en toekomstbestendige werklocaties vanuit de regionale afspraken en samenwerking. Hiertoe maken wij met de vier regio's plannings- en programmeringsafspraken. Voor 2022 agenderen wij nadrukkelijk ook regionale afspraken over detailhandel.

- **Verduurzamen van werklocaties**

13 bedrijventerreinen, waar maatregelen worden genomen betreffende de energietransitie, circulariteit en klimaatadaptatie (grote "oogst")

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op basis van de uitvoeringsagenda Werklocaties 2020-2024 is uitvoering gegeven aan realisatie van de doelstellingen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Actualiseren van informatie over werklocaties en detailhandel

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Eens per bestuursperiode stelt de provincie nieuwe prognoses op over de ruimtebehoefte van bedrijventerreinen en kantoren. In oktober 2022 is de rapportage voor deze bestuursperiode vastgesteld. Uit de rapportage komt naar voren dat de verwachte ruimtevrage van bedrijven(terreinen) fors groter is dan bij de vorige prognose. In tegenstelling tot eerdere prognoses wordt ook extra ruimtevrage verwacht na 2030 (zie statenmededeling).

Actualiseren van regionale afspraken over planning, programmering en realisatie

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor wat betreft detailhandel zijn we voor de regio's Noordoost Brabant en Zuidoost Brabant de afspraken aan het herijken en actualiseren. In de regio's Midden en West volstaan de bestaande afspraken. Voor wat betreft bedrijventerreinen volstonden de bestaande afspraken, maar willen we op basis van de recente prognoses in 2023 komen tot nieuwe afspraken met de regio's.

Samen met gemeenten voert de provincie een selectief clusteringsbeleid voor de ontwikkeling van grootschalige logistiek in Noord-Brabant, op nieuwe én bestaande terreinen. Hiertoe hebben we in december 2022 afspraken gemaakt met de regio's. De afspraken zijn 1ste kwartaal 2023 door Provinciale Staten met een voorbereidingsbesluit bekrachtigd (zie Voorbereidingsbesluit grootschalige logistiek, PS 09/23). Het beleid is tevens opgenomen in het (ontwerp) beleidskader Wonen en Werken wat voorzien is in het voor jaar 2023 te worden vastgesteld.

Verduurzamen van werklocaties en versterken van campussen

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In juli 2022 is de subsidieregeling Grote Oogst vastgesteld waarbij € 3,25 mln. beschikbaar is gesteld voor de versnelling van de verduurzaming van 13 bedrijventerreinen. Voor 12 van de 13 terreinen is reeds een plan van aanpak als basis voor de uitvoering ontvangen. ?

Verder hebben we uitvoering gegeven aan de versnellingsmogelijkheden bij campusontwikkelingen. Zo is bij Pivot Park (Oss) gewerkt aan de verdere doorontwikkeling wat mede zichtbaar is aan de nieuwbouw 'Grizzly' die daar verrijst. Ook hebben we in 2022 het campusbeleid geëvalueerd wat voor 2023 leidt tot verdere aanscherpingen van het beleid.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte
- Stichting Brainport Smart Districts

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

2. Ruimte en wonen

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Vershil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	23.320 N	27.368 N	8.943 N	18.426 V
Toegerekende organisatiekosten	5.748 N	10.251 N	10.218 N	33 V
Totaal Lasten	29.068 N	37.619 N	19.161 N	18.459 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	0	19.858 V	1.199 V	18.659 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	180 V	180 V
Totaal Baten	0	19.858 V	1.379 V	18.480 N
Saldo van baten en lasten	29.068 N	17.761 N	17.782 N	21 N

Verschillenanalyse

2. Ruimte en wonen - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	18.459
	V

Opkoopregeling piekbelasters	16.600
	V

In relatie tot de Opkoopregeling piekbelasters zijn voor 8 aankopen de koopovereenkomsten gesloten. Omdat de aktes van levering in 2023 bij de notaris passeren, komen de aankoopkosten ten laste van 2023.

Specifieke uitkering Nationaal Programma Landelijk Gebied - Uitvoeringskosten	1.023
	V

Eind 2022 heeft de provincie de beschikking voor de Specifieke uitkering NPLG-Uitvoeringskosten ontvangen. De activiteiten voor de totstandkoming van het BPLG, die ten laste van deze SPUK gebracht kunnen worden, worden met name in 2023 gerealiseerd.

Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat	593
	N

Vanwege de onzekerheid rondom (het moment van) de uitspraak van RvS is de raming GOL voor 2022 naar beneden bijgesteld. Ondertussen zijn zo veel als mogelijk voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd en dit heeft geleid tot hogere uitgaven dan verwacht. De overbesteding 2022 wordt verrekend met de toekomstige budgetten voor GOL op de meerjarige begroting.

Aanpak Stikstof	658
	V

De middelen voor de aanpak stikstof zijn vanwege vertraging bij het rijk niet uitgeput in 2022.

Regeling Flexwonen	420
	V

Betreft de inzet van Rijksmiddelen tbv Flexwonen. Er zijn minder subsidies beschikt dan eerder geprognoseerd.

Ontwikkelbedrijf	323
	V

Betreft met name minderuitgaven ten aanzien van verkenningen.

Werklocaties	112
	V

De uitgaven op een diversiteit aan onderdelen van het uitvoeringsprogramma zijn lager dan eerder geprognoseerd.

Toegerekende organisatiekosten	33
	V

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	117
	N

2. Ruimte en wonen - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	18.480
	N

Opkoopregeling piekbelasters	16.600
	N

In relatie tot de Opkoopregeling piekbelasters zijn voor 8 aankopen de koopovereenkomsten gesloten. Omdat de aktes van levering in 2023 bij de notaris passeren, komen de aankoopkosten ten laste van 2023.

Regeling Flexwonen	889
	N

Betreft deels als gevolg van minder uitgaven (0,49 mln.) en deels van een te hoge raming t.a.v. de onttrekking van de Rijksbijdrage (t.o.v. bijdrage PNB).

Specifieke uitkering Nationaal Programma Landelijk Gebied - Uitvoeringskosten	1.023
	N

Eind 2022 heeft de provincie de beschikking voor de Specifieke uitkering NPLG-Uitvoeringskosten van het Rijk ontvangen. De activiteiten voor de totstandkoming van het BPLG, die ten laste van deze SPUK gebracht kunnen worden, worden met name in 2023 gerealiseerd.

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	180 V
--	-------

De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	147 N
---	-------

Programma 3 Water en bodem

Inleiding

De provincie werkt aan schoon, voldoende en veilig water, een schone en vitale bodem en klimaatadaptatie. Dit zijn de vijf centrale beleidsopgaven voor een duurzame klimaatbestendige leefomgeving.

Het jaar 2022 was het eerste jaar van voortvarende uitvoering van het Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027 (RWP) en waarin ook een start is gemaakt met uitvoering van de Maatwerkovereenkomsten met de waterschappen (MOKs), het Bestuursconvenant Grondwater en de adviezen van de onafhankelijke Adviescommissie Droogte. Daarnaast hebben uw Staten in 2022 besloten tot verhoging van de grondwaterheffing, zodat er meer middelen beschikbaar komen om maatregelen tegen verdroging te treffen. Op het vlak van hoogwaterveiligheid zijn diverse dijkverbeterings- en/of rivierverschuifingsprojecten rond de primaire en regionale keringen in voorbereiding (waaronder Meanderende Maas en Cuijk-Ravenstein). Daarnaast is de provincie samen met de waterschappen gestart met het actualiseren van de overstromingsscenario's van de Maas. Ten aanzien van Vitale Bodem is het startschot gegeven voor de uitvoering van het project BodemUp 2.0 - integrale aanpak water en bodem op agrarische gronden - waarvoor aanvullende financiële middelen vanuit het Rijk beschikbaar zijn gesteld. Met het beroepsonderwijs (MBO, HBO) is gewerkt aan onderwijsvernieuwingen om duurzaam bodembeheer een plek te geven in de groene opleidingen. Het project 'Schoon Water voor Brabant' gericht op de bescherming van onze kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden is gecontinueerd, en daarnaast is veel aandacht gegeven aan het terugdringen van medicijnresten en de landsgrensoverschrijdende samenwerking om de waterkwaliteit te verbeteren.

De provincie heeft in 2022 veel geïnvesteerd in de samenwerking met gemeenten en waterschappen als belangrijke samenwerkingspartners in het realiseren van een klimaatbestendig en waterrobuust Brabant. In de Zuidwestelijke Delta, Waterpoort en Geopark Schelde Delta en zijn de volgende projecten uitgevoerd: Voorverkenning gebiedsproces Volkerak-Zoommeer, Water tussen Wal en Schelde, Opstellen Bidbook UNESCO Global Delta status voor het Geopark Schelde Delta, heropening en Inlaat Roode Vaart. Op het gebied van de provinciebrede Klimaatopgave hebben de programma's Water en Bodem en Milieu en Energie het voortouw genomen om deze hoofdoggave uit de Omgevingsvisie in de andere provinciale programma's te verankeren.

De aanpak van de spoedeisende bodemsaneringen loopt conform planning. Met extra aandacht en tijd voor de aanpak van drie bodemverontreinigingen die ontstaan zijn door illegale lozingen van drugsafval. De provincie pakt deze bodemverontreinigingen aan vanuit haar 'vangnet'-bevoegdheden onder de Wet Bodembescherming. Ten aanzien van het onderwerp diffuse loodverontreinigingen is de verwachtingenkaart opgeleverd en worden er, in samenwerking met 5 Brabantse gemeenten, pilots opgestart voor het uitvoeren van bodemonderzoek.

In 2022 kwam daarnaast aanvullend beleid vanuit het Rijk (NPLG, kamerbrief Water en Bodem sturend). Hierdoor, en door een verdere duiding van de urgentie van de droogte-problematiek door de Adviescommissie Droogte, bleken de opgaven en benodigde maatregelen omvangrijker dan vastgelegd in het RWP. Dit noodzaakt verdere doorwerking van het principe en Rijksbeleid 'Water en Bodem sturend' in onder meer het ruimtelijk beleid van provincie, waterschappen en gemeenten en een aanvulling dan wel addendum van het RWP. Tevens bleek in 2022 dat door een combinatie van aanvullende opgaven en uitvoeringsrisico's de huidige begroting van het RWP geactualiseerd moet gaan worden.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Voldoende Water. Niet te weinig diep en ondiep grondwater en oppervlaktewater met optimale zoetwaterbeschikbaarheid en waterverdeling in geval van extreme droogte, en niet te veel oppervlaktewater, om ernstige regionale wateroverlast te voorkomen

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- De grondwatervoorraad is op orde en stabiel op termijn: Grondwaterstand en stijghoogte in de grondwaterlichamen voldoet aan de norm (uiterlijk 2027 moeten beide grondwaterlichamen voldoen, 1 voldoet momenteel niet).
- Voldoende grondwater voor de natuur: Areaal natte natuurparels dat niet langer verdroogd is (uiterlijk 2027 is 12.000 ha NNP niet langer verdroogd).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bovenstaande indicatoren vergen een langetermijnaanpak en medewerking van veel partijen. We moeten meer inzet plegen om bovenstaande indicatoren tijdig te halen. Daarom hebben we in 2021 nadere afspraken gemaakt met onze waterpartners in het Grondwaterconvenant 2022-2027 en de Maatwerkovereenkomsten met de waterschappen (MOKs). Er wordt in afstemming met de Waterschappen en overige uitvoerende partners gewerkt aan een adaptieve programmering en er zijn afspraken gemaakt over het verstevigen van de capaciteit om de inzet op de uitvoering te verstevigen. De eerste aanvragen op basis van de Bijdrageregeling Water en Bodem zijn eind 2022 ontvangen, waarmee middelen naar de waterschappen gaan voor projecten gericht op verdrogingsbestrijding ten behoeve van de natte natuurparels.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Grondwaterontrekkingen

Omschrijving (toelichting)

Vanuit het grondwaterconvenant lopen diverse acties met de samenwerkende waterpartners om de onttrekkingen te beperken onder andere door Waterbesparing en terugdringen laagwaardig gebruik van drinkwater en bij industrie.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Omvang vergunde grondwateronttrekkingen in miljoen kubieke meter	285 (*)	(*)	(*)	(*)

(*) afhankelijk van de ontwikkelingen, de streefwaarde geeft nu de totale vergunde omvang aan van drinkwaterbedrijven en industrie weer, van de vergunningen waar de provincie bevoegd gezag voor is.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Verdrogingsaanpak natte natuurparels

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Hectares binnen natte natuurparel waarin maatregelen zijn getroffen (cumulatief)	500	1.500	3.500	6.500

Hectares buiten natte natuurparel waar maatregelen zijn getroffen, inclusief bodemverbeteringsmaatregelen (cumulatief)	1.000	3.000	7.000	13.000
--	-------	-------	-------	--------

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 is de Bijdrageregeling Water en Bodem opgesteld. De eerste aanvragen op basis van deze regeling zijn ontvangen, waarmee middelen naar de waterschappen gaan voor projecten gericht op verdrogingsbestrijding ten behoeve van de natte natuurparels. Het afgelopen jaar zijn er 233 hectares gerealiseerd; daarnaast bevinden diverse projecten zich in de planvormingsfase of in uitvoering. Hierdoor blijven de streefwaarden voor het jaar 2022 achter. In 2022 zijn er nog geen maatregelen buiten de natte natuurparels genomen maar zijn er wel voorbereidingen getroffen. In de eerste helft van 2023 wordt de totale planning tot en met 2027 besproken in GS-Noord-Brabantse Waterschapsbond.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Schoon Water. Schoon grond- en oppervlaktewater voor onze volksgezondheid en natuur, conform de normen van de Kaderrichtlijn Water; het voorkomen van verontreiniging en het beschermen van diepe grondwatervoorraden.

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- **Basis op orde:** alle oppervlaktewateren en het grondwater voldoen aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in 2027.
 - Alle fysische, biologische en chemische parameters zijn op orde voor zowel de KRW-oppervlaktewateren als de overige oppervlaktewateren.
 - Het grondwaterlichaam verkeert in een goede chemische (grondwater)toestand;
 - Er vindt geen trendmatige achteruitgang van de (grond)- waterkwaliteit plaats
- **Verminderde inbreng stoffen:**
 - De inbreng van antropogene stoffen en stoffen die expliciet in de KRW genoemd zijn wordt voorkomen en beperkt. Dit geldt voor alle gevaarlijke stoffen, ook als er momenteel nog geen waternormen voor zijn, zoals voor PFAS, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en plastics.
- **Grondwater voor menselijke consumptie is blijvend beschermd:**
 - Bronnen openbare drinkwaterwinningen zijn op orde.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De waterkwaliteit voldoet niet overal aan de wettelijke eisen. Dit komt mede doordat het in uitvoering krijgen van oppervlaktewaterprojecten meer tijd vergt dan voorzien, en het effect van maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden door de complexiteit van het bodem- en watersysteem pas met enkele jaren vertraging zichtbaar is.

Als gezondheidsindicator in het kader van ‘drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander’ hanteren we de indicator Schoon Water “Aantal van de 8 met nitraat meest vervuilde grondwaterbeschermingsgebieden dat voldoet aan de norm (van 50 milligram nitraat/liter) in 2025”: schoon drinkwater vormt een essentiële basis voor een gezond leven.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Schoon grondwater

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Percentage landbouwgrond dat deelneemt aan 7e NAP in de 8 met nitraat meest vervuilde grondwaterbeschermingsgebieden	60%	65%	70%	80%
Aantal van de 8 met nitraat meest vervuilde grondwaterbeschermingsgebieden dat voldoet aan de norm (van 50 milligram nitraat/liter) in 2025	6	6	6	8
Percentage deelnemers aan Schoon Water voor Brabant 2022-2026 in de 11 meest kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden (blijvende inspanning nodig)	80%	80%	80%	80%

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De doelstelling voor het project 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (NAP) is nog niet helemaal bereikt. Partijen hebben daarom besloten na intensief overleg om dit project door te zetten. Het ministerie van I&W heeft de benodigde financiering voor 2023 beschikbaar gesteld. Daarna moet het project overgaan/opgenomen worden in het NPLG. Door deze extra inzet kunnen de inspanningen worden geleverd om de doelstelling van het project te behalen.

Schoon oppervlaktewater

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal kilometers (cumulatief) herstelde beken en kreken en Natuurvriendelijke oevers (Kaderrichtlijn Water doelstelling 610 km in 2027)	100	200	300	400
Aantal (cumulatief) opgeloste vismigratieknelpunten (KRW doelstelling 232 stuks in 2027)	50	75	125	150

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 is de Bijdrageregeling Water en Bodem opgesteld. Het afgelopen jaar zijn er 11,9 kilometer herstelde beken en kreek en Natuurvriendelijke oevers en 30 opgeloste vismigratieknelpunten gerealiseerd; daarnaast bevinden diverse projecten zich in de planvormingsfase of in uitvoering. In de eerste helft van 2023 wordt de totale planning tot en met 2027 besproken in GS-Noord-Brabantse Waterschapsbond.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Veilig Water. Veiligheid tegen hoogwater in het hoofdwatersysteem en het regionaal watersysteem.

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Brabant is beschermd tegen overstromingen en biedt Ruimte voor de rivier;
- Het percentage rivierenlandschap waar sprake is van sterke dijken in combinatie met een uitbreiding van de afvoercapaciteit;
- De regionale keringen zijn veilig (100% voldoet aan de norm).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De rivierverruimingsprojecten en de verbetering van de primaire waterkeringen gebeurt door de gezamenlijk partners via een gebiedsgerichte aanpak. De projecten lopen mogelijk enige vertraging op als gevolg van de algemene prijsstijgingen en de stikstof problematiek. We verwachten dat dit in de totaalplanning tot en met 2050 niet tot problemen leidt.

De verbetering van de regionale keringen verloopt volgens planning.

In 2022 zijn we gestart met een analyse van de impact van de Kamerbrief over 'Water en Bodem sturend' en het nieuwe programma Integraal Riviermanagement (IRM) ten aanzien van reservering van zonodig extra ruimte binnen- en buitendijks voor toekomstige rivierverruiming en dijkverbeteringen en mogelijke nieuwe projecten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
<i>Km te herstellen regionale keringen door het waterschap: i.h.k.v. provinciale toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen</i>				
Brabantse Delta	15,9	21,4	(*)	
Aa en Maas			(*)	
De Dommel				

(*) nader te bepalen: betreft een doorlopende 12-jaarlijkse toetsing, daarna te actualiseren voor 2024 e.v.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 zijn voor de te verbeteren keringen langs de Mark, Dintel en Vliet (15,5 km regionale keringen) de procedures doorlopen. In 2022 hebben de projectplannen en bijbehorende omgevingsvergunningen voor alle deelgebieden ter visiegelegen. Er zijn enkele beroepen ingediend bij de Raad van State die in 2023 worden behandeld. In de eerste deelgebieden zijn de werkzaamheden gestart. Naar verwachting is de gehele verbetering eind 2023 conform afspraak afgerond.

Uitvoeren Deltaprogramma Maas

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
<i>Voortgang rivierverruimingsprojecten (MIRT fase)</i>				
* Meanderende Maas	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie t/m 2028
* Oeffelt	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie t/m 2027
* IRM pilot Hoogwater 's-Hertogenbosch / Crèvecoeur	Onderzoek	Vervolgafspraken Realisatie		
* Verlengde brug Veerweg Alphen				
<i>Voortgang ruimtelijke inbedding en goedkeuringsbevoegdheid GS bij versterking van primaire dijken:</i>				
• Ravenstein-Lith (onderdeel Meanderende Maas)	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Cuijk-Ravenstein	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie t/m 2028
• Lith-Bokhoven		Verkenning		
• Geertruidenberg-Amer-Donge-Wilhelminakanaal	HWBP trajectaanpak	Vervolgafspraken		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Eind 2022 is de verkenningsfase van dijkversterking Cuijk-Ravenstein afgerond met het bestuurlijk vaststellen van het voorkeursalternatief en het ondertekenen van de samenwerkingsovereenkomst. De provinciale coördinatie-regeling is in 2022 toegepast ten aanzien van het dijktraject Moerdijk-Drimmelen (HWBP-programma) in verband met hoge urgentie bij deze primaire kering.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Vitale Bodem. Vergroten van de vitaliteit, sponswerking, resistentie tegen ziekten en natuurlijk productievermogen van de bodem voor duurzame landbouw en biodiversiteit.

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- In de agrarische beïnvloedingsgebieden rondom de prioritaire N2000 gebieden en natte natuurparels, in de voedingsgebieden voor strategische grondwatervoorraden, grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden met verhoogd risico op uitspoeling van nitraat en afspoeling van fosfaat is de bodem vitaal en worden de normen voor de Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn gehaald;
 - De sponswerking voor water en voedingsstoffen is op orde: verliezen van voedingsstoffen naar het grond- en oppervlakte- water zijn minimaal en er is geen sprake meer van verdichting, zodat regenwater kan infiltreren;
 - het gehalte aan organische stof is op zodanig niveau dat een gevarieerd bodemleven mogelijk is en meststoffen en water worden gebonden;
- Streven: 100% van de landbouwbodems in 2050 vitaal, gekoppeld aan klimaat adaptieve inrichting en gebruik;
- Ecologische principes nemen een centrale plaats in de agrarische bedrijfsvoering in:
 - het aantal praktiserende boeren neemt toe.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Een vitale landbouwbodem verhoogt het natuurlijke productievermogen van de grond en vergroot de weerbaarheid van de gewassen tegen gewasziekten. Een vitale bodem gaat efficiënt om met mineralen en beperkt zo het uitspoelen van nutriënten naar het grond- en oppervlaktewater. Verder bevordert een vitale bodem de biodiversiteit. Hoe meer en soortenrijker het leven onder de grond, hoe meer en gevarieerder het leven boven de grond.

De klimaatverandering, met wisselende weersomstandigheden als gevolg, versterkt de urgentie voor een vitale bodem. Hoe vitaler de bodem is, hoe beter de effecten van klimaatverandering (zoals lange perioden van droogte en extreme regenbuien) opgevangen kunnen worden.

Het besef dat een vitale bodem een oplossing biedt voor de vele opgaven waarvoor we aan de lat staat groeit. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de Kamerbrief 'Water en Bodem sturend', waarmee het kabinet water en bodem sturend wil laten zijn bij de ruimtelijke inrichting van ons land. Dit groeiende besef, draagt bij aan het bereiken van onze doelen ten aanzien van een klimaatbestendige vitale bodem. Herstel van de vitaliteit van de bodem vergt meerjarige inzet en effecten zijn pas na enkele jaren merkbaar. Daarom staat deze indicator op oranje.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Met agrarische ondernemers bodemverbeteringsmaatregelen doorvoeren in landbouwgebieden

Omschrijving (toelichting)

Een belangrijk instrument om onze doelen voor een vitalere agrarische bodem te realiseren is BodemUP 2.0. Dit project helpt boeren bij het nemen van maatregelen voor een duurzamer bodem- en waterbeheer.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal hectaren (cumulatief) landbouwareaal binnen BodemUp en/of Natuur-inclusieve landbouw / biologische landbouw	1.500	3.000	6.000	12.000

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 zijn via BodemUP 1.0, 580 agrariërs in Noord-Brabant begeleid bij het nemen van bodemmaatregelen. Op meer dan 3.600 hectare is minimaal 1 maatregel genomen.

Organiseren kennisuitwisseling voor agrariërs

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024
Aantal deelnemers aan kennisuitwisseling op praktijklocaties	500	500	500

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Klimaatadaptatie. Aanpassen aan klimaatverandering in alle domeinen van het provinciale waterbeleid.

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

Brabant heeft in 2050 een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting: Brabant wordt klimaatbestendig en waterrobuust ingericht op basis van de leidende principes uit dit RWP. (100% in 2050)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Brabant vereist een transitie in het stedelijk en landelijk gebied. Waar Brabant nog volledig is ingericht op het zo snel mogelijk afvoeren van water, moeten we de omslag maken naar het vasthouden en koesteren van water. We staan nog aan het begin van deze transitie.

De komende jaren zullen ondermeer de ontwikkelingen in het kader van het Brabants Programma Landelijk Gebied en het leggen van de ruimtelijke puzzel met de regionale uitwerking van de Kamerbrief 'Water en Bodem sturend' sterk bepalend zijn voor de voortgang op een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Brabant. De gewenste transitie in de omgang met water in het licht van een veranderend klimaat vereist ook een omslag in denken en handelen én samenwerking door alle partijen in Brabant, van burger tot bedrijfsleven. In 2023 verschijnen de nieuwe klimaatscenario's van het KNMI. Onduidelijk is of onze inspanningen voldoende blijken met het oog op de snelheid van klimaatverandering. Daarom is deze indicator op 'oranje' gezet.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bewustwording, samenwerking en verankering 'klimaatbestendig handelen'

Omschrijving (toelichting)

De actualisatie van het Uitvoeringprogramma klimaatadaptatie Zuid-Nederland is in voorbereiding. In oktober vindt een werkconferentie klimaatadaptatie plaats voor onze partners.

Indicator	2022	2023	2024	2025
-----------	------	------	------	------

Een actueel uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland	1	1	1	1
Percentage provinciale programma's waarin klimaatadaptatie wordt verankerd	10%	30%	50%	70%

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland is op onderdelen aangevuld en geactualiseerd.

Klimaatadaptatie staat steeds meer op de agenda's van de provinciale programma's en wordt op diverse manieren ook onderdeel van de (inzet vanuit de) programma's, zoals Wonen, Werken, Leefomgeving met de Verstedelijingsstrategie of het programma Multimodale Bereikbaarheid.

Concrete aanpak in projecten en gebieden

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal mede gefinancierde (uitvoerings)projecten gericht op klimaatadaptatie (cumulatief)	5	10	15	20

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In juni 2021 is de Bijdrageregeling Klimaatadaptatieprojecten vastgesteld. De werkregio's hebben echter meer tijd nodig voor het indienen van goede projectaanvragen. De bijdrageregeling is daarom verlengd tot eind 2022.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- GOB BV
- Brabant Water
- Nederlandse Waterschapsbank NV

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

3. Water en Bodem

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Vershil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	35.854 N	32.182 N	27.197 N	4.985 V
Toegerekende organisatiekosten	4.509 N	5.831 N	5.604 N	227 V
Totaal Lasten	40.364 N	38.014 N	32.801 N	5.212 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	5.922 V	10.241 V	9.350 V	891 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	843 V	843 V
Totaal Baten	5.922 V	10.241 V	10.193 V	48 N
Saldo van baten en lasten	34.442 N	27.773 N	22.608 N	5.164 V

Verschillenanalyse

3. Water en Bodem - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000) 5.212

V

Basisopgave Water en Bodem 1.540

V

De onderbesteding wordt met name veroorzaakt doordat de afhandeling van één van de drie subsidieaanvragen met betrekking tot klimaatbestendig robuust watersysteem (POP3) langer duurt dan verwacht, waardoor de subsidie in 2023 kan worden verleend in plaats van in 2022.

Klimaatadaptatie 718 V

Van de afhandeling van de voor € 2,7 mln binnengekomen subsidieaanvragen uit de bijdrageregeling Klimaatadaptatie projecten Noord-Brabant hadden wij een deel in 2022 verwacht. Deze worden nu in 2023 gerealiseerd.

Schoon en voldoende water 302 V

De projecten in het kader van de maatwerkovereenkomsten met de waterschappen vergen veel afstemming waardoor de plannings niet altijd gehaald worden. Zo worden de aanvragen op de bijdrageregeling Water en Bodem begin 2023 beschikt in plaats van eind 2022. Daarentegen zijn voor het Deltaprogramma Hoge Zandgronden in 2022 meer subsidies verstrekt dan oorspronkelijk verwacht.

Veilig water 765 V

Eind 2022 heeft de provincie de rijksbijdragen voor de Meanderende Maas via een specifieke uitkering ontvangen. De inkomsten en uitgaven van de SPUK Meanderende Maas lopen niet via de reserve Regionaal Water en Bodemprogramma.

Vitale Bodem 947 V

De definitieve gunning van de Europese aanbesteding voor BodemUp heeft vertraging opgelopen door een langere doorlooptijd van de totstandkoming van het plan van aanpak. De gunning heeft in januari 2023 plaatsgevonden.

Venherstel 694 V

Voor de subsidieregeling Natuur, onderdeel Venherstel, zijn minder aanvragen ontvangen dan verwacht. Het restantbudget wordt ingezet bij de openstelling van de regeling in 2023.

Toegerekende organisatiekosten 227 V

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten 19 V

3. Water en Bodem - Afwijking baten (bedragen x € 1.000) 48 N

Veilig water 765 N

Eind 2022 heeft de provincie de rijksbijdragen voor de Meanderende Maas via een specifieke uitkering ontvangen. De inkomsten en uitgaven van de SPUK Meanderende Maas lopen niet via de reserve Regionaal Water en Bodemprogramma.

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten 843 V

De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten

126 N

Programma 4 Natuur en milieu

Inleiding

De uitvoering van het natuurbeleid is dit jaar steeds meer in samenhang met andere opgaven (water, bodem stikstof, klimaat, landbouw) opgepakt in de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak (GGA). In circa 150 gebieden in Noord-Brabant wordt gewerkt aan de groene en blauwe opgaven. In en rondom 14 stikstofgevoelige Natura2000-gebieden en 3 gebieden met een grote klimaatopgave komen veel opgaven nauw samen. Eind 2022 loopt of start in 7 van deze gebieden een verkenning, werken we in 7 gebieden aan het uitwerken van een gebiedsvisie en in 3 gebieden aan planuitwerking. U bent dit jaar meerdere malen via Statenmededelingen geïnformeerd over de voortgang van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) en de GGA. 10 juni 2022 heeft de minister de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied gepresenteerd. Na de zomer bent u geïnformeerd in een themasessie over het NPLG in samenhang met de BOS en GGA.

Het Beleidskader Natuur 2030 is vastgesteld in oktober 2022. In 2022 is invulling gegeven aan de bezuinigingstaakstelling voor programma natuur van circa €10 mln. vanaf 2024. Daarnaast zijn met de actualisatie van de businesscase Natuurnetwerk Brabant (NNB) de gevolgen van de prijsstijgingen voor de verwerving en inrichting van gronden verwerkt. Als gevolg van de bezuiniging en de prijsstijgingen is het totale tekort op het NNB € 60,5 mln.

De Raad van State heeft een uitspraak gedaan (in de zaak Reuseldal) over de verkleining van het Natuurnetwerk Brabant. De uitspraak leidt ertoe dat het NNB opnieuw begrensd moet worden en opnieuw moet worden vastgesteld in de Omgevingsverordening. Dit gaan we in 2023 doen.

Het Beleidskader Milieu en bijbehorende planMER zijn eind 2022 vastgesteld in PS. De Uitvoeringsagenda 2023 is eveneens vastgesteld door GS. De uitvoering van de eerste vijf projecten uit de Uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord (SLA) ligt op koers. Deze projecten gaan over emissieverlaging op bedrijventerreinen en binnen het onderhoudscontract voor provinciale wegen, een pilot voor combiluchtwassers, aanleg van walstroom in de haven van Moerdijk en een bijdrage voor twee roulerende meetpunten. Vanaf juli 2022 staan ze in de Graspeel (gemeente Maashorst) en in Baarle-Nassau. De aanvraag voor 1 nieuw SLA project (rijksbijdrage in 2022) is toegekend.

Het RIVM heeft aangegeven dat zij in januari 2023 starten met metingen op het ankermeetpunt luchtkwaliteit in Nistelrode voor de periode 2022-2026. Er is overeenstemming met de gemeente en de eigenaar, en de meetapparatuur is beschikbaar. Daarnaast zijn de aanschrijvingen voor pre(geluid)sanering bij een aantal provinciale wegen in voorbereiding, vooruitlopend op de (uitgestelde) Omgevingswet.

De dynamiek rondom de Wet natuurbescherming (Wnb) had ook in 2022 grote invloed op het VTH werk. Er is veel inzet gepleegd om de vergunningsaanvragen Wnb zowel voor gebiedsbescherming als soortenbescherming ondanks de diverse rechterlijke uitspraken en wijzigingen in de wettelijke kaders doorgang te laten vinden. De achterstanden m.b.t. de vergunningverlening voor de gebiedsbescherming zijn volledig weggewerkt. De ontheffingverlening voor de soortenbescherming kent nog achterstanden, voor 2023 is een verbeterplan ontwikkeld om deze weg te werken.

Door de vele juridische uitspraken wordt de uitvoering van de vergunningverlening gebiedsbescherming steeds verder beperkt. Dit wordt versterkt door de staat van de natuur, de actualisatie van Aerius, het veegbesluit Natura2000 en het uitblijven van de handreiking van het Rijk. Zowel Omgevingsveiligheid als de aanpak van zeer zorgwekkende stoffen zijn opgenomen in het nieuwe beleidskader Milieu en de Uitvoeringsagenda 2023.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Realisatie van een robuust en samenhangend natuurnetwerk

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- In 2027 is het robuuste en samenhangende natuurnetwerk gerealiseerd

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben in 2022 samen met team Gebiedsgerichte Aanpak voortgangsgesprekken gevoerd met onze partners. Partners geven opnieuw aan dat grondverwerving op vrijwillige basis niet overal tot de gewenste resultaten zal leiden, zeker nu flexibel begrenzen niet meer mogelijk is. Er is veel progressie geboekt in de realisatie van het provinciaal NNB, het bereiken van ons doel van 3.100 hectare komt in zicht. Voor lopende projecten en aanvragen wordt geprobeerd om alternatieve financiering te vinden, zodat zoveel mogelijk natuurprojecten doorgang kunnen vinden. Verder wordt steeds meer duidelijk dat onze partners niet alle natuurgronden kunnen en willen beheren. Het vinden van voldoende eindbeheerders vraagt ook de komende jaren onze aandacht. Een dossier over eindbeheer volgt in 2023.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: grondverwerving / functieverandering

Omschrijving (toelichting)

Indicator	Opgave 2012 t/m 2027	2022	2023	2024	2025 t/m 2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	9.600	5.700	6.700	7.700	9.600

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Zodra de Voortgangsrapportage Natuur (VRN) over 2022 beschikbaar is, wordt er een statenmededeling opgeleverd met de verworven hectares per 31 december 2022. De cumulatieve realisatie komt naar verwachting iets lager uit rond de 5.600 ha.

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: inrichting

Omschrijving (toelichting)

Indicator	Opgave 2012 t/m 2027	2022	2023	2024	2025 t/m 2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	15.200	7.500	9.000	10.500	15.200

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Zodra de Voortgangsrapportage Natuur (VRN) over 2022 beschikbaar is, wordt er een statenmededeling opgeleverd met de ingerichte hectares per 31 december 2022. De cumulatieve realisatie komt naar

verwachting uit rond de 6.900 ha. Het inrichten van NNB gronden is vertraagd door prijs- en kostenstijgingen als gevolg van de oorlog in Oekraïne. Op dit dat moment zijn er ongeveer 2.500 ha onderhanden in lopende projecten. Deze hectares worden de komende jaren gerealiseerd.

Realisatie ecologische verbindingzones

Omschrijving (toelichting)

Indicator	Opgave 2012 t/m 2035	2022	2023	2024	2025
Gerealiseerde ha (cumulatief)	1.150	185	259	333	408

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De cumulatieve realisatie per 31 december 2022 is 152 ha en bij het GOB zijn op dat moment ruim 300 ha onderhanden in lopende projecten. Deze hectares worden de komende jaren gerealiseerd.

Beheer van het Natuurnetwerk Brabant

Omschrijving (toelichting)

Indicator	Opgave t/m 2027	2022	2023	2024	2025 t/m 2027
Beheerde ha via de Subsiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	90.200	83.000	84.000	85.500	90.200

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Zodra de Voortgangsrapportage Natuur (VRN) over 2022 beschikbaar is, wordt er een statenmededeling opgeleverd met de beheerde hectares via het subsidiestelsel Natuur en Landschap per 31 december 2022. De cumulatieve realisatie komt naar verwachting uit rond de 82.600 ha. Deels ligt de verklaring in de vertraging van de realisatie van het natuurnetwerk (waar beheer altijd volgend op is). Daarnaast komen er niet alleen hectares bij die met subsidie beheerd worden, maar gaan er ook hectares af wanneer deze niet meer voor beheersubsidie in aanmerking komen. Dit laatste is het geval wanneer hectares uit een beschikking zijn gehaald vanwege verkopen aan derden, waarbij wel de kwalitatieve verplichting blijvend is (en de hectares dus natuur blijven binnen het natuurnetwerk) – die balans komt met de VRN beschikbaar.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Herstel van de biodiversiteit

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- In 2030 is de afname van de biodiversiteit naar een positieve trend omgebogen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In aanvulling op de realisatie van het natuurnetwerk en de (herstel)maatregelen in de Natura2000-gebieden worden er maatregelen genomen om de biodiversiteit ook in andere gebieden te herstellen. Hoewel die maatregelen lokaal tot verbetering leiden is het voor het duurzaam verbeteren van de biodiversiteit nodig om ook nodig om de omgevingscondities (bodem, water, lucht) op orde te krijgen en dat de samenleving als geheel meer natuurinclusief wordt. Tot die tijd zijn de inspanningen erop gericht om met het agrarisch natuurbeheer, het leefgebiedenbeleid en de bossenstrategie de kwetsbare soorten voor Brabant te behouden. Verwacht mag worden dat met de aanvullende inspanningen zoals die vanuit het Landelijk Programma Natuur en het Nationaal Programma Landelijk Gebied verricht gaan worden, de doelstelling op de lange termijn haalbaar is.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Omschrijving (toelichting)

In 2023 gaat het nieuwe EU-GLB van start waar het ANLb onderdeel van vormt. De inzet is dat de omvang minimaal gelijk is aan de voorgaande periode.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Beheerde ha via de Subsiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel agrarisch natuurbeheer	4.252 – 4.889	4.252 - 4.889	4.252- 4.889	4.252- 4.889

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Zodra de Voortgangsrapportage Natuur (VRN) over 2022 beschikbaar is, wordt er een statenmededeling opgeleverd met de beheerde hectares via agrarisch natuurbeheer per 31 december 2022. De cumulatieve realisatie komt naar verwachting uit binnen het bereik van 4.254 – 4.889 ha.

De nieuwe regeling voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer (onderdeel van het Nationaal Strategisch Plan als uitwerking van het EU gemeenschappelijk landbouwbeleid) is voor de periode 2023-2028 uitgewerkt en opengesteld. In november 2022 is € 37 mln. euro subsidie beschikbaar gesteld voor leefgebieden voor een periode van 6 jaar om de natuur in agrarische gebieden te verbeteren. Het gaat om € 13 mln. provinciale natuurmiddelen, en € 24 mln. Europese cofinanciering. Dit bedrag is hoger dan in de voorgaande GLB-perioden.

Uitvoeren inrichtingsmaatregelen in leefgebieden

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Gerealiseerde ha (cumulatief)	3.000	4.000	p.m.	p.m.

p.m.: afhankelijk van de invulling van het leefgebiedenbeleid in het nieuwe beleidskader Natuur

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De cumulatieve realisatie per 31 december 2022 komt uit rond de geplande 3.000 ha waar maatregelen zijn genomen.

Meer dan 1.000 planten en dieren in Brabant zijn bedreigd in hun voortbestaan omdat hun leefgebied in kwaliteit en omvang achteruit is gegaan. Een deel van die soorten bevinden zich ook buiten de Natura2000-gebieden zoals in overig natuurnetwerk, en in agrarisch en stedelijk gebied. Daarom neemt de provincie voor het behoud en herstel van de biodiversiteit maatregelen in de leefgebieden van deze bedreigde soorten. Een onderdeel van deze maatregelen is ook het revitaliseren van de natuurbossen wat deels uit deze middelen wordt gefinancierd.

Omdat veel projecten meerjarig zijn is niet exact vast te stellen wat het in 2022 gerealiseerde deel daarvan is. De inschatting is dat dat dicht in de buurt is van ambitie om 1.000 ha per jaar te realiseren. In 2022 is nagenoeg het volledige beschikbare budget voor het leefgebiedenbeleid benut voor het uitvoeren van de maatregelen uit de maatregelenkaart.

Bosuitbreiding en bosomvorming

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
In uitvoering genomen ha bosuitbreiding (cumulatief)	1.000	1.500	2.500	3.500

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Medio 2022 is de bossenambitie vertaald naar een actieplan Brabantse Bomen waarin is geconcretiseerd met welke acties de ambities voor extra bos en de revitalisering van de bestaande bossen zal worden aangepakt.

De uitvoering van de bossenstrategie vraagt, naast het vinden van financiële dekking voor de ambities, een aanlooptijd om nieuw bos te realiseren in verband met de nodige voorbereidende handelingen. Omdat de aanplant zich in de herfst en winter concentreert is het nog te vroeg om de exacte gegevens van het areaal aan bosuitbreiding in 2022 te kunnen presenteren maar de verwachting is dat deze enigszins achterblijven bij de planning.

Uitvoeren herstelmaatregelen in N2000-gebieden

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal uitgevoerde maatregelen (cumulatief)	400	*	*	*

* afhankelijk van de invulling van de 2e fase N2000-herstelmaatregelen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De cumulatieve realisatie per 31 december 2022 is 394 maatregelen. De uitvoering van een klein aantal herstelmaatregelen in complexe gebiedsprocessen worden in 2023 opgeleverd.

**Uitvoeren herstelmaatregelen landelijk Uitvoeringsprogramma Natuur
Omschrijving (toelichting)**

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal uitgevoerde maatregelen (cumulatief)	5	26	56	83

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 zijn nog geen maatregelen daadwerkelijk uitgevoerd. Er zijn veel aanvragen beschikt en in voorbereiding die naar verwachting zullen optellen naar de totale beschikte som (circa € 80 mln.) voor de eerste tranche LPN.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Versterking van de kwaliteit van het Brabantse landschap

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- In 2030 zijn de waardevolle cultuurhistorische landschappen in Brabant behouden en waar mogelijk versterkt

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Met de Stimuleringsregeling Landschap en de subsidieregeling voor de aanleg van landschapselementen en het herstel van cultuurhistorische landschapselementen wordt ingezet op de realisatie van nieuwe landschapselementen en behoud van huidige waarden door middel van beheersubsidie. Deze inzet kan niet verhinderen dat de kwaliteit, door de diverse ruimtelijke opgaven, onder druk staat. Onder de paraplu van de Omgevingsvisie wordt daarom gewerkt aan een meer landschapsinclusieve benadering in de verschillende beleidskaders en de omgevingsverordening. Ook onder het nieuwe Beleidskader Natuur krijgt dat zijn invulling om aan de ambities voor 2030 richting 10% groenblauwe dooradering bij te dragen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Maatregelen die de karakteristieke Brabantse landschappen versterken

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
-----------	------	------	------	------

Gerealiseerde ha via de stimuleringsregeling Landschap en de subsidieregeling voor de aanleg van landschapselementen en het herstel van cultuurhistorische landschapselementen	15 ha	15 ha	15 ha	15 ha
Beheerde ha via de stimuleringsregeling Landschap	450 ha	450 ha	450 ha	450 ha

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 is ongeveer 50 ha nieuw gerealiseerd en was in totaal 338 ha in beheer. De getallen voor beheer blijven achter op de indicatorwaarde mede als gevolg van achterblijvende aanvragen vanuit agrariërs, die in 2022 in onzekerheid zaten rond de definitieve invulling van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Dat leidt tot uitstel van beheeraanvragen voor landschapselementen omdat deze ook van invloed kan zijn op de omvang van hun GLB-aanvraag die pas in 2023 definitief wordt.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Verankering van de natuur in de samenleving

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- In 2022 investeren meer Brabantse burgers en ondernemers in hun groene leefomgeving

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben onverminderd ingezet op vergroening van de leefomgeving. Daarvoor hebben we projecten van relevante netwerken (IVN, buurtnatuur- en waterfonds, etc.) met grote maatschappelijke impact ondersteund.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Maatregelen die de verankering van de natuur in de samenleving versterken

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
<i>Ondernemers en burgers die investeren in hun groene leefomgeving</i>				
Aantal uitgevoerde maatregelen/initiatieven	35	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: afhankelijk van de invulling van het natuur- en landschapsbeleid in het nieuwe beleidskader Natuur

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 is invulling gegeven aan 34 groene burgerinitiatieven en 8 groene initiatieven via Crowdfunding voor Natuur. Daarnaast is in 2022 samen met de Waterschappen de regeling Schoolpleinen van de Toekomst eenmalig opnieuw opengesteld wat geleid heeft tot de realisatie van nog eens 50 groene schoolpleinen.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Milieu. Continue verbetering van de luchtkwaliteit en vermindering van de geluid-, geur- en lichthinder

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- In 2030 is de luchtkwaliteit verbeterd en de geluidsoverlast verminderd

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Acties lopen. Voorbereiding presanering en acties uitvoeringsagenda lucht worden uitgevoerd.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Beperken van geluidsoverlast voor Brabanders

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal resterende woningen dat in aanmerking komt voor sanering	5.200	4.800	4.400	4.000

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In verband met een nieuwe rekenmethode die voorgeschreven wordt in de nieuwe Omgevingswet is het op dit moment niet mogelijk om aan te geven of de streefwaarde gehaald is (of in de basis nog juist is). Presanering is nog niet van start kunnen gaan (o.a. door wederom uitstel Omgevingswet), maar is wel in voorbereiding. Eerste conceptsaneringsplannen zijn vrijwel gereed.

Gezondheidswinst door schonere lucht

Omschrijving (toelichting)

Met het Schone Lucht Akkoord hebben we afgesproken dat we een passende bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling van 50% gezondheidswinst uit binnenlandse bronnen in 2030 ten opzichte van 2016. Indicator: Uitvoering SLA maatregelen ligt op koers (o.b.v. SLA uitvoeringsagenda Noord-Brabant).

Jaarlijks wordt de uitvoeringsagenda geactualiseerd en tweejaarlijks beoordeelt het RIVM of Noord-Brabant nog op koers ligt t.b.v. het landelijk doelbereik in 2030 (RIVM rapport)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Uitvoeringsplan luchtkwaliteit is in 2022 geactualiseerd, RIVM komt eind 2023 met de tweejaarlijkse doorrekening.

Stevige monitoring kwaliteit van de leefomgeving

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Rapportage over resultaten	1	1	1	1

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Zie Statenmededeling over de meetresultaten van 10 okt 2022. Project roulerende meetstations luchtkwaliteit is in 2022 van start gegaan met metingen in Etten-Leur en Rosmalen. Daarna in Baarle-Nassau en de Graspeel (gemeente Maashorst).

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) leveren een bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving en daarmee een bijdrage aan een goed werk- en leefklimaat.

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- De uitvoering VTH voldoet aan de beleidskaders uit de opgaven Natuur, Water en Milieu

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De lessen van het project ITV (Intensivering Toezicht Veehouderijen) zijn in 2022 verder doorgevoerd in de reguliere VTH Opdracht. In het kader van het ontwikkelen van adequaat toezicht bij NOx emitterende bedrijven is er nieuw een digitaal toezichtformulier ingezet waarmee analyses gedaan kunnen worden als aanvulling op de reeds beschikbare openbare databestanden.

Ook afgelopen jaar is in samenwerking met de Omgevingsdiensten en andere partners veel geïnvesteerd ter voorbereiding van de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Met name rondom processen en afstemming zijn afspraken gemaakt tussen verschillende partijen. Door het uitstel naar 2024 is er meer tijd voor de omgevingsdiensten om zich voor te bereiden, met name ook rondom de aansluiting op het DSO (Digitaal Stelsel Omgevingswet).

In IPO verband en samen met de andere partners in het VTH-stelsel is gewerkt aan de opvolging van de aanbevelingen van de Commissie van Aartsen over het VTH-stelsel in het Interbestuurlijk programma Versterking VTH-stelsel. De niet wettelijke taken omgevingsveiligheid hebben een duidelijke plek gekregen in het beleidskader milieu en de uitvoeringsagenda milieu 2023. Met name de Brabantse lobby om te pleiten voor het beperken van het vervoer van gevaarlijke stoffen over de Brabantroute spoor door de

Brabantse steden is stevig neergezet. Voor SSiB is er een Visie 2030 opgesteld als onderlegger voor besluitvorming over de provinciale rol en bijdrage aan SSiB vanaf 2024.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

De vergunningverlening, toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit

Omschrijving (toelichting)

Prestaties/maatregelen	Indicator	2022	2023	2024	2025
De vergunningverlening voldoet aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit	Aantal vergunningverleningsprocedures waarin gebruik wordt gemaakt van de Wet dwangsom	<1%	<1%	<1%	<1%
	Aantal van rechtswege verleende vergunningen a.g.v. late of geen reactie bestuursorgaan (lex silencio positivo)	0	0	0	0
	Beschikkingen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld – norm 90%	90%	90%	90%	90%
Toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitseisen	Handhavingsbeschikkingen blijven in stand na gerechtelijke toetsing	90%	90%	90%	90%
	Mate van spontane naleving (na eerste controles)	60%	60%	60%	60%

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bij de verantwoording van de VTH Opdracht 2022 via een statenmededeling in het voorjaar zullen we nader ingaan op de realisaties en bovenstaande VTH-indicatoren. Dit in verband met de timing van de aanlevering van de termijnrapportages van de Omgevingsdiensten.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen
- Groen Ontwikkelfonds Brabant BV
- Omgevingsdienst Brabant Noord

- Omgevingsdienst Midden-en West-Brabant
- Omgevingsdienst Zuidoost Brabant

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

4. Natuur en milieu

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Vershil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	132.227 N	202.083 N	188.224 N	13.859 V
Toegerekende organisatiekosten	8.561 N	13.760 N	13.705 N	55 V
Totaal Lasten	140.788 N	215.843 N	201.929 N	13.914 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	6.335 V	27.139 V	22.033 V	5.106 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	933 V	933 V
Totaal Baten	6.335 V	27.139 V	22.967 V	4.173 N
Saldo van baten en lasten	134.453 N	188.704 N	178.963 N	9.741 V

Verschillenanalyse

4. Natuur en milieu - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	13.914
	V

Vergunningverlening, toezicht en handhaving	4.004
	V

De eindafrekeningen van de omgevingsdiensten vielen lager uit dan de oorspronkelijke VTH-opdracht 2022. Mede als gevolg van de effecten van de stikstofproblematiek op de vergunningverlening.

Bijdrage natuur aan POP3	1.118
	V

Voor bosrevitalisering is een POP-openstelling geweest. Een aantal aanvragen is ingediend in 2022, maar is pas in 2023 beschikbaar. De meerjarenraming wordt hierop aangepast.

SPUK Provinciale versnellingsvoorstellen kennisontwikkeling gebiedsvisie	2.067
	V

Deze Rijksmiddelen zijn eind 2022 beschikbaar gesteld en hierdoor slechts deels gebruikt. Het restantbudget schuift door naar 2023 en wordt benut binnen de gebiedsgerichte aanpak groen/blauw (GGA).

SPUK Landelijk Programma Natuur (LPN)	2.147
	V

In 2022 is nog beperkt gebruik gemaakt door onze partners van de mogelijkheid om subsidie aan te vragen voor capaciteitsinzet voor het Landelijk Programma Natuur. Het budget blijft beschikbaar voor 2023. De regeling wordt aangepast zodat er makkelijker gebruik van kan worden gemaakt.

Natura 2000-herstelmaatregelen	3.849
	N

Eind 2022 is voor de uitvoering van Natura 2000-herstelmaatregelen een subsidiebeschikking voor waterschap de Dommel omgezet naar een opdrachtverstrekking. De administratieve verwerking resulteert in een hogere realisatie in 2022 dan geraamd. In het statenvoorstel bij deze jaarstukken wordt voorgesteld de afwikkelingsverschillen (€ 17 mln. m.b.t. N2000 herstelmaatregelen) beschikbaar te houden voor inzet voor Natuur.

Natuurnetwerk Brabant Grond	2.953
	V

De grondposities (aankoop, verkoop en doorlevering) laten zich moeilijk ramen. In de laatste maanden van 2022 zijn minder subsidies beschikbaar dan voorzien was bij de slotwijziging 2022.

Biodiversiteit	1.175
	V

Voor de subsidieverlening aan gemeente Tilburg voor realisatie van het recroduct Poort van Pauwels was in 2022 vanuit biodiversiteit circa € 1 mln. geraamd. Vanwege de hoogte van het subsidiebedrag is de last echter niet in één jaar genomen, maar wordt deze gelijk aan de besteding van de subsidie genomen, waardoor de last met name in 2023 en 2024 valt in plaats van in 2022.

Gebiedsimpuls N69	1.406
	V

Voor de subsidieregeling Gebiedsimpuls N69 zijn in 2022 diverse aanvragen beschikt. Een aantal aanvragen is eind 2022 binnengekomen en is hierdoor niet meer in 2022 beschikt. Daarnaast vraagt een aantal grotere projecten meer voorbereiding/afstemming.

Ontsnipperingsmaatregelen	1.368
	V

Het budget voor 2022 voor ontsnippering was verhoogd door de inzet van bestuursakkoordmiddelen. Het vraagt echter de nodige voorbereidingstijd voordat gemeenten zover zijn om concrete aanvragen voor ontsnipperingsmaatregelen te kunnen doen. Extra complicerend hierbij is dat het onderhoud van wegen deels is stilgevallen vanwege de stikstofproblematiek. De subsidie is opgesteld t/m 2023. Vandaar dat de restantmiddelen worden doorgeschoven naar 2023.

Overige kleinere afwijkingen	1.263
	V

Voor de exotenregeling zijn minder beschikkingen verstrekt dan geraamd (280 V). De regeling wordt in 2023 op aangepaste wijze opnieuw opgesteld.

De raming voor de stimuleringsregeling landschap (stila) is in burap-I 2022 reeds met € 2 mln. verlaagd. De uitgaven blijven echter verder achter o.a. als gevolg van het achterblijven van subsidieaanvragen van agrariërs (460 V).

Voor de pijler Natuur en Samenleving uit beleidskader Brabant Uitnodigend Groen resteert een deel van het budget (523 V). Eind 2022 zijn nog diverse opdrachten gegeven die doorlopen in 2023. De restantmiddelen worden doorgeschoven naar 2023.

Toegerekende organisatiekosten	55
	V

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	207
	V

4. Natuur en milieu - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	4.173
	N

Vergunningverlening, toezicht en handhaving	1.545
	N

Als gevolg van de stikstofcrisis en de Coronacrisis zijn er in 2022 minder vergunningsaanvragen geweest. Dit leidde tot minder inkomsten.

Natuurnetwerk Brabant	1.308
	V

De grondposities (aankoop, verkoop en doorlevering) laten zich moeilijk ramen. Bij verkoop worden boekwinsten en pachtinkomsten gerealiseerd. In de laatste maanden van 2022 heeft een aantal mutaties plaatsgevonden welke niet voorzien waren bij de slotwijziging 2022.

Baten specifieke uitkeringen Natuur	4.481
	N

Doordat de lasten voor de SPUK's van Natuur in 2022 lager zijn uitgevallen dan geraamd (zie toelichting bij lasten), wordt aan de batenzijde een gelijk bedrag minder aan baten gerealiseerd (4.214 N). Ten behoeve van de dekking van organisatiekosten vanuit de SPUK LPN was een baat ter hoogte van € 1,2 mln geraamd. Doordat in 2022 aan organisatiekosten € 933.000 is gerealiseerd, ontstaat binnen de baten een aanvullend nadeel van € 267.000.

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	933 V
--	-------

De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	388 N
---	-------

Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling

Inleiding

De economie herstelde zich weliswaar snel na de coronacrisis, maar al gauw kregen we met tal van andere opgaven te maken. Toeleveringsketens waren nog altijd verstoord sinds 2020, wat internationale handel en productie bemoeilijkte, met tekorten en inflatie tot gevolg. De inval van Rusland in Oekraïne verstoord dit nog verder, in het bijzonder op de energiemarkt. Dichter bij huis blijven bedrijven last ondervinden van netcongestie en de stikstofproblematiek en krapte op de arbeidsmarkt. Al deze trends combineren tot een gecompliceerd beeld: Op macroniveau lijkt het goed te gaan met de economie, maar er zijn ook flinke zorgen. De ingrepen van de (Rijks)overheid in de economie hebben een grote positieve rol gespeeld hetgeen niet vergeten mag worden.

Ondanks stijgende rentes en vrees voor een recessie blijft de arbeidsmarkt oververhit. De coronacrisis en de krappe arbeidsmarkt hebben arbeidsmarktbeleid dan ook hoog op de agenda gezet. We blijven hard werken om talent aan te trekken, te behouden, te ontwikkelen en benutten. Onze focus op missiegedreven innovatie resulteerde onder andere in het opstarten van acht innovatiecoalities, waarin overheid, bedrijven en kennisinstellingen samenwerken om met innovaties maatschappelijke opgaven op te lossen. Dit varieert van coalities om met regeneratieve geneeskunde gezonder ouder te worden, tot het stimuleren van het gebruik van data voor mkb. Daarnaast blijven we werken om de financierings- en ondersteuningsketen voor startups en scaleups steeds beter te krijgen. Europese Programma's zijn hier een belangrijk instrument voor. (Zie paragraaf Europese Programma's.) De Brabantse campussen en clusters zijn brandpunten van innovatie en spelen een belangrijke rol in het ecosysteem. Op de onderdelen wonen en bereikbaarheid is dit jaar de Strategische Agenda Mainportstatus Brainport met het Rijk, de regio en het bedrijfsleven afgesloten. Deze agenda moet de schaaflap van de Brainportregio begeleiden en ervoor zorgen dat de brainportregio en Brabant de groeimotor van Nederland blijft. Campussen zijn aantrekkelijk voor bedrijven en dit is te zien in hun groei.

Het beleidskader Economie 2030 noemt digitalisering en circulariteit als versnellingsopgaven, randvoorwaardelijk voor een toekomstbehoudende economie. Hoewel we als Nederland digitaal vooroplopen, is er nog een wereld te winnen. Meer samenhang en samenwerking moet ertoe leiden dat ondernemers en werknemers verdergaande stappen zetten en investeren in hun datacompetentie. We streven in Brabant naar een economie die in 2050 verregaand circulair is. Daarom streven we samen met onze partners naar 50% vermindering van het primaire grondstoffengebruik in 2030 in Brabant. In 2022 werkten we hier onverminderd aan verder, onder andere door goede voorbeelden te etaleren en bedrijventerreinen via het programma Grote Oogst te verduurzamen.

In 2022 was de geopolitiek erg aanwezig in de economie. De oorlog in Oekraïne, maar ook de coronacrisis en de toenemende spanningen tussen de Verenigde Staten en China laten een schaduwzijde zien van de globalisering en toegenomen afhankelijkheid die zo typerend waren in de afgelopen decennia. Vanuit Europa wordt er dan ook gewerkt aan onze strategische autonomie: minder afhankelijkheid van andere werelddelen voor cruciale onderdelen van onze economie en maatschappij. Sleuteltechnologieën en innovaties die uniek zijn in Nederland en Brabant en cruciaal voor ons toekomstig verdienvermogen liggen onder een vergrootglas. Dit kan kansen opleveren voor Brabant om onze positie als innovatieleider in Europa te versterken en verbreden. Een voorbeeld hiervan is de door de EU aangenomen European Chips Act, die van groot belang is voor onze regio. De focus op strategische autonomie en de restricties buiten Europa in de coronacrisis heeft tot gevolg dat we met name in Europees verband interessante samenwerkingen zijn aangegaan en hebben gecontinueerd. Dit jaar kon er ook weer grotendeels vrij over grenzen gereisd worden en hebben we een inhaalslag moeten slaan in innovatieve markten buiten Europa, zoals Israël, de Verenigde Staten en Japan.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Stimuleren van missie-gedreven innovatie door sterke ecosystemen en clusters van bedrijven.

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Brabantse positie op de (RIS) en (RCI) ranglijsten**
 RIS is de Regional Innovation Scoreboard van de Europese Commissie, een gerenommeerde lijst van de meest innovatieve regio's in Europa (250 regio's in totaal). Onze ambitie is in 2030 minimaal bij de beste 15 regio's te horen. De huidige innovatiepositie (plek 36 in 2021) betekent dat we een uitdaging hebben.
 RCI is de Regional Competitiveness Index, eveneens van de Europese Commissie. Deze index meet het concurrentievermogen van alle Europese regio's, bijvoorbeeld op het gebied van infrastructuur en opleidingen. Brabant scoort hoog op opleidingsniveau en technologisch niveau. Huidige positie: 20 (2019)
- Jaarlijks procentuele toename van het bruto regionaal product (BRP).**
 Het BRP groeit in 2021 (t.o.v. 2020). In de begroting brengen we in beeld welke resultaten we leveren voor de structurele deel van de begroting. Voor meer inzicht in de prestaties uit de uitvoeringsagenda's verwijzen we naar het programmeringsdocument dat GS eind augustus 2021 aan de Staten heeft aangeboden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Stimuleren van missie-gedreven innovatie krijgt vorm in een breed scala aan nieuwe producten van starters en (samenwerkende) MKB'ers op het gebied van Zorg & Gezondheid, Energie & Circulariteit, Landbouw & Voedsel en Veiligheid. Een aantal ontwikkelingen hebben we ondersteund middels Innovatiecoalities. Onze eerdere inzet rond Fotonica en High Tech kreeg in 2022 een enorme versnelling via goedgekeurde Groeifondsvoorstellen voor PhotonDelta en Nxt Generation High Tech Equipment van samen ruim € 900 mln., die voor een belangrijk deel in Brabant landen. Door voortdurende toetsing aan de indicatoren uit de RIS en de RCI waarborgen we dat onze economie in internationaal verband voldoende innovatief en concurrerend blijft. In de eerste helft van 2023 worden nieuwe publicaties van de RIS en RCI verwacht. Naar aanleiding van de lagere score in 2021 zijn in 2022 onder andere versterkende investeringen gedaan in MBO Data Praktijk Teams en hebben we een bijdrage geleverd aan het oplossen van de grote tekorten op de arbeidsmarkt door het inzetten van een specifieke subsidieregeling (ROA) voor innovatieve projecten.

Het BRP is in 2021 toegenomen met 5,5%.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Een impuls aan de circulaire economie/samenleving

Omschrijving (toelichting)

Outcome-Indicator	2022	2023	2024	2025
grondstofverbruik				In 2030 is 50% van ons primaire

Output-Indicator	2022	2023	2024	2025
				grondstofverbruik verminderd
Vergroten bewustwording binnen het thema maakindustrie	80 bedrijven zijn benaderd om ze te enthousiasmeren	250 bedrijven zijn benaderd		
Binnen het thema Voedsel en het project Agrofoodvoice worden 2 concrete initiatieven uitgevoerd m.b.v. innovatiecontracten en vouchers.	1 project met voucher uitgevoerd	2 projecten met vouchers zijn uitgevoerd.		Reststromen worden beter benut en leidt tot minder voedselverspilling, stimuleert de eiwittransitie.
Optimaliseren biobased ecosysteem	2 onderzoeksopdrachten zijn uitgevoerd			
Aanjagen van circulaire initiatieven binnen het thema bouw	2 projecten zijn gestart	6 projecten zijn gestart	7 projecten gestart	

Voor een uitgebreider overzicht van prestaties/resultaten verwijzen we naar het programmeringsdocument EKT 2022

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2021 is het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie vastgesteld waar we in 2022 onverminderd aan hebben doorgewerkt. We zetten in op verduurzaming van bedrijventerreinen in het programma Grote Oogst en hebben de plannen van aanpak van 13 bedrijventerreinen (samen met onze partners) opgeleverd. Daarnaast ondersteunen we allerlei projecten zoals o.a. Building Balance waar we op zoek gaan ketensluiting (van teelt bij de agrariër tot aan het gebruik van biobased materialen in de bouw en alle schakels daartussen). We etaleren de goede voorbeelden van bedrijven en initiatieven door elk kwartaal De Gouden Cirkel uit te reiken. Tevens hebben we samen met VNO en de BOM het platform Brabant Onderneemt Circulair opgestart waar we MKB-bedrijven ondersteunen en verbinden met andere partners bij circulaire vraagstukken.

Een impuls in digitalisering

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Datamaturiteit van het stuwende mkb	750 MKB-bedrijven hebben online datascan gedaan**)		Stijging naar gemiddeld 3,5 (op schaal van 1 tot 5)	
Omvang Brabantse data-economie	2 nieuwe icoonprojecten**)		Groei van de waarde van de Brabantse data-economie (€) met 20 %	
	Programma voor datastarters**)		Groei van het aantal bedrijven in de Brabantse data-sector met 15%	
	2 nieuwe digitale werkplaatsen **)		Groei van het aantal data-professionals in Brabant met 6 %	

Voor een uitgebreider overzicht van prestaties/resultaten verwijzen we naar het programmeringsdocument EKT 2022

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Om de datamaturiteit van het stuwende mkb te vergroten hebben we verschillende instrumenten ingezet. Zo hebben we in elke regio datacoaches gefinancierd en is er een subsidieregeling beschikbaar waarmee onze doelgroep een dataexpert kan inschakelen. Er is verder een online scan beschikbaar om te volgen hoe de datamaturiteit zich ontwikkelt. Het bereiken van het mkb om deze scan in te vullen laat nog te wensen over, hier worden aanvullende acties op ingezet. Al met al is het uiteindelijke doel om 850 mkb-bedrijven van individueel advies te hebben voorzien, dat doel lijkt vooralsnog haalbaar. Inmiddels hebben de datacoaches 300 adviesgesprekken gevoerd. Ook vanuit de digitale werkplaatsen van Avans en Fontys, en andere initiatieven worden mkb'ers geadviseerd.

We versterken het organiserend vermogen in triple helix samenwerkingen op verschillende niveaus: in steden en op regionaal niveau

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Geharmoniseerde jaarplannen & afsprakenkaders	6 (4 regio's, BOM & Braventure)			

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In het voorjaar van 2022 heeft het samenwerkingsverband Braventure met haar partners een geharmoniseerd jaarplan en afsprakenkaders voor 2022 ingediend bij de provincie Noord-Brabant in navolging van een verplichting in de subsidieverlening in december 2021.

We zorgen dat rondom sleuteltechnologieën zogenaamde innovatie-coalities tot stand komen
Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Innovatiecoalities	Min. 5			

Voor een uitgebreider overzicht van prestaties/resultaten verwijzen we naar het programmeringsdocument EKT 2022

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 zijn een achttal innovatiecoalities opgestart. De in 2022 opgestart innovatiecoalities zijn de volgende: de batterij van en voor de toekomst; AI, data als motor voor het stuwende mkb en startups van morgen; regeneratieve geneeskunde; toekomstbestendig ecosysteem eiwittransitie; solar maakindustrie voor Brabant; Medtech, next level logistics; smart industry 4.0.

We zorgen voor een organisatorisch sluitende keten voor de ondersteuning van innovatieve starters, groeiers en scale-ups.

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Slagings% innovatieve startups in Brabant	*)	*)	*)	10% hoger dan in 2020
Aantal nieuwe snelle groeiers in Brabant	5	5	5	5

*) In het najaar 2021 worden met BOM en Braventure afspraken gemaakt over de activiteiten die nodig zijn om de doelstelling (2025; 10% t.o.v. 2020) te realiseren. Hiertoe wordt een jaarlijkse monitor ontwikkeld waarin de voortgang te volgen is.

Voor een uitgebreider overzicht van prestaties/resultaten verwijzen we naar het programmeringsdocument EKT 2022

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het slagingspercentage is met 3% gestegen en er zijn 5 snelle groeiers. De indicator was bij Burap II nog oranje omdat deze niet goed inzichtelijk was, dit is inmiddels verholpen via onder andere het Brabant Startup Framework.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Inzetten op talentontwikkeling voor de kenniseconomie van morgen

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- **Spanningsindicator Brabantse arbeidsmarkt**

De spanningsindicator Brabantse arbeidsmarkt geeft de verhouding aan tussen het aantal vacatures en het aantal kortdurend werklozen. De indicator vergelijkt dus de actuele vraag naar personeel ten opzichte van het actueel beschikbaar aanbod.

In het 1e kwartaal (Q1) 2020 was de gemiddelde spanningsindicator onder de vijf Brabantse arbeidsmarktregio's 1,51. Arbeidsmarkt cijfers Om tot een evenwichtige arbeidsmarkt te komen zou de spanningsindicator voor alle sectoren tenminste lager moeten worden dan deze in Q1 2020 was met als optimale eindwaarde 1,0. In Q4 2021 was de spanningsindicator gestegen naar 4,23.

- **% bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid)**

De bruto arbeidsparticipatie wordt gemeten ten opzichte van de totale beroepsbevolking in de leeftijd van 15–75 jaar. In Q1 van 2020 was er een bruto arbeidsparticipatie van 71,3%. (zie opendata.cbs). Omdat de coronacrisis een hevig negatief effect heeft gehad op de bruto arbeidsparticipatie is het streven om deze op het niveau van Q1 2020 te krijgen. In Q1 2022 was de bruto arbeidsparticipatie in Noord-Brabant gestegen naar 74,8 %.

- **Succes broedplaatsen**

Het succes van broedplaatsen wordt gemeten in het aantal broedplaatsen wat versterkt is, door onderwijs en bedrijfsleven beter met elkaar te verbinden en zichtbaar programma's met elkaar in te richten en talent te ontwikkelen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De arbeidsmarkt staat erg onder druk. Reguliere middelen om de arbeidsmarkt een impuls te geven werken niet meer. Om te voorkomen dat de arbeidsmarkt nog verder krimpt en de regionale economie niet meer verder kan groeien, is het zaak om een lange termijn strategie te volgen waarbij over meerdere jaren (tot tenminste 2030) meerdere maatregelen tegelijk worden ingezet om het gewenste resultaat te bereiken. Dit betekent dat bij de strategieplanvorming ook gekeken moet worden naar acties die langer duren of later in de tijd zullen worden ingezet om de groei vast te houden.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Aantrekken en behouden van nationaal en internationaal talent

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023
Aantrekken van 500 extra talenten en binden aan Brabant via de programma's Talent attraction Programm en International student programm.	250	250
Met het Future Talent Brabant (voorheen genaamd Innovation Makers Programma) creëren we een ecosysteem, waardoor tenminste 3500 talenten de mogelijkheid krijgen om zich beter voor te bereiden en toe te treden tot de Brabantse arbeidsmarkt.	500	3000
Opzetten en verder uitwerken van broedplaatsen /hybride leeromgevingen	5	5

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Per 1 september 2022 is de pilot MKB-traineeship opgestart om extra talenten aan te trekken en te binden aan Brabant. Het Expat Center South rolt in 2023 diensten Brabantbreed uitrollen op het gebied van Living In en MKB-accountmanagement, om talent voor te bereiden op toetreding tot de Brabantse arbeidsmarkt. Op inmiddels twaalf plekken in Brabant krijgt Leven Lang Ontwikkelen hybride vorm door samen te werken in fieldlabs of andersoortige broedplaatsen.

Inzicht in de arbeidsmarkt ontwikkelingen t.b.v. maatschappelijke transitie

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023
Human Capital agenda: in beeld brengen van de toekomstige arbeidsmarktopgaven als gevolg van maatschappelijke transitie	50%	100%

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De tekorten in de sectoren energie, data en ICT en hightech lopen op. Met het hbo en wo hebben we afspraken gemaakt over versterking van de samenwerking tussen werkgevers in deze transitie sectoren met het onderwijs: met onze ondersteuning zijn inmiddels zogenaamde Expertisecentra opgericht (o.a. FECT) en worden met zogenaamde SPRONG-programma's op het gebied van Biobased en circulaire economie, digitale transformatie en Smart Mobility ondersteund. Met de kennisacties mbo en ho werken we aan een gezamenlijke human capitalagenda.

Leren en ontwikkelen

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023
-----------	------	------

Brabant leert; Minimaal 5000 Brabanders krijgen de mogelijkheid zich gesubsidieerd om- en bij te scholen richting kansrijke beroepen en t.b.v. krapte- en transitiesectoren	2500	2500
---	------	------

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Tijdens de coronacrisis is het scholingsplatform BrabantLeert gelanceerd. Het platform geeft direct en onbeperkt toegang tot cursussen, trainingen en opleidingen voor alle inwoners van de provincie Noord-Brabant, waar het gros van het aanbod gratis is met behulp van diverse regelingen zoals NL leert door. Inmiddels is het platform ruim twee jaar actief en zeer succesvol. Eind 2022 waren in totaal 7.738 Brabanders geholpen met om- of bijscholing. Er is in december 2022 een Brabants scholingsfonds opgericht en de inrichting van het platform is omgevormd naar transities en bijbehorend scholingsaanbod. Hierbij wordt samengewerkt met alle onderwijsaanbieders, de opleidingsfondsen en de overheden in Brabant en het Rijk.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Realiseren van sterkere clusters door Europese en internationale samenwerking

Omschrijving (toelichting)

De ambities uit het bestuursakkoord zijn grensoverschrijdend met een expliciete opdracht voor verbreding op basis van investering in (internationale) innovatie coalities. Dit vraagt om een gefocuste aanpak op inhoud, waarde toevoeging en doelregio en hier wordt in samenwerking met de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM) invulling aan gegeven. De instrumenten die we hierbij inzetten zijn via een gerichte lobby beleidsbeïnvloeding, kennisdeling door actief netwerken en het organiseren van fondsen en projecten.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Ondanks de impact van de coronacrisis is in 2022 goede voortgang geboekt bij het versterken van de internationale relaties van Brabantse innovatieve clusters. Bestaande samenwerkingsverbanden zijn onderhouden en zelfs versterkt. Daarnaast zijn internationale relaties aangeknoopt in het verlengde van de geïnitieerde innovatie coalities. De georganiseerde handels-, innovatie- en investeringsmissies hebben hieraan significante bijdragen geleverd.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bouwen en onderhouden van contacten en netwerken voor internationale innovatiesamenwerking

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Brabant Innovation Days (BID) die leiden tot -nieuwe contacten	2 BID's 320	4 BID's 320	4 BID's 320	4 BID's 320
-contracten kennisinst..en bedrijven	10	10	10	10

Aansluiten bij innovatiecoalities	5	5	5	5
-----------------------------------	---	---	---	---

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er zijn in 2022 twee Brabant Innovation Days georganiseerd, in Israël en Japan op het gebied van LSH en mobiliteit. Internationaal reizen kende minder beperkingen, onder andere in Duitsland en België zijn er mooie samenwerkingen gerealiseerd zoals een samenwerking op de innovatiecoalitie batterijen door middel van een Beierse Brabantse fieldlab. Daarnaast is er een start gemaakt met een herijking van de strategie en bijbehorende focuslanden.

Continueren van investeringsbevordering

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal leads	35	35	35	35
Aantal arbeidsplaatsen	1000	1000	1000	1000

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Ondanks de bestaande uitdagingen in het ruimtelijk domein zijn de doelstellingen op investeringsbevordering gehaald. Toelichting op de behaalde resultaten vindt plaats via het jaarverslag van de BOM.

Stimuleren van de internationale handel

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023
Aantal handelsbevorderende activiteiten	12 handelsmissies 12 informatie-bijeenkomsten 90 trade relationsgesprekken	12 handelsmissies 12 informatie-bijeenkomsten 90 trade relationsgesprekken
Aantal deelnemende bedrijven/kennisinstellingen	60	60

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De doelstellingen ten aanzien van handelsbevordering zijn gehaald en zelfs overtroffen. Toelichting op de behaalde resultaten vinden plaats via het jaarverslag van de BOM.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het versterken van de ruimtelijke-economische structuur

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Provincie Noord-Brabant scoort gemiddeld op de Brede Welvaartsindicator (BWI in 2021)
- Groei werkgelegenheid

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Met de verschillen regio's werken we aan een concrete strategische agenda om innovatiedistricten en campussen te versterken. Meest in het oog springend is de ontwikkeling van de nieuwe strategische agenda Mainport, met het Rijk en de regio Brainport.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

(Door)ontwikkelen van stedelijke innovatie districten

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023
Verkenning Brabantse steden	2	2
Ondersteuning fieldlabs/faciliteiten	5	3

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We zijn partner in verscheidene integrale gebiedsontwikkelingen die in potentie uit kunnen groeien tot volwaardige stedelijke innovatiedistricten ingebed in de Brabantse verstedelijgingsstrategie en verstedelijgingsakkoorden met stedelijke regio's. Meerdere kansrijke faciliteiten, fieldlabs en proeftuinen zijn in 2022 ondersteund, zoals een development center op Gate2 en faciliteiten op het gebied van batterijtechnologie.

Bijdragen aan campusontwikkeling

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023
-----------	------	------

Ontwikkelperspectief (roadmaps) campussen	3	3
Opwerken broedplaatsen/hybride leeromgevingen waarbij arbeidsmarkt en bedrijfsleven worden verbonden	10	

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Samen met campusorganisaties, eigenaren, bedrijven en kennisinstellingen wordt op de verschillende campussen gekeken naar de kansen en mogelijkheden voor doorontwikkeling van deze belangrijke plekken voor de Brabantse economie. Voorbeelden zijn de uitbreiding van de Brainport Industries Campus en Pivot Park, waar het gebouw Grizzly wordt gebouwd en ze verder kunnen ontwikkelen dankzij het Nationaal Groeifonds. Inmiddels versterken we op twaalf plekken hybride leeromgevingen en broedplaatsen waar Leven Lang Ontwikkelen hybride vorm krijgt, van Meijerijstad, tot Werkendam, tot Breda.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- BOM Holding BV
- Meerjarenplan BOM 2021-2024
- Businesspark Aviolanda (BPA)
- Pivot Park holding
- Green Chemistry Campus BV
- Havenbedrijf Moerdijk
- Stichting Leisure Ontwikkelfonds Noord-Brabant
- Brabant Startupfonds

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

5. Economie

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Vershil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	39.669 N	56.112 N	45.630 N	10.482 V
Toegerekende organisatiekosten	6.205 N	6.880 N	8.410 N	1.530 N
Totaal Lasten	45.874 N	62.992 N	54.040 N	8.952 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	578 V	18.530 V	15.199 V	3.331 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	1.024 V	1.024 V
Totaal Baten	578 V	18.530 V	16.223 V	2.307 N
Saldo van baten en lasten	45.296 N	44.462 N	37.817 N	6.645 V

Verschillenanalyse

5. Economie - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	8.952
	V

Economie Algemeen / Werkbudget	2.200
	V

Er was voor 2022 reeds (deels) rekening gehouden met de risicoafdekking van de lening voor Knooppunt XL, echter deze lening is pas in 2023 verstrekt. Door PS is reeds besloten dat de onderuitputting bij programma Economie aangewend kan worden voor de risicoafdekking en gestort in risicoreserve Ontwikkelbedrijf.

Specifieke uitkering MIT	3.806
	V

Hier is nauwelijks sprake van onderbesteding. Betreft aan de ene kant lagere lasten van provinciale cofinancieringsuitgaven MIT. Dit wordt met name veroorzaakt doordat a) diverse projecten een startdatum m.i.v. 1/1/2023 hebben (op moment van ramen niet bekend), waardoor de lastneming (niet realisatie) doorschuift naar 2023 en b) doordat projecten voordeliger afgewikkeld worden. Aan de andere kant betreft dit uitgaven MIT die door het Rijk gedekt worden. Betreft idem als in 2021 ook rijksuitgaven van prov. Limburg en Zeeland.

Europese programma's	3.430
	V

Het betreft met name Efro-bijdrage OP-Zuid € 2,47 mln.. Dit is budgettair neutraal, zowel aan de lasten- als baten-kant. Verder zijn er diverse projecten voordeliger afgewikkeld en ook zijn de werkelijke uitvoeringskosten lager dan verwacht.

Diverse uitvoeringsagenda's	245
	V

De realisatie van de diverse uitvoeringsagenda's wijkt enigzins af van de raming, per saldo is er € 0,24 mln. minder gerealiseerd ten opzicht van de raming.

Subsidieregeling haalbaarheidsstudies Noord-Brabant	500
	V

De subsidieregeling haalbaarheidsstudies Noord-Brabant is in 2022 afgesloten en hierdoor is een positief ontwikkelingsverschil ontstaan van € 0,5 mln. Deze regeling is opgevolgd door de MIT haalbaarheidsprojecten.

Toegerekende organisatiekosten	1.530
	N

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	301
	V

5. Economie - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	2.307
	N

Europese programma's	1.135
	N

Wordt met name veroorzaakt door lagere Efro-bijdrage OP-Zuid, zie ook afwijking lasten. Verder is er een onttrekking gedekt uit transitoria OP Zuid die niet geraamd was.

Rijksbijdrage Specifieke Uitkering MIT	2.200
	N
Zie ook onder Specifieke Uitkering MIT batenkant. Lagere MIT-uitgaven aan lasten kant leiden ook tot lagere Rijksbijdragen.	
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	1.024
	V
De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.	
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	4 V

Programma 6 Energie

Inleiding

Het begrotingsprogramma Energie gaat over de energietransitie als onderdeel van de opgave om verdere klimaatverandering te voorkomen door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen (mitigatie).

Op basis van de Energieagenda 2019-203 en Uitvoeringsagenda Energie 2022-2023 'Urgent en Kansrijk' werkten we in 2022 verder aan de transitie naar een duurzame en energiezuinige samenleving om onze provincie leefbaar, aantrekkelijk en concurrerend te houden. De energiecrisis die in 2022 ontstond als gevolg van de Russische inval in Oekraïne, benadrukt het belang en de urgentie van energiebesparing en het vinden van alternatieven voor aardgas.

Onze aanpak is in lijn met de nationale insteek, al zijn de provinciale beleidsambities nog niet aangepast naar het (inter)nationaal verhoogde ambitieniveau voor broeikasgasreductie: de nationale beleidsinzet voor 2030 ligt op 60% (wettelijk wordt 55% verankerd) en voor 2050 op 100%.

De energietransitie vraagt om het optimaal benutten en uitbreiden van het brede energiesysteem voor elektriciteit, gas en warmte. Op de langere termijn zal er een nieuw energiesysteem ontstaan met meer flexibiliteit door opslag en conversie van energie, gevoed door bronnen die in de meeste gevallen tijdelijker en lokaler van aard zijn.

Intussen loopt de transitie tegen de grenzen van het huidige systeem aan. In 2022 ontstond naast transportschaarste lokaal ook afnameschaarste voor bedrijven. Brabant heeft actief bijgedragen aan het Landelijk Actieprogramma Netschaarste en is via de Taskforce Transportschaarste de samenwerking met netbeheerders en gemeenten gestart voor het vinden van lokale oplossingen en het versnellen van procedures.

Een grens waar we in 2022 ook mee te maken hadden is het gebrek aan arbeidskrachten; op het gebied van beleidsvorming en technologieontwikkeling en in de uitvoering.

Des te belangrijker was (en is) onze samenwerking als overheden via de RES'en en tussen overheden en industrie via de CES'en, de BEL-groep en de Industrietafel Midden en West-Brabant. De provincie heeft samen met de BOM en TNO (partner in solliance) een samenwerkingsovereenkomst getekend om in de komende 3 jaar een nieuwe innovatieve productielijn te ontwikkelen van een nieuwe generatie flexibele dunne film zonnetechnologie waarmee producten op maat en in massaproductie kunnen worden gemaakt. In de samenwerking met maatschappelijke partners speelden Brabant Geeft Energie (BGE) en het programma Sociale Innovatie Energietransitie (SIE) de hoofdrol.

Verder zijn de fondsvoorwaarden van het Energiefonds aangepast n.a.v. de evaluatie uit 2021, zodat ook investeringen in pilotprojecten mogelijk worden, zoals energieopslag en slimme netwerken. In 2022 is ook de website geo-informatie ontwikkeld van het energiesysteem van Noord-Brabant waarin data (van RES-en) bijeen is gebracht en de Energiemonitor in opgenomen is.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Verduurzaming van de energieopwekking

Omschrijving (toelichting)

Indicator*:

- Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (PJ) (verplichte indicator, bron Klimaatmonitor)
- Opgave opwek hernieuwbare elektriciteit in de RES'en (6,5 TWh in 2030)

*zie programmeerdocument Energie voor inzicht in meerjarige ontwikkelingen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Een deel van de opgave hernieuwbare elektriciteit is gerealiseerd en groot deel zit in de pijplijn en gaat de komende jaren gerealiseerd worden. Echter, inspanning om geplande projecten te realiseren en nieuwe projecten te concretiseren blijft nodig. Gedetailleerde informatie is te vinden in de Monitor energieagenda 2019-2030.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Afspraak Wind op Land 2020, inclusief techniekneutrale verdubbelingsopgave

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Opgesteld vermogen	685 MW			

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Eind 2021 was in Brabant een opgesteld vermogen van 299 MW aan windenergie operationeel. De verwachting is dat eind 2022/begin 2023 dit gestegen zal zijn naar ca 430 MW. Grotendeels komt dit door de realisatie van het windpark A16. De techniek neutrale verdubbelingsopgave voor alle provincies tezamen is op 31 december 2020 vastgesteld op 1823 MW. Deze komt bovenop de landelijke taakstelling van 6000 MW wind op land en is niet over de provincies verdeeld. Voor Brabant lijkt een bijdrage daarin van 213 MW reëel (470,5 MW – 257,5 MW in 2020). Deze is/wordt ruimschoots gehaald door middel van zonprojecten. De laatst bekende cijfers m.b.t. zonprojecten zijn die over 2020. Toen stond er in Brabant een omgerekend vermogen van ca 1500 MW aan zon op dak (bedrijven en particulieren) en op land.

In 2023 is per RES-regio 1 maatwerkoplossing voor optimaal en efficiënt gebruik van het energienetwerk gerealiseerd.

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal maatwerkoplossingen voor optimaal en efficiënt gebruik energienetwerk	Per RES-regio 1 maatwerkoplossing dat is opgestart			

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2021 en 2022 is samen met de RES-regio en netbeheerder onderzocht of maatwerkoplossing voor optimaal en efficiënt gebruik van het energienetwerk mogelijk zou zijn. Technisch, ruimtelijk en financieel bleek de oplossing interessant. Om de oplossing daadwerkelijk mogelijk te maken is echter een andere werkwijze nodig van netbeheerder, gemeente én ontwikkelaars. Mede door de gevolgen van de

netcongestie op het net van TenneT in Limburg en Brabant in het najaar van 2022 werd duidelijk dat dit op korte termijn niet mogelijk is. Vanuit de Taskforce Netschaarste zullen we ons nog meer gaan richten op het (mee helpen) realiseren van lokale oplossingen om vraag en aanbod van energie op elkaar af te stemmen.

**Regionale Energie Strategieën
Omschrijving (toelichting)**

Indicator	2022	2023	2024	2025
Afsprakenkader over governance en uitvoering RES 1.0	Vastgesteld afsprakenkader			
Aantal RES'en		4 opgeleverde voortgangs-rapportages		4 opgeleverde voortgangs-rapportages

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De regio's werken nu aan een voortgangsrapportage die voor 1 juli 2023 bij NP RES moet worden ingediend.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Verminderen emissies broeikasgassen

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren*:

- (Verplicht) Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO2-equivalenten) in tonnen uitstoot (bron Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030 10.7 Mton)
- Emissie gerelateerd aan energie: totale CO2- emissie in tonnen uitstoot (bron Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030: 7,6 Mton)
- Verbruikte energie totaal in PJ (bron: Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030: 240 PJ)

*zie programmeerdocument Energie voor inzicht in meerjarige ontwikkelingen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bij minder verbruik van fossiele brandstoffen voor de energievoorziening, door energie besparing of opwek van hernieuwbare energie, neemt de uitstoot van CO2 af. Er lijkt een dalende trend te zijn ingezet in CO2 uitstoot sinds 2017. Een deel hiervan is het effect van verminderde activiteit in de coronaperiode. Gedetailleerde informatie is te vinden in de Monitor energieagenda 2019-2030.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bevorderen naleving van de wettelijke energiebesparingsverplichtingen bij bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag

Omschrijving (toelichting)

Via toezicht en handhaving door de omgevingsdiensten wordt er op toegezien dat de energiebesparingsmaatregelen bij bedrijven daadwerkelijk worden gerealiseerd. Hiermee bevorderen we de vermindering van de broeikasgasemissies en bevorderen we tegelijkertijd een gelijk speelveld. In 2023 is in principe 100% van de energierelevante bedrijven gecontroleerd door de omgevingsdiensten. Echter, op het moment dat de Omgevingswet op 1 januari 2023 in werking treedt, wijzigt de wetgeving in die zin dat het toezicht op basis van de huidige regels niet meer uitvoerbaar is. De vergunningsvoorschriften waar nu op gecontroleerd wordt, vervallen op dat moment namelijk van rechtswege. Er komen andere regels voor in de plaats. De impact hiervan is op dit moment nog niet bekend.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Het aandeel van bedrijven dat gecontroleerd is door de omgevingsdiensten	75%	100%		
Aandeel van de bedrijven dat maatregelen treft/voldoet		75%	100%	

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op 1 juli 2023 wordt de bestaande wettelijke energiebesparingsplicht geactualiseerd. Dit was voorzien met de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Het huidige toezicht (energiecontroles) wordt uitgevoerd door de omgevingsdiensten op basis van de vergunningsvoorschriften. Deze vergunningsvoorschriften vervallen van rechtswege bij inwerkingtreding van de nieuwe energieregels. Wat inhoudt dat de kans aanwezig is dat wij de indicator van 100 % uitgevoerde energiecontroles op basis van de huidige wetgeving niet gaan halen. De exacte cijfers met betrekking tot de indicator van de uitgevoerde energiecontroles bij bedrijven onder provinciale bevoegd gezag worden meegenomen in de volgende burap. Ook onder de nieuwe wetgeving gaan wij het toezicht op de energiebesparingsplicht voortzetten.

We ontwikkelen een aanpak voor de verduurzaming van (maatschappelijk) vastgoed

Omschrijving (toelichting)

Indicator	(2021)	2022	2023	2024	2025
Ontzorging maatschappelijk vastgoedeigenaren	20-30	40-55	40-55		
* Aantal deelnemende vastgoedeigenaren					
* Beoogd aantal verduurzaamde vastgoed objecten	0	20-40	30-50	50-70	30-50

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor 84 vastgoed objecten zijn advies trajecten ingezet waarvan 20 geheel tot en met de uitvoering zijn doorlopen. 17 vastgoedeigenaren hebben inmiddels een intentieovereenkomst ondertekend voor de verduurzaming van hun vastgoed. Doordat het advies ook de uitvoering van het werk beslaat zijn de doorlooptijden van de advies trajecten langer dan beoogd. In het eerste kwartaal van 2023 worden scenario's opgesteld om alsnog aan de doelstelling te voldoen.

Mobiliteit

Omschrijving (toelichting)

Zie programma 8 "Basisinfrastructuur Mobiliteit" m.b.t. duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Bijdrage leveren aan een toekomstbestendige energie-infrastructuur

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- Bijdragen aan de ontwikkeling van oplossingen voor opslag en conversie voor een haalbare en betaalbare energietransitie

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Een memo aan Provinciale Staten van gedeputeerde Spierings is op 20 juni 2022 aangeboden met een stand van zaken en overzicht van de energieopslagtechnologieën

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Ontwikkelen van een aanpak om ontwikkelingen in vraag- en aanbod van energie enerzijds en ontwikkelingen in beschikbare netcapaciteit anderzijds met en tussen diverse partijen op elkaar af te stemmen

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In de tweede helft 2022 is door de speciaal coördinator netschaarste Brabant/Limburg een Landelijk Actieprogramma Netschaarste opgeleverd, gericht op het opheffen en voorkomen van congestie op het elektriciteitsnet voor de kortere termijn. Beide provincies hebben een belangrijke rol gespeeld in het aanleveren van ervaringen en adviezen voor dit actieprogramma. De opzet voor de provinciale taskforce

netschaarste heeft hierin een belangrijke rol gespeeld. Voor de middellange termijn is met de RES-regio's en netbeheerders een proces opgestart voor een provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat. Insteek van dit programma is om als overheden en netbeheerder meer regie te hebben op opwek en afname van energie en de daarvoor benodigde energie infrastructuur. Medio 2023 moet de eerste pMIEK door de provincie worden opgeleverd. Daarnaast is in 2022 een energiesysteemstudie voor de provincie opgestart, bedoeld om meer inzicht te krijgen in noodzakelijke aanpassingen aan het energiesysteem en op basis daarvan proactief met netbeheerders en RES-regio's te gaan acteren.

Realiseren van een strategisch netwerk van (semi-)publieke laadpunten

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Verhouding (semi-)publieke laadpunten / elektrische personenvoertuigen	Minimaal 1 (semi-)publiek laadpunt per 5 elektrische personenvoertuigen	Minimaal 1 (semi-)publiek laadpunt per 5 elektrische personenvoertuigen		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Eind 2022 is er binnen Brabant sprake van een verhouding van 1 laadpunt per 4,7 elektrische personenvoertuigen. De acties die medio 2022 door provincie, gemeenten en contracteigenaar zijn doorgevoerd voor een snellere plaatsing van laadpalen, hebben daarmee hun vruchten afgeworpen.

Stimuleren netwerksamenwerking rond en eerste uitrol van innovaties in de energie-infrastructuur

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Opslag en conversie voor een haalbare en betaalbare energietransitie		2 pilots gestart		
Uitrol van een nieuwe technologie een bijdrage levert aan het eerder en/of tegen geringere kosten behalen van de provinciale energiedoelstellingen		1 project gestart		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

2 pilots Opslag en conversie: (1) Cellcius: waarbij verkend wordt of een mobiele zoutbatterij kan worden ingezet voor de verwarming van een woonwijk in Sint-Oedenrode of Eindhoven. (2) Frankenthalerstraat Breda: gebiedsontwikkeling waarbij toegewerkt wordt naar een open energiesysteem van de toekomst met een belangrijke rol voor zware laadinfrastructuur en opslag van energie.

1 project gestart: Kempisch bedrijventerrein als onderdeel van een toekomstige systeemoplossing.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij;
- Energiefonds Brabant;
- Innovatiefonds Brabant;
- Enexis NV/ Enpuls.

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

6. Energie

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Vershil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	7.777 N	6.570 N	5.037 N	1.534 V
Toegerekende organisatiekosten	5.119 N	3.611 N	3.475 N	137 V
Totaal Lasten	12.896 N	10.181 N	8.511 N	1.670 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	181 V	1.315 V	1.065 V	250 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	0	0
Totaal Baten	181 V	1.315 V	1.065 V	250 N
Saldo van baten en lasten	12.715 N	8.866 N	7.446 N	1.420 V

Verschillenanalyse

6. Energie - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	1.670
	V

Ontwikkeling Energieprojecten	1.243
	V

De uitgaven m.b.t. (grote, innovatieve) energieprojecten zijn soms lastig in een bepaald jaar te plannen. Bijvoorbeeld de subsidie voor Sociale Innovatie, deze wordt niet meer in 2022 verleend maar schuift door naar 2023 (€ 1,2 mln.). Een bedrag ad € 690.000 wordt gedekt uit BA-middelen en wordt daarom voorgesteld om over te hevelen.

SPUK ontzorgingsloket	284
	V

Geplande uitgaven m.b.t. SPUK ontzorgingsloket ad € 284.000 zijn niet in 2022 gerealiseerd maar schuiven door naar 2023. Dit bedrag is budgetneutraal, ook aan de batenkant ontstaat een lagere realisatie.

Toegerekende organisatiekosten	137
	V

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit. De capaciteit m.b.t. transportschaarste was geraamd op 3 fte, maar hiervan is maar 0,8 fte benut kunnen worden. Bij jaarrekening 2022 zal daarom worden voorgesteld om 2,2 fte over te hevelen (t.i.v. rekeningresultaat 2022.).

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	7
	V

6. Energie - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	250
	N

SPUK ontzorgingsloket	284
	N

Zie toelichting lasten

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	34
	V

Programma 7 Landbouw en voedsel

Inleiding

Ondanks de grote dynamiek in de landbouw is de voorgenomen uitvoering van het programma Landbouw en Voedsel in 2022 vrijwel geheel gerealiseerd.

In 2022 zijn diverse belangrijke mijlpalen gerealiseerd: Het Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 is door Provinciale Staten vastgesteld, de Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel 2022-2023, de Uitvoeringsagenda Mest en de Routekaart Stalaanpassingen 2024 zijn door Gedeputeerde Staten vastgesteld. Verder hebben we in het kader van de Versnellingsacties (Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) fiches gehonoreerd gekregen, waaronder 45 mln. euro voor het bevorderen van natuurinclusieve landbouw, het uitbreiden van de Biodiversiteitsmonitor melkveehouderij en real time meten en monitoren.

In 2022 zijn we voortvarend gestart met de uitvoering van de Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel: enkele voorbeelden hiervan zijn: Landbouw Innovatie Brabant (LIB) heeft verschillende bijeenkomsten georganiseerd en innovaties begeleid, we hebben de omschakeling naar natuurinclusief en biologisch ondersteund met coaches en adviesgesprekken. Daarnaast werken we aan de Brabant brede innovatiesamenwerking op het gebied van landbouw en voedsel met de BOM en de triple-helices. De Challenge Innovation Makers is van start gegaan en we hebben geïnvesteerd in de versnelling van de eiwittransitie via het mede-opstellen en ondertekenen van de Green Deal Eiwittransitie ('Bean Deal') met daarin een aantal toonaangevende Brabantse bedrijven en via de innovatiecoalitie 'Toekomstbestendig Ecosysteem Eiwittransitie Brabant'. De provincie Noord-Brabant was in 2022 een belangrijke motor achter de Dutch Food Week en we hebben met Embassy of Food deelgenomen aan de Dutch Design Week. Tevens hebben we in 2022 het actieplan jonge boeren gelanceerd.

In 2022 hebben we vier agrifoodpluimen uitgereikt als dé aanmoedigingsprijs voor ondernemers die een innovatieve bijdrage leveren aan de transitie naar een vitale, duurzame en maatschappelijk gewaardeerde agrifoodsector in Brabant. Als blijk van waardering en om andere bedrijven in de sector te inspireren dit goede voorbeeld te volgen. Het betrof de PeelPioneers uit 's-Hertogenbosch, Onze Zuivel uit de Rips, Van der Avoird Trayplant uit Molenschot en Maatschap Keijzers uit Liessel.

Tegelijkertijd bevond de landbouw- en voedselsector zich in een periode met grote dynamiek en onzekerheid. De brieven van ministers Staghouwer en Van der Wal van 10 juni en 25 november jl. hebben voor soms heftige reacties gezorgd binnen de sector én in het land. We hebben de routekaart 2024 uitgebracht met als doel veehouders te ondersteunen in het tijdig kunnen voldoen aan de stikstofreductie eisen in de Interim Omgevingsverordening. De vergunningverlening in de veehouderij is tot nader order stilgelegd. De verwachting is dat deze in de 2e helft van 2023 weer op gang gaat komen.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Meest duurzaam en circulair in Europa

Omschrijving (toelichting)

We streven er naar dat in Brabant de meest duurzame landbouw- en voedselproductie plaatsvindt in Europa, mede doordat er sprake is van gesloten mineralenkringlopen (in plantaardige en dierlijke ketens), en zoveel mogelijk emissie-loze landbouw naar water, bodem en lucht en de klimaatdoelstellingen worden gerealiseerd.

De voedselketens produceren gezond voedsel en landbouwbedrijven dragen bij aan een gezonde leefomgeving. Hiermee dragen de landbouw- en voedselketens bij aan het Brabants Beleidskader Gezondheid met drie gezonde levensjaren erbij voor elke Brabander in 2030. Dit blijkt uit de

hoofddoelstellingen van de uitvoeringsagenda landbouw en voedsel met name op het gebied van meest duurzame circulaire landbouw- en voedselproductie in Europa. Hierbij zijn indicatoren als een dalende trend in fijnstof emissie vanuit de veehouderij opgenomen in relatie tot de gezonde leefomgeving en het verminderen van emissies uit de landbouw. Maar ook het stimuleren van real-time monitoring van emissies en de maatregelen vanuit het Schone lucht akkoord dragen bij aan de gezonde levensjaren van de Brabander.

Indicatoren

- Verhouding tussen de bewerkte mest en de gewasbehoefte in Nederland

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023	2030
Verhouding naar waarde	(1,09) 2020	-	-	Verhouding lager dan 1

- Stikstof- en fijnstof emissie veehouderij in Brabant

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023
Kton fijnstof per jaar	1,7 kton (2021)	dalend	dalend
Kton stikstof per jaar	17 kton (2019)	dalend	dalend

- Areaal landbouwgrond (ha) met een positieve bijdrage aan de kwantiteit en kwaliteit van het water- en bodemsysteem.

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023	2030
Areaal landbouwgrond in ha	14.000 (2021)	15.500	18.500	50.000

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- Ons doel is mineralen kringlopen sluiten op nationaal niveau. (doel UA Mest). Niet meer bewerkte mest produceren dan nodig voor vitale bodem en gezonde plantaardige teelten. Dit betekent dat er op Nederlandse schaal niet meer bewerkte dierlijke mest wordt geproduceerd dan de plaatsingsruimte op de akkers (en weilanden) op basis van de gewasbehoefte. In 2022 is het getal kleiner dan 1. Er is op dit moment nog veel drijfmest. Volume bewerkte mest is relatief laag. Het aandeel bewerkte mest ligt beneden de 50% in Brabant. Veel bewerkte pluimvee mest en beetje bewerkte varkensmest. Er zijn geen precieze cijfers als het gaat om het jaarlijkse volume bewerkte dierlijke mest in Brabant. De vergunde mestbewerkingscapaciteit wordt wel bijgehouden maar een deel van de vergunde capaciteit is nog niet gerealiseerd. Getal boven de streep zal groeien in de komende jaren, omdat er meer mestbewerking gaat plaatsvinden. De KPI wordt groter maar blijft onder de 1. Getal blijft onder de 1 omdat we op termijn een tekort aan mineralen uit dierlijke mest verwachten (om de gewas behoefte te kunnen dekken)

- Voor fijnstof is de vergunde emissie (bron: Kern Registratie Dierenverblijven KRD) op peildatum 1 juni 2022 1,58 kton per jaar. Dit is een afname ten opzichte van de nulmeting in 2021.
- Voor stikstof zijn de laatste cijfers van 2020 bekend dit is 14,61 kton (bron: Brabants overzicht)

stikstofdata), deze laten ook een afname zien t.o.v. de nulmeting uit 2019.

- Tot heden is er ongeveer 15.500 ha gerealiseerd aan landbouwgrond welke een positieve bijdrage leveren aan de kwantiteit en kwaliteit van het water- en bodemsysteem. Als provincie stimuleren we dit via het project Natuurinclusieve Landbouw, de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij en Bodem Up. Het aantal deelnemers Natuurinclusieve Landbouw en aan de Biodiversiteitsmonitor Veehouderij is gegroeid in 2022, hier komt de stijging in het areaal vandaan. Er zit veel overlap tussen de deelnemers aan deze trajecten. Het totale areaal van de deelnemers aan beide trajecten is in beeld gebracht en vervolgens is de overlap geraamd. Op alle deelnemende bedrijven worden maatregelen genomen die leiden tot bodemverbetering. De berekening is gebaseerd op de deelname (in ha's) aan de bovengenoemde provinciale initiatieven (mede) gericht op de stimulering van het water- en bodemsysteem.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Opstellen en realiseren uitvoeringsagenda mest

Omschrijving (toelichting)

In 2022 is de Uitvoeringsagenda Mest vastgesteld door Gedeputeerde Staten. Het uitgangspunt van de Uitvoeringsagenda is kringlopen met meer waarde en minder overlast. Dierlijke mest, gebruikt op een manier die goed is voor boer, milieu en omgeving, moet een belangrijke plaats krijgen in de kringlooplandbouw. Met de uitvoeringsagenda Mest worden de komende jaren drie sporen gevolgd:

- Uitfaseren drijfmest: en het tegelijk invoeren van een kringloop gedreven systeem.
- Mestbewerking bij de bron: of zoveel verder weg als nodig, in gespecialiseerde mestbewerkingsinstallaties. Dit voorkomt verlies van nutriënten en vermindert het vervoer van drijfmest. Bovendien vermindert dit overlast en emissies.
- Stimuleren innovatie: op het gebied van mest kan en wil Brabant een grote, groene proeftuin zijn.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

100% versie van de Uitvoeringsagenda Mest is in Q4 vastgesteld.

Ondersteunen veehouders bij het investeren in innovatieve brongerichte stalsystemen

Omschrijving (toelichting)

Verouderde stalsystemen met relatief hoge emissies moeten voldoen aan de in de Interim Omgevingsverordening (IOV) gestelde eisen. De stallen moeten op 1 juli 2024 zijn aangepast.

We blijven onze First Movers-regeling inzetten om veehouders die als eersten investeren in een innovatief brongericht stalsysteem financieel te ondersteunen. We proberen de financiële middelen van het Rijk versneld beschikbaar te krijgen om alle Brabantse veehouders, die in een brongericht systeem willen investeren, te ondersteunen. We streven ernaar dat vóór eind 2023 25 Brabantse veehouders subsidie krijgen via de landelijke SBV-regeling (Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen) voor de ontwikkeling van een brongericht stalsysteem. Waar nodig leveren we maatwerk om aan de provinciale regelgeving te voldoen.

Streefwaarden	2022	2023
Aantal veehouders financieel ondersteund die als eersten investeren in een innovatief bron gericht stalsysteem met de First Movers-subsidie	12	13

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Vorig jaar is een openstelling van de First Movers regeling geweest, deze liep tot en met 28 januari 2022. Hierin zijn 6 aanvragen goedgekeurd. Hiernaast was er de 3e openstelling van de landelijke SBV-regeling, van de 12 goedgekeurde projecten zijn er 7 uit Noord-Brabant. In de 3 openstellingen samen zijn er ruim 30 projecten in Noord-Brabant goedgekeurd.

Opstellen Routekaart stalaanpassingen 2024

Omschrijving (toelichting)

Op basis van de meest recente inzichten moeten van de ongeveer 4.400 locaties waar bedrijfsmatig in Noord-Brabant vee wordt gehouden op ongeveer de helft van deze locaties één of meer stallen worden aangepast per 1 juli 2024, waarbij veehouders een vergunning moet hebben aangevraagd voor 1 oktober 2023. De verwachting is dat ongeveer een derde van de locaties zal worden beëindigd voor of op 1 juli 2027. Met de Routekaart Stalaanpassingen 2024, zoals vastgesteld door GS op 19 juli jl. wordt een coherent geheel van acties aangegeven om de keuzes die ondernemers op afzienbare termijn moeten maken te faciliteren waar nodig en gewenst. De Routekaart geeft opnieuw impulsen om als overheid maximaal mogelijk te maken dat de betreffende veehouderijbedrijven op de afgesproken datum hun verouderde stalsystemen hebben aangepast, dan wel dat de veehouderij op die locatie is beëindigd of is omgeschakeld naar natuurinclusieve landbouw. Inmiddels is de vergunningverlening volledig tot stilstand gekomen. Naar verwachting komt deze in de tweede helft van 2023 weer op gang.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bereiken van implementerende en zoekende veehouders

Omschrijving (toelichting)

Voor veel sectoren zijn inmiddels stalsystemen beschikbaar die aan onze emissie-eisen voldoen. Voor varkens, vleeskalveren en geiten zijn dat vooral stalsystemen die met luchtwassers werken. Om veehouders keuzevrijheid te bieden en om nog betere stalsystemen beschikbaar te krijgen voor de periode na 2024, blijven we ons samen met het Rijk en andere provincies inspannen om meer brongerichte en integrale systemen beschikbaar te krijgen. Ook de inzet van voer- en managementmaatregelen als onderdeel van het streven naar vergaande emissiereductie krijgt onverminderd aandacht en toepassing maken we – waar nodig in of met regels – mogelijk. De bijeenkomsten van de Taskforce Toekomstbestendige Stalsystemen, gericht op het bevorderen van de implementatie van stalsystemen zijn einde Q3 stilgelegd, omdat de vergunningverlening is stilgelegd. Het streefgetal voor 2022 is niettemin gerealiseerd.

Streefwaarden	2022	2023
implementerende en zoekende veehouders bereiken via het netwerk van de Taskforce, via bijeenkomsten, 'Tour de Boer'-demonstraties, diverse schriftelijke en digitale communicatiekanalen en voorlichtingsactiviteiten	425	425

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 zijn er door de Taskforce 572 veehouders bereikt via diverse bijeenkomsten, dit zijn er meer dan er voor 2022 waren beoogd.

Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw en Veehouderij

Omschrijving (toelichting)

Door het testen en toepassen van de biodiversiteitsmonitoren akkerbouw en veehouderij wordt positief bijgedragen aan de kwantiteit en kwaliteit van het water- en bodemsysteem

Indicatoren:

- Testen Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw (BMA) bij akkerbouwbedrijven
- Toepassen (eenvoudige natuurinclusieve maatregelen) bij Biodiversiteitsmonitor veehouderij

Streefwaarden	Nulmeting	2022	2023
Testen Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw	n.v.t.	50	50
Toepassen Biodiversiteitsmonitor veehouderij	190 (2021)	150	500

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- In 2022 hebben 30 akkerbouwbedrijven de Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw getest, de ambitie van 2023 is dat er eind 2023 100 akkerbouwbedrijven de Biodiversiteitsmonitor testen.
- Er zijn in 2022 in totaal 154 nieuwe deelnemers bijgekomen in de Biodiversiteitsmonitor veehouderij. Dat brengt het totaal op 245. De eerste evaluatie is gemaakt en hier is een positieve ontwikkeling in de scores te zien. Minstens zo belangrijk is dat de boeren enthousiast zijn en de Biodiversiteitsmonitor zien als managementtool.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Economisch toonaangevend zijn binnen Europa

Omschrijving (toelichting)

Het Brabantse landbouw- en voedselsysteem is in 2030 een vooraanstaande Europese speler: zeer innovatief en met een sterke concurrentiepositie. De sector rendeert door (nieuwe) economische en maatschappelijke verdienmodellen in grote internationale en kleine regionale ketens. Bovendien zijn nieuwe (biobased) bedrijfstakken tot ontwikkeling gekomen op het snijvlak van landbouw en voedsel en respectievelijk hightech, biobased bouwen, ICT, chemie en gezondheid.

We willen het innovatieve ecosysteem van landbouw- en voedselsector in Brabant blijven ondersteunen. Een belangrijk onderdeel daarvan is de ontwikkeling van (kennisintensieve) startups. Deze beginnende ondernemers dragen in belangrijke mate bij aan de ontwikkeling van nieuwe producten, diensten en kennis. Ze spelen een belangrijke rol in innovatie en dragen bij aan vernieuwende oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen van vandaag en in de toekomst. In samenwerking met het programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling, Braventure, Brabant Startup Fonds en de Brabantse

Ontwikkelingsmaatschappij wordt er hard gewerkt om ten behoeve van onze ambitie meer agrifood startups te ondersteunen.

Via een aantal trajecten, consortia en strategische samenwerkingsverbanden geven we, samen met Brabantse partners uit de gehele landbouw- en voedselketen, de innovatie vorm: Landbouw Innovatie Brabant (Provincie Noord-Brabant en ZLTO), de Innovatiecoalitie 'Toekomstbestendig Ecosysteem Eiwittransitie Brabant', strategische samenwerking tussen de diverse Brabantse proeftuinen en de Innovatiealliantie Landbouw en Voedsel Brabant (Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij, REWIN, AgriFood Capital, Brainport Development).

Indicatoren:

- Aantal startups in landbouw en voedsel en op cross-overs met high tech

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023
aantal	5-7 (2021)	15	25

- Vestiging nieuwe bedrijven en/of bovengemiddelde groei van bestaande bedrijvigheid in de high tech agrofoodsector / aantal toonaangevende bedrijven

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023
aantal	2-5 (2021)	Substantiële groei	Substantiële groei

- Instroom jongeren in agrifood onderwijs (relatieve toename instroom)

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023
Relatieve toename instroom	-	Substantiële groei	Substantiële groei

- Ontwikkeling van bedrijvigheid in nieuwe eiwitten in aantallen bedrijven en werknemers (5% groei per jaar)

Streefwaarden	numeting	2022	2023
Groei per jaar	-	5%	5%

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- In 2022 zijn in ieder geval minimaal 15 start-ups gestart, hiernaast hebben een aantal bestaande bedrijven zich in Brabant gevestigd
- Om de instroom in het Groene Onderwijs te bevorderen, werken wij samen met de Groene Onderwijsinstellingen aan de ontwikkeling van het Curriculum biologisch onderwijs MBO,HBO en leveren wij bijdragen aan onderwijsmodules.”

Het afgelopen jaar hebben wij een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van het practoraat Duurzaam Bodembeheer bij Yuverta. Daarnaast hebben wij diverse Toekomstgesprekken gevoerd voor jonge agrariërs op HAS green Academy, Yuvertya en Curio. Tenslotte hebben wij diverse gastcolleges gegeven en diverse studentenprojecten vanuit de provincie begeleid. Hiermee willen wij de substantiële groei in het groene onderwijs bevorderen.

Voor biologische landbouw hebben we de ontwikkeling van een onderwijsmodule bij Yuverta ondersteund. Daarnaast is samen met HAS green academy, Yuverta en Curio een start gemaakt met de ontwikkeling

van een Masterclass biologische landbouw.

- In 2022 is Beet! van start gegaan. Dit is een initiatief van Kennispact MBO Brabant in samenwerking met vier mbo-instellingen (Yuverta, Curio, Koning Willem I College en Summa College), 50 bedrijven, vijf samenwerkingsorganisatie in de agrifood sector, drie hbo-instellingen (HAS Green Academy, AVANS hogeschool, Fontys hogeschool) en de provincie Noord-Brabant. Deze partijen willen samen nieuwe kennis ontwikkelen en studenten opleiden voor nieuwe beroepen in een duurzame voedselketen.
- Er zijn in ieder geval 2 bedrijven bij gekomen, waaronder het Israëlische bedrijf Redefine Meat, welke zich in Best heeft gevestigd.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Organiseren van Innovation Makers Agrifood en Data Driven AgriFood Future

Omschrijving (toelichting)

Voor innovatieve bedrijven in Brabant is een goede kennis- en onderwijsinfrastructuur van groot belang. We willen werk maken van het ontwikkelen van kennis en het opleiden van toekomstige professionals, maar ook van het koppelen van maatschappelijke en ondernemersvraagstukken aan onderwijsinstellingen. Dit draagt bij aan het ontwikkelen van nieuwe innovatieve oplossingen en een beter kennisecosysteem – en tegelijkertijd zorgt het ervoor dat studenten een betere opleiding krijgen. We doen dit door het organiseren van onder andere de Challenge Innovation Makers Agrifood (IMA), waarin studenten worden uitgedaagd om oplossingen te bedenken voor vragen uit het bedrijfsleven op het gebied van agrofood en hightech. We doen het ook met het project Beet! (Brabant Eet) waarbij wij samen met KennisPact, MBO Brabant, ZLTO en HAS samenwerken aan oplossingen voor de agrofoodbranche in Brabant. Juni 2022 heeft het ministerie van OCW twee miljoen euro subsidie toegekend uit het Regionaal Investeringsfonds MBO aan dit project.

Met Data Driven AgriFood Future (DDAFF) zetten we in op het gezamenlijk delen, verbinden en delen van praktijkcases op het gebied van datatoepassing in de landbouw- en voedselsector. Zo dragen we bij aan een meer succesvolle innovatie en daarmee aan het versnellen van de ontwikkeling en toepassing van datagedreven innovaties in de agrifood waardeketen. Om meer inzicht te krijgen in wat er aan projecten en initiatieven speelt gaan we vanuit een digitaal platform hier meer structuur in aanbrengen en netwerken bij elkaar brengen. Dit doen we onder andere door het organiseren van zowel gespecialiseerde als generieke agriofoodtech & data symposia. Een eerste bijeenkomst in dit kader is het minisymposium “Internet of Food” tijdens de Dutch Food Week in oktober 2022.

Onze ambitie is om een (inter)nationale alliantie te creëren van ondernemers, wetenschappers en vertegenwoordigers van regionale en lokale overheden om datagedreven innovatie binnen de voedselwaardeketen mogelijk te maken, gericht op leren, inspireren, delen van kennis en inzichten.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In januari 2023 is het slotevent van de Innovation Makers Agrifood. Er zijn 10 initiatieven ingediend en er wordt gekeken naar een vervolg hierop.

Door AgrifoodCapital is de Dutch Data Week georganiseerd op het gebied van Datagedreven werken, waaronder ook binnen de landbouw- en Voedselsector. AFC is een van de partners binnen de DDAFF.

Ondersteunen en/of geformeerde consortia op thema nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken

Omschrijving (toelichting)

De eiwittransitie betreft de hele voedselketen: genetica/(zaad)veredeling, primaire productie en toeleveranciers, voedselproductie, retail en consument. Vernieuwing moet vanuit de hele keten komen en hiervoor is ketenintegratie en samenwerking tussen verschillende partners en programma's noodzakelijk. De Innovatie Coalities in het programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling richt zich op de inzet van alternatieve eiwitbronnen en efficiëntere technologieën voor voedselproductie. Hiervoor is het noodzakelijk dat er voldoende geschikte grondstoffen (mogelijke eiwitbronnen) aanwezig zijn. Daaronder valt ook het gebruik van afval- en reststromen in het kader van circulaire economie. Het streven is om reststromen zo hoog mogelijk te verwaarden. Op dit gebied werken we dan ook nauw samen met de Uitvoeringsagenda Circulaire Economie 2021-2023 (o.a. ondersteunen van initiatieven en projecten om voedselverspilling tegen te gaan zoals BioVoice en worden er opschaalbare businesscases op het gebied van nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken consortia geformeerd en ondersteund). Als partner van de Stichting Samen Tegen Voedselverspilling zijn we als provincie niet alleen betrokken bij het voorkomen en reduceren van voedselverspilling.

Op 14 juli 2022 is de provincie Noord-Brabant, samen 56 partijen, waaronder verschillende Brabantse bedrijven en initiatieven, de Green Deal Eiwitrijke gewasketen (GDE) aangegaan. Deze green deal beoogt een goed verdienmodel voor boeren met het telen van stikstofbindende vlinderbloemigen, draagt bij aan een versnelling van de eiwittransitie en daarmee aan een betere balans tussen plantaardige en dierlijke eiwitten in het eetpatroon. Dit alles sluit goed aan bij het provinciale beleid aangaande de eiwittransitie. Diverse regio's zetten zich in voor intensievere ketensamenwerking. Hiertoe worden activiteiten opgezet voor verbetering van verbinding en opschaling van regionale initiatieven op het gebied van teelt, veredeling en verwerking. Ook de inzet van innovatieve technologieën die leiden tot duurzame en gezonde producten maakt hier onderdeel van uit.

Daar in Noord-Brabant een groot aantal bedrijven actief is in de voedselverwerkende industrie, dit in combinatie met een sterk ontwikkelde hightechsector, biedt deelname aan de GDE deze bedrijven kansen voor verdere groei. Maar ook een intensievere samenwerking tussen ketenpartners en (door)ontwikkeling van kennis en innovatie ligt in het verschiep, waardoor het lokale ecosysteem wordt versterkt.

Indicator:

- Aantal ondersteunde en/of geformeerde consortia op thema nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken (aantal: 2)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- Food pioneers excelerator is ingediend bij Interreg
- Uitvoering Nationaal Groeifondsproject NEXTGEN HIGHTECH d.m.v. programmabureau HTSM (hightech systemen en materialen) is opgericht
- We stimuleren plantaardige keuzes voor een duurzaam voedselsysteem met onze ondersteuning aan het initiatief CHIEF (Centrum Hulp bij Innovatie, Educatie en Fascinatie Plantaardige Eiwitten). Met deze gebiedspilot worden de inwoners van Altena geïnspireerd om vaker een plantaardige keuze te maken. Dit ten gunste van een gezonde balans voor mens, dier en milieu.
- We hebben op de Floriade samen met de Minister van LNV en 9 'eiwit'-provincies de Green Deal Eiwitrijke Gewassen "De Bean Deal" getekend en dit jaar een start gemaakt met de uitvoering. Deze overeenkomst is daarnaast ook ondertekend door ketenpartners waarvan een groot deel uit Brabant komt. Het doel is de productie en consumptie van regionaal geteelde plantaardige eiwitten te stimuleren. Het Rijk, provincies en ketenpartners slaan de handen ineen om de eiwittransitie te versnellen. In deze overeenkomst zijn 42 gezamenlijke acties zijn vastgelegd. Er zijn 13 toonaangevende Brabantse bedrijven

bij betrokken. De is groeiende en sinds de ondertekening zijn er al twee nieuwe Brabantse deelnemers aangemeld.

- Op initiatief van o.a. de provincie Noord-Brabant is The Protein Showcase op de Floriade ingericht, een 1.800 m2 grote beleefakker waar verschillende eiwitrijke gewassen tot bloei komen: veldbonen, lupine, quinoa, soja, kikkererwten en rode bonen. Namens Brabant stonden er drie showcaseprojecten, die ook de Green Deal getekend hebben: CHIEF (Centrum Hulp bij Innovatie, Educatie, Inspiratie en Fascinatie plantaardige eiwitten), LuPeel (Ontwikkelaar van lupine bloem) en ME-AT the Alternative (VION) (Ontwikkelaar van de veldbonenburger).

Stimuleren innovatieprojecten door Landbouw Innovatie Brabant

Omschrijving (toelichting)

Met de Landbouw Innovatie Brabant (LIB) worden innovaties aangejaagd en ondersteund die bijdragen aan duurzame en vitale land- en tuinbouw die een bijdrage levert aan de kwaliteit van het platteland met maatschappelijke verankering. Bijdragen aan systeemverandering staat centraal in het ondersteunen van innovaties met daarin sleutelbegrippen als waardecreatie, kringlooplandbouw en doornontwikkeling. LIB doet dit op een laagdrempelige manier door vroeg in het innovatieproces vanuit de optiek van de primaire sector (vanuit de brede omgeving gezien) ondersteuning te bieden door o.a in contact brengen met juiste netwerk, ondersteuning in het opwerken van idee tot project, financiële bijdrage en nazorg/doorontwikkeling.

Indicator:

- Aantal initiatieven ondersteund door LIB.

Streefwaarden	2022	2023
Aantal ondersteunde initiatieven	30	30

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 zijn 28 projecten afgerond en is een bijdrage geleverd aan 41 projecten. Namelijk 12 lopende en 29 nieuwe projecten met een innovatie impuls (financiële spin-off) van circa vijf miljoen euro op de bovengenoemde thema's. Op <https://www.stuurgroeplib.net/> staat gedetailleerde informatie over de verschillende LIB-activiteiten inclusief jaarverslagen.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Natuur- en landschapsinclusief zijn in 2030

Omschrijving (toelichting)

De Brabantse landbouw is in 2030 landschaps- en gemeenschapsinclusief en vervult daarmee een vitale rol in natuur- en landschapsontwikkeling en het beheer daarvan. Er is een herkenbare verbinding tussen stad en platteland, tussen producent en consument (voedsel, leefbaarheid dorpen) en met de Brabantse samenleving als geheel (zorg, groene energie, landschap en natuur, recreatie).

Indicatoren:

- Aantal natuurinclusieve boeren

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023	2030
	80 (2021)	115	150	500

- Areaal biologische landbouw (ha)

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023	2030
Agrarisch areaal	2,8% (2020)	3%	3,5%	15% (circa 35.000 ha)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Begeleiden bedrijven bij hun omschakeling naar natuurinclusief

Omschrijving (toelichting)

We zetten individuele ondersteuning (via een ondernemerscoach) voort van agrariërs die willen omschakelen, de financiering van een businessplan en het beschikbaar stellen van extra (provinciale) grond (met kwalitatieve verplichtingen en aangepaste pachtprijs) ten behoeve van extensivering naar twee gve per hectare. Gezien de verschillen tussen bedrijven en verdienmogelijkheden is maatwerk per bedrijf noodzaak. We richten ons met name op de bedrijven in de zone rondom het NNB.

Het subsidieplafond van de regeling voor het opstellen van een businessplan verhogen we voor tachtig nieuwe ‘omschakelaars’ in de veehouderij en voor twintig in de akkerbouw, zodat het totaal aantal omschakelaars in Noord-Brabant uitkomt op 150 eind 2023. In de periode voor 2022 hebben 80 bedrijven gebruik gemaakt van de subsidiemogelijkheid voor het opstellen van een businessplan. Hiermee hebben wij ze begeleid om evt. over te schakelen naar natuurinclusief.

Op basis van gedeelde gebiedsopgaven stimuleren we samenwerking tussen agrariërs onderling en met de andere gebiedspartijen, zoals terrein behorende organisaties, waterschap, GOB, gemeenten en BPG (Brabants Particulier Grondbezit). Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van de financiële middelen van het Rijk. En waar nodig faciliteren we gebiedsprocessen op maat om de natuurinclusieve bedrijfsvoering rendabel te krijgen (via kavelruil en in afstemming met de natuurdoelen).

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023
Aantal begeleide bedrijven bij hun omschakeling naar natuurinclusief (incl. businessplan)	80 (2021)	115	150

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Organiseren van bijeenkomsten voor kennisontwikkeling/uitwisseling op inspiratiebedrijven

Omschrijving (toelichting)

Natuurinclusieve landbouw staat nog aan het begin en kent een flinke kennisachterstand vergeleken met de gangbare en biologische landbouw. Veel agrariërs die een stap overwegen naar omschakeling hebben vragen over de natuurinclusieve maatregelen en hun impact op de productie, kosten en baten, afzetmarkten, enzovoort. Met financiële ondersteuning zijn twaalf inspiratiebedrijven natuurinclusieve landbouw operationeel. Bedrijfsadviseurs zijn vaak nog gewend om te werken met gangbare bedrijfsmodellen en denkwijzen die uitgaan van een zo hoog mogelijke productie via inzet van hulpstoffen.

Indicator:

- Aantal bijeenkomsten georganiseerd voor kennisontwikkeling/uitwisseling op inspiratiebedrijven. (aantal: 30 per jaar)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er zijn 24 bijeenkomsten georganiseerd op inspiratiebedrijven. Dit zijn er minder dan we hadden beoogd te organiseren. In de tweede helft van 2022 viel de belangstelling tegen, waarschijnlijk vanwege de onrust in de landbouw.

Geven van omschakeladviezen biologische landbouw (melkvee en akkerbouw)

Omschrijving (toelichting)

De biologische landbouw komt meer en meer in de belangstelling te staan. Het is een kernpunt bij de Farm to Fork/Green Deal-strategie van de Europese Unie, die inzet op groei van vraag gestuurde biologische landbouw. De afzet van biologische producten neemt geleidelijk toe, ook in Nederland, en biologisch verschuift van een niche naar een aanbod voor een steeds grotere groep mensen. Ten slotte is de biologische sector belangrijk voor ecologische en technologische innovaties. Deze worden dan weer overgenomen in de gangbare landbouw.

Door het aanbieden van adviseurs die adviesgesprekken voeren met melk- en vleesveehouders en akkerbouwers/groentetelers die de overstap naar biologisch overwegen zetten we in om meer Biologische landbouw in Brabant te realiseren. Voorlopig zetten we in op 30 ondernemers eind 2023. Op bedrijfsniveau worden de te nemen stappen in kaart gebracht. Agrariërs die willen doorgaan, kunnen gezamenlijk deelnemen aan een oriëntatie cursus. Vanuit economisch toonaangevend zetten we in op high tech oplossingen die o.a. van belang zijn in relatie tot de arbeidsintensiviteit.

Het stimuleren van de vraag/afzet biologisch is van belang. We dragen bij aan een pilot biologische groente op de winkelvoorraad van 2 supermarkten.

Streefwaarden	2022	2023
Aantal uitgebrachte omschakeladviezen biologische landbouw (melkvee en akkerbouw)	15	30

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er zijn 22 omschakeladviezen uitgebracht in 2022, dat is boven de bepaalde streefwaarde van 2022. Wel viel het stil in de tweede helft van 2022. Waarschijnlijk speelt de onrust in de landbouw hier een rol in. Met het geven van een voorkeurspositie aan biologische bedrijven bij de pachtuitgifte van provinciale gronden,

hebben we wel een extra stimulans gegeven. Een tweede impuls was de Biokennisweek, die voor het eerst in 's-Hertogenbosch plaats vond. Daarnaast is een delegatie vanuit Noord-Brabant op werkbezoek geweest naar Denemarken. Door ondernemers en overheden te spreken, hebben we geleerd van hun succesvolle aanpak voor het stimuleren van biologische landbouw.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Versterken gemeenschapsinclusief

Omschrijving (toelichting)

We willen de verbinding tussen de diverse ketens en de burger versterken. Het resultaat is dat de Brabanders (weer) trots zijn op de landbouw- en voedselsector. De sector is dichterbij de burger gekomen en meer verbonden door onder andere meer kennis van de rol en herkomst van voedsel en van het belang van het buitengebied. Er vindt een verschuiving plaats naar meer voedsel van dichtbij en de landbouw levert een bijdrage aan maatschappelijke en ecosysteemdiensten. Brabanders waarderen het voedsel, het buitengebied, het groen in de stad en de makers, ontwikkelaars en beheerders ervan. De landbouw- en voedselketens worden beleefd als belangrijk onderdeel van de brede welvaart in Brabant.

Steeds meer maatschappelijke opgaven komen samen op één en dezelfde bedrijven binnen de gehele sector en keten. Zo willen we méér dierenwelzijn, minder emissies die schadelijk zijn voor de mens en natuur en een betere bodem- en waterkwaliteit. Deze vraagstukken vragen om een vernieuwingsslag in de veehouderij. Die vernieuwing brengt onzekerheden met zich mee: kan dit financieel uit? Hoe valt een nieuwe koers binnen ons gezin? Wanneer wordt er wéér iets vernieuwends van ons gevraagd? Allemaal vraagstukken die jonge boeren bezighouden en mede bepalend zijn óf en hóe zij het bedrijf voort gaan zetten. De provincie wil de jonge boeren toekomstperspectief bieden. De aankomende tijd gaan we samen met jonge boeren bekijken wat er nodig is om dat toekomstperspectief in te vullen. We hebben hiertoe een plan van aanpak Jonge Boeren ontwikkeld.

Vanuit de regiodeal Noordoost Brabant wordt in het project Voedseleducatie door diverse partners gewerkt aan een nieuwe onderwijsmodule over voedsel voor kinderen in de groepen 5 t/m 8 van de basisschool. Er zullen pilots worden gestart op een aantal basisscholen in Noordoost Brabant. Visit Brabant organiseert Food-routes, waaraan wij financieel bijdragen. Deze dragen ook bij aan een goede boer-burger-relatie.

Indicatoren:

- Gemiddelde waardering burgers voor de agrifoodsector in Brabant (op niveau of verbetering van waardering)

Streefwaarden	nulmeting (landelijk niveau)	2022	2023
Gemiddelde waardering schaal 1-7	5,01 (2020)	Op niveau of verbetering	Op niveau of verbetering

- Percentage Brabanders met zorgen over de gezondheid in relatie tot de veehouderij (afname percentage)

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023
Percentage	3% (2020)	Afname	Afname

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- Tijdens de Covid-Periode is de waardering van de burgers voor de agrifoodsector gestegen naar 5,23. De verwachting is dat dit is gebeurd, omdat mensen het belang van lokaal voedsel meer zijn gaan inzien.
- Er zijn op dit moment nog geen nieuwe cijfers bekend van de GGD m.b.t. percentage Brabanders met zorgen over de gezondheid.
- Jonge boeren en goed opgeleide professionals zijn onmisbaar voor een vitale en toekomstbestendige Brabantse agrifoodsector. Daarom hebben we in 2022 het Actieplan Jonge Boeren opgesteld dat de acties beschrijft van de provincie om bij te dragen aan het toekomstperspectief van jonge landbouwers en tuinders die het bedrijf van hun ouders overnemen en de mogelijkheden voor zij-instromers. Hierbij zetten we in op een betere toegang tot kapitaal en middelen, op meer podium voor jonge landbouwers, op innovatie en toegang tot kennis en op de instroom in het agrarisch onderwijs om voldoende gekwalificeerde agrariërs en agrifood-gerelateerde professionals op te leiden.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Ondersteunen boer-burger initiatieven

Omschrijving (toelichting)

We zijn Leadpartner van de Dutch Food week en organiseren in dat kader een reeks van evenementen die bijdragen aan een verbeterde boer-burger-relatie. Daarnaast hebben we op basis van de PON & Telos-quickscan een afwegingskader gemaakt op basis waarvan men kan toetsen welke overige initiatieven het beste passen bij de verandervaden die wij binnen het programma Landbouw en Voedsel voor ogen hebben. Aan de hand van het afwegingskader selecteren we als provincie één of enkele initiatieven om te ondersteunen.

Indicator:

- Ondersteunde initiatieven (aantal: 1 in 2022)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- Eind 2022 is besloten om een pilot van Boerschappen en Vitam cateraar te ondersteunen om kinderen op scholen voedzame maaltijden van (biologische) producten van Brabantse boeren aan te bieden. Deze pilot zal starten in de loop van 2023.

Korte Ketens

Omschrijving (toelichting)

De landbouw- en voedselketens worden beleefd als belangrijk onderdeel van de brede welvaart in Brabant. Korte ketens worden vaak gezien als een belangrijk middel om dit te bereiken: de consument koopt direct bij de boer of met maximaal één schakel ertussen. De afgelopen jaren is gebleken dat veel initiatieven het niet volhouden. We zijn als provincie partner in het door LNV ingestelde netwerk korte ketens en regionale voedselstrategieën. Op basis van nationaal onderzoek en ervaring in Brabant (o.a. via het LIB) bouwen we een expertisenetwerk waar ondernemers kunnen aankloppen. De ondersteuning die wij bieden komt landelijk tot stand door het door de LSKK (Landelijke Samenwerking Korte Keten) op te zetten steunpunt. Dit is een samenwerking tussen meerdere provincies en LNV. Hier kan een individuele korte keten ondernemer advies krijgen. De provincie Noord-Brabant draagt hier op dit moment met name financieel aan bij, echter wordt er hard gewerkt om capaciteit te werven zodat er ook organisatorisch aan bij kan worden gedragen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Tijdens de activiteiten van de Dutch Food Week zijn meerdere korte keten ondernemers betrokken. Binnen het project 'Goed Eten in Brabant' zijn er trainingen voor ondernemers georganiseerd over o.a. storytelling. Boeren zijn vaak gespecialiseerd in de productie en minder in andere vaardigheden zoals het verhaal vertellen en het contact met de consument.

Verstrekken VABIMPULS vouchers

Omschrijving (toelichting)

De inzet van VABIMPULS is in hoofdzaak gericht op het terugdringen en voorkomen van leegstand, het tegengaan van ondermijning, het stimuleren van vernieuwing in de landbouw en verbetering van de omgevingskwaliteit in het buitengebied van Brabant. Om hier mee vorm aan te geven helpt VABIMPULS eigenaren van vrijgekomen of vrijkomende agrarische bedrijfslocaties (VAB's) of eigenaren die agrarisch om willen schakelen. Niet alleen om mee te denken en een nieuw toekomstperspectief te ondersteunen, maar ook zorg te dragen voor sociaal-emotionele begeleiding waar dat nodig is. Daarvoor is een voucherregeling opgezet. Naast het uitvoering geven aan de voucherregeling is een even belangrijk doel het opdoen van ervaringen met een andere aanpak en de opgedane kennis delen en verspreiden in het brede netwerk. VABIMPULS kent op dit moment een looptijd tot eind 2023. Vraagstukken vanuit ondernemers, via VABIMPULS en anderszins, worden door de samenwerkende overheden verder gebracht in ondersteuningsnetwerken.

Streefwaarden	2022	2023
Aantal verstrekte vouchers	50	50

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Inzet verbonden partijen

N.v.t.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

7. Landbouw en voedsel

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Vershil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	1.943 N	14.333 N	11.010 N	3.322 V
Toegerekende organisatiekosten	3.878 N	2.616 N	2.354 N	262 V
Totaal Lasten	5.821 N	16.949 N	13.364 N	3.585 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	953 V	5.209 V	4.931 V	278 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	0	0
Totaal Baten	953 V	5.209 V	4.931 V	278 N
Saldo van baten en lasten	4.868 N	11.740 N	8.433 N	3.307 V

Verschillenanalyse

7. Landbouw en voedsel - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	3.585
	V
Meest duurzame landbouw in Europa	1.324
	V
<p>Betreft met name minderuitgaven ten aanzien van de onderdelen 'heldere kaders' (€ 0,63 mln., Een aantal grote projecten zoals Beter leven keurmerk en projecten m.b.t. gezondheid en Brabantse zorgvuldigheids score zijn doorgegeschoven naar 2023 en/of hebben minder gekost in 2022), project Brabants Bodem (€ 0,45 mln., een aantal uitvoeringslijnen kosten meer tijd, waardoor de uitvoering en kosten doorschuiven naar 2023) en circulaire economie (€ 0,17 mln., Uitvoeringsagenda mest in Q4 vastgesteld en realisatie is eind 2022 gestart, kosten komen in 2023).</p>	
Natuur- en landschapsinclusieve landbouw	736
	V
<p>We lopen qua activiteiten op schema, door alle ontwikkelingen in 2022, was het moeilijk om het krediet te bepalen. De overgebleven middelen zullen in 2023 ingezet worden voor Natuurinclusieve landbouw</p>	
Gemeenschapsinclusieve landbouw	210
	V
<p>Een deel van de geraamde uitgaven heeft niet plaatsgevonden vanwege uitstel van de beëindigingsregelingen van het Rijk.</p>	
Economisch toonaangevende landbouw	336
	V
<p>Ten aanzien van het onderdeel innovatie zijn de uitgaven voor projectontwikkeling en Business Development lager dan geraamd (€ 0,1 mln, innovatie samenwerking met Triple Helix organisaties: Geen gebruik gemaakt van mogelijkheid extra capaciteit voor bijvoorbeeld projectontwikkeling en/of Business Development). Daarnaast zijn er minderuitgaven ten aanzien van het onderdeel Agrofood plantaardig (€ 0,23 mln, verschillende projecten bevonden zich in startfase. Projecten en evenementen vinden in 2023 plaats).</p>	
Bijdrage landbouw aan POP3 (EU-regeling)	879
	V
<p>Er zijn minder subsidies vestrekt dan eerder geprognoseerd.</p>	
Toegerekende organisatiekosten	262
	V
<p>De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.</p>	
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	163
	N
7. Landbouw en voedsel - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	278
	N
Bijdrage EU tbv LIFE all4Biodiversity	148
	N
<p>De bijdrage zal niet in 2022, maar in 2023 worden ontvangen.</p>	
Bijdrage waterschappen Brabants Bodem	89
	N
<p>Nog niet alle bijdragen zijn in 2022 ontvangen. Het resterende deel wordt naar verwachting in 2023 ontvangen.</p>	
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	41
	N

Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit

Inleiding

De uitvoering van de (wettelijke) basistaken mobiliteit staat door een aantal factoren onder zware (financiële) druk, maar zijn randvoorwaardelijk om de ambities uit het beleidskader Mobiliteit Koers 2030 te kunnen realiseren. Om dat te bereiken zorgen we voor een goede basis voor de mobiliteit in Brabant met een stevig netwerk van provinciale wegen, fietspaden en openbaar vervoer. In de statenmededeling over een dreigend tekort op de mobiliteitsbegroting is aangegeven op welke wijze het evenwicht terug hersteld kan worden.

Het OV in Brabant verkeert nog altijd in zwaar weer. Waar we bij de begroting 2022 nog verwachtten dat de reizigersaantallen zich snel zouden herstellen, zien we dat deze nog altijd achterblijven (in 2022 gemiddeld 74% t.o.v. 2019 pré-corona). Het vervoersaanbod wordt steeds afgestemd op het aantal reizigers. Door de manier van reizen, thuiswerken en de beeldvorming als minder betrouwbaar alternatief (o.a. door stakingen en de situatie bij NS) is opschalen nog niet nodig gebleken in 2022. Bovendien was er te weinig personeel bij de vervoerders om dit op een bestendige én betrouwbare manier te doen. Daarnaast merken de vervoerders de gevolgen van de prijsstijgingen door o.a. de situatie in Oekraïne met niet alleen consequenties voor de betaalbaarheid van de lopende concessies, zeker in combinatie met de lagere reizigersopbrengsten door de achterblijvende reizigersaantallen. Maar dit heeft ook een structureel effect en beïnvloedt het vervoersaanbod bij de aanbestedingen van nieuwe concessies. Op basis van een **motie** bij de begroting 2023 door de Staten is een onderzoek gedaan naar een goed kwaliteitsniveau van het OV in Brabant en de financiële consequenties. Dit vormt input voor verdere besluitvorming. Toch zijn er ook belangrijke stappen gezet om de OV-concessies in Brabant weer terug (financieel) gezond te krijgen zonder financiële bijdrage van het Rijk. Zo zijn er herijkingsafspraken met de vervoerders gemaakt over hoe en wanneer opgeschaald kan worden, is Oost verlengd via een noodconcessie met de versnelde instroom van Zero-Emissie bussen en is de aanbesteding voor de nieuwe concessie West opgestart met de publicatie van het Programma van Eisen.

De dynamiek rondom stikstof depositie drukt een steeds grotere stempel op het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur. Het geplande onderhoud is wel gerealiseerd. Achterstallig onderhoud is hiermee voorkomen, maar dat wordt wel een steeds grotere uitdaging door de combinatie van reconstructiewerkzaamheden met onderhoud (bijvoorbeeld N279 Veghel - Asten en N284 Reusel - Hapert). Daarom is bij de herijking van de Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur (KOPI) ook het uitgangspunt 'werk-met-werk' losgelaten.

Met het vervallen van de bouwvrijstelling (Porthos uitspraak RvS) zal de uitvoering van infrastructurele projecten nog lastiger worden. Voor de vervanging en renovatie opgave zal de handreiking vanuit het Rijk blijvend worden gehanteerd om verkeersonveilige situaties én kapitaalvernietiging te voorkomen. Tenslotte drukten ook de leveringsproblemen en de enorme prijsstijgingen voor infrastructurele projecten als gevolg van de situatie in Oekraïne het afgelopen jaar zwaar op de budgetten. Dat effect zal ook nog in de komende jaren merkbaar zijn.

Ondanks de inspanningen op het gebied van verkeersveiligheid en de daling van het aantal (dodelijke) verkeersslachtoffers in 2020 en 2021, zien we op basis van voorlopige cijfers een forse stijging van dit aantal. Daarom is en blijft de inzet op een integrale aanpak van verkeersveiligheid van groot belang, door samen met partners in te zetten op de drie pijlers: gedrag, infrastructuur en handhaving.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

Omschrijving (toelichting)

Door zorgvuldig (functioneel) beheer en onderhoud dragen de rijks- en provinciale wegen maximaal bij aan een betrouwbaar mobiliteitssysteem, nu en in de toekomst:

- De ontwikkeling in de Indicator Provinciale Wegen (provinciale wegen): IPW \geq vorig jaar.
- De ontwikkeling in de klantwaardering voor de Brabantse wegen via het WOW-onderzoek (provinciale wegen): WOW \geq vorig jaar.

Mate van tevredenheid onder Brabanders en Brabantse ondernemers over hun reistijd en de voorspelbaarheid van de reistijd:

- Ontwikkeling OV-klantenbarometer: OV-klantenbarometer \geq vorig jaar

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2021 werd de kwaliteit van de provinciale wegen (WOW) beoordeeld met een 7,1 t.o.v. 7,2 in 2019. Het betreft een twee-jarlijks onderzoek.

De Indicator Provinciale Wegen (IPW) is onderverdeeld in deelindicatoren: de verkeerveilige weginrichting is 77%, de indicator voor verkeersregelininstallaties (VRI's) 5,45 op schaal van 10, en het percentage geïnspecteerde kunstwerken (271) wat aan de gestelde normering voldoet is 98%.

Er is nu nog geen sprake van achterstallig onderhoud. Zoals reeds gemeld staat dit wel onder druk, versterkt door de bezuinigingsopgave.

De waardering van het OV door de reiziger (OV-klantenbarometer) is over 2022 uitgekomen op 7,9 t.o.v. 7,8 in 2019. Over 2020 en 2021 is er geen klanttevredenheid gemeten. Vanwege corona is dat niet representatief.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Planmatig beheer en onderhoud provinciale infrastructuur

Omschrijving (toelichting)

- De provincie voert planmatig beheer en onderhoud uit op de provinciale infrastructuur zoals afgesproken in de meerjarige kwaliteitsvisie (KOPI, 2018). Score van de kwaliteitsindicator voor de onderdelen doorstroming, fietspaden en verkeersveilige inrichting binnen vastgestelde bandbreedte.
- We geven inzicht in de consequenties van de verschillende scenario's voor bezuiniging op beheer en onderhoud provinciale wegen: gereed 1e helft 2022.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op basis van de meerjarige onderhoudsplanning is groot onderhoud uitgevoerd op de N395 Hilvarenbeek – Oirschot, N264 bij St.-Hubert en N279 Asten - Meijel.

Dit jaar is voor het eerst een indicator opgenomen omtrent de verkeersveilige weginrichting. In deze indicator worden verschillende aspecten gemeten en gewogen die leiden tot een score op hoe veilig de provinciale wegen zijn ingericht. De score komt uit op 77%. Ter verbetering van de verkeersveiligheid is een aantal gevaarlijke oversteken gesaneerd en een rotonde N397 Boevenheuvel gerealiseerd. Er is onderzoek gedaan naar besparing op het gebruik van grondstoffen bij het aanbrengen van kantmarkeringen. In 2023 wordt het aanbrengen van kantmarkering op het gehele areaal van provinciale wegen en fietspaden afgerond op basis van de onderzoeksresultaten.

De bezuiniging op de beheer- en onderhoudstaak is bij de herijking van KOPI in 2022 vastgesteld.

Uitvoering OV-concessies en transitie gedeelde mobiliteit

Omschrijving (toelichting)

- We zorgen voor een betrouwbaar OV-systeem: rituitval in de concessies is maximaal 0,2%.
- Nota van uitgangspunten voor de aanbesteding concessie West (start juli 2025) en flexcontract (start januari 2024) is in 2022 vastgesteld.
- We zorgen voor voldoende aanbod van vormen van gedeelde mobiliteit dat aansluit bij de vraag van reizigers. Dit doen we door experimenten binnen en buiten de bestaande concessies: minimaal 3 pilots en experimenten per jaar opgestart.
- Passend bij de verschuiving van OV naar gedeelde mobiliteit, streven we ernaar dat het aanbod van mobiliteitsdiensten voor de gebruiker inzichtelijk is door in te zetten op een goed functionerend MaaS-platform (mobiliteit als dienst). We introduceren uiterlijk in 2025 een betrouwbaar en goed functionerend MaaS-platform(s) in de stedelijke regio's en in het landelijk gebied van Brabant voor de reizigers voor minimaal 1 concessie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We zien het OV als een verbindende schakel in het Brabants mobiliteitsnetwerk dat bijdraagt aan de bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid van onze provincie. Als concessieverlener heeft de provincie de regierol uitgevoerd op de vigerende concessies en samen met de vervoerders gezorgd voor een, binnen de geldende omstandigheden, optimale dienstregeling voor het stad- en streekvervoer, Buurtbus en regiotaxi. De uitgangspunten hiervoor zijn vastgelegd in de OV-visie (Gedeelde mobiliteit is maatwerk, 2018). De rituitval binnen de lopende concessie was in 2022 met 1,97% weliswaar hoger (0,17% in 2021), hoofdzakelijk veroorzaakt door personeelstekorten en het hoge ziekteverzuim (vanwege corona) bij de vervoerders, maar door tijdig de dienstregeling af te schalen is het beperkt gebleven. Het aspect van betrouwbaarheid van de dienstregeling is hierbij zwaarwegend geweest.

Naast de verschillende pilots en experimenten is de aanbesteding van het flexcontract, gekoppeld aan de concessie West, opgestart op basis van de transitiestrategie en het uitgangspuntendocument in West. Daarnaast is ook verder gewerkt aan de transitie gedeelde mobiliteit in concessiegebied op basis van het in 2021 vastgestelde ambitiedocument. Er is een onderzoek gedaan naar geschikte locaties voor hubs en deelmobiliteit buiten de steden. In 2023 worden op basis daarvan stappen gezet. De toegroei naar MaaS is onderdeel van de uitvraag aan de vervoerders voor de nieuwe concessie en het flexcontract en is vooral gericht op de reisplanningskant in de combinatie van openbaar vervoer en flexvervoer. De Staten zijn geïnformeerd over de voortgang gedeelde mobiliteit.

Data, digitalisering en Smart Mobility

Omschrijving (toelichting)

- Het uitvoeringplan Krachtenbundeling Smart Mobility Zuid-Nederland 2020-2023 is gerealiseerd in 2023.
- De eerste versie van de Staat van Mobiliteit (indicatoren) is gereed in 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De uitvoering van de Krachtenbundeling ligt op schema. De Staat van Mobiliteit is gepubliceerd.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor veilige mobiliteit.

Omschrijving (toelichting)

In Brabant streven we naar nul verkeersslachtoffers. Elke verkeersslachtoffer is er één te veel.

- De ontwikkeling van het aantal dodelijke verkeersslachtoffers (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal dodelijke verkeersslachtoffers (conform CBS) < vorig jaar.

	2020*	2021*	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
aantal	99	91	ntb								

* realisatie

In 2030 hebben we de helft minder verkeersongevallen dan in 2020.

- De ontwikkeling van het aantal ongevallen met lichamelijk letsel (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal ongevallen met lichamelijk letsel.

	2020*	2021*	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
aantal ongevallen met lichamelijk letsel	1.686	1.749	ntb								
waarvan op provinciale wegen	109	91	ntb								
aantal slachtoffers met lichamelijk letsel	1.985	2.015	ntb								
waarvan op provinciale wegen	164	120	ntb								

* realisatie

De sociale veiligheid is in 2030 toegenomen ten opzichte van 2020.

- De ontwikkeling van de OV-klantbarometer onderdeel veiligheid: OV-klantbarometer onderdeel sociale veiligheid >= vorig jaar.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Verkeersveiligheid

Omschrijving (toelichting)

- We zorgen voor educatie verkeersveiligheid: aantal leerlingen in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en MBO dat bereikt is met BrabantsVerkeersveiligheidsLabel (BVL), Totally Traffic (TT) en TT projects (groter of gelijk aan vorig jaar).

	2021	2022	2023
aantal	207.500	209.500	211.000

- We voeren in deze bestuursperiode voor € 15 mln kleinschalige maatregelen uit ter verbetering van de verkeersveiligheid op provinciale wegen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Sociale veiligheid

Omschrijving (toelichting)

- We zorgen voor een veilig OV-systeem: aantal incidentmeldingen is lager dan in het voorgaande jaar.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Aantal incidentmeldingen in 2022 was 2.439 t.o.v. 2.260 in 2019 met name veroorzaakt door het aantal zwartrijders.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.

Omschrijving (toelichting)

We gaan in Noord-Brabant uit van een ten minste 50% reductie van broeikasgassen (waaronder CO₂) en ten minste 50% gebruik van duurzame energie. De uitstoot van overige emissies (NO_x, fijnstof) is significant afgenomen in 2030. Op grond van het Schone Lucht Akkoord is het streven om in 2030 tot een reductie te komen van 50% van de negatieve gezondheidseffecten van verkeeremissies ten opzichte van 2016.

- Ontwikkeling emissie broeikasgassen vanuit mobiliteit uitgedrukt in CO₂-equivalenten (in absolute aantallen in tonnen uitstoot) (Noord-Brabant): emissie < vorige jaar.

We zorgen in Noord-Brabant dat de overlast van verkeer geminimaliseerd wordt door in te zetten op stille voertuigen en infrastructuur.

- Ontwikkeling aantal objectief geluidgehinderden waar de wettelijke geluidnormen worden overschreden (provinciale wegen): aantal < vorig jaar.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Duurzaamheid.

Omschrijving (toelichting)

We zien volop kansen om met het verduurzamen van het mobiliteitssysteem een bijdrage te leveren aan het realiseren van de doelstellingen (2030/2050) uit het klimaatakkoord op het gebied van energietransitie en CO2 reductie:

- Alle verlichting langs provinciale wegen is in 2023 vervangen door LED (uitvoering 2022 en 2023).
- We zorgen voor een schoon OV-systeem: in 2025 100% elektrische bussen in de concessies in Brabant:

	2020*	2021*	2022	2023	2024	2025	2026	2027
%	10%	10%	20%	40%	40%	75%	90%	100%

* realisatie

- Hergebruik van beton / asfalt bij provinciale infraprojecten op basis van contract: minimaal 50% (100% circulair in 2050).
- Energieneutraal bouwen van de provinciale infrastructuur op basis van contract (100% in 2030).
- We schrijven duurzaamheid criteria voor in contracten, maar we willen ook graag monitoren of die eisen worden gerealiseerd om te meten hoe goed we op weg zijn naar het realiseren van onze doelstelling. We werken een KPI en monitoringsmethodiek uit voor onze ambities op het hergebruik van beton/asfalt (minimaal 50% circulair nu en 100% in 2050), energieneutraal bouwen van provinciale infrastructuur op basis van contract (100% in 2030): gereed 2023.
- Samenwerkingsverband voor duurzaam bouwen van wegen in Brabant is operationeel en positief gewaardeerd door betrokken partners in 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Gemeenschappelijke regeling 'Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost Brabant'
- Eindhoven Airport

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

8. Basisinfrastructuur mobiliteit

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Vershil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	172.607 N	170.629 N	161.057 N	9.572 V
Toegerekende organisatiekosten	10.970 N	17.362 N	17.499 N	136 N
Totaal Lasten	183.577 N	187.991 N	178.555 N	9.436 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	2.410 V	5.454 V	2.264 V	3.190 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	433 V	433 V
Totaal Baten	2.410 V	5.454 V	2.697 V	2.757 N
Saldo van baten en lasten	181.167 N	182.537 N	175.858 N	6.679 V

Verschillenanalyse

8. Basisinfrastructuur mobiliteit - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000) 9.436

V

Algemeen

Het begrotingsprogramma 08 Basisinfrastructuur Mobiliteit is opgebouwd uit een aantal (wettelijke) basistaken. Voor een goede borging van deze basistaken zijn de middelen op basis van vastgesteld beleid structureel en autonoom op de meerjarige begroting geraamd:

- Algemeen: € 0,6 mln, waarvan € 0,3 mln structureel
- Data: € 6,1 mln, waarvan € 2,2 mln structureel
- Verkeersveiligheid: € 1,1 mln structureel
- Beheer en onderhoud: € 12,5 mln structureel*
- OV: € 96,6 mln structureel

Daarnaast is er voor de doorontwikkeling van het huidige OV en de transitie naar gedeelde mobiliteit in 2022 € 2,62 mln op de begroting geraamd, gedekt door een reserve.

* Plus € 29,4 mln structureel investeringskrediet per jaar voor groot onderhoud en vervanging. De jaarlijkse investeringsuitgaven worden op basis van wet- en regelgeving geactiveerd en vervolgens afgeschreven. De jaarlijkse afschrijvingslasten worden gedekt via een specifiek hiervoor ingestelde egalisereserve. De structurele toevoeging aan de reserve komt ten laste van de exploitatiebegroting en wordt conform bestaand provinciaal indexatiebeleid jaarlijks geïndexeerd.

De totale programmakosten 08 komen uit op totaal € 161,0 mln tov een budget van € 170,6 mln (94,4%). In de realisatie zit de voordelige afwikkeling op de beschikbaarheidsvergoeding OV (BVOV) van het Rijk over 2021 voor een bedrag van € 10,3 mln. Zonder dit effect zou de realisatie uitgekomen zijn op een overbesteding van € 0,7 mln (100,4 %).

OV-concessies 3.397

V

Ter voorkoming van begrotingsonrechtmatigheid is bij de slotwijziging éénmalig € 4,0 mln toegevoegd aan het budget voor de OV-concessie vanwege de hoge index van de concessievergoeding op basis van landelijke afspraken. Hierdoor is op de OV-exploitiemiddelen uiteindelijk een onderbesteding van € 2,4 mln ontstaan op een budget van € 98,9 mln (97,5%). Zoals in de statenmededeling over begrotingsonrechtmatigheid OV bij de jaarrekening 2022 is gemeld, werken de prijsstijgingen door in de toekomstige concessies. Aanvullende middelen zijn nodig om aan de verplichtingen van de lopende concessie te kunnen voldoen en dit wordt meegenomen in de eerstvolgende integrale afweging.

Van de middelen voor de doorontwikkeling en vernieuwing van het OV (€ 2,6 mln) is in 2022 € 1,6 mln besteed. De lastige situatie van het OV op dit moment maakt de doorontwikkeling van het OV moeilijker.

Beschikbaarheidsvergoeding OV 5.110

V

Om de gevolgen van de corona pandemie op het OV op te vangen en vanwege de cruciale functie is er een beschikbaarheidsvergoeding (BVOV) ontvangen die 1 op 1 aan de vervoerder is doorgezet. Vanwege een (niet te ramen) positief afwikkelingsverschil over de BVOV 2021 van € 10,3 mln is een onderschrijding ontstaan. Daartegenover staat een last van de BVOV 2022 van € 5,1 mln.

Onderhoudsbegroting provinciale wegen 2.308

N

Voor het dagelijks beheer en onderhoud van de provinciale wegen is € 2,3 mln meer uitgegeven dan begroot (€ 12,7 mln). De belangrijkste oorzaak is het extra incidentele onderhoud vanwege de vertraging in de geplande onderhoudsprojecten waar de

uitvoering gekoppeld was aan reconstructieprojecten (€ 0,8 mln). De uitvoering hiervan is sterkt beïnvloed door de dynamiek rondom stikstofdepositie. Daarnaast zijn de electriciteitskosten hoger dan geraamd (€ 0,6 mln), omdat het project van het verleden van de openbare verlichting op en langs provinciale wegen is vertraagd. De forse prijsstijgingen hebben er tenslotte toe geleid dat de uitgaven van het onderhoudprestatiecontract (OPC) hoger uit zijn gevallen (€ 0,6 mln).

Wegenoverdracht	1.398
	V

Er zijn middelen voor een geplande wegenoverdracht aan de gemeente op de begroting geraamd. Inmiddels is duidelijk dat de wegenoverdracht definitief niet doorgaat. Dit leidt tot een onderbesteding van € 1,4 mln.

Afschrijvingen N69	1.109
	V

Voor de aanleg van de nieuwe verbinding N69 zijn rijksmiddelen ontvangen. Om de specifieke rijksuitkering versneld te kunnen afbouwen is een administratieve correctie gedaan. Het betreft een verschuiving van lasten (budgetneutraal, zie ook programma 09).

Data en digitalisering	644
	V

Voor dataficering en digitalisering zijn op basis van de I-visie extra middelen ter beschikking gesteld. De realisatie blijft achter bij de raming.

Toegerekende organisatiekosten	136
	N

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	222
	V

8. Basisinfrastructuur mobiliteit - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	2.757
	N

Algemeen	-
----------	---

Aan de inkomstenkant is er sprake van totaal € 3,2 mln minder inkomsten, € 2,3 mln ten opzichte van een raming van € 5,5 mln (41,5%). Daarvan is € 5,1 mln het gevolg van de Beschikbaarheidsvergoeding OV vanuit het Rijk. Zonder dit komen de baten € 1,9 mln hoger uit (135,2%).

Beschikbaarheidsvergoeding OV	5.110
	N

Om de gevolgen van de corona pandemie op het OV op te vangen en vanwege de cruciale functie is er een beschikbaarheidsvergoeding (BVOV) ontvangen die 1 op 1 aan de vervoerder is doorgezet. Vanwege een (niet te ramen) positief afwikkelingsverschil over de BVOV 2021 van € 10,3 mln is een onderschrijding ontstaan. Daartegenover staat een last van de BVOV 2022 van € 5,1 mln. De inkomsten moeten gematched worden met de uitgaven.

Bijdragen derden OV-concessies	1.205
	V

Bovenop de afspraken van de OV-concessies kunnen met gemeenten aanvullende afspraken worden gemaakt, zoals bijvoorbeeld de transferiumlijnen in 's-Hertogenbosch. Hiervoor wordt een bijdrage van de gemeente ontvangen.

Schadevergoedingen 563 V

Er is meer ontvangen uit hoofde van schadeloosstellingen voor toegebrachte schade aan provinciale eigendommen. Daar staan ook extra uitgaven voor de herstelmaatregelen tegenover.

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten 433 V

De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten 152 V

Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling

Inleiding

De uitvoering van programma 9 Mobiliteitsontwikkeling heeft in 2022 een flink aantal uitdagingen gekend, zoals de nasleep van de coronapandemie, de dynamiek rondom stikstof, enorme prijsstijgingen en leveringszekerheid. Om Brabant klaar te kunnen maken voor de toekomst is een transitie nodig van ons mobiliteitssysteem naar een samenhangend netwerk van verschillende vormen van (gedeelde) mobiliteit. De ambities liggen vast in het beleidskader Mobiliteit Koers 2030.

Dit jaar zijn hierover belangrijke afspraken met de ministers gemaakt tijdens het BO-MIRT. Samen met provincie en regio investeert het Rijk de komende jaren € 2 mld. in mobiliteitsmaatregelen in Brabant gekoppeld aan de ontsluiting van een aantal versnellingslocaties en de grootschalige woningbouwgebieden in de spoorzones van Breda/Tilburg, 's-Hertogenbosch en Eindhoven. De investeringen zijn gericht op het verbeteren van de spoorverbindingen, hoogwaardig openbaar vervoer (HOV), fietsstimulering en mobiliteitshubs en vormen een belangrijke basis voor een mobiliteitstransitie.

Daarmee zijn in 2022 de eerste belangrijke stappen gezet in het realiseren van het Toekomstbeeld OV 2040 (TBOV 2040) en het Brabants Toekomstbeeld Fiets (BTF). Zo is er extra budget voor de MIRT-verkenning OV-knoop 's-Hertogenbosch inclusief afspraken over fietsparkeren, nadere uitwerking van de afspraken over de ontwikkeling van Spoorknoop Eindhoven en een korte termijn pakket A2/N2 Eindhoven. Het Brabants Toekomstbeeld Fiets (BTF) is in 2022 opgesteld en is de vertaling van het Nationaal Toekomstbeeld Fiets 2040. Tijdens BO-MIRT zijn op basis hiervan afspraken gemaakt over een (adaptieve) samenwerkingsagenda om samen met het rijk en de regio te werken aan fietsroutes, fietsparkeren en fietsstimulering. Hiermee hebben we het fietsdossier gepositioneerd in het hart van de grote maatschappelijke en ruimtelijke opgaven,

Maar ook blijft geïnvesteerd worden in de robuustheid van het (rijks-)wegennet. De verbreding van de A58 Tilburg – Eindhoven krijgt prioriteit van het Rijk. De andere rijksprojecten in Brabant zijn voorlopig aangehouden door de ontwikkelingen rondom stikstof. Voor het verminderen van de impact in de komende jaren van het tijdelijk on-hold zetten van deze projecten is intensivering van de mobiliteitstransitie nodig. Zo zijn voor de stedelijke regio Tilburg – Breda en rondom de spoorknoop 's-Hertogenbosch multimodale mobiliteitspakketten afgesproken. Deze afspraken worden verder uitgewerkt in 2023.

De mobiliteitsopgave is niet alleen een belangrijk onderdeel van de woningbouw- en verstedelijkingsopgave, maar we hebben ook aandacht gevraagd voor de gevolgen van goederenvervoer op het spoor in het kader van veiligheid en leefbaarheid. Want mobiliteit is niet een doel op zich maar een middel voor het realiseren van de andere opgaven uit de Brabantse omgevingsvisie.

De gemaakte afspraken worden met de regio's verder uitgewerkt en komen samen in de Regionale Mobiliteitspakketten (RMP's), samenhangende gebiedsgerichte pakketten voor de vier regio's. Omdat we samen meer bereiken dan alleen, hebben we intensief samengewerkt met onze partners in Brabant om maximale toegevoegde waarde te bieden voor Brabant.

Corona, stikstof en prijsstijgingen hebben ervoor gezorgd dat er een fors tekort is ontstaan in de programmering Mobiliteit 2023-2042. Er zal dus nog scherper gekozen moeten worden tussen verschillende mobiliteitsprojecten. Hiervoor is een bestuursopdracht opgehaald en in 2023 zal een aantal scenario's worden voorgelegd.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

Omschrijving (toelichting)

De (multimodale) reistijd is in 2030 in 95% van de gevallen conform de voorspelling + of – 5 minuten:

- De ontwikkeling van de werkelijke gerealiseerde reistijd per auto ten opzichte van de freeflow reistijd (Noord-Brabant & provinciale wegen, naar typen wegen): < vorig jaar.
**Freeflow = reistijd buiten de spits zonder vertraging.*

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

OV-netwerk

Omschrijving (toelichting)

- Vervolgafspraken Toekomstbeeld OV 2040 bij BO-MIRT 2022.
- Vervolgafspraken over OV Breda- Gorinchem – Utrecht / A27 bij BO-MIRT 2022.
- Vervolgstappen Brainportlijn, De Run en HOV/HUB Eindhoven in 2022.
- Vervolgafspraken nav HOV studie Breda in 2022.
- Afspraken over realisatie HOV-voorzieningen kom Aalst (voormalige N69).
- Start voorbereiding / uitvoering PHS in 2022 (oplevering 2030).
- Realisatie Maaslijn door derden: oplevering in 2024.
- Bus Rapid Transit Eindhoven – Meierijstad – Nijmegen (onderdeel A50 pakket in RMP): onderzoek uitgevoerd.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wegennet

Omschrijving (toelichting)

- Er is in deze bestuursperiode een definitief besluit over de bundelroute in het kader van de bereikbaarheid Eindhoven / Helmond / Nuenen. Draagvlak is daarbij belangrijk.
- We realiseren de nieuwe N69 (oplevering 2022)
- We realiseren de N279 Veghel – Asten (oplevering in 2023)
- We realiseren de N629 (oplevering Fase II in 2025)
- We realiseren de N65 (oplevering 2024)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In de uitvoering van infrastructurele projecten lopen we aan tegen allerlei grenzen zoals de dynamiek rondom stikstof (zoals bijvoorbeeld de Porthos uitspraak over de bouwvrijstelling), trage procedures bij RvS, leveringsproblemen en prijsstijgingen. 2023 zal cruciaal worden voor de vraag of én hoe projecten gerealiseerd kunnen worden. Voor de reconstructie van rijksweg N65 zijn de gemeentelijke bestemmingsplannen eind 2022 door RvS afgewezen. Na de RvS-uitspraak over de N279 Veghel-Asten kijken we opnieuw naar een goede invulling van deze robuuste rand in het Brabantse wegennet met het

uitwerken van kortetermijnmaatregelen en een nieuw verkeersonderzoek binnen een brede belangenbenadering samen met de regio. De N69 is medio 2022 definitief opgeleverd.

(Snel-)fietsroutenetwerk

Omschrijving (toelichting)

- Om het fietsgebruik te stimuleren realiseren we een netwerk van snelfietsroutes: snelfietsroutes van het programma Fiets in de Versnelling 2016-2020 zijn gerealiseerd (3 in 2022, 7 in 2023 en 9 in 2025).
- Vaststellen van het Brabants netwerk voor het Nationaal Toekomstbeeld Fiets 2040.
- Afspraken over investeringen (inclusief fietsparkeren) ihkv Nationaal Toekomstbeeld Fiets tijdens BO-MIRT 2022.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Met de BO-MIRT afspraken zijn eerste belangrijke stappen gezet in het realiseren van het Brabants Toekomstbeeld Fiets (BTF). Om de ambities uit BTF te kunnen realiseren, continueren we ook de inzet van Ons Brabant Fietst. De realisatie van het snelfietsroutenetwerk zal ook last krijgen van de recente Porthos-uitspraak over het vervallen van de bouwvrijstelling. De routedelen Tilburg – Waalwijk, Tilburg – Rijen en Uden – Nistelrode zijn gerealiseerd.

Goederencorridor

Omschrijving (toelichting)

- Wilhelminakanaal geschikt voor klasse IV schepen tot en met haven Loven (Tilburg): oplevering in 2025.
- Vervolgafspraken over de realisatie van truckparking(s) op corridor Rotterdam – Venlo.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op basis van onderzoek is verbreding en verdieping voor klasse IV niet haalbaar in de huidige omstandigheden. De focus komt te liggen op betere benutting van de bestaande waterinfrastructuur. De positieve uitkomst van een onderzoek door het Rijk naar de juridische mogelijkheden van het realiseren van truckparking langs rijkswegen biedt kansen. In het BO-MIRT is een afspraak gemaakt over een last mile spooroplossing voor bedrijventerrein Moerdijk.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor een samenhangend mobiliteitssysteem.

Omschrijving (toelichting)

Het aantal multimodale ketenverplaatsingen* in personen- en goederenvervoer in Brabant is in 2030 verdubbeld ten opzichte van 2019:

- Ontwikkeling modal split in het personenvervoer van weg naar openbaar vervoer en fiets (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar
- Ontwikkeling modal split in het goederenvervoer van weg naar spoor en water (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar

**Bij multimodale ketenverplaatsing is er sprake van een combinatie van meerdere (duurzame) vervoerwijzen voor één verplaatsing. Modal split houdt de verdeling in tussen modaliteiten.*

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De modal split voor personenvervoer (2021) is 24,7% (1% lager dan 2020). Hierin zit ook een effect van de corona pandemie.

De modal split voor goederenvervoer is 11,2% in 2021 (12,1% in 2020). In absolute aantallen is het goederenvervoer via spoor en water toegenomen.

Cijfers 2022 komen pas later beschikbaar.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Multimodaal netwerk

Omschrijving (toelichting)

- MIRT-verkenning spoorknooppunt 's-Hertogenbosch opgeleverd in 2023
- Definitieve afspraak met Rijk, regio en bedrijfsleven over de trimodale ontwikkeling haven Loven (Tilburg) op de corridor Rotterdam – Venlo in 2022.
- Vervolgafspraken tijdens BO-MIRT 2022 over Eindhoven als internationaal knooppunt nav het brainport onderzoek.
- We innoveren 6 bestaande OV-knooppunten tot mobiliteitshubs en ontwikkelen we samen met gemeenten minimaal 6 nieuwe innovatieve mobiliteitshubs in de periode tot 2023.
- MobilitymoveZ.NL heeft in de periode 2020-2023 20 nieuwe mobiliteitsoplossingen getest, waarvan 10 ook succesvol verder in de praktijk zijn gebracht.
- Talking Traffic heeft in 2023 minimaal 6 mobiliteitsdiensten operationeel in Brabant via slimme verkeerslichten.
- In 2025 is het maatregelenpakket De Run uitgevoerd.
- Afspraken over fietsparkeren Breda, Oss en 's-Hertogenbosch in 2022.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De trimodale ontwikkeling van haven Loven is herbevestigd tijdens BO-MIRT en wordt als cruciaal gezien voor de ontwikkeling van de goederencorridor Rotterdam - Venlo.

Daarnaast zijn afspraken gemaakt over fietsparkeren als onderdeel van de ontwikkeling van de Spoorknoop 's-Hertogenbosch. N.a.v. een eerdere BO-MIRT afspraak is onderzoek gedaan naar fietsstallingen in Oss en Breda. In 2023 zal gestart worden met de realisatie (in Breda onderdeel van de mobiliteitsdeal). Belangrijk onderdeel van de mobiliteitstransitie zijn ook gedragsmaatregelen en smart mobility. Via het programma SmartwayZ.NL zijn er verschillende toepassingen op het gebied van slimmer reizen en smart logistics uitgerold en is de werkgeversbenadering verder geïntensiveerd.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor mobiliteit voor iedereen.

Omschrijving (toelichting)

Het aantrekkelijk maken van alternatieven voor de (eigen) auto: lopen, fietsen, gedeelde mobiliteit voor iedereen.

- De indicator wordt opgenomen in begroting 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De indicator wordt nader uitgewerkt en in de loop van 2023 opgenomen in de begroting.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Toegang tot mobiliteit

Omschrijving (toelichting)

- We zorgen voor een toegankelijk OV-systeem: betalen met bankpas in OV ingevoerd in 2022.
- We stimuleren dat elke Brabander in de gelegenheid is om te fietsen en dat ook zo lang mogelijk kan blijven doen. Daartoe faciliteren we voor de fietsende ouderen het programma Doortrappen van het ministerie van IenW: in 2022 18 gemeenten die meedoen met Doortrappen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit

Omschrijving (toelichting)

Doel en indicator wordt opgenomen in begroting 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Omgevingskwaliteit en leefbaarheid

Omschrijving (toelichting)

- In deze bestuursperiode besluit over / onderzoek naar potentie van minimaal 3 komoleidingen.
- Realiseren Schaalsprong Fiets: 20% meer fietskilometers (op de snelfietsroutes in 2027 tov 2017) in samenwerking met de Brabantse gemeenten.
- Fietsstimulering via werkgevers: 200 werkgevers die fiets stimuleren in hun organisatie via Sjees gangmakers in 2022.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Inzet verbonden partijen

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

9. Mobiliteitsontwikkeling

Bedragen x €		Begroting 2022	Begroting 2022 na	Jaarrekening 2022	Verschil begroting -
1.000		oorspronkelijk	wijziging	realisatie	realisatie
<u>Lasten</u>					
	Programmalasten	133.570 N	72.718 N	41.030 N	31.689 V
	Toegerekende organisatiekosten	6.216 N	5.896 N	8.087 N	2.191 N
Totaal Lasten		139.786 N	78.614 N	49.117 N	29.497 V
<u>Baten</u>					
	Programmabaten	46.302 V	28.823 V	25.945 V	2.878 N
	Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	1.970 V	1.970 V
Totaal Baten		46.302 V	28.823 V	27.915 V	908 N
Saldo van baten en lasten		93.484 N	49.791 N	21.202 N	28.589 V

Verschillenanalyse

9. Mobiliteitsontwikkeling - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000) 29.497

V

Algemeen

-

Begrotingsprogramma 09 Mobiliteitsontwikkeling gaat over opgaven en projecten gericht op de (door-)ontwikkeling van het totale Brabantse mobiliteitssysteem en deze worden gefinancierd uit de reserve. Op basis van de (meerjarige) afspraken in het kader van de programmering worden de middelen op de meerjarige begroting geraamd. De uitputting van de programmalasten 09 Mobiliteitsontwikkeling komt in 2022 uit op € 41,0 mln ten opzichte van een budget van € 72,7 mln, een onderschijding van € 31,8 mln (56,3%).

Regionale Mobiliteitsprogramma's (RMP's)

16.038

V

Sinds 2022 worden meerjarige uitvoeringsprogramma's afgesproken in het kader van de RMP's en de provinciale cofinanciering hiervoor wordt verstrekt via een bijdrageregeling. De lastneming over de jaren verloopt hierdoor anders dan voorheen. De meerjarige uitgaven raken met name fietsenstalling Eindhoven en HOV3 als onderdeel van de 1e tranche EIK XL.

SmartwayZ.NL

2.158

V

In het kader van de bereikbaarheid Zuid-Nederland zijn voor het programma SmartwayZ.NL door de Staten middelen ter beschikking gesteld. Met name aan Smart Logistics maatregelen is minder uitgegeven dan geraamd.

Bereikbaarheid De Run

6.311

V

Voor de verbetering van de Bereikbaarheid van het bedrijventerrein De Run in Veldhoven zijn via een bijdrageregeling middelen ter beschikking gesteld aan de gemeente. Op basis van de voortgang in de uitvoering door de gemeente heeft een lastencorrectie plaatsgevonden.

Afschrijvingen N69

1.109

N

Voor de aanleg van de nieuwe verbinding N69 zijn rijksmiddelen ontvangen. Om de specifieke rijksuitkering versneld te kunnen bouwen is een administratieve correctie gedaan. Het betreft een verschuiving van lasten (budgetneutraal, zie ook programma 08).

N65

1.357

V

Door de aanhoudende onzekerheid over (het moment van) de uitspraak door de RvS inzake de reconstructie van de N65 is minder uitgegeven dan geraamd. Eind december is een streep gezet door de gemeentelijke bestemmingsplannen.

Programma Fiets

2.595

V

Voor de uitvoering van het programma Fiets zijn middelen ter beschikking gesteld. Door vertraging in de aanbesteding van Zon op Infra (€ 0,4 mln) en vertraging in de aanleg van snelfietsroutes door gemeenten (€ 2,2 mln) is onderbesteding ontstaan.

Kademuren

912

V

In het kader van een rijksregeling zijn er middelen beschikbaar voor het verbeteren van kademuren ter bevordering van het goederenvervoer over water. De aanvraag voor de subsidie zal begin 2023 plaatsvinden.

Compenserende maatregelen N69	3.351
	V

In het kader van de aanleg van de nieuwe verbinding N69 zijn aanvullende maatregelen afgesproken ten aanzien van natuurcompensatie en verkeerskundige maatregelen (bereikbaarheidsconvenant N69). De uitvoering hiervan ligt vooral bij gemeenten.

Toegerekende organisatiekosten	2.191
	N

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	76
	V

9. Mobiliteitsontwikkeling - Afwijking baten (bedragen x € 1.000) 908 N

Algemeen	-
----------	---

Aan de inkomstenkant is er sprake van totaal € 3,0 mln minder inkomsten, € 25,9 mln ten opzichte van een raming van € 28,8 mln (89,8%).

Rijksmiddelen	3.212
	N

De afwijking heeft hoofdzakelijk te maken met ontvangen rijksmiddelen (o.a. SmartwayZ.NL, N69 en N65). Deze moeten als inkomsten gematched worden met uitgaven.

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	1.970
	V

De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	334
	V

Programma 10 Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed

Inleiding

Inwoners en bezoekers van Brabant nog meer laten genieten van cultuur, erfgoed, sport en ons Brabants vrijetijdsaanbod. We willen bereiken dat Brabant voor zoveel mogelijk mensen een fijne en leuke plek is om te wonen, werken en te recreëren. Samen met een groot aantal partijen, waaronder uiteraard de inwoners van Brabant, bedrijven, maatschappelijke instellingen en regionale organisaties, hebben we in 2022 daarvoor een nieuw integraal beleidskader Levendig Brabant 2030 (PS 67/22) opgesteld, dat begin 2023 door uw Staten is vastgesteld. Dit kader draagt ook bij aan de realisatie van de doelstellingen uit het Beleidskader Gezondheid 2021-2030 en Uitvoeringsagenda Brede Welvaart 2022-2023.

Verder is uitvoering gegeven aan de realisatie van de Uitvoeringsagenda Vrijetijd, Cultuur en Sport '21/22 en Uitvoeringsagenda Erfgoed. Ook hebben we de looptijd van de vigerende uitvoeringsagenda's via één integrale Uitvoeringsagenda Levendig Brabant 2023 met één jaar verlengd. Hierbij hebben we ook alvast initiatieven mogelijk gemaakt die inspelen op het nieuwe beleidskader.

Alhoewel begin 2022 de Coronacrisis voorbij was, zijn de gevolgen voor de cultuursector het gehele afgelopen jaar en ook nu nog merkbaar, bij de makers sterker dan bij de instellingen. De effecten van Corona zijn ook uitgebreid aan bod gekomen in het 2-jaarlijks onderzoek Waarde van Cultuur wat afgelopen juni verschenen is (zie website). Daarom zijn, naast de bestaande meerjarige ondersteuning van de professionele en amateurkunsten, via een extra bijdrage aan de impulsregeling in 2022 eenmalig extra middelen ingezet.

Ook hebben we in 2022 de (toekomstige) huisvesting van de kunstcollectie van de JK Art Foundation in ons Noordbrabants Museum mogelijk gemaakt door aankoop van het gebouw van het huidige designmuseum (zie statenmededeling 'Uitbreiding collectie door Noordbrabants Museum...'). Tevens hebben we belangrijke initiatieven uit de samenleving ondersteund die onze vier karakteristieke verhalen van Brabant zoals verwoord in het beleidskader uitdragen. Voorbeelden hiervan zijn de ondersteuning van het stedelijk museum Breda, het museum Vonk (Eindhoven) en bezoekerscentrum Militaire Erevelden (Bergen op Zoom). Daarnaast zijn voor het Kloosterpad diverse wandelroutes ('kloosterommetjes') gerealiseerd.

Afgelopen augustus zijn 2 etappes van de Vuelta op Brabants grondgebied verreden. Dit was een succesvol evenement wat veel publiek heeft getrokken. Een mooi voorbeeld van een Levendig Brabant. Tevens is verbinding gemaakt met onze bredere opgaves zoals via zogenaamde 'site events' voor inclusief sporten en crossovers met onder andere onze erfgoedopgaven via de Zuiderwaterlinie en het historisch Breda en 's-Hertogenbosch als decor van de etappes.

Tot slot is ook in de vrijetijdssector gewerkt aan een Levendig Brabant. Er is onder andere geïnvesteerd in het versterken en verbinden van het bezoekbaar aanbod, in aantrekkelijke wandel- en fietsroutes en in het bekendmaken van het Brabantse aanbod onder bezoekers en bewoners. Zo is in samenwerking met andere overheden en bedrijven de nieuwe campagne 'Brabant Dichterbij' gelanceerd en is besloten tot revolverende inzet via de immunisatieportefeuille voor Safari Resort Beekse Bergen (PS 81/21) en recreatiepark Pukkemuk (PS 70/22).

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Onderscheidend, divers en inclusief Brabants cultuur- sport- en vrijetijdsaanbod

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Gemiddelde beoordeling van Brabanders voor het totale cultuuraanbod, streefwaarde 7,3.
- % bezoekers van ondersteunde topsportevenementen dat (meer dan) tevreden is over het evenement (streefwaarde $\geq 80\%$)

- Aantal bezoekers aan Brabant (streefwaarde in 2022: $\geq 65\%$ van (pre-Conona) niveau 2019)
- Tevredenheid van bezoekers aan Brabant (streefwaarde Net Promotor Score-score ≥ 13 (2019 = 13))

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In juni 2022 zijn de resultaten van het 2-jaarlijks onderzoek Waarde van Cultuur beschikbaar gekomen. Hieruit blijkt dat de Brabanders gemiddeld een 7,2 geven voor het totale cultuuraanbod. Dit is echter een minimaal verschil ten opzichte van de 7,3 streefwaarde 2022. V.w.b. de tevredenheid bezoekers topsportevenementen: 87% > uitkomst op basis van 3 verschillende topsportevenementen. V.w.b. het aantal bezoekers worden cijfers hiervan in 2023 verwacht.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

Bijdragen aan ontwikkeling Brabants icoon Van Gogh

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Met de bijdrage aan de Van Gogh Sites Foundation is in 2022 geïnvesteerd in het beheer, behoud en ontsluiten van het van Gogh erfgoed in Brabant. Ook is besloten tot een bijdrage aan het ontwerpplan Van Gogh Homeland Experience (VGHX) zonder ons overigens te committeren aan vervolgstappen. Dit is mede afhankelijk van de resultaten en vraagt op dat moment mogelijk nieuwe besluitvorming. Overigens leidt deze bijdrage voor de ontwerpfase niet tot commitment voor de volgende stappen, daarover volgt mogelijk aparte besluitvorming.

Inzet Leisure Ontwikkel Fonds (LOF) Noord-Brabant

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Sinds 2022 werkt het LOF met een nieuwe investeringsstrategie, welke ruimere mogelijkheden voor het verstrekken van leningen De marketingstrategie is in de zomer van 2022 gelanceerd. Het LOF is inmiddels breed onder de aandacht gebracht bij leisure-ondernemers. We zien ook dat dit leidt tot meer verstrekte leningen en meer lopende aanvragen.

Meerjarige ondersteuning van professionele- en amateurkunst (incl. PZN)

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Als onderdeel van de kunstplanperiode 2021-2024 zijn ook in 2022 een aantal van 54 professionele (inclusief Philharmonie Zuidnederland) en 18 amateurinstellingen ondersteund. Voor vier instellingen, welke niet in aanmerking zijn gekomen voor de meerjarige subsidie, lopen nog juridische procedures.

Ondersteunen van topsportevenementen

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In augustus 2022 heeft de Vuelta plaatsgevonden, met 2 etappes op Brabants grondgebied 's-Hertogenbosch-Utrecht, Breda- Breda. Bij dit evenement zijn ook cross-overs gerealiseerd met andere beleidsdoelstellingen op het gebied van onder andere duurzaamheid en gezond bewegen. Begin 2023 is evaluatie uitgevoerd (ziememo gedeputeerde). Verder is samen met partners en medeoverheden gewerkt aan het onderzoeken van kansrijke projecten.

Ondersteunen van uniek sporten

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Naast de ondersteuning via een 7-tal loketten voor uniek sporten waar mensen met een beperking of chronische terecht kunnen wordt ook via het BrabantSport Fonds side-events bij topsportevenementen mogelijk gemaakt. Tot slot heeft GS in het 2e kwartaal van 2022 ook besloten tot een bijdrage aan de Para Tennis Masters in Oss en de Parkinson games die begin 2023 worden georganiseerd in Eindhoven.

Stimuleren (inter)nationale topcultuur met inzet van Brabant C Fonds

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 zijn initiatieven van (inter)nationale topcultuur ondersteund via het Brabant C Fonds. Via de uitvoeringsagenda 2023 is medio 2022 besloten om het Brabant C Fonds nog een jaar te verlengen. Bij het opstellen van de uitvoeringsagenda 2024-2027 op basis van het nieuwe beleidskader 2030 wordt de inzet voor 2024 en verder bezien.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Meer bekendheid van het Brabantse cultuur-, sport en vrijetijdsaanbod

Omschrijving (toelichting)

Het aanbod op het gebied van sport, cultuur, recreatie en toerisme willen we op een samenhangende, herkenbare en inspirerende wijze aan Brabanders en bezoekers laten zien.

Indicatoren:

- Waardering van de zichtbaarheid van het Brabantse cultuuraanbod ($\geq 6,7$).
- Het aantal contactmomenten op social media voor BrabantSport (2021: 4,1 mln.; 2022: 4,4 mln.).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In juni 2022 zijn de resultaten van het 2-jaarlijks onderzoek Waarde van Cultuur beschikbaar gekomen. Hieruit blijkt dat de waardering van de zichtbaarheid van het Brabantse cultuuraanbod 6,8 bedroeg en daarmee de beoogde streefwaarde van $\geq 6,7$ heeft gehaald. V.w.b. het aantal contactmomenten: met €11,6 mln. bezoekers wordt deze doelstelling meer dan ruimschoots behaald.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

Uitvoeren van Brabantbrede marketingstrategie

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het bereik van het digitaal platform (www.visitbrabant.com) is gegroeid bij de juiste doelgroep (120.000 unieke bezoekers per maand, waarvan 25.000 buitenlandse) en er is een stijging van het aantal facebookfans (50.000), instagramvolgers (27.000) en abonnees op het drietalig Visit Brabant-magazine (46.000). Tevens wordt Brabant wordt gepresenteerd bij de reisindustrie van de focuslanden. In het 2e kwartaal 2022 is de campagne 'Brabant Dichterbij' dichterbij van start gegaan, met als doel meer bezoekers naar Brabant te trekken. Zie ook de website.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Ontwikkelen van toptalenten in Brabant

Omschrijving (toelichting)

We willen laten zien dat Brabant een plek is waar talent zich kan ontwikkelen. Hiertoe stimuleren we de ontwikkeling van culturele en sporttalenten.

Indicator:

- Percentage ondersteunde talenten dat aangeeft tevreden tot zeer tevreden te zijn over de geboden ontwikkelkansen ($\geq 80\%$)
- Percentage topsporters/toptalenten Brabant t.o.v. landelijk ($\geq 16\%$)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In juni 2022 zijn de resultaten van het 2-jaarlijks onderzoek Waarde van Cultuur beschikbaar gekomen. Hierbij is geen kwantitatieve meting gedaan maar uit de kwalitatieve meting blijkt dat de talenten overwegend zeer positief zijn over geboden ondersteuning. V.w.b. % topsporters is een meting voorzien in 2023.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

Ondersteuning van talenthubs Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 is een evaluatie uitgevoerd van de talenthubregeling (zie memo gedeputeerde). De positieve uitkomst van de evaluatie is meegenomen bij het opstellen van het Beleidskader Levendig Brabant 2030.?

Ondersteuning van Team NL Centrum Zuid Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Via de inzet vanuit BrabantSport hebben we, samen met partners zoals NOC*NSF talenten gefaciliteerd in het nastreven van hun ambities als topsporter.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Versterken van innovatief vermogen en ondernemerschap van de cultuur, sport en vrijetijdssector Omschrijving (toelichting)

We willen de marktpositie van (startende) ondernemers in de creatieve en vrijetijdssector ontwikkelen en versterken. Wij ondersteunen organisaties en ondernemers in het ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen en partnerships.

Indicatoren:

- Ranking aantal bedrijven en startups in creatieve sector t.o.v. andere provincies (≤ 5)
- Ranking aantal bedrijven in subsector kunsten en cultureel erfgoed t.o.v. provincies (≤ 6)
- Aandeel private financiering in Brabant Sportfonds (50% in 2022)
- Aantal bij VisitBrabant aangesloten ondernemers (≥ 250 in 2022)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In juni 2022 zijn de resultaten van het 2-jaarlijks onderzoek Waarde van Cultuur beschikbaar gekomen. Hierbij blijkt de Provincie Noord-Brabant op de 5e plek ten opzichte van andere provincies te staan t.a.v. het aantal bedrijven en startups in creatieve sector en een 6e plek subsector kunsten en cultureel. Ook het aan deel van 50% private financiering in Brabant Sportfonds wordt gerealiseerd en zijn 275 ondernemers aangesloten bij VisitBrabant.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

Doorontwikkelen van de BrabantSport innovatieagenda en het mede mogelijk maken van de uitvoering

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De BrabantSport Innovatieagenda richt zich op innovaties voor met name topsport & talentontwikkeling, evenementen en het BrabantSportFonds. Voor 2022 lag de focus op projecten rond topsport & talentontwikkeling. Vanaf 2023 krijgen ook evenementen en de inhoudelijke lijnen van het BrabantSport Fonds een plek in de Innovatieagenda. Op basis daarvan worden op dit moment 4 projecten ondersteund. Zie verder website.

Ondersteunen van ondernemerschap in de vrijetijdssector

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voortzetten regeling Impulsgelden

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De regeling is ook in 2022 opnieuw opengesteld waarbij we incidenteel, vanwege Corona, een extra impuls geven (op basis van motie M33 Extra impuls Impulsgelden, bij Beleidskader Vrije Tijd, Cultuur en Sport 2021-2022 van 26 maart 2021).?

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het erfgoed fysiek en digitaal duurzaam behouden, ontwikkelen, benutten en ontsluiten

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Het percentage rijksmonumenten in matige of slechte staat in de provincie Noord-Brabant volgens onze jaarlijkse Monumenten-monitor niet hoger is dan het percentage van de 0- meting in 2017 (18,7%)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

V.w.b. de indicator 'staat van Rijksmonumenten': 17,7% van de monumenten is matig tot slecht onderhouden (meting 2020). In 2023 wordt een nieuwe meting gedaan.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

Het erfgoed fysiek en digitaal duurzaam behouden, ontwikkelen, benutten en ontsluiten
Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Met de jaarlijkse restauratieregeling zijn 12 monumenten ondersteund. Bij deze succesvolle regeling overtroffen ook dit jaar het aantal aanvragen het beschikbare budget. Daarnaast is besloten tot ondersteuning van de herbestemming (doorontwikkeling) van het Clarissenklooster te Megen, één van de Brabantse iconen waarmee het verhaal van Religieus Brabant tot uiting komt (zie statenmededeling). Tot slot maken we met het Erfgoeddeal project 'Watermolenlandschappen' het historische landschap rondom een drietal watermolens klaar om ze in te zetten voor waterbuffering en -berging.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De (verbeeldings)kracht van erfgoed benutten en inzetten voor behoud en ontwikkeling van erfgoed en ter versterking van de omgevingskwaliteit van Brabant

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren

- Verhaallijnen worden uitgedragen
- Inspiratie- en informatielagen zijn aan de CHW toegevoegd.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Loopt op koers. Onder andere via initiatieven uit samenleving wordt hieraan een verdere impuls gegeven. Voor wat betreft de inspiratie- en informatielagen is in 2022 een pilot opgestart. Op basis van deze pilot nemen we in 2023 een besluit over de verdere uitrol.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

We benutten (verbeeldings)kracht van erfgoed via 4 verhaallijnen

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben een aantal initiatieven uit de samenleving ondersteund zoals Museum Vonk, Eindhoven (verhaallijn Innovatief Brabant), Stedelijk Museum Breda (verhaallijn Bestuurlijk Brabant) en bezoekerscentrum Militaire Erevelden, Bergen op Zoom (verhaallijn Bevochten Brabant).

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We werken samen met de samenleving, trekken op met andere overheden, ondernemers, eigenaren en burgers.

Omschrijving (toelichting)

Indicator

- Netwerken van partijen die erfgoed beheren, ontwikkelen en ontsluiten

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Loopt op koers. Er zijn netwerken rondom de verhaallijnen in stand gehouden en verder ontwikkeld.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

We werken samen met de samenleving, trekken op met andere overheden, ondernemers, eigenaren en burgers

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben ook in 2022 samengewerkt onder andere via de netwerken Zuiderwaterlinie, Hollandse Waterlinies en Brabant Herinnert. Ook is gewerkt aan de borging van het kloosternetwerk. Dit wordt in 2023 afgerond.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Op orde houden van de basis

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren

- Meer efficiënte en effectieve samenwerking tussen de provinciale uitvoeringsorganisaties en het erfgoedveld.
- Toename aantal collectiestukken in Brabant Cloud en organisaties die aangesloten zijn.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op koers: door de Nederlands School voor Openbaar Bestuur (NSOB) is een onderzoek uitgevoerd naar de samenwerking tussen de provinciale uitvoeringsorganisaties in het erfgoedveld. De uitkomsten van het onderzoek hebben vervolgens richting gegeven aan de accenten voor ons beleid ten aanzien van uitvoeringsorganisaties (zie statenmededeling).

Verder is ook in 2022 het aantal collectiestukken dat is opgenomen in de Brabant Cloud toegenomen.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

We houden de basis op orde Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op basis van het NSOB-onderzoek zijn we in gesprek met provinciale uitvoeringsorganisaties om takenpakket af te stemmen op nieuwe beleidskader en komen in 2023 tot afspraken hierover. Voor wat betreft de Brabant Cloud gaan we ook in 2023 verder met toevoegen van collectiestukken aan deze digitale omgeving.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Stichting Beheer Museumkwartier
- Stichting Brabant C Fonds
- NV Monumenten Beheer Brabant
- Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant Noord-Brabant
- Stichting La Vuelta Hollanda

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

10. Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed

Bedragen x €		Begroting 2022	Begroting 2022 na	Jaarrekening 2022	Vershil begroting -
1.000		oorspronkelijk	wijziging	realisatie	realisatie
<u>Lasten</u>					
	Programmalasten	56.664 N	50.939 N	49.761 N	1.178 V
	Toegerekende organisatiekosten	4.153 N	3.902 N	3.901 N	2 V
Totaal Lasten		60.817 N	54.842 N	53.662 N	1.180 V
<u>Baten</u>					
	Programmabaten	651 V	651 V	705 V	54 V
	Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	0	0
Totaal Baten		651 V	651 V	705 V	54 V
Saldo van baten en lasten		60.166 N	54.191 N	52.957 N	1.234 V

Verschillenanalyse

10. Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	1.180
	V
Brabant C	416 V
Er zijn minder subsidies beschikt dan eerder geprognostiseerd	
Proceskosten Cultuur	220 V
Er zijn minder proceskosten gemaakt tov het beschikbare budget hiervoor.	
Erfgoed	183 V
Betreft voor € 83.000 minderuitgaven t.a.v. archeologie. Vwb de overige € 100.000 betreft het een diversiteit aan meer/minderuitgaven binnen Erfgoed.	
Sport en vrijetijd	78 V
Dit betreft een onderuitputting bij Sport van € 100.000 en een overschrijding v.w.b. vrijetijd van € 22.000	
Afbouw Sociale veerkracht/Brede Welvaart	274 V
Een belangrijk deel van het jaar is gewerkt aan het opwerken van de uitvoeringsagenda brede welvaart. Daarbij is vooral intern inzet geleverd (vanuit OKB) en minder extern aanvullend onderzoek en advies nodig gehad dan was voorzien.	
Toegerekende organisatiekosten	2 V
De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.	
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	7 V
10. Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	54 V
Inkomsten project ITHACA	49 V
Vanwege lagere uitgaven voor project Ithaca (onderdeel van Sociale Veerkracht) is ook de EU bijdrage lager.	
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	5 V

Algemeen financieel beleid

Inleiding

De lasten en baten van de provincie worden toegedeeld aan tien programma's. Naast de lasten en baten van de beleidsprogramma's kent de provincie nog algemene dekkingsmiddelen en de centrale stelposten.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Elk programma heeft naast de lasten van dat programma ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi van lasten en baten op de programma's, staan de algemene dekkingsmiddelen.

De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit:

- de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting;
- de uitkering uit het provinciefonds;
- de beleggingsopbrengsten uit de immunisatieportefeuille;
- dividendopbrengsten en
- overige algemene inkomsten.

De algemene inkomsten belopen in 2022 € 727,2 mln. en dragen bij aan:

- het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsonderdeel worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG)
- Nederlandsche Waterschapsbank

Nadere informatie over de verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

In de bijlagenbundel –bijlage 9b van de begroting is aangegeven op welke wijze deze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van het algemeen financieel beleid.

Algemene middelen

Algemeen financieel beleid

Bedragen x € 1.000		Begroting 2022	Begroting 2022	Jaarrekening 2022	Verskil begroting
		oorspronkelijk	na wijziging	realisatie	realisatie
<u>Lasten</u>					
	Programmalasten	92.643 N	50.917 N	50.452 N	465 V
	Toegerekende organisatiekosten	29.492 N	39.746 N	41.761 N	2.015 N
Totaal Lasten		122.135 N	90.663 N	92.214 N	1.551 N
<u>Baten</u>					
	Programmabaten	608.414 V	688.497 V	735.264 V	46.767 V
	Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	1 V	1 V
Totaal Baten		608.414 V	688.497 V	735.265 V	46.768 V
Saldo van baten en lasten		486.279 V	597.834 V	643.051 V	45.217 V

Verschillenanalyse

De baten en lasten van het Algemeen financieel beleid zijn gesplitst naar:

- Algemene dekkingsmiddelen
- Overhead, Vpb en stelposten.

Toelichting baten

Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting

Bij het bestuursakkoord 2019-2023 - is besloten dat de provincie gedurende de looptijd van het bestuursakkoord de opcenten jaarlijks indexeert. Het opcententarief 2022 komt daarmee uit op 79,6. De opbrengsten worden structureel geraamd op € 277,9 mln. op basis van de capaciteit van het wagenpark. De uiteindelijke jaaropbrengst bedraagt ca. € 278,9 mln., een positief resultaat van bijna 0,4%. Deze afwijking heeft te maken met een stijging van de belastingcapaciteit in het tweede half jaar.

Eind 2022 stonden in Noord-Brabant ruim 1.467.000 (eind 2021 1.460.000) personenauto's geregistreerd en ruim 122.000 (eind 2021 119.450) motoren. Er is sprake geweest van een lichte autonome groei van het wagenpark.

Uitkering provinciefonds: Algemene uitkering

De algemene uitkering uit het provinciefonds is na wijziging geraamd op € 326,4 mln. op grond van de septembercirculaire 2022. Uit de decembercirculaire 2022 blijkt dat de uitkering 2022 uitkomt op € 324,4 (incl. afrekening 2021). Deze negatieve afwijking is het gevolg van een correctie die op de algemene uitkering is verwerkt bij de decembercirculaire.

Uitkering provinciefonds: Decentralisatieuitkeringen

Decentralisatie-uitkeringen maken deel uit van het provinciefonds, maar hebben een eigen verdeling. De begrotingsbedragen 2022 zijn gebaseerd op de september circulaire 2022.

Naast de algemene uitkering omvat het provinciefonds diverse decentralisatie-uitkeringen die samenhangen met specifieke beleidsafspraken, veelal vastgelegd in convenanten met het Rijk. In totaal gaat het om een volume van bijna €5,0 mln.. De hieraan gerelateerde uitgaven worden verantwoord op de functionele productgroepen in de beleidsprogramma's. De realisatie is ruim € 860.000 hoger dan de

raming, omdat er in de decembercirculaire nog een extra uitkering is ontvang voor na-isoleren. Via het statenvoorstel bij de jaarrekening 2022 wordt voorgesteld deze middelen door te schuiven naar 2023.

Dividenden

De dividend opbrengst ad € 30,8 mln. betreft het dividend van netwerkbedrijf Enexis. Deze opbrengst viel € 124.000 hoger uit dan begroot.

Financieringsfunctie

Ruim € 1 mln. nadeel wordt veroorzaakt door een boekverlies op verkochte en aangekochte obligaties van € 5,7 mln., waarvan € 5,3 mln. wordt gedekt door een onttrekking uit de reserve Essent ten gunste van 2023.

Daartegenover staan hogere rente-inkomsten onder andere als gevolg van een rentevergoeding op onze lopende rekening bij de Schatkist sinds september 2022 van in totaal € 3 mln. Daarnaast zijn de leningen aan decentrale overheden toegenomen, waardoor € 0,6 mln. meer rente is verkregen. Ook zijn er meer rente-inkomsten gerealiseerd op "overige geldleningen" ad € 0,7 mln. Hiertegenover staat dat er in 2023 ten laste van het rekeningresultaat 2022 € 336.000 gestort moet worden in de Algemene Risicoreserve.

Ontwikkelbedrijf

Voor glastuinbouw Deurne is de risicoberekening geactualiseerd. Dit heeft geresulteerd in een verlaging van de getroffen voorziening als gevolg van een positief exploitatieresultaat € 0,2 mln. en een stijgende marktwaarde van agrarische gronden € 0,7 mln. Daarnaast zijn er hogere inkomsten ontstaan door hogere exploitatiewinsten op een tweetal projecten van het Ontwikkelbedrijf in verband met de verkoop van de gronden van de Oostkamer te Tilburg en de verkoop van het CHV complex totaal € 0,5 mln.

Overige algemene dekkingsmiddelen

Voordelige afwikkelingsverschillen op subsidies

De voordelige afwikkelingsverschillen ad € 53,2 mln. hebben betrekking op subsidies die in voorgaande jaren zijn verstrekt. In de raming t/m de laatste begrotingswijziging 2022 was voor deze afwikkelingsverschillen al rekening gehouden met een bedrag van € 6,9 mln.

De afwikkelingsverschillen die na de slotwijziging zijn gerealiseerd bedragen in totaal nog € 46,3 mln. Een groot gedeelte van deze voordelige afwikkelingsverschillen (€ 44,7 mln.) zal via de resultaatbestemming bij deze jaarstukken voorgesteld worden te storten in betreffende bestemmingsreserves.

Toelichting lasten

Ontwikkelbedrijf

Op basis van de 'Aanvulling Locatieontwikkelingovereenkomst LPM' d.d. 11 maart 2020 staat Havenbedrijf in voor de vergoeding van de verwerving van de stikstofdepositieruimte. In 2022 zijn de stikstofrechten door het Havenbedrijf met de provincie afgerekend, waardoor er binnen het Ontwikkelbedrijf voor het Logistiek Park Moerdijk geen verlies is genomen van € 2,2 mln. Daarnaast zijn er voor het project AFCWB Dintheloord geen kosten gemaakt voor een bijdrage in het JF Vlekkenplein ad € 0,5 mln. Overige € 0,2 mln. betreft per saldo minderuitgaven voor diverse projecten.

Toevoeging voorziening overige leningen

Een vijftal leningen worden (deels) als meer risicovol ervaren. Met name voor de lening via Invest-NL aan Lightyear wordt een voorziening getroffen van € 3,2 miljoen op basis van de informatie vanuit Invest-NL. Daarnaast zijn er twee oudere leningen voor Start-ups waar een voorziening voor wordt getroffen van in totaal € 1,3 miljoen.

Financieringsfunctie en overige algemene dekkingsmiddelen

De kosten voor vermogensbeheer vallen € 145.000 lager uit als gevolg dat niet alle kosten zijn gefactureerd in 2022 door o.a. Invest-NL. Ook zijn er lagere kosten voor treasuryonderzoek, waarbij mogelijk kosten van 2022 in 2023 worden gefactureerd. Daarnaast zal een bedrag van € 225.000 op het werkbudget verbonden partijen N61 voorgesteld worden te overhevelen naar 2023.

Overhead, Vpb en stelposten

Onvoorzien

In de begroting wordt jaarlijks een stelpost voor onvoorziene lasten van € 1.308.402 opgenomen. Gedurende het begrotingsjaar 2022 is hierop geen beroep gedaan.

Overige stelposten

De middelen voor brede welvaart incl. gezondheid van ruim € 1 mln. uit het BA 2020-2023 worden via het Verzamelbesluit financiële begrotingswijzigingen (PS 04/23) voorgesteld door te schuiven naar 2023.

Algemeen financieel beleid

Bedragen x € 1.000	Begroting	Begroting	Jaarrek.	Verschil
	2022	2022	2022	begr.-
	oorspronkelijk	na wijziging	realisatie	realisatie

Algemene dekkingsmiddelen

Lasten

Financieringsfunctie	724 N	727 N	497 N	230 V
Ontwikkelbedrijf	1.597 N	6.962 N	3.981 N	2.981 V
Toevoeging voorziening	0	0	5.303 N	5.303 N
Overige algemene dekkingsmiddelen	301 N	383 N	220 N	163 V

Totaal Lasten	2.622 N	8.072 N	10.001 N	1.929 N
----------------------	----------------	----------------	-----------------	----------------

Baten

Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting	273.861 V	277.861 V	278.895 V	1.034 V
Uitkering provinciefonds	274.960 V	326.364 V	324.389 V	1.975 N
Decentralisatie-uitkeringen via provinciefonds	2.820 V	4.093 V	4.954 V	861 V
Dividenden	15.481 V	30.726 V	30.850 V	124 V
Financieringsfunctie	40.375 V	41.443 V	40.352 V	1.091 N
Ontwikkelbedrijf	916 V	665 V	2.058 V	1.393 V
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	7.345 V	53.766 V	46.422 V

Totaal Baten	608.414 V	688.497 V	735.264 V	46.767 V
---------------------	------------------	------------------	------------------	-----------------

Totaal Algemene dekkingsmiddelen	605.791 V	680.425 V	725.263 V	44.838 V
---	------------------	------------------	------------------	-----------------

Overhead, Vpb en stelposten

Lasten

Onvoorzien	1.308 N	1.308 N	0	1.308 V
In te zetten begrotingsruimte	9.836 N	0	0	0
Overige stelposten	32.248 N	1.120 N	0	1.120 V
Overhead	76.120 N	80.163 N	82.135 N	1.972 N
Voorz.dubieuze debiteuren	0	0	77 N	77 N

Totaal Lasten	119.512 N	82.591 N	82.212 N	379 V
----------------------	------------------	-----------------	-----------------	--------------

Baten

Overhead	0	0	1 V	1 V
----------	---	---	-----	-----

Totaal Baten	0	0	1 V	1 V
---------------------	----------	----------	------------	------------

Totaal Overhead, Vpb en stelposten	119.512 N	82.591 N	82.211 N	379 V
Saldo van baten en lasten	486.279 V	597.834 V	643.051 V	45.217 V

Toelichting baten

Toelichting lasten

Paragrafen

Bedrijfsvoering

Inleiding

Het jaar 2022 was voor de ontwikkeling van de interne organisatie en bedrijfsvoering van de Provincie Noord-Brabant een jaar van grote ambities en grote uitdagingen. Veel gaat goed: het merendeel van de langetermijndoelstellingen staat op groen, de activiteiten hebben bijgedragen aan de ontwikkeling als opgavegestuurde netwerkorganisatie en we zijn binnen onze begroting gebleven. Toch zijn er ook zaken die de aandacht blijven vragen: de digitale transformatie heeft meer tijd nodig, uit het Medewerkers Onderzoek blijkt dat ziekteverzuim een knelpunt blijft. Daarnaast is naar voren gekomen dat de ervaren werkdruk een aandachtspunt is.

De organisatie investeert in een toekomstbestendige bedrijfsvoering, waarbij in 2022 blijvend is ingezet op het anders werken, ontmoeten en reizen (AWOR), en het aanpassen van werkprocessen en beleid om dit te faciliteren. Eind 2022 zijn de verduurzamings- en herinrichtingswerkzaamheden aan de kantoorverdiepingen en een deel van de vergaderverdiepingen van het Huis voor Brabant afgerond. Dit duurde langer dan verwacht. De medewerkers beoordelen de meeste aspecten van deze ontwikkelingen positief. In 2022 is ook hard aan de digitale transformatie gewerkt, al heeft afronding nog tijd nodig. Hybride en digitaal werken wordt omarmd, wat een goede basis biedt voor verdere ontwikkelingen. Het Datalab heeft zich in 2022 ontwikkeld tot de hub voor datagedreven werken waar programma's terecht kunnen bij datavraagstukken.

De doelstellingen die nog niet naar tevredenheid zijn behaald, blijven aandachtspunten in 2023. De doelstellingen die in 2022 zijn behaald, geven de stabiele basis die nodig is om ook in 2023 succesvol aan de Brabantse opgaven te kunnen werken.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Organisatieontwikkeling: Een slimme en slagvaardige provincie, opererend in samenwerking met partners en een organisatie die deze manier van werken optimaal ondersteunt

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De organisatie maakt een ontwikkeling naar uitvoering en gebiedsgericht werken. Er wordt integraal georganiseerd door Opgavegestuurd Programmeren, dwarsdoorsnijdende thema's als Brede Welvaart, gezondheid en digitalisering en de landelijke opgaven, waaronder het maken van het Ruimtelijke voorstel, NPLG, Stikstof en het MIEK.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Toekomstbestendige bedrijfsvoering: Een organisatie die klaar voor een nieuwe manier van werken, ontmoeten en reizen, passend bij de 'nieuwe werkelijkheid'

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Eind 2022 is de nieuwe inrichting voor Huis voor Brabant grotendeels gereed, met aandacht voor ontmoeten en verbinden. De digitale transformatie heeft nog meer tijd nodig, maar het digitaal en hybride werken is blijvend. Afspraken rond AWOR, een nieuwe vervoersregeling en thuiswerkbeleid worden ook in 2023 verder opgepakt.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Aantrekkelijk werkgeverschap: Een aantrekkelijk en modern werkgever zijn om talent voor Brabant aan te trekken en te kunnen behouden

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

2022 was een jaar met een grote dynamiek op de arbeidsmarkt. Vacatures konden niet altijd snel worden ingevuld en er was extra aandacht voor het behoud van goede medewerkers. Met een interne opleidingsacademie wordt hierbij ruimte geboden aan doorlopende ontwikkeling van de medewerkers. Daarnaast is het Recruitment Office in 2022 geborgd in de organisatie, met aandacht voor arbeidsmarktcommunicatie en innovatieve wervingsmethoden. Het project 'Werken voor Brabant' investeert in de samenwerking tussen Brabantse overheden op het terrein van samenwerken aan de gemeenschappelijke opgaven en het vinden en behouden van personeel.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Doorontwikkelen van systemen en benutten van data voor maximale ondersteuning van opgavegestuurd werken

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het Datalab heeft zich in 2022 ontwikkeld tot de hub voor datagedreven werken. Dit vertaalt zich in diverse dashboards, monitors en tools zoals een digital twin, waarmee de impact van beleid door middel van gebruik van data 'uitgeprobeerd' kan worden in de digitale kopie van de echte omgeving. De plannen voor cloudgang van organisatiebrede applicaties zoals Corsa en SAP zijn gemaakt en vastgesteld, waardoor in 2023 de focus kan liggen op de uitvoering hiervan.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We voldoen aan nieuwe wetgeving en handelen rechtmatig

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Ter voorbereiding op de invoering Rechtsmatigheidsverantwoording GS vanaf 2023, is in 2022 de pilot Rechtsmatigheidsverantwoording GS uitgevoerd, welke parallel aan deze jaarstukken wordt besproken met de Commissie Sturen en Verantwoorden. Voor de versterking van het informatiebeheer is het project 'Impuls aan Informatiebeheer' gestart en is een kwartiermaker opgezet om de correcte uitvoering van de Wet Open Overheid door de organisatie mogelijk te maken. Het totale bedrag aan onrechtmatigheden is afgenomen door ingezette verbeteracties.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Indicatoren

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Afhandeling bezwaarschriften en administratieve beroepen

Omschrijving (toelichting)

Indicator: 90% binnen de termijn afgehandelde bezwaarschriften en administratieve beroepen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Jaar	2022	2021	2020
Afgehandelde bezwaar- en beroepschriften	179	194	200
Binnen termijn	91%	77%	90%
Buiten termijn	9%	23%	10%

De Hoor- en Adviescommissie (HAC) stelt vast dat in 2022 een percentage van 91% van de door de HAC behandelde bezwaarschriften binnen de wettelijk voorgeschreven termijn is afgehandeld. Afgezien van de overschrijding in 2021 (door juridisch en bestuurlijk-complexe dossiers uit 2020 en begin 2021 op het gebied van cultuursubsidies en handhaving) loopt de tijdigheid weer in de pas met die van voorgaande jaren (2020: 90%).

Bevlogenheid medewerkers in beeld

Omschrijving (toelichting)

Via het medewerkersonderzoek meten we periodiek de bevlogenheid van medewerkers en waar nodig worden acties geformuleerd en uitgevoerd om deze score te verbeteren.

Indicator: Score bevlogenheid medewerkers in het medewerkersonderzoek (streefwaarde: 7,4, voorjaar 2021 7,1).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bevlogenheid is niet specifiek meegenomen in het Medewerkers Onderzoek van 2022, omdat onderwerpen in het kader van Anders Werken, Ontmoeten en Reizen voorrang hebben gekregen.

Beweging en verfrissing in de organisatie.

Omschrijving (toelichting)

Voldoende verfrissing en vernieuwing van talent in de organisatie: nieuwe instroom stagiaires, Brammers, Bitters, trainees en nieuwe instroom medewerkers met een (tijdelijke) arbeidsovereenkomst: aantal medewerkers t.o.v. totaal (referentiejaar 2019)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Zoals eerder aangegeven, was 2022 een jaar met arbeidsmarktkrapte. Desondanks verloopt de instroom van nieuwe medewerkers naar wens, zo zijn er in 2022 5 trainees gestart, en dit is 1 meer dan verwacht. Er zijn 88 stagiaires (30% WO, 70% HBO, klein aantal MBO) gestart, wat minder is dan in 2021, deels verklaarbaar door de Corona maatregelen. Het aantal BRAM'ers en BRIT'ers is gelijk gebleven ten opzichte van 2021, de extra BRIT formatieplaats hebben we in 2022 niet kunnen invullen.

Datalab als centraal punt voor vertaling van beleidsvragen naar datavragen

Omschrijving (toelichting)

Indicator: In Q3 2021 is het beoogde Datalab operationeel. Dit ontwikkelt zich richting Q4 2022 door tot een plaats waar programma's hulp krijgen met de vertaling van beleidsvragen naar datavragen en -producten.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het Datalab heeft zich in 2022 ontwikkeld tot een centrale hub in het datagedreven werken, waar programma's terecht kunnen bij datavraagstukken.

De organisatie is 'in control'

Omschrijving (toelichting)

Indicator: Jaarlijks wordt een goedkeurende verklaring afgegeven door de accountant bij de jaarrekening.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op basis van observaties van accountant concluderen wij dat de interne beheersing en controleomgeving van bovengemiddeld niveau is om tot een gedegen jaarrekening te komen.

Goed werkgeverschap in beeld

Omschrijving (toelichting)

Via het medewerkersonderzoek meten we periodiek hoe medewerkers werkgeverschap van de provincie beoordelen en waar nodig worden acties geformuleerd en uitgevoerd om deze score te verbeteren.

Indicator: Score werkgeverschap in het medewerkersonderzoek (streefwaarde: 7,2, voorjaar 2021 7,2).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Werkgeverschap is niet specifiek meegenomen in het Medewerkers Onderzoek van 2022, omdat onderwerpen in het kader van Anders Werken, Ontmoeten en Reizen voorrang hebben gekregen. Er is in 2022 een start gemaakt met een instroom- en exitmonitor. Dit zal in 2023 eerste inzichten geven op werkgeverschap. Inmiddels is een opzet gemaakt voor het jaarlijks uitvoeren van een breed uitgezet medewerker onderzoek en worden, aan de hand van behoefte uit de organisatie, één of meerdere thema onderzoeken uitgezet onder de medewerkers of een gedeelte van de medewerkers. Goed werkgeverschap blijft hierin een thema.

Realisatie iCatcher trajecten

Omschrijving (toelichting)

Indicator: In Q4 2022 geldt voor tenminste 3 iCatcher trajecten dat ze de stap hebben gemaakt van niveau 1 van Gartner (beschrijvende analyse) naar niveau 2 (verklarende analyse). Deze iCatchers zijn projecten waarbij we data inzetten om concrete resultaten te boeken met data gedreven werken op beleidsthema's en we gebruiken ze als showcases en versnellers voor het benutten van data.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De iCatchers zijn breder dan alleen data. iCatchers zijn beleidstrajecten waarin de mogelijkheden en kansen van data, innovatie en/of design optimaal benut worden. Hiervoor is gewerkt aan onder andere stikstof, eikenprocessierups en Brabantring.

Telefonische bereikbaarheid

Omschrijving (toelichting)

Indicator: Het aantal geslaagde telefonische contactpogingen is 85% (januari-mei 2021: 85%) en de gemiddelde wachttijd bedraagt minder dan 30 seconden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Geslaagde telefonische contactpogingen 87,4 % met een gemiddelde wachttijd van 21 seconden.

Tijdige afhandeling van facturen

Omschrijving (toelichting)

Indicator: 95% van de facturen worden binnen de termijn van 20 dagen betaald.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 is 93,4% van de facturen binnen 20 dagen betaald. 96,6% van de facturen is binnen 30 dagen betaald. De gemiddelde betaaltermijn in 2022 bedroeg 6,7 dagen.

Het team Financiële Administratie, dat onder andere zorgdraagt voor het tijdig registreren van de binnengekomen facturen, heeft te maken gehad met ziekteverzuim en personeelsverloop. Tegelijk heerst er een krapte op de arbeidsmarkt waardoor het tekort in capaciteit slechts gedeeltelijk opgevangen kon worden. Dit resulteerde in een tweetal pieken in de te verwerken inkoopfacturen in de maanden juni en november.

Tijdige afhandeling van subsidies

Omschrijving (toelichting)

Indicator: 95% van de subsidies worden binnen de termijnen afgehandeld.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bij de vorige bestuursrapportage hebben wij aangegeven dat de norm van 95% dit jaar niet realistisch is. We streven dit jaar naar 92% afhandeling binnen de termijnen. Het percentage ligt momenteel op 92% binnen de termijn afgehandeld. De oorzaak voor deze afwijking is gelegen in de zeer hoge werkdruk bij het team subsidies. Hierdoor is prioriteren in cases noodzakelijk

Verantwoording gebruik algoritmes

Omschrijving (toelichting)

Indicator: In Q4 2021 zijn concrete stappen gezet ten aanzien van de verantwoording van het gebruik van algoritmes. We hebben dan een inventarisatie uitgevoerd naar algoritmes die we zelf als PNB gebruiken en er is een eerste proeve van een algoritmeregister opgeleverd. In Q4 2022 zal dit register voor PNB zijn gevuld.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De interne inventarisatie van algoritmes is afgerond. De Provincie heeft in IPO-verband een projectleidersrol op dit vlak, heeft actief bijgedragen aan het Nationaal Algoritmeregister en de eerste algoritmes zijn landelijk gepubliceerd. Intern is een eerste versie van een beheertool van algoritmes ontwikkeld, welke in 2023 verder gevuld zal worden.

We streven naar inclusiviteit en geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans binnen onze organisatie

Omschrijving (toelichting)

	2022	2023	2024	2025
--	------	------	------	------

Norm Quotumwet* (aantal fte)	44,4	47,8	49,4	49,4
------------------------------	------	------	------	------

* De norm Quotumwet wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van het door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gepubliceerde quotumpercentage.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 waren 52,4 fte (1 fte conform quotumwet = 25,5 uur per week) bij de provinciale organisatie in dienst.

Ziekteverzuim

Omschrijving (toelichting)

Indicator: Verzuimdagen als % van het aantal beschikbare dagen per jaar (streefwaarde: <3,51%)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het voortschrijdend jaargemiddelde van 2022 binnen de gehele Provincie Noord-Brabant lag op 5,87%. Dat is fors hoger dan de streefwaarde van 3,51%.

Het valt op dat het merendeel van het ziekteverzuim in 2022 langdurig of langer dan 1 jaar is. In totaal betreft dit 4,5 procentpunt van het totale verzuim. Dit is een groot punt van aandacht voor de komende jaren waar, in samenwerking tussen de leidinggevenden en PenO, specifieke maatregelen op getroffen worden.

Frauderisicobeheersing

Wij zijn ons bewust van het inherente risico van fraude dat de provincie, zowel intern als extern, loopt bij het uitvoeren van haar activiteiten. Beheersing van dit risico heeft ook in 2022 aandacht gekregen. Zo is er bijv. aandacht besteed aan frauderisicoanalyse.

We willen dat externe partijen erop kunnen vertrouwen dat de provincie betrouwbaar, eerlijk en zorgvuldig werkt. Daarom heeft de provincie o.m. gedragscodes opgesteld en wordt ingezet op verdere bevordering van integriteit en interne weerbaarheid. Nieuwe medewerkers overleggen een VOG, worden geïnformeerd over de gedragscodes en volgen de verplichte workshop ‘integriteit en weerbaarheid’ waarin de thema’s uit de gedragscodes centraal staan. Integriteit is ook onderdeel van het goede gesprek tussen medewerker en manager. Daarnaast is een vertrouwenspersoon ingesteld waarbij eventuele misstanden vertrouwelijk kunnen worden gemeld. Voorts zijn de gedragscodes voor PS en GS beschikbaar via onze website. De (financiële) processen kenmerken zich door de aanwezigheid van functiescheiding. Hiermee voorkomen we dat slechts één persoon ongecontroleerd transacties of verplichtingen kan aangaan, autoriseren, verwerken en afwickelen en toegang heeft tot activa. Ondanks alle beheersingsmaatregelen resteert het risico dat maatregelen worden doorbroken of het risico van samenspanning tussen medewerkers. We beogen dat naleving van beheersingsmaatregelen ertoe bijdraagt dat eventuele ‘override of controls’ tijdig wordt gesignaleerd.

De afgelopen jaren zijn er regelmatig berichten in de media over cyberaanvallen, gevallen van ransomware en datalekken. Gezien de activiteiten van de provincie heeft informatiebeveiliging vanuit de perspectieven continuïteit, fraude en privacy en daarmee samenhangende reputatie een hoge prioriteit.

Tijdens de dagelijkse bedrijfsvoering vinden controles plaats om vast te stellen of gewerkt wordt volgens de daarover gemaakte afspraken, waaronder de diverse protocollen voor informatiebeveiliging. Daarnaast beoordelen de CISO en FG de kwaliteit en naleving van getroffen beheersingsmaatregelen. Periodiek wordt de beheersing van informatiebeveiliging getoetst, zowel via interne audits, als extern via een ISO 27001 en Baseline Informatiebeveiliging Overheid audit (BIO). Eventuele verbeterpunten vormen de input voor verdere aanscherping en/of naleving van het informatiebeveiligingsproces.

Recent is er ook door de Zuidelijke Rekenkamer een onderzoek gedaan naar de volwassenheid van informatiebeveiliging bij de provincie, met als conclusie: “De rekenkamer concludeert dat de provincie Noord-Brabant in korte tijd grote stappen heeft gezet, waarbij informatieveiligheid daadwerkelijk naar een hoger niveau is getild. Voor het na te streven kader vanuit de rijksoverheid (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) en interprovinciale afspraken (NEN-ISO 27001), is Noord-Brabant de eerste en enige provincie die hiervoor is gecertificeerd.”

Tot slot: Er zijn ons geen gevallen bekend waarin zich in 2022 eventueel interne of externe fraude heeft voorgedaan.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedrijfsvoering

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022	Begroting 2022 na	Jaarrekening 2022	Verschil begroting -
	oorspronkelijk	wijziging	realisatie	realisatie
Capaciteitsbudget	107.152 N	124.911 N	134.855 N	9.944 N
Budget 'overige personeelskosten'	5.069 N	5.488 N	4.435 N	1.052 V
Budget 'overige bedrijfsvoeringskosten'	25.812 N	27.827 N	24.069 N	3.759 V
Saldo van baten en lasten	138.033 N	158.226 N	163.359 N	5.133 N
Bijdragen personeelskosten 'Werken voor derden' onder programma's gepresenteerd	0	0	4.577 V	4.577 V
Saldo Organisatiekostenbudget met inkomsten 'Werken voor derden'	138.033 N	158.226 N	158.782 N	556 N

Verschillenanalyse

90. Bedrijfsvoering - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000) 8.836
N

Capaciteitsbudget 5.367
N

De lasten voor salaris en inhuur zijn € 9,9 mln. hoger uitgevallen dan het beschikbare capaciteitsbudget voor de uitvoering van de provinciale taken. Daartegenover staat ontvangen bijdrage van onze partners van € 4,6 mln. voor aanvullend door onze programma's uitgevoerde werkzaamheden voor derden. Dit betreft werk dat geen provinciale taak is, maar dat we voor partners door de provinciale organisatie tegen betaling laten uitvoeren en waarvan de kosten ten laste van het Organisatiekostenbudget (OKB) komen, maar de inkomsten worden gepresenteerd onder de toerekening apparaatskosten van de betreffende (begroting)programma's omdat de budgettaire omvang van het OKB de omvang van de provinciale taken weerspiegelt.

Onderdeel van de hogere lasten is de in 2022 genomen financiële last voor een voorziening spaarverlof van € 1,5 mln. Deze voorziening is nu gevormd vanwege wijzigingen in de cao en verslaggevingsregels (BBV). Door de vorming van deze voorziening is in 2022 ook de financiële last genomen voor verlofaanspraken uit afgelopen jaren. Daarnaast leidt het hoge ziekteverzuim tot hogere lasten. Bij langdurig ziekteverzuim leidt vervanging tot extra kosten, onder andere door de inzet van extra inhuur.

Overige personeelskosten 1.052
V

Bij de overige personeelskosten is er sprake van een onderschrijding. Dit hangt samen met lagere reis- en verblijfkosten in 2022. De reiskosten waren lager door de coronamaatregelen in met name het eerste halfjaar en doordat er ook in de rest van het jaar minder reisdrevingen zijn gemaakt.

Overige bedrijfsvoeringskosten 3.759
V

Enkele kosten voor ICT projecten zijn lager uitgevallen doordat de betreffende projecten in 2022 niet konden worden gerealiseerd. Daartegenover zijn kosten voor energie toegenomen met € 0,3 mln. (70%) als gevolg van prijsstijgingen die zich ook in 2023 verder doorzetten. Ook zijn de kosten voor onderhoud hoger uitgevallen doordat projecten vanwege leveringsproblemen in 2022 in plaats van 2021 zijn uitgevoerd. Per saldo hebben we een onderschrijding van ruim € 3,7 mln. op de overige bedrijfsvoeringskosten. Deze resterende middelen zijn gereserveerd ter dekking van de totale lasten binnen het OKB.

Provinciale heffingen

Inleiding

Eén van de inkomstenbronnen van de provincie betreft de provinciale heffingen. Deze bestaan uit:

- de heffing opcenten op de motorrijtuigenbelasting;
- de Grondwaterheffing;
- de Nazorgheffing in het kader van de Leemtewet;
- diverse leges.

De provincie kent geen kwijtscheldingsbeleid voor provinciale heffingen.

Beleidskaders

- Grondwaterheffingsverordening

- Verordening Nazorgheffing Noord-Brabant
- Legesverordening Provincie Noord-Brabant

Heffing opcenten motorrijtuigenbelasting

De opbrengst uit de opcenten motorrijtuigenbelasting is één van de belangrijkste bronnen van inkomsten voor de provincie. Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opbrengst wordt tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend. Dit betekent dat aan de besteding geen voorwaarden zijn verbonden.

De raming en de realisatie van de opcenten wordt bepaald door de uitkomst van het aantal personenauto's en motoren maal het tarief. Het tarief is een percentage waarmee de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting –die van rijkswege wordt geheven op personenauto's en motoren – wordt vermeerderd. De meeropbrengst die dit oplevert is voor de provincie.

Naast het tarief hebben mutaties in het wagenpark effect op de totale opbrengst van de opcenten. De mutaties zijn te onderscheiden in volume-effect, gewichtseffect en effect van de milieubelasting van de auto.

Door het Rijk wordt elk jaar het maximumniveau van de opcentenheffing vastgesteld. De provincie bepaalt zelf in hoeverre zij de vrije capaciteit (verschil wettelijk maximum -/- provinciaal opcententarief) wil benutten. De datum waarop provincies hun opcenten kunnen wijzigen is met ingang van 1 januari van enig jaar.

De MRB-raming is in de begroting 2022 vastgesteld op € 277,9 mln. De uiteindelijke jaaropbrengst bedraagt € 278,9 mln. wat een voordelig resultaat inhoudt van 0,4%.

Eind 2022 stonden in Noord-Brabant ruim 1.467.000 (eind 2021 1.460.000) personenauto's geregistreerd en ruim 122.000 (eind 2021 119.450) motoren. Er is sprake geweest van een lichte autonome groei van het wagenpark

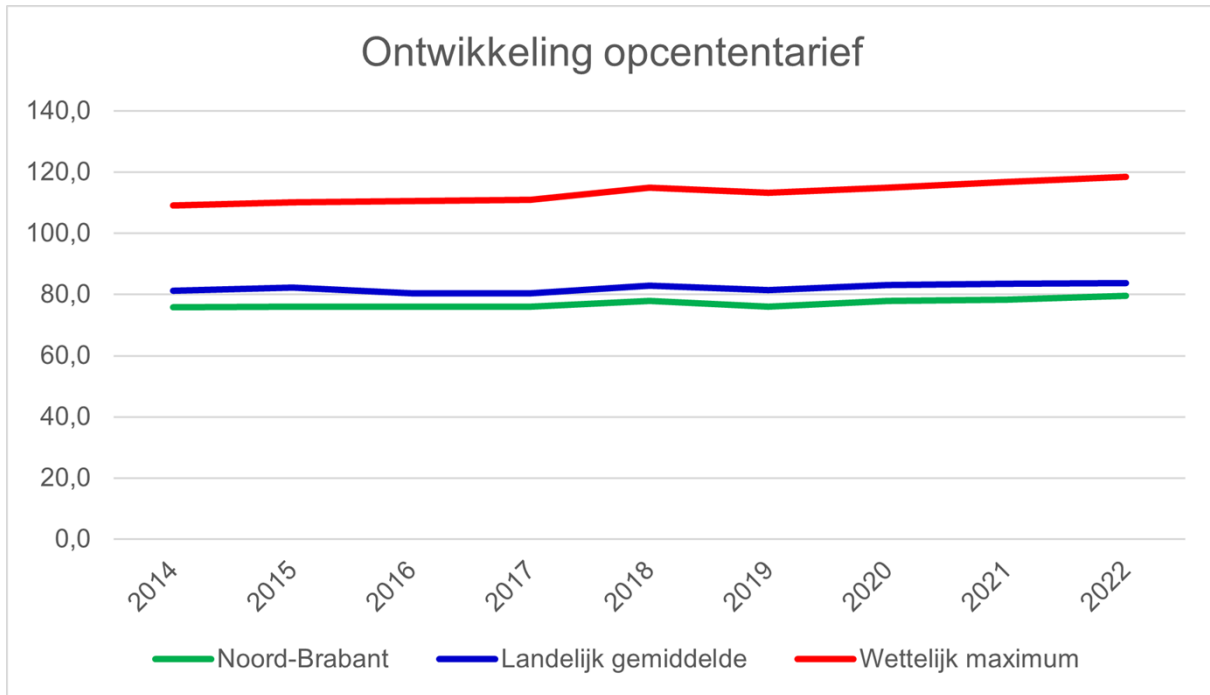
Provinciale lastendruk m.b.t. opcenten motorrijtuigenbelasting

Het door het Rijk vastgestelde maximale opcententarief is per 1 januari 2022 wettelijk bepaald op 118,4 opcenten en wordt jaarlijks geïndexeerd.

In de heffingsverordening opcenten Motorrijtuigenbelasting is voor 2022 het tarief vastgesteld op 79,6 opcenten (PS 55/21).

In onderstaande tabel is een vergelijking opgenomen van de vastgestelde opcententarieven van alle provincies.

In de rangorde van opcentenheffing van hoog naar laag komt de provincie Noord-Brabant uit op een 9e plaats. In 2022 is de lastendruk m.b.t. de opcenten op de motorrijtuigenbelasting in relatieve zin onder het landelijk gemiddelde gebleven.

Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen de theoretische opbrengst op basis van het wettelijk vastgestelde maximumtarief en de opbrengst gebaseerd op het tarief van de provincie.

De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt rekening houdend met het maximale tarief van 118,4 opcenten voor het jaar 2022 ca € 135,9 mln.

		Vastgesteld tarief per per 1 jan 2022	Onbenutte belastingcapaciteit uitgedrukt in percentages per 1 januari 2022
1	Groningen	94,5	20,2%
2	Drenthe	92,0	22,3%
3	Zuid-Holland	91,8	22,5%
4	Gelderland	90,6	23,5%
5	Fryslán	87,0	26,5%
6	Zeeland	82,3	30,5%
7	Flevoland	82,2	30,6%
8	Overijssel	79,9	32,5%
9	Noord-Brabant	79,6	32,8%
10	Limburg	79,1	33,2%
11	Utrecht	77,5	34,5%
12	Noord-Holland	67,9	42,7%
	Gemiddeld tarief	83,7	
	Maximaal tarief	118,4	

Grondwaterheffing

De grondwaterheffing wordt geheven over de hoeveelheid onttrokken grondwater. De bestedingsmogelijkheden van de heffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen, namelijk kosten

van onderzoek, metingen en schadevergoedingen in verband met de onttrekking van grondwater. De financiële verantwoording verloopt via de voorziening grondwaterheffing. Voor 2022 komen de inkomsten grondwaterheffing uit op € 4,1 mln.

De heffing vindt plaats op grond van de Grondwaterheffingsverordening d.d. 9 december 2011. De baten uit de grondwaterheffing zijn in de begroting 2022 opgenomen bij programma 3 - Water en bodem. Vanaf 1 juli 2023 zal de Verordening grondwaterheffing Noord-Brabant 2023 in werking treden.

Nazorgheffing

Nazorgheffing in het kader van de Nazorgregeling Wet Milieubeheer.

Op grond van de Wet milieubeheer is de provincie verantwoordelijk voor de nazorg van alle stortplaatsen waar na de peildatum 1 september 1996 nog afval is/wordt gestort. Om het eeuwigdurend milieu hygiënisch beheer door de Provincie van deze stortplaatsen te verzekeren is, conform de wettelijke regeling, een Nazorgfonds (een aparte rechtspersoon) ingesteld.

De exploitant van een stortplaats die onder deze wettelijke regeling valt, moet een nazorgplan opstellen en dat voorleggen aan de provincie. Op basis van het nazorgplan wordt een doelvermogen bepaald. Om het doelvermogen op te bouwen wordt aan de stortplaatsbeheerder een heffing opgelegd die in het fonds wordt gestort. Hiermee is in april 2000 een start gemaakt.

De heffing vindt plaats op grond van de vastgestelde verordening Nazorgheffing Noord-Brabant die door Provinciale Staten voor het laatst is gewijzigd op 25 februari 2011 (Statenvoorstel 86/11).

Op grond van de Wet milieubeheer is de opbrengst van de nazorgheffing uitsluitend bestemd voor de uitvoering van de nazorg van gesloten stortplaatsen.

De provincie fungeert als ontvanger voor het Nazorgfonds. De gelden worden belegd in externe fondsen, conform het door het Algemeen bestuur van het Nazorgfonds vastgestelde beleggingsstatuut. De beleggingsresultaten worden tot aan het moment van feitelijke sluiting van de stortplaats verrekend met de door de exploitanten te betalen heffingen. Het Nazorgfonds heeft een eigen begroting en jaarrekening die door het Algemeen bestuur van het fonds worden vastgesteld.

Op dit moment zijn er in Brabant negen stortplaatsen, waarvan één baggerspeciedepot, waarop de wettelijke regeling van toepassing is:

1. De Kragge, Bergen op Zoom
2. Gulbergen, Nuenen
3. Spinder, Tilburg
4. Meerendonk, 's-Hertogenbosch
5. Zevenbergen
6. Haps
7. Vlagheide, Schijndel
8. Nyrstar, Budel
9. Baggerdepot Dintelsas

In 2014 is een definitieve afrekening gemaakt voor de stortplaatsen Nyrstar en Dintelsas. Deze zijn toen gesloten. De provincie voert daar de nazorg uit en draagt ook het financieel risico. Voor wat betreft de overige, nog niet gesloten, stortplaatsen zijn de nazorgheffingen gestort in het Nazorgfonds en is er voldoende zekerstelling aanwezig. Bij sluiting zal op basis van een definitief nazorgplan een definitieve afrekening worden opgemaakt.

Provinciale Staten zijn op 11 juni 2019 geïnformeerd over de uitvoering van de Asset Liability Management (ALM) studie Nazorgfonds voor de stortplaatsen in de Provincie Noord-Brabant. Omdat er mogelijk

kansrijke opties zijn die de kosten van de nazorg in de toekomst zouden kunnen beperken, hebben de provincie en de vergunninghouders een overeenkomst gesloten om hier gedurende vier jaren, in aanloop naar de nieuwe ALM studie in 2023, diepgaand onderzoek naar te doen. Onderdeel van deze overeenkomst is dat, zo lang het onderzoek loopt, de vergunninghouders de stortplaatsen nog niet voor de eeuwigdurende nazorg overdragen aan de provincie en dus zelf risicodragend blijven. Tegelijkertijd handhaaft de provincie, zolang de vergunninghouders deel blijven nemen aan het onderzoek, de rekenrente op het bestaande niveau. Dit uitstel geeft exploitanten de tijd om samen met de provincie te kijken naar ontwikkelingen die mogelijk kunnen bijdragen aan een verlaging van het benodigde doelvermogen. Ook kan onderzocht worden of op de stortplaatsen nieuwe inkomsten te genereren zijn middels hergebruik, bijvoorbeeld door het vestigen van een zonnepark.

Na het sluiten van de hierboven bedoelde overeenkomst hebben wij meermalen overleg gevoerd met de vergunninghouders. Hieruit is gebleken dat het onderbouwen van aanwezige haalbare alternatieven voor lagere doelvermogens meer tijd vraagt dan in de overeenkomst van juni 2019 is afgesproken. Provinciale Staten zijn hierover geïnformeerd op 31 mei 2021 en laatstelijk geïnformeerd op 14 december 2021. Inmiddels is het vervolg op de ALM-studie van 2019 gestart met het aanstellen van een onafhankelijke Proces Manager en een bestuurlijk akkoord op het plan van aanpak. De diverse werkgroepen, een ambtelijke stuurgroep en het Bestuurlijke Overleg zijn onder begeleiding van de onafhankelijk procesmanager aan de slag.

In de juridische werkgroep wordt gewerkt aan een nieuwe overeenkomst met een looptijd tot juni 2029 onder begeleiding van een gespecialiseerde jurist.

Voor 2023 staat een nieuwe ALM-studie gepland.

Legesopbrengsten

Leges (bedrag x € 1.000)	Begroting na wijz. 2022	Jaarstukken realisatie 2022
Leges gw-vergunningen	166	244
Ink. Leges vergunningverlening WABO VPA	1.087	1.023
Ink. Leges vergunningverlening WABO NV	2.928	1.875
Leges ontgrondingen	290	231
Leges vergunningen en ontheffingen	187	171
	4.659	3.545

Leges waterwet

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Vergunningverlening is vraag gestuurd en wijkt in principe dus altijd af van de raming. Zowel de aantallen als inkomsten zijn beiden hoger. In de gerealiseerde aantallen zijn 15 wijzigingen opgenomen.

Leges waterwet

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
Open bodemenergiesystemen		
4.1a t/m 200.000 m3	13	13
4.1a1 t/m 500.000 m3	10	17
4.1a2 meer dan 500.000 m3	2	9
	25	39
Drinkwater & industriële toepassingen		
4.1b t/m 500.000 m3	0	1
4.1b1 t/m 1.000.000 m3	1	0
4.1b2 meer dan 1.000.000 m3	0	0
	1	1
Totaal	26	40

Leges Ontgrondingenwet

De legestarieven stijgen met de normale tariefcorrectie. De geraamde legesopbrengsten nemen dan ook licht toe.

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Het aantal vergunningen en de legesinkomsten is iets lager dan ingeschat.

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
5.5.1a tot 15.000 m3	5	1
5.5.1b 15.001 m3 t/m 25.000 m3	4	5
5.5.1c 25.001 m3 tot 50.000 m3	3	7
5.5.1d 50.001 m3 tot 100.000 m3	3	2
5.5.1e 100.001 m3 tot 500.000 m3	1	1
5.5.1f 500.001 m3 en meer	1	0
5.5.2 wijzigen of verlengen vergunning	3	2
5.5.3 wijzigen vergunning met extra hoeveelheid specie	0	0
5.5.4 intrekken vergunning	1	0
5.5.5 machtiging ingevolge artikel 12	0	0
5.5.6 cultuurtechnische verbetering zonder specieafvoer	1	0
5.5.7 natuurprojecten zonder specieafvoer	0	1
Totaal leges ontgrondingenwet	22	19

Leges Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Realisatie en begroting liggen dicht bij elkaar; de realisatie blijft iets achter op de prognose.

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
Bouwkosten:		
5.1.1.1a lager dan € 20.000	30	21
5.1.1.1b tussen €20.000 en € 50.000	21	16
5.1.1.1c tussen €50.000 en € 100.000	18	24
5.1.1.1d tussen €100.000 en € 400.000	20	24
5.1.1.1e tussen €400.000 en € 1.000.000	11	19
5.1.1.1f tussen € 1 mln. en € 5 mln.	12	9
5.1.1.1g tussen € 5 mln. en € 25 mln.	5	2
5.1.1.1h meer dan € 25 mln.	0	0
5.1.1.2 beoordelen bodemrapport	7	0
5.1.1.3 beoordelen advies agrarische adviescommissie	0	0
5.1.1.4 toetsing ontheffing ihkv exploitatieplan	1	0
5.1.2 a-g binnenplase ontheffing (bestemmingsplan)	18	29
5.1.3 a/c slopen / wijzigen beschermd monument	0	0
5.1.3 b/d slopen beschermd stads- & dorpsgezicht	0	0
5.1.4 slopen	0	0
5.1.5 kappen	9	1
5.1.6 a-b handelsreclame	0	0
5.1.9/10 andere en overige activiteiten	0	9
<i>Subtotaal leges Wabo</i>	<i>152</i>	<i>154</i>
5.1.7 Omgevingsvergunning aanhaken op Wwb, N2000 (PNB bevoegd gezag)	9	1*
5.1.8 Omgevingsvergunning aanhaken op Wnb, FF-activiteiten (PNB bevoegd gezag)	10	0
<i>Subtotaalinterne adviezen Vvgb</i>	<i>19</i>	<i>1</i>
Totaal Wabo	171	155

*inclusief art 5.1.7 a/b uit de periode voor 2022

Leges Natuurbeschermingswet 2017

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Zowel het aantal vergunningen gebiedsbescherming en ook de legesinkomsten blijft significant achter op de ramingen. Dit heeft uiteraard alles te maken met de stikstofproblematiek waardoor vergunningverlening bemoeilijkt werd.

De totale begrote legesinkomsten waren € 3,7 miljoen; bij de begroting 2022 was er echter al rekening gehouden met dat de legesinkomsten € 0,6 miljoen zouden achterblijven tot het niveau van € 3,1 miljoen. De daadwerkelijke leges Wnb bedroegen echter circa € 2,1 miljoen.

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
6.1.1 Vergunningverlening gebiedsbescherming/Natura 2000 art 2.7 (vóór 2022)	0	83
6.1.1a Vergunningverlening nieuwe vergunning (vóór 2022)	0	66
6.1.1a Vergunningverlening gebiedsbescherming uitgebreide procedure	260	6
6.1.1b Vergunningverlening gebiedsbescherming wijzigingsvergunning	0	26
6.1.1.b Vergunningverlening gebiedsbescherming (gedeeltelijke) intrekking	100	14
6.1.1c Vergunningverlening intrekking	10	18
6.1.1.c Vergunningverlening omzetten PAS-melding	300	2
6.1.1.d Vergunningverlening intern salderen	0	1
6.1.3.a Ontheffingverlening onderzoek/onderwijs , opvang beschermde dieren art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	9	4
6.1.3.b ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. infrastructurele werken, windmolens, ruimtelijke ontwikkeling meer dan 50 woningen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	132	86
6.1.3.c Ontheffingverlening soortenbescherming overige aanvragen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	88	122
6.1.3.d Ontheffingverlening soortenbescherming betrekking hebbend op belang één particuliere aanvrager art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	3	7
6.1.2 Ontheffingverlening schadebestrijding, overlastbestrijding en populatiebeheer art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	20	18
6.1.4.a Ontheffingverlening compensatie herplantplicht art 4.5	20	16
6.1.4.b Ontheffingverlening herplantplicht art 4.5	20	0
6.1.4.c Ontheffingverlening herplanttermijn art 4.5	8	2
6.1.4.d Ontheffing veilingstermijn art 8.7 verordening natuurbescherming	8	8
Toepassing restartikel 6.1.6 / 1.1	0	29
Subtotaal leges	978	508
Verklaringen van geen bezwaar WNB		
6.1.1 Vergunningverlening gebiedsbescherming/Natura 2000 art. 2.7	50	23
6.1.1a Vergunningverlening gebiedsbescherming nieuwe vergunning	0	3
6.1.1b Vergunningverlening gebiedsbescherming wijzigingsvergunning	0	2
6.1.1b Vergunningverlening gebiedsbescherming volledige intrekking	0	0
6.1.3.b Ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. infrastructurele werken, windmolens, ruimtelijke ontwikkeling meer dan 50 woningen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	3	0
6.1.3.c Ontheffingverlening soortenbescherming overige aanvragen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	10	4
6.1.3.d Ontheffingverlening soortenbescherming betrekking hebbend op belang één particuliere aanvrager art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	2	1
Subtotaal Vvgb's WNB	65	33
Totaal leges Natuurbeschermingswet en Vvgb	1043	541

Leges Vergunningen/ontheffingen Interim omgevingsverordening, afdeling 2.5 Infrastructuur

De leges die in rekening worden gebracht voor het behandelen van aanvragen van vergunningen en ontheffingen op grond van de Interim omgevingsverordening Noord-Brabant, afdeling 2.5 Infrastructuur en de wegenverkeerswetgeving zijn berekend op basis van de werkelijke hoeveelheid ambtelijke uren - en daaraan gekoppelde uurtarieven – die nodig zijn om een aanvraag te behandelen. Het uitgangspunt is dat kostendekkende tarieven worden gehanteerd.

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Het aantal verleende vergunning en ontheffingen in 2022 is hoger dan de geraamde aantallen 2022 en de gerealiseerde aantallen in 2021 (3.127). Het aandeel van de ontheffingen voor exceptioneel vervoer via RDW stijgt al een aantal jaren in verband met het uitbreiden van de bevoegdheden van de RDW inzake provinciale wegen. De RDW voert deze uit en betaalt deze leges uit aan de provincie, een jaar na realisatie. Bij de andere categorieën is in het geraamde aantal rekening gehouden met de nasleep van de coronapandemie. De gerealiseerde aantallen liggen desondanks nog lager. De totale inkomsten uit leges over 2022 bedragen € 171.134 t.o.v. een raming € 186.655. Omdat de aantallen vooral hoger zijn bij de ontheffingen RDW met een relatief laag tarief, zijn de totale inkomsten uit de leges lager dan geraamd.

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
Ontheffing wedstrijd voertuigen meer gemeenten art. 148/10 WVV 1994	15	19
Verklaring geen bezwaar wedstrijd in één gemeente art. 148/10 WVV 1994	15	2
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1 RV, m.u.v. H5, afd. 7, 8, 10 en 11 RV (exceptionele transporten)	2800	3179
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1, H5, afd. 7, 8, 10 en 11	0	0
Ontheffing art. 87 RVV 1990	20	0
Vergunning art. 4, eerste lid, Verordening wegen		
- werk andere wegbeheerders	20	16
- verkeersmaatregelen op de weg voor werken of activiteiten buiten de weg	100	111
- kabels of leidingen	225	185
- borden (bewegwijzering, stroken-borden, reclame, objecten, terreinen)	5	1
- kunstobject binnen de bebouwde kom	0	0
Vergunning art. 5, eerste en tweede lid, Verordening wegen:		
- evenement (niet optocht)	15	4
- evenement	10	1
- voorwerpen i.v.m. particuliere bouw- of onderhoudswerken buiten de weg	0	6
- overige activiteiten (wedstrijden zonder voertuigen, voorwerpen, stoffen)	5	1
Aanvraag niet nadrukkelijk benoemd	0	3
Totaal	3230	3528

Kostendekkendheid van de leges

Bij het opstellen van de begroting is een gedetailleerde opzet gemaakt over de te verwachten uitvoeringskosten vergunningverlening. Daarbij is tevens in beeld gebracht welk type procedures legesplichtig zijn en voor welke procedures dat niet geldt. De volgende variabelen zijn van belang:

- Het benodigd aantal uren per procedure;

- Het uurtarief dat hierbij van toepassing is;
- Het verwacht aantal procedures; dit zegt niets over de “kostprijs” van een procedure, maar over het totaal van de geraamde legesopbrengsten.

Aantal uren

De benodigde ureninzet wordt opgesteld in samenwerking met “inhoudelijke” experts van de omgevingsdiensten. Hierbij wordt gedoeld op experts op het gebied van de Waterwet, Ontgrondingenwet, Wabo en Wet natuurbescherming. De uren die in beeld gebracht worden hebben enkel betrekking op uren van medewerkers van de Brabantse omgevingsdiensten, daar vindt immers de uitvoering plaats. Het betreft enkel uren van medewerkers in het primaire proces. Er worden geen uren van provinciale medewerkers opgenomen in deze opzet.

Uurtarief

Bij de opzet die wordt gemaakt voor de begroting wordt gerekend met (gemiddelde) uurtarieven van de omgevingsdiensten. In deze tarieven zit een opslag voor de overhead van de omgevingsdiensten. Vanuit de provincie wordt hier geen verdere opslag aan toegevoegd.

Aantal procedures

De vergelijking tussen het geraamde aantal en gerealiseerde aantal procedures is opgenomen in de paragraaf heffingen van de provinciale jaarrekeningen.

Kostendekkendheid legestarieven

De kosten van de opdrachten met vergunningverlening en de bijbehorende legesopbrengsten worden gedurende het jaar en gemonitord of deze in lijn liggen met de verwachting. Bij afwijkingen wordt ingezoomd op de achterliggende oorzaken. Jaarlijks worden de kengetallen voor vergunningverlening herijkt naar aanleiding van ervaringsgegevens. Ook de uurtarieven worden jaarlijks herijkt. Per saldo leidt dit tot aanpassingen van de legestarieven uit de legestabel voor het aankomende begrotingsjaar.

Weerstandsvormogen en risicobeheersing

Inleiding

Brabant is een ondernemende provincie. Om kansen te benutten is een bepaalde mate van risicobereidheid nodig. Overheden dienen echter ook op een verantwoorde manier met publieke middelen om te gaan. De juiste afweging tussen maatschappelijk rendement en risico en de daarbij behorende beheersmaatregelen moet worden gemaakt. Risicomanagement is daarbij een belangrijk instrument.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Risicomanagement helpt bestuur, management en medewerkers bij het realiseren van provinciale doelen, door kansen (of mogelijkheden) te benutten en risico's te beheersen. Risicomanagement biedt geen 100% garantie dat gebeurtenissen met een negatief gevolg niet meer zullen optreden, of dat alle kansen worden benut. Het geeft wel de zekerheid dat de provincie vooraf de benutting van kansen en de beheersing van risico's zorgvuldig heeft afgewogen. Risicomanagement helpt bestuur, management en medewerkers bij het realiseren van provinciale doelen, door kansen (of mogelijkheden) te benutten en risico's te beheersen. Risicomanagement biedt geen 100% garantie dat gebeurtenissen met een negatief gevolg niet meer zullen optreden, of dat alle kansen worden benut. Het geeft wel de zekerheid dat de provincie vooraf de benutting van kansen en de beheersing van risico's zorgvuldig heeft afgewogen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Risicomanagement is een doorlopend proces. In de paragraaf weerstandsvormogen wordt bij de jaarstukken en de begroting gerapporteerd over de belangrijkste uitkomsten van het risicomanagementproces en ontwikkelingen. We brengen in beeld wat de belangrijkste restrisico's zijn, wat het beschikbare weerstandscapaciteit is en welke conclusie we kunnen trekken op basis van de ratio weerstandsvormogen. We richten ons in deze paragraaf hoofdzakelijk op de uitgavenkant van de

begroting. Ontwikkelingen m.b.t. de inkomsten van het Rijk en het verloop van de belastinginkomsten komen aan bod in de Sturing en verantwoordingsdocumenten. De expliciete risico's verbonden aan de inkomstenkant voor het lopende jaar, zullen betrokken worden in het proces van risicomanagement door GS en daar waar nodig een vertaling krijgen in de paragraaf weerstandsvermogen.

Beleidskaders

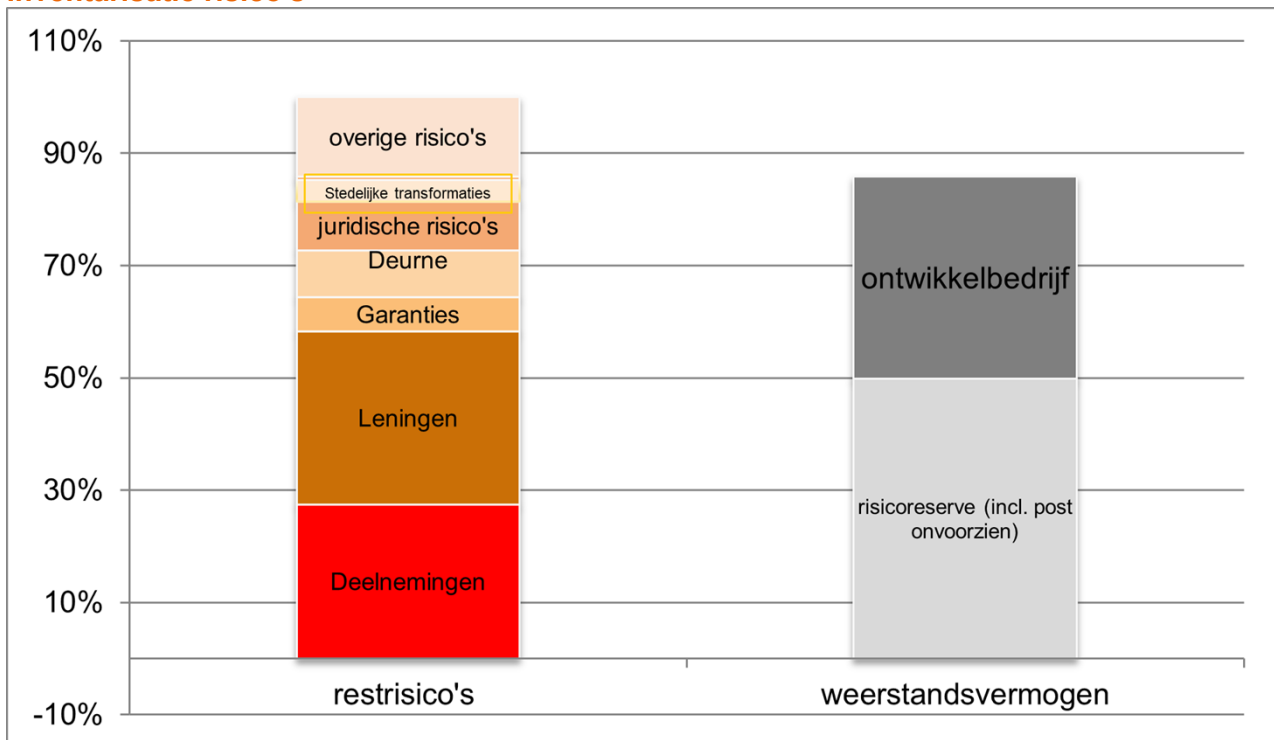
Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 11 van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) en de daarop van toepassing zijnde toelichting.

Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- het beleid betreffende weerstandscapaciteit en risico's;
- een inventarisatie van de risico's;
- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- financiële kengetallen;
- een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen in relatie tot de financiële positie.

De provincie is zelf verantwoordelijk voor het formuleren van de beleidslijn en normering. GS hebben op 10 september 2019 een geactualiseerde beleidsnota risicomanagement en weerstandsvermogen mogen vastgesteld. De nota is via een statenmededeling aan uw staten voorgelegd. Overige beleidsuitgangspunten ten aanzien van risicomanagement staan in deze paragraaf bij de diverse onderdelen weergegeven.

Inventarisatie risico's

Het belangrijkste verschil in de restrisico's stand jaarrekening 2022 ten opzichte van de begroting 2023 is de afdekking van de garantstelling Fonds nazorg gesloten stortplaatsen van € 6,8 mln. De provincie staat garant voor een eventueel negatieve egalisereserve bij de gesloten stortplaatsen. Uit de concept Jaarrekening 2022 van het Nazorgfonds blijkt dat de egalisereserve van het Nazorgfonds per 31 december 2022 negatief is. Dit wordt afgedekt.

bedragen x € 1 mln

Onderwerp	Restrisico jaarrekening 2022	Restrisico begroting 2023	Toelichting
Deelnemingen	59,5	59,5	Het restrisico is gebaseerd op individuele risico-inschatting. Het restrisico is bepaald op 100% van de balanswaarde (incl. voorziening grondbedrijf), met uitzondering van de ORR.
Leningen	67,7	68,4	Elke lening is apart beoordeeld op risico. Het restrisico is de som van de afzonderlijke risicobeoordelingen van de leningen.
Garanties	13,2	4,8	Het restrisico is de uitkomst van individuele inschatting van risico en afdekking
Project glastuinbouw Deurne	18,2	17,5	Risicoafdekking voor het in 2019 in ontwikkeling genomen glastuinbouwgebied Deurne.
Stedelijke transformatie	8,4	8,4	Risicoafdekking voor Stedelijke transformaties
Juridische en bedrijfsvoeringsrisico's	18,9	18,9	Juridische en procesrisico's zijn inherent aan beleidsuitvoering en bedrijfsvoering. De inschatting van het restrisico is vooralsnog een becijferd risico van 3% van de netto structurele exploitatieomvang
Claims rond beleidswijzigingen Ruimtelijke ordening	1,1	1,1	Het restrisico op schadeclaims door beleidswijzigingen ruimtelijke ordening.
Subtotaal	187	178,7	85,9% (begroting 2022 86,8 %)
Overige risico's	30,8	27,1	14,1 % (begroting 2023 13,2%)
Totaal risico's	217,8	205,8	100%

Inventarisatie weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten (restrisico's) te dekken. De mogelijkheden om tegenvallers op te kunnen vangen, kunnen worden gekwalificeerd als:

- incidenteel (middelen die slechts éénmalig ingezet kunnen worden) en;
- structureel (elk jaar kan deze capaciteit opnieuw worden ingezet).

Uit de risico-inventarisatie volgt de benodigde weerstandscapaciteit voor 2022: € 217,8 mln. De beschikbare weerstandscapaciteit is € 184,3 mln. Binnen deze middelen kunnen restrisico's worden opgevangen, zonder dat hiervoor beleidswijzigingen noodzakelijk zijn.

bedragen
x € 1 mln

	Weerstandscapaciteit		Totaal op
	Incidenteel	Structureel	jaarbasis
Risicoreserve	104,9*		
Reserve Ontwikkelbedrijf	78,1**		
Totaal reserves			183
Post onvoorzien		1,3	1,3
Totale weerstandscapaciteit			184,3
Theoretische ruimte vanwege onbenutte belastingcapaciteit			135,9***

* De stand van de risicoreserve (volgens bijlage 4 is € 13,8 mln. hoger). Deze storting is bedoeld voor toekomstige risico's. Om een goed beeld te geven van de ratio laten we deze middelen buiten beschouwing.

** Inclusief de gevormde voorzieningen.

*** De onbenutte belastingcapaciteit geeft een theoretische ruimte van € 135,9 mln. Dit levert een theoretische ruimte op in jaar 2022.

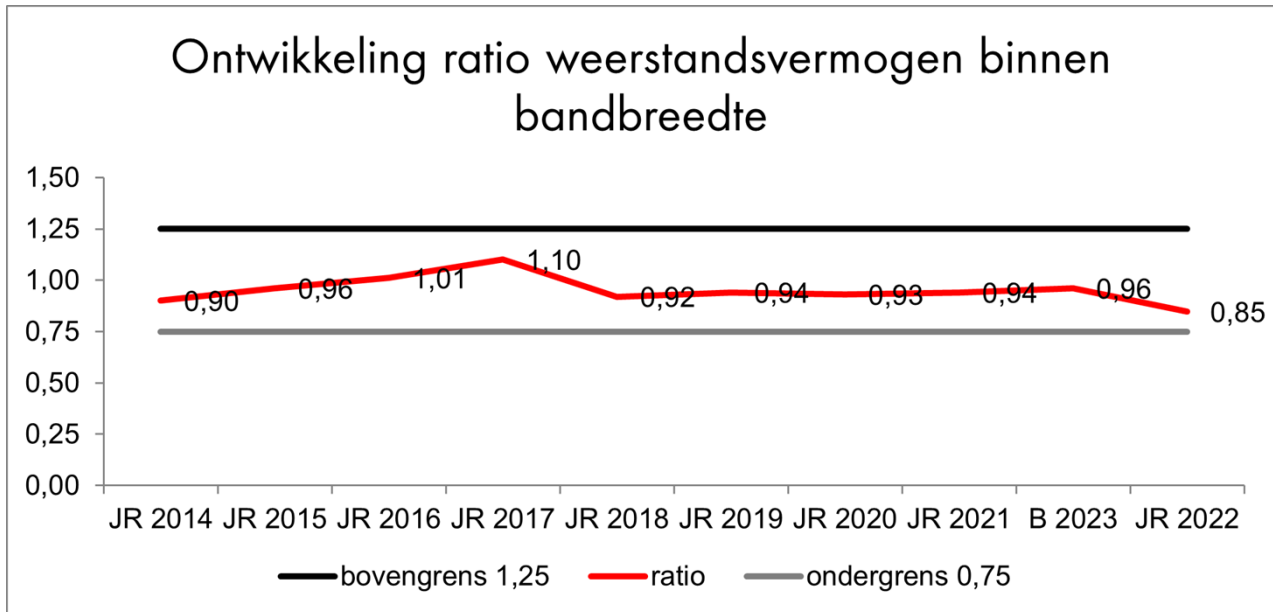
Ratio weerstandsvermogen

Weerstandsvermogen is een maatstaf om te beoordelen of de provincie in staat is om nadelige gevolgen van risico's op te vangen zonder dat daarbij de continuïteit in de uitvoering van taken in gevaar komt. In het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) wordt het weerstandsvermogen gedefinieerd als de verhouding tussen:

- de beschikbare weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en voorzieningen waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken;
- alle risico's waarvoor geen (dekkings-)maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie (benodigde weerstandscapaciteit).

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{184,3}{217,8} = 0,85$$

Een stabiel meerjarig beeld van de indicator geeft aan dat risicomanagement zorgvuldig plaatsvindt en tot stand komt volgens een gestructureerd risicomanagementsysteem. Er wordt geen absolute norm gesteld voor de bepaling van de ratio. De bandbreedte voor de ratio weerstandsvermogen als indicator is 0,75 tot 1,25. Het hanteren van een bandbreedte voorkomt dat elk nieuw risico of wijziging in bestaand risico leidt tot het treffen van financiële maatregelen. Onder de 0,75 zijn maatregelen nodig de beschikbare weerstandscapaciteit aan te vullen. Boven de 1,25 kan worden besloten de niet benodigde weerstandscapaciteit terug te laten vloeien naar de algemene middelen. Besluitvorming over het aanvullen of afnemen van de beschikbare weerstandscapaciteit vindt plaats bij de integrale afweegmomenten.

Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Om kapitaalvernietiging en/of onveilige situaties te voorkomen, moeten kapitaalgoederen worden onderhouden.

De Staten stellen voor de kapitaalgoederen die de provincie in eigendom heeft, het te handhaven kwaliteitsniveau en de bijbehorende budgetten, vast. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen beschrijven we de uitwerking van het vastgesteld beleid.

Onderhoud wegen

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We streven naar een goed functionerend provinciaal wegennet vanuit de kernwaarden verkeersveiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid.

De provincie voert beheer en onderhoud uit conform het prijs- / kwaliteitsniveau dat is vastgesteld in de beleidsnota Kwaliteit (Onderhoud) Provinciale Infrastructuur (KOPI, 2022). Het oorspronkelijke beleid is vastgesteld in 2018; in 2022 heeft herijking van dit beleid plaatsgevonden.

Door het uitvoeren van planmatig onderhoud ligt het provinciale wegennet er goed bij en is er geen sprake van achterstallig onderhoud. Het wordt wel een steeds grotere uitdaging om dit te voorkomen. De dynamiek rondom stikstof depositie drukt een steeds grotere stempel op de uitvoering van infrastructurele projecten. Door het combineren van onderhoud met reconstructie en de vertraging die projecten momenteel oplopen, kan het onderhoud niet op de geplande tijd uitgevoerd worden. Daardoor is er extra incidenteel (en duur) onderhoud nodig. Daarom is bij de herijking van KOPI het uitgangspunt 'werk-met-werk' losgelaten. Met het vervallen van de bouwvrijstelling (Porthos uitspraak RvS) zal ook het uitvoeren van onderhoud in de toekomst nog lastiger worden. Voor de vervanging en renovatie opgave zal de handreiking vanuit het Rijk blijvend worden gehanteerd om verkeersonveilige situaties én kapitaalvernietiging te voorkomen. Conform wet- en regelgeving dienen levensduurverlengende uitgaven voor provinciale infrastructuur worden geactiveerd en afgeschreven. Het structurele investeringskrediet voor groot onderhoud en vervanging is gecorrigeerd voor het feit dat er in de afgelopen jaren nooit is geïndexeerd. Vanaf 2022 worden de afschrijvingslasten op dit investeringskrediet gedekt via een specifiek daarvoor ingestelde egaliseringsreserve. Via een jaarlijkse structurele toevoeging aan de reserve worden de afschrijvingslasten van de investeringen in groot onderhoud en vervanging op de meerjarige begroting geborgd. Conform het bestaande provinciale indexatiebeleid wordt de structurele toevoeging aan de reserve geïndexeerd. De

indexatie van het investeringskrediet volgt daarmee uit deze financieringssysteem en wordt via de reguliere Sturings- en Verantwoordingscyclus separaat met het vaststellen van het investeringsschema aan de Staten voorgelegd.

Door uitbreiding en opwaardering van het areaal in de afgelopen decennia en de toegenomen ouderdom zal de onderhoudsopgave de komende jaren alleen maar verder toenemen. Daarnaast drukten in 2022 de leveringsproblemen en de enorme prijsstijgingen voor infrastructurele projecten als gevolg van de situatie in Oekraïne zwaar op de budgetten. Dat effect zal ook nog in de komende jaren merkbaar zijn. Aan de Staten is het bezuinigingsscenario geschetst hoe het financiële evenwicht terug hersteld kan worden. We streven daarnaast naar een slim en duurzaam mobiliteitssysteem en zetten daarom bij beheer en onderhoud voortdurend in op duurzaamheid, innovatie en datagedreven onderhoud.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

De provincie is verantwoordelijk voor de regionale bereikbaarheid en daarom houdt de provincie een provinciaal wegennet in stand door:

Het onderhouden en beheren van provinciale wegen en fietspaden (inclusief alle bijbehorende objecten als bomen, faunavoorzieningen, openbare verlichting en verkeersregelininstallaties):

- Het verbeteren van de verkeersveiligheid op provinciale wegen en fietspaden;
- Het oplossen van kleine knelpunten in het provinciale wegennet;
- Het op orde hebben en houden van mobiliteits- en verkeersdata.

Het provinciale (fiets-)wegennet bestaat uit:

Areaal	Hoeveelheid
hoofdrijbaan	550 km, waarvan circa 40 km 2x2
fietspaden	510 km
berm	1.100 hectare
bomen	52.500 stuks
kunstwerken (bruggen, viaducten, tunnel, etc.)	798 stuks
verkeersregelininstallaties	80 stuks
lichtmasten en bewegwijzeringsmasten	9.700 stuks

Voor de uitvoering van het dagelijks beheer, incidentmanagement en gladheidsbestrijding beschikt de provincie over een vijftal steunpunten.

In 2022 is op basis van een meerjarige onderhoudsplanning groot onderhoud en vervanging uitgevoerd, zoals op de N395 Hilvarenbeek – Oirschot, N264 bij St.-Hubert en N279 Asten - Meijel. Bij een aantal projecten worden de onderhoudswerkzaamheden gecombineerd met grootschalige reconstructies. Door de stikstofopgave en vertraging in de behandeling door de RvS lopen deze projecten steeds vaker vertraging op. Hierdoor is in 2022 vaker incidenteel onderhoud nodig geweest om de kwaliteit op het gewenste niveau te houden. Dit is relatief duur en hierdoor zijn de kosten van de onderhoudsbegroting opgelopen. Voor een uitgebreid projectenoverzicht verwijzen we naar de Programmering Mobiliteit 2023-2042.

Door het onderhoud ook afhankelijk te stellen van de toestand buiten wordt achterstallig onderhoud in ieder geval voorkomen. Zo is bijvoorbeeld op basis van beschikbare data over de onderhoudstoestand in 2022 extra onderhoud aan de fietsbrug Bels lijntje over de provinciale weg N260 uitgevoerd.

Daarnaast hebben we uitvoering gegeven aan het dagelijks onderhoud inclusief incidentmanagement en

gladheidsbestrijding. Na de afronding van Helmond en Oud-Gastel is in 2022 gestart met de voorbereiding van de vernieuwing en verduurzaming van de steunpunten Westerhoven en Uden.

Bij de totale onderhoudstaak blijven we inzetten op duurzaamheid en innovatie. Daarbij maken we gebruik van de beschikbare kennis en expertise in de markt via de wijze van aanbesteden van infraprojecten en hiervoor gecreëerde ruimte in de infra- en onderhoudscontracten. De provincie is hiermee voor de 4e keer op rij uitgeroepen tot meest duurzame publieke opdrachtgever. In alle infraprojecten is door die aanpak sprake van toepassing van asfaltproductie op lagere temperaturen en met hergebruik van materiaal met een lagere CO2-emissie tot gevolg.

Ook hebben we breder pilots en experimenten uitgevoerd o.a.:

- We hebben de resultaten ontvangen van een pilot om betonnen fietspaden op verschillende duurzamere manieren te verbreden op de N257. Analyse van de uitkomsten en opschaalmogelijkheden zal in 2023 plaatsvinden.
- Er is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden binnen het provinciale wegengereedte voor thermische energie (warmte uit asfalt). Conclusie is dat de technieken verder ontwikkeld moeten worden om tot acceptabele risico's te komen voor het wegbeheer en dat ook meer duidelijkheid moet komen over de rol die de provincie wil vervullen bij opwekking voor derden. Het potentieel aan energieopwekking blijkt groter dan de eigen vraag.
- Uitvoering van het project Zon op Infra (zonnepanelen op fietspaden) is door een samenhang tussen technische uitdagingen en beschikbaarheid van materialen door de oorlog in Oekraïne uitgesteld. Realisatie is nu in Q2 van 2023 voorzien. In dit project wordt, na de pilot op de N324 en N395, een verdere opschaling gerealiseerd en een uitgebreider monitoringsprogramma ingezet voor 5 jaar.
- Een pilot voor de bestrijding van Japanse Duizendknoop met Herbiekorrels lijkt voldoende effectief om de methode op andere locaties toe te passen. Tijdens de komende maaironde worden potentiële locaties in beeld gebracht.
- Op diverse wegen (o.a. N631, N638, N395, N277) zijn biobased bebordingen toegepast. Het betreft o.m. rijstvlies-, hennep-, en bamboeborden. Ook bij ander wegmeubilair wordt gezocht naar meer circulaire en biobased producten. Via monitoring moet blijken welke in praktijksituaties goede alternatieven zijn.
- Na toepassing van geopolymeren in een brug op de N69 en binnen de bovenstaande pilot voor fietspaden op de N257 is binnen het project N395 een grotere pilot met geopolymeren uitgevoerd. Een eerste evaluatie laat de kansen zien, maar ook de ontwikkelbehoefte voor de toekomst. Doel is om ook bij betonnen producten tot een verlaging van de CO2-uitstoot te komen.
- Verduurzaming van beton vindt ook plaats door toepassingen van vezelmixbeton. Doorontwikkeling op de N395 van toegepaste producten op de N605 en N264 maken het wederom mogelijk om met minder materiaal de benodigde kwaliteit te behalen.
- Een andere innovatieve toepassing op de N395 is de Eco-rail. Door een andere constructie kan voorkomen worden dat kabels en leidingen verlegd moeten worden op een locatie waar een geleiderail nodig is.
- Zowel bij het dagelijks onderhoud (o.a. bosmaaiers en veegmachine) als in projecten wordt gekeken naar mogelijkheden en effecten van inzet van zero emissie materieel. Bij de N395 is een volledige asfaltweggang emissieloos uitgevoerd. De N395 is daarmee een project waarin veel van de bovenstaande activiteiten zijn meegenomen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Exploitatie

Voor het dagelijks beheer en onderhoud van de provinciale wegen is € 2,3 mln. meer uitgegeven dan begroot (€ 12,7 mln.). De belangrijkste oorzaak is het extra incidentele onderhoud vanwege de vertraging in

de geplande onderhoudsprojecten waar de uitvoering gekoppeld was aan reconstructieprojecten (€ 0,8 mln.). De uitvoering hiervan is sterkt beïnvloed door de dynamiek rondom stikstofdepositie. Daarnaast zijn de electriciteitskosten hoger dan geraamd (€ 0,6 mln.), omdat het project van het verleden van de openbare verlichting op en langs provinciale wegen is vertraagd. De forse prijsstijgingen hebben er tenslotte toe geleid dat de uitgaven van het onderhoudprestatiecontract (OPC) hoger uit zijn gevallen (€ 0,6 mln.).

Investerings

Op de wegeninvesteringen is er sprake van € 3,8 mln. onderbesteding (realisatie 92,8%). Vanwege de stikstofproblematiek bij een aantal reconstructieprojecten is de oorspronkelijke begroting 2022 voor de investeringen flink naar beneden bijgesteld. De wegeninvesteringen hebben grotendeels betrekking op groot onderhoud van provinciale wegen. Op basis van de handreiking vanuit het Rijk is groot onderhoud uitgevoerd om verkeersonveilige situaties en kapitaalvernietiging te voorkomen. Voor de busremise Breda heeft in 2022 de aankoop van het perceel plaatsgevonden (€ 6,5 mln.). De overige kosten hebben betrekking op de voorbereidingen voor de verdere ontwikkeling van de busremise.

Onderhoud wegen

Bedragen x € 1.000	Begr.oorspr. 2022	a.Begr.na.wijz. 2022	b.Realisatie 2022	Verschil a-b
Budget onderhoud wegen	12.046	12.660	15.003	-2.343
	12.046	12.660	15.003	-2.343

Investerings

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Verschil begroting - realisatie
N-261	4.085 N	985 N	0	985 V
Materieel provinciale wegen	0	254 N	204 N	50 V
Steunpunten en districtskantoren	400 N	1.169 N	677 N	492 V
Komomleidingen	0	0	404 V	404 V
Wegeninvesteringen	138.152 N	41.721 N	40.522 N	1.198 V
Busremise Breda	400 N	8.455 N	7.821 N	634 V
Totaal	143.037 N	52.584 N	48.821 N	3.763 V

Onderhoud vaarwegen

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Onderhoud vaarwegen

Bedragen x € 1.000	Begr.oorspr. 2022	a.Begr.na.wijz. 2022	b.Realisatie 2022	Verschil a-b
Onderhoudsbijdrage aan waterschap	1.835	2.178	2.178	0
	1.835	2.178	2.178	0

Onderhoud provinciale gebouwen en installaties

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We streven naar een schone, open en transparante werkplek met een flexibele invulling. Het onderhoud van de provinciale gebouwen en installaties is erop gericht de bestaande voorzieningen op een doelmatige en veilige manier in stand te houden. Deze activiteiten gelden ook voor de ruimten die aan derden verhuurd worden. De uitvoering van de onderhoudswerkzaamheden vindt plaats op basis van meerjarenplanningen, de zogenaamde onderhoudsboeken.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Onderhoudsboek hoofdgebouw en onderhoudsboek nieuwbouw

In 2021 zijn de onderhoudsboeken geactualiseerd. Voor het opstellen van het onderhoudsplan is uitgegaan van conditiescore 3 op basis van NEN2767.

In het onderhoudsplan zijn zowel het jaarlijkse als meerjarig onderhoud opgenomen. Het onderhoud bestaat voor een belangrijk deel uit het jaarlijks onderhoud, zoals het periodiek onderhoud aan de liften, het beveiligingssysteem en de klimaatinstallaties. Dat is nodig om de bedrijfszekerheid en het comfort van de gebouwen in stand te houden. De kosten voor dit onderhoud wordt in de jaarlijkse exploitatie opgenomen. Het meerjarig onderhoud heeft betrekking op het niet-reguliere en groot onderhoud aan gebouwen, installaties, apparatuur en inrichting. Voor de uitvoering van het meerjarig onderhoud vindt een jaarlijkse dotatie van ca € 1,25 mln. aan de voorziening onderhoud provinciehuis plaats.

In 2022 is het plan voor de renovatie van de nieuwbouw bij het provinciehuis uitgewerkt. De werkzaamheden beginnen in 2023. In combinatie met de renovatie worden ook verduurzamingsmaatregelen doorgevoerd waardoor het energielabel van dit gebouw van C naar A++ gaat. De huidige bronnen voor de Warmte Koude Opslag zijn 25 jaar oud en waren dus toe aan groot onderhoud. Tijdens deze renovatie, die in 2022 is gestart, worden de ondergrondse componenten vervangen en worden maatregelen getroffen om te blijven voldoen aan de laatste wet- en regelgeving. Daarnaast is de herinrichting Huis voor Brabant in 2022 grotendeels afgerond.

Onderhoud museum

Het Noordbrabants Museum aan de Verwerstraat te 's-Hertogenbosch is provinciaal eigendom. De provincie verhuurt ruimten in het complex aan de Stichting Beheer Museumkwartier, die deze ruimten weer onderverhuurt aan o.a. de Stichting Het Noordbrabants Museum en Stichting Erfgoed Brabant. Het provinciaal Depot Bodemvondsten is ook gevestigd op deze locatie. De beheersstichting coördineert tevens het groot onderhoud en de vervangingsinvesteringen op basis van een meerjaren-onderhoudsplan. Om deze kosten te dekken wordt €358.000 in de onderhoudsvoorziening gestort. In 2022 is tevens besloten tot het mogelijk maken van de aankoop van het Design Museum t.b.v. uitbreiding van het Noordbrabants Museum. De daadwerkelijke verwerving hiervan zal niet eerder plaatsvinden dan in 2023. Het meerjarenonderhoudsplan en de dotatie aan de voorziening zullen, na daadwerkelijke verwerving, hierop aangepast worden.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Onderhoud gebouwen

Bedragen x € 1.000	Begr.oorspr. 2022	a.Begr.na.wijz. 2022	b.Realisatie 2022	Vershil a-b
Provinciehuis	1.253	1.253	1.253	0
Noordbrabants museum	352	352	352	0
	1.605	1.605	1.605	0

Treasury

Inleiding

Treasury omvat de financiering van beleid en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn. De treasuryfunctie richt zich als zodanig op de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's.

Belangrijkste doelstellingen voor de provincie zijn:

- Onze beschikbare middelen in het kader van de immunisatieportefeuille, de investeringsagenda en eventuele andere overtollige middelen moeten veilig zijn belegd, dat wil zeggen tegen de laagst mogelijke risico's;
- De beleggingen uit de immunisatieportefeuille moeten minimaal het doelrendement van € 106,3 miljoen opleveren in 2022. Vanaf 2023 wordt het doelrendement stapsgewijs afgebouwd naar € 46,3 miljoen vanaf 2030;
- Er moeten voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn op het juiste moment ten behoeve van – onder andere – de provinciale investeringen.

Ontwikkelingen Treasury

Ontwikkelingen Treasury

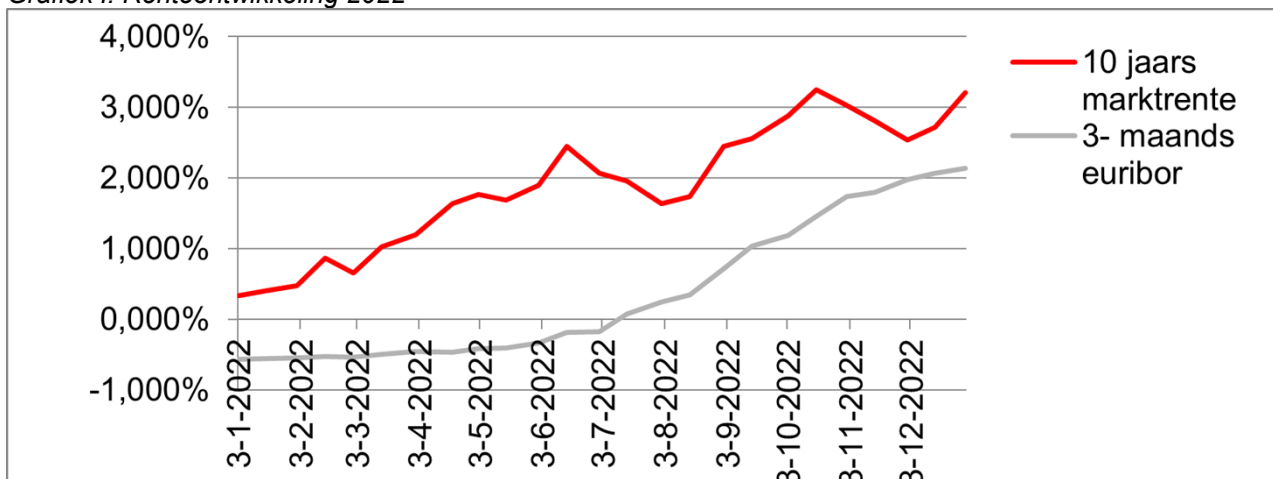
Belangrijkste ontwikkelingen

Vanaf september 2021 is de 10–jaarsmarktrente (IRS) aan het stijgen. In 2022 heeft deze stijging zich doorgezet en op 30 december 2022 was de 10 – jaars IRS 3,20%. Vanwege de stijgende rente in 2022 zijn er twintig leningen verstrekt aan decentrale overheden voor een totaalbedrag van € 344,5 miljoen en een gemiddeld rendement van 1,67%.

De korte rente (referentie is de driemaands–euribor) is vanaf augustus 2022 gestegen boven 0%. Op 31 december bedroeg deze 2,13%. In februari 2023 is hij zelfs gestegen boven de 3%.

De oorzaak voor de rentestijging is met name gelegen in de hogere inflatie. De ECB heeft via enkele stappen de rente voor de depositofaciliteit in 2022 en in februari 2023 verhoogd naar 2,5%. Als de inflatie zo hoog blijft dan zijn de verwachtingen – van de experts – dat er in 2023 nog een verdere stijging zal plaatsvinden.

Grafiek 1: Renteontwikkeling 2022

Om ons doelrendement nu en op de lange termijn te kunnen halen willen we ook meer financieringen en investeringen realiseren met een maatschappelijk rendement. We zijn hiermee in 2015 –mede vanwege de lage rentestand- gestart. In de loop van 2020 zijn we daarom gestart met het aanpassen van de Verordening treasury. Na een gedegen proces, waarin leden van Provinciale Staten zijn meegenomen in de ideeën om de Verordening treasury aan te passen, is op 27 juli 2021 de Verordening Treasury Noord-

Brabant 2021 in werking getreden, welke voor het eerst is aangepast op 7 juli 2022. De aanpassing van de Verordening treasury geeft meer mogelijkheden om te investeren en te financieren in het kader van de publieke taak. In totaal zijn nu de volgende leningen verstrekt:

In totaal zijn nu de volgende leningen verstrekt:

Begunstigde	Initieel	bedragen x € 1
		mln Stand ultimo 2022
BNG Bank (2 hybride leningen)	149,8	49,8
NWB Bank (1 hybride lening)	50,0	50,0
Enexis (2 aandeelhoudersleningen)	159,5	159,5
De Efteling	15,0	4,5
Safariresort De Beekse Bergen	41,5	33,2
Safariresort De Beekse Bergen, fase 2 (nog niet volledig betaald)	20,0	18,0
Ministerie van Defensie (F35)	22,0	22,3
Zonnepanelen Zuidoost Brabant	25,8	12,3
Financiering gebouw "Grizzly" op Pivot Park (PS 30/21) (nog niet volledig betaald)	<u>33,9</u>	<u>13,5</u>
	Totaal	517,5
		363,1
Leenfaciliteit Woningbouwcorporaties gemeente Bergeijk, (PS61/21)	45,0	0,0
Investering in strategische provinciale grondbank (PS 15/22)	42,5	0,0
Eindhoven Airport, realisatie verbeterde terminal (PS 37/22)	55,0	0,0
Stichting Belevenispark Pukkemuk, realisatie van een vakantiepark met voorzieningen (PS 70/22)	<u>10,0</u>	<u>0,0</u>
		670,0
		363,1

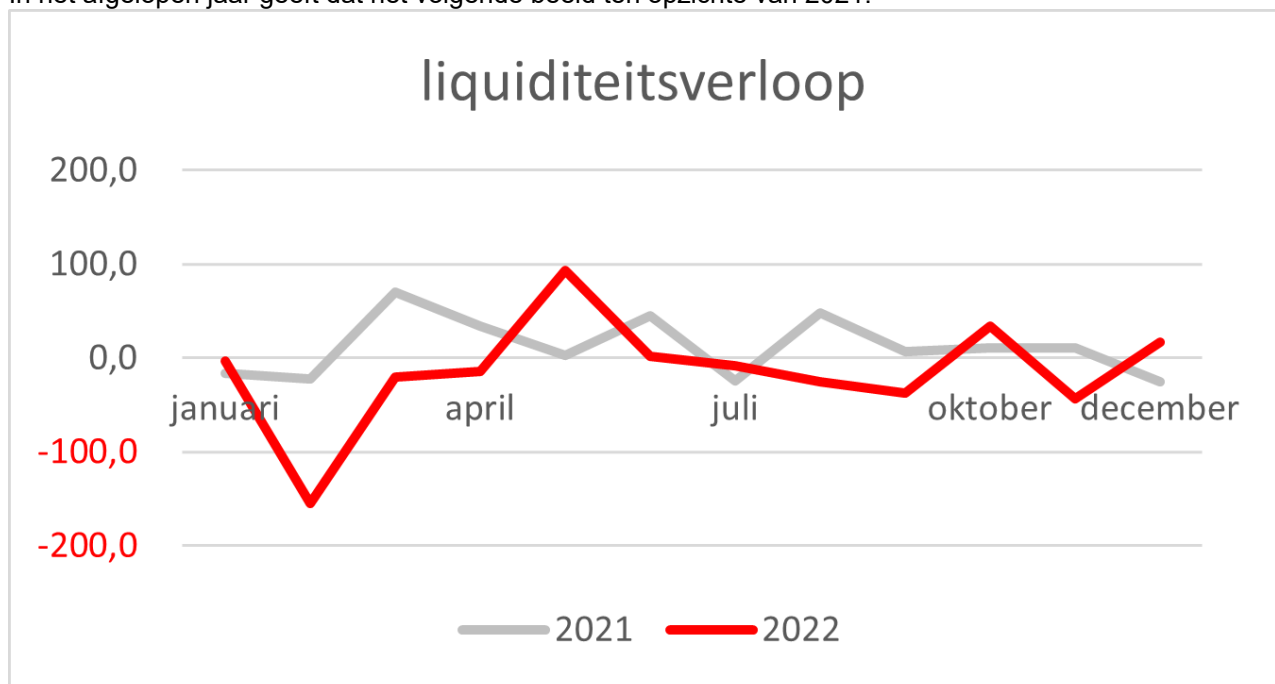
Alle uitgevoerde transacties zijn gedaan binnen regels van de Verordening treasury 2021 Noord-Brabant, deze regels zijn nader uitgewerkt in het op 2 november 2022 in werking getreden Treasurystatuut Noord-Brabant 2022. In het kader van de uitvoering van de publieke taak zijn er ook nog een aantal projecten onderhanden, zoals de Grondbank en Zorgvastgoedfonds.

De langdurig lage rentestand heeft effect op het doelrendement van € 106,3 miljoen. In 2022 is voor het tweede achtereenvolgende jaar het doelrendement niet gehaald. En ook voor de komende jaren hebben we de dividend- en rentereserve als buffer nodig om onze begrotingsuitgaven te dekken. Via ombuigingen zal vanaf 2025 het doelrendement verlaagd worden naar € 76,3 miljoen en vanaf 2030 naar € 46,3 miljoen.

In 2022 wordt € 8,1 miljoen (2021: € 10,9 miljoen) onttrokken uit de buffer dividend- en rentereserve, zodat ultimo 2022 het saldo van de buffer € 190,0 miljoen bedraagt. Daarnaast bestaat deze reserve uit een egalisatiedeel waarin boekwinsten van verkochte obligaties uitgesmeerd worden over de komende jaren. Ultimo 2022 bedraagt het saldo van dit egalisatiedeel € 29,9 miljoen (ultimo 2021: € 54,2 miljoen). In 2023 wordt nog wel extra € 5,3 miljoen onttrokken uit het egalisatiedeel ten gunste van het jaarrekeningresultaat 2022. Dit in verband met gerealiseerde boekverliezen op aan- en verkopen van obligaties. Het totale effect op deze aan- en verkopen zijn per saldo wel positief door hogere rente-inkomsten gedurende de resterende looptijd. De totale dividend- en rentereserve bedraagt daardoor per einde 2022 € 219,9 miljoen. In 2022 is onze liquiditeitspositie met € 85 miljoen afgenomen (2021: toename € 146 miljoen). Gepland was in 2022 een daling van € 942 miljoen). Dat leidt tot een verschil van € 857 miljoen ten opzichte van de prognose (in 2021 was het verschil met de prognose € 923 miljoen). Dit werd o.a. veroorzaakt door:

- Per saldo lagere uitgaven aan infrastructurele projecten van €195 miljoen (2021 -/- € 120 miljoen);
- Hogere uitkering provinciefonds en Motorrijtuigenbelasting van € 47 miljoen;
- Lagere uitgaven voor Natuur, PAS en exploitatie € 51 miljoen (2021: -/-€ 24 miljoen);
- Extra ontvangen specifieke uitkeringen (SPUKS) en decentrale uitkeringen € 155 miljoen (2021: + € 71 miljoen);
- Lagere aflossing hybride lening BNG € 50 miljoen;
- Minder leningen aan decentrale overheden € 333,5 miljoen. Gepland was € 678 miljoen, werkelijk verstrekt € 344,5 miljoen (2021: -/-€ 273 miljoen);
- Minder overige leningen verstrekt en minder uitgaven voor partijen in rekening courant € 56 miljoen.

In het afgelopen jaar geeft dat het volgende beeld ten opzichte van 2021:

Grafiek 2: maandelijks verloop van het saldo van inkomsten en uitgaven over 2022 en 2021

De trend is zeker niet hetzelfde in 2022 als in 2021. De verstrekte leningen aan decentrale overheden in 2022 van € 344,5 miljoen (2021: € 95 miljoen) hebben een behoorlijk effect op het verloop in 2022. Dat komt met name omdat we vanwege de hogere rentestand in 2022 veel meer leningen hebben verstrekt dan in 2021.

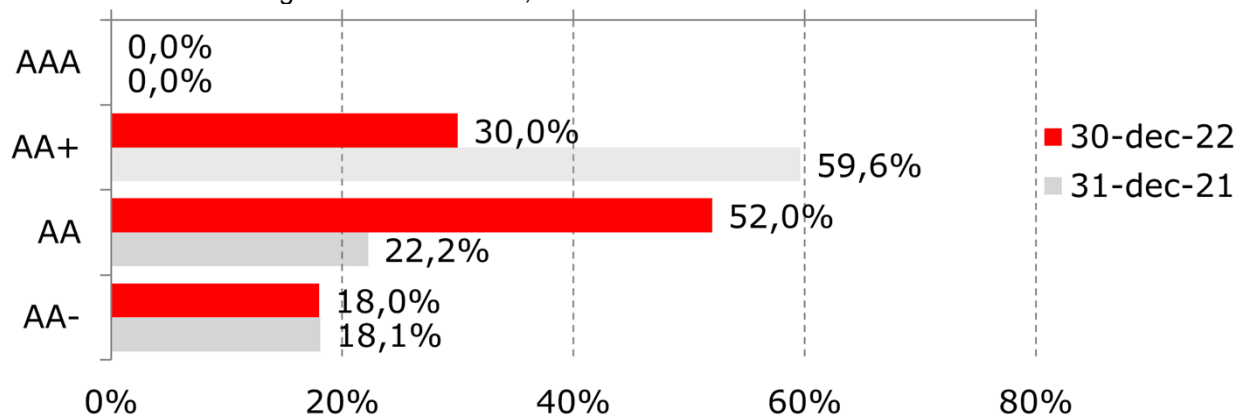
In mei 2022 heeft BNG Bank de eerste tranche van de hybride leningen afgelost. Voor de provincie was dat € 100 miljoen. Dit was een jaar later dan verwacht. De aflossing van de tweede tranche is met een jaar uitgesteld. Daarnaast zijn er in 2022 een aantal investeringen (m.b.t. Natuur en Infrastructurele projecten) niet volledig gerealiseerd en doorgeschoven.

Overige ontwikkelingen

- In 2022 is het Treasury Committee vier keer bijeen geweest (in 2021: 4 keer) en zijn er drie bijeenkomsten geweest waar de “onderhanden projecten” zijn besproken;
- De beleggingsdoelstelling over 2022, minimaal € 106,3 miljoen inkomsten genereren, is niet gehaald. In 2022 is er voor de tweede keer gebruik gemaakt van de “buffer” in de Dividend – en Rentereserve voor een bedrag van € 8,1 miljoen (geraamd was: € 11,1 miljoen). De lagere onttrekking is met name veroorzaakt door de rente op de lopende rekening bij de Schatkist van € 3 miljoen.

Obligatieportefeuilles

De provincie Noord-Brabant bezit twee obligatieportefeuilles: een immunisatieportefeuille en een investeringsagendaportefeuille. Beide portefeuilles bestaan uit obligaties van Europese banken met een minimale kredietwaardigheid van AA–minus, conform de wet Fido en Ruddo.

Grafiek 3: ratings van de obligaties in 2022 en 2021 in de immunisatieportefeuille
Immunisatieportefeuille

Het doel van de immunisatieportefeuille is een rendement te genereren, door het jaarlijks ontvangen van een vaste rente, ter compensatie van de in 2009 weggevallen dividendstromen van Essent. Het risico van deze portefeuille is laag. Daardoor blijft de waarde in stand, maar zijn ook de rendementen relatief laag. De vrijkomende middelen kunnen momenteel alleen worden herbelegd tegen een zeer laag rendement. Dat zorgt ervoor dat de doelstelling (rendement van € 106,3 miljoen) niet meer houdbaar is. Bij het Bestuursakkoord en de begroting 2021 hebben wij een procesvoorstel gedaan voor de bepaling van de nieuwe doelstelling en de consequenties daarvan voor de lange termijn (koers 2030). Dit houdt in dat er structureel bezuinigd zal worden vanaf 2025 (€ 30 mln.). De rendementsdoelstelling loopt geleidelijk af met dezelfde bedragen naar € 76,3 mln. in 2025. In 2030 vervalt de laatste storting in de reserve “balansverkorting” en wordt de rendementsdoelstelling verder verlaagd naar € 46,3 miljoen. Bij het bepalen van de doelstelling is er rekening gehouden met een verlaging van € 16,2 miljoen aan rentekosten die niet meer in de begroting zijn opgenomen.

De verdeling van de immunisatieportefeuille naar tegenpartij per 31 december 2022 wordt weergegeven in de grafiek 4. De boekwaarde van de uitzettingen op dat moment was € 2.579 miljoen. Deze beleggingen bestaan uit obligaties (€ 175 miljoen), langjarige deposito’s bij de Nederlandse Staat via Schatkistbankieren voor € 341 miljoen, leningen aan decentrale overheden (€ 1.700 miljoen) en leningen in het kader van de publieke taak (€ 363 miljoen). Daarnaast ontvangen we een dividend voor ons aandeel in Enexis. Een deel van de nominale waarde van de uitzettingen heeft betrekking op de Dividend – en rentereserve. Het gerealiseerde rendement over 2022 bedraagt € 98,2 miljoen (2021: € 95,4 miljoen) en is als volgt opgebouwd (zie ook “algemeen financieel beleid”):

Begunstigde	2022	bedragen x € 1 mln 2021
-------------	------	----------------------------

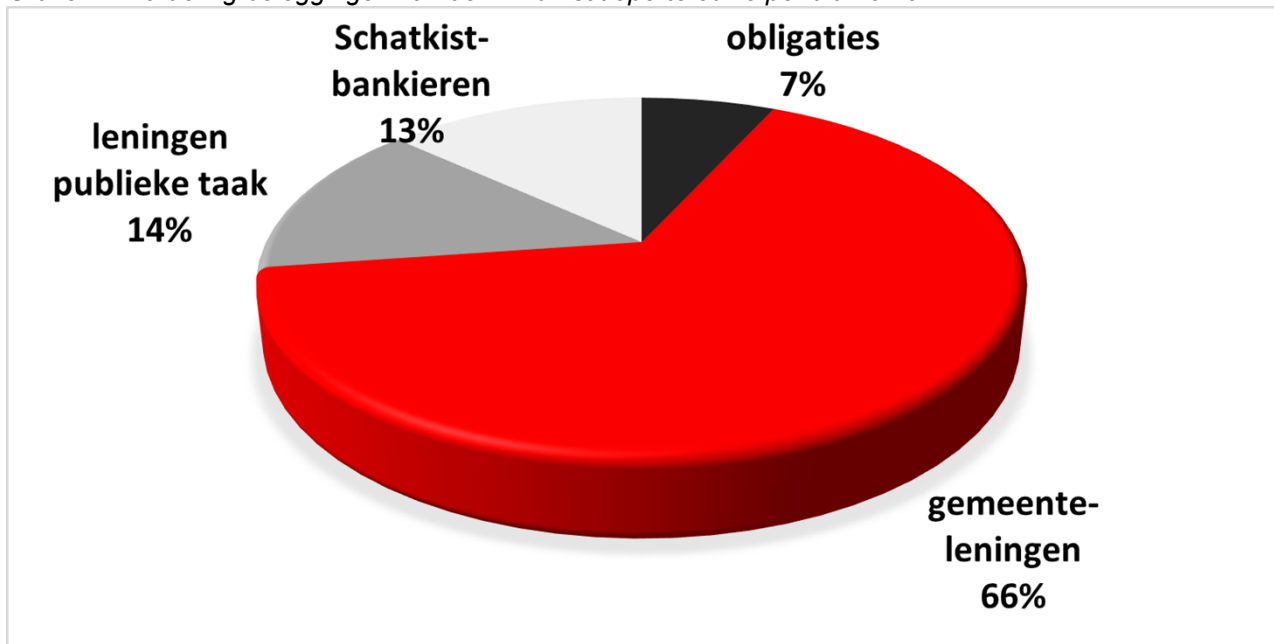
Dividend Enexis	30,6	23,2
Rente obligaties	2,0	2,5
Effect verkopen en effect switches *)	24,4	32,2
Rente schatkistbankieren (deposito's)	8,2	8,2
Rente gemeenteleningen	19,9	17,1
Rente leningen publieke taak (incl. Enexis)	8,6	11,9
Overige rente inkomsten	<u>4,5</u>	<u>0,3</u>
Totaal	98,2	95,4

Tabel II gerealiseerd rendement 2022 en 2021 immunisatieportefeuille

Hierdoor bedraagt het tekort in 2022 € 8,1 miljoen (2021: tekort € 10,9 miljoen) ten opzichte van het doelrendement van € 106,3 miljoen.

*) het boekverlies op de verkochte obligaties in 2022 bedraagt € 5,3 miljoen (2021: boekwinst € 0,7 miljoen). In 2022 zijn obligaties met verlies verkocht, maar nieuwe obligaties gekocht met een hogere rente. In de komende jaren wordt het boekverlies gecompenseerd door de hogere rente op de obligaties. Het effect in de jaren 2022 t/m 2027 bedraagt € 1,1 miljoen positief. Administratief wordt het boekverlies onttrokken uit de Dividend- en rentereserve. Dit is het zogenaamde egalisatiedeel. Per ultimo 2022 bedraagt het egalisatiedeel € 29,9 miljoen. Omdat in 2023 het boekverlies van € 5,3 miljoen wordt onttrokken bedraagt het eigenlijke saldo dat nog wordt ingezet de komende jaren € 24,6 miljoen. Per einde 2022 zijn de beleggingen als volgt verdeeld over de verschillende beleggingsvormen:

Grafiek 4: verdeling beleggingen van de immunisatieportefeuille per ultimo 2022

Investeringsagendaportefeuille

Het doel van de investeringsagendaportefeuille is dat op de gewenste tijdstippen de middelen die nodig zijn voor de realisatie van de investeringsagenda beschikbaar zijn. Het risico van deze portefeuille is laag. De

boekwaarde van de obligaties per 31-12-2022 bedraagt € 37,2 miljoen (2021: € 37,8 miljoen). In 2022 zijn er in deze portefeuille enkele obligaties verkocht en aangekocht.

Het verschil tussen de stand van de reserve en de obligatieportefeuille is – zoals wettelijk voorgeschreven – gesteld bij de Schatkist. Inmiddels is het doelbedrag van € 1 miljard gerealiseerd en is het overschot van € 5,6 miljoen ultimo 2019 toegevoegd aan de rente – en dividendreserve ten behoeve van de buffer. De toekomstige rentebaten t/m 2026 worden meegenomen bij de dekking van het doelrendement.

Beleid en beheersing van risico's

Het Treasury statuut geeft de risico's aan die intern beheerst moeten worden: markt– (waaronder rente– en valutarisico), krediet– en liquiditeitsrisico's. Voor elk risico geven we aan hoe de provincie hiermee is omgegaan in het afgelopen jaar.

Renterisico's – Wettelijke verplichtingen

De Wet Fido, die met ingang van 1 januari 2001 in werking is getreden, stelt twee concrete normen aan het financieringsbeleid van de provincie, te weten de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Aan beide normen wordt door de provincie voldaan.

Kasgeldlimiet – kortlopende schulden

De kasgeldlimiet bepaalt het bedrag dat de provincie maximaal als gemiddelde netto–vlopende schuld per kwartaal mag hebben. Dat bedrag is een percentage van de jaarlijkse begroting. Voor de provincies is dat percentage vastgesteld op 7,0%.

Gedurende 2022 is de gemiddelde netto–vlopende schuld ruim onder de kasgeldlimiet gebleven. In het bijlagenboek (bijlage 9) zijn overzichten opgenomen van de Modelstaat A waarin de liquiditeitspositie per kwartaal is weergegeven.

Renterisiconorm – langlopende schulden

Aangezien in 2022 geen financiering heeft plaats gevonden en er ook geen sprake is geweest van renteherzieningen op lopende vaste geldleningen is de renterisiconorm niet relevant.

In het bijlagenboek is de Modelstaat B opgenomen, betreffende de berekening van het renterisico over het jaar 2022.

Valutarisico's

De valutarisico's (risico's die zijn ontstaan door schommelingen in wisselkoersen) worden uitgesloten doordat alleen uitgezet en belegd wordt in euro's.

Kredietrisico's

In het kader van beperking van het kredietrisico, het risico op niet (terug)betalen van de hoofdsom en/of de rente, wordt alleen belegd in vastrentende waarden van financiële ondernemingen en/of landen met minimaal een AA–minus rating (door minimaal twee ratingagencies bepaald) of in waardepapier van financiële ondernemingen met een staatsgarantie van een land met een AA–minus rating. De financiële onderneming waarin wordt belegd zonder staatsgarantie moet gevestigd zijn in een land met minimaal een AA–rating. Deze regels zijn strenger dan de regels in de Wet Fido en de Ruddo. In 2022 zijn er geen beleggingen in portefeuille die niet voldoen aan deze eisen, zoals die zijn opgenomen in de Wet Fido en de Ruddo.

Met de wijziging van de Wet Fido op 10 december 2013 mogen de decentrale overheden uitsluitend overtollige middelen beleggen bij de schatkist of uitlenen aan andere decentrale overheden, waar de provincie geen toezichtrelatie mee heeft. Daarnaast is het mogelijk om te beleggen in projecten met een publiek doel. Ook hierbij moet het risico minimaal zijn. In het aangepaste Treasury Statuut hebben Gedeputeerde Staten regels vastgelegd voor de beheersing van die risico's.

Liquiditeitsrisico's

Hiermee wordt bedoeld het risico dat wij niet kunnen voldoen aan onze kortlopende betalingsverplichtingen (facturen, subsidies en dergelijke). Dit is geminimaliseerd door de aanwezige liquide middelen zoveel mogelijk af te stemmen op de prognose van ontvangsten en uitgaven. Dat doen we op dag-, week–,

maand- en jaarbasis. Vanaf 2014 zijn onze mogelijkheden om gebruik te maken van flexibele spaarproducten en deposito's beperkt door "verplicht schatkistbankieren". Vanaf 2023 zijn we ook gestart met het uitzetten van kortlopende (kas)geldleningen aan decentrale overheden, omdat ook deze rente is gestegen.

Provinciefinanciering

Provinciefinanciering betreft het aantrekken en uitzetten van financiering ten behoeve van het uitvoeren van de publieke taken van de provincie en de risicobeheersing daarvan.

Leningenportefeuille

Opgenomen leningen

In 2022 zijn geen nieuwe langlopende leningen opgenomen. De laatste opgenomen lening is in 2013 geheel afgelost.

Bijlage 6 van het bijlagenboek geeft een specificatie van de opgenomen leningen. Hierin staat een bedrag van € 2,6 miljoen als schuldrelatie met ministerie van Economische Zaken. Dit heeft betrekking op een aandelentransactie. Provincie heeft aandelen BOM overgenomen van het ministerie voor hetzelfde bedrag. Er is nog niets betaald.

Verstrekte leningen voor publieke taak (incl. Leningen aan decentrale overheden)

In 2022 is voor € 406,7 miljoen aan nieuwe leningen verstrekt. Dit is inclusief €344,5 miljoen aan 20 gemeenten buiten de provincie. Na aflossing (€ 168,0 mln.) van de bestaande en de nieuw verstrekte leningen, resteerde er per balansdatum ruim € 2.316,3 miljoen (ultimo 2021: € 2.078,2 miljoen) aan leningen u/g. Dit is exclusief de voorzieningen die zijn getroffen. Daarnaast is € 0,4 miljoen afgeboekt als oninbaar in 2022. Het risico van deze leningen wordt continu gemonitord. Voor een specificatie van deze leningen wordt verwezen naar bijlage 3b van het bijlagenboek.

Derivaten

Deze is per 31 december 2020 geëindigd.

Uitzettingen

De beleggingen in de beide portefeuilles, inclusief de verstrekte leningen aan openbare lichamen en deposito's bij de schatkist, bedragen in overeenstemming met de balans € 2.948,7 miljoen.

Tabel III

Aansluiting met de balans	bedrag
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo agio en disagio	325.596
Leningen aan:	
- openbare lichamen (excl. Moerdijk, Nuenen, Tilburg, Helmond en Geertruidenberg)	1.699.844.418
- deelnemingen (Enexis, BNG en NWB, zie bijlage 3b)	272.766.512
- in het kader van de publieke taak	90.298.840
Uitzettingen met rentetypische looptijd > 1 jaar:	
- in schatkist	340.700.000
- in Nederlands schuldpapier *)	2.500.215
- overige uitzettingen	<u>545.532.814</u>

2.951.968.395

Het effectieve rendement over de immunisatieportefeuille wordt begroot op circa 3,50% op jaarbasis rekening houdend met de aangescherpte beleggingsrichtlijnen voor de verkoopopbrengsten Essent. Hierbij is het uitgangspunt dat gestreefd wordt naar uitzettingen met een hoge mate van zekerheid. Het daadwerkelijk gerealiseerde couponrendement over 202 voor alle beleggingen in de immunisatieportefeuille bedraagt 2,62% (2021: 2,36%).

Vorm	Bank/Instelling	per 1/1-2022	per 31/12/2022
Obligaties Immunisatieportefeuille*	Divers	180.018.470	175.252.013
Obligaties Investeringsagendaportefeuille*	Divers	37.823.308	37.172.582
Langlopende leningen aan decentrale overheden		1.408.228.419	1.699.844.418
Zerobond obligatie i.c.m. Oiko Credit*	NL-Staat	2.500.215	2.500.215
Leningen aan deelnemingen (BNG/NWB/Enexis/Pivot park)*		329.282.955	272.766.512
Overige leningen publieke taak		78.654.096	90.298.840
Lange termijn deposito's bij de schatkist	Rijk-min. Financiën	340.700.000	340.700.000
Leningen aan fondsen en inv. In grond	Divers	185.448.639	197.547.338
Korte termijn rekening courant bij schatkist	Rijk-min. Financiën	<u>368.860.430</u>	<u>135.885.476</u>
		2.961.516.532	2.951.968.394

De specificatie van de beleggingen en de langlopende leningen zijn in de toelichting op de balans opgenomen onder financiële vaste activa en immateriële vaste activa (voor zover er sprake is van (dis)agio).

Participatie in Oikocredit

In november 2012 is besloten een participatie te nemen in het Oikocredit Nederland Fonds. Door middel van deze participatie geven Gedeputeerde Staten invulling aan de ethisch-sociale aspecten van het treasury beleid. De participatie wordt uitgevoerd in combinatie met een hoofdsomgarantie met een looptijd van 10 jaar. Provinciale Staten zijn hierover op 14 december 2012 geïnformeerd.

Begin 2013 is de participatie genomen in het Oikocredit Nederland Fonds met een nominale waarde van € 426.958. Het risico bij deze uitzetting is erg laag en deze uitzetting past volledig binnen de regels van de wet Fido en de Ruddo.

Rente schema

De commissie BBV adviseert onderstaand renteschema in de paragraaf financiering van de begroting en jaarstukken op te nemen. Hiermee wordt inzicht gegeven in de rentelasten externe financiering, het renteresultaat en de wijze van toerekening.

Renteschema		€
a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering		2.645
b. De externe rentebaten	- /-	45.725.601
Saldo rentelasten en rentebaten	- /-	45.722.956
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	- /-	
c2. De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	- /-	
c3. De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	- /-	
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		
d1. Rente over eigen vermogen		
d2. Rente over voorzieningen		
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		
e. De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	- /-	
f. Renteresultaat op het taakveld treasury	- /-	45.722.956

Verbonden partijen

Inleiding

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en risico's van de provincie als gevolg van banden met externe rechtspersonen, waarin de provincie zowel financieel deelneemt als zeggenschap heeft. De provincie neemt zowel deel in rechtspersonen, tot stand gekomen op grond van de publiekrechtelijke Wet Gemeenschappelijke Regelingen als in rechtspersonen, gestoeld op privaatrechtelijke samenwerkingsvormen.

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 15 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies (BBV) en de daarop van toepassing zijnde toelichting. Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- De visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen;
- De lijst van verbonden partijen, die wordt onderverdeeld in:
 1. Gemeenschappelijke regelingen;

2. Vennootschappen en coöperaties;
3. Stichtingen en verenigingen, en,
4. Overige verbonden partijen.

In de lijst van verbonden partijen wordt ten minste de volgende informatie opgenomen:

- de wijze waarop de provincie een belang heeft in de verbonden partij en het openbaar belang dat ermee gediend wordt;
- het belang dat de provincie in de verbonden partij heeft aan het begin en het einde van het boekjaar;
- de omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het boekjaar;
- de omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het boekjaar;
- de eventuele risico's, als bedoeld in artikel 11, eerste lid, onderdeel b BBV, van de verbonden partij voor de financiële positie van de provincie (alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie).

Nota

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de provincie een bestuurlijk (zeggenschap) en een financieel belang heeft.

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de provincie middelen risicodragend ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partijen kunnen worden verhaald op de provincie.

De provincie Noord-Brabant kan besluiten om een bestuurlijk en financieel belang te houden in organisaties als die een bijdrage leveren aan het publiek en provinciaal belang.

Het beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in de Nota Samenwerkingsrelaties en Verbonden Partijen die op 12 december 2014 door PS is vastgesteld. Hierin is toegelicht op welke wijze de provincie de publieke belangen in deze verbonden partijen wil behartigen. Ook staan de overwegingen genoemd om een bestuurlijk en financieel belang aan te gaan, te wijzigen of te beëindigen. De nota wordt geactualiseerd en zal naar verwachting in 2023 aan uw staten aangeboden.

Bestuurlijk belang verbonden partijen

Het bestuurlijk belang bij een verbonden partij uit zich in de invloed die kan worden uitgevoerd bij de verbonden partij. Dit is onder andere stemrecht op besluiten die tijdens de Algemene vergadering van Aandeelhouders of ledenvergadering zijn geagendeerd, vaak in combinatie met een voordrachts- of benoemingsrecht van bestuurders en leden van het toezichtsorgaan; de Raad van Commissarissen of Raad van Toezicht. De mate van invloed per verbonden partij is opgenomen in navolgende tabellen. '

Financieel belang verbonden partijen

Het financiële risico van de verbonden partijen is gelijk aan de omvang van het provinciaal aandeel in de deelneming (zie ook de paragraaf weerstandsvermogen), danwel gelijk aan de (jaarlijkse) bijdrage die de verbonden partij van de provincie ontvangt.

De provincie ontvangt ook inkomsten uit verbonden partijen in de vorm van dividend. Met de volgende verbonden partijen zijn dividendafspraken gemaakt: Eindhoven Airport NV, Brabant Water NV, Nederlandse Waterschapsbank en de Bank voor Nederlandse Gemeenten. Het ontvangen dividend wordt als algemeen dekkingsmiddel in de begroting opgenomen. Ook zijn er dividendafspraken met Enexis Holding NV Deze deelneming is onderdeel van de immunisatieportefeuille en het dividend loopt via het rendement van de immunisatieportefeuille. In de jaarrekening is € 98,2 miljoen aan rendement over de immunisatieportefeuille opgenomen, waarvan het dividend van Enexis Holding NV onderdeel is.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Vanzelfsprekend raken economische ontwikkelingen en de grote maatschappelijke thema's en beleidsontwikkelingen, zoals de energietransitie en de oorlog in Oekraïne ook de verbonden partijen. In de programma-hoofdstukken is dit waar aan de orde nader toegelicht. Daar waar we voor een betreffende verbonden partij specifieke risico's zien, is dit in de risico-paragraaf hieronder nader toegelicht.

Energietransitie??

In juni 2022 heeft Tennet voor delen van het elektriciteitsnet in Limburg en Brabant afnameschaarste afgekondigd. Dit heeft niet alleen gevolgen voor de economische ontwikkeling, maar raakt de realisatie van maatschappelijke opgaven in brede zin; in het bijzonder de verduurzaming van industrie, de realisatie van zware laadinfra en van collectieve energievoorzieningen in de gebouwde omgeving. Oplossingen en maatregelen om de negatieve gevolgen te beperken raken ook onze verbonden partijen. Enerzijds op het gebied van innovatie en anderzijds vraagt het om een efficiënt gebruik en uitbreiding van het energienetwerk. De samenwerking met Enexis is daarin een belangrijk onderdeel. Zowel de inhoudelijk/beleidsmatige rol als de eigenaarsrol/het aandeelhouderschap wordt dan ook zeer actief ingevuld. Eind 2022 hebben de regionale netbeheerders en hun aandeelhouders met het Rijk een akkoord bereikt om ook op lange termijn de financiering van investeringen in het elektriciteitsnet veilig te stellen. ?

Economische ontwikkelingen

Economische ontwikkelingen raken als vanzelfsprekend ook de verbonden partijen. Het heeft bijvoorbeeld impact op de uitoefening van de taken en de financiële posities van de omgevingsdiensten.

Hoe de Nederlandse economie zich de komende jaren zal ontwikkelen, is onzeker. Het blijft dan ook de aandacht vragen bij alle verbonden partijen.

Economische veiligheid/ Economische autonomie

In het kader van economische ontwikkeling wint ook het thema economische veiligheid en autonomie aan actualiteit. Op nationale en Europese schaal ontstaan initiatieven. Concreet is op 17 mei 2022 het wetsvoorstel Wet Veiligheidstoets investeringen, fusies en overnames (de "Wet Vifo") door de Eerste Kamer aangenomen. Hoewel deze wet nog niet in uitvoering is genomen, is het thema relevant voor specifieke economische clusters. Wij zullen gaan verkennen wat dit betekent voor de rol van provincie in campussen en besluiten over bijvoorbeeld vestigingsplaatsen, investeringen, fusies/overnames en bestaande of nog te ontwikkelen exitstrategieën.

Wijziging WGR

Per 1-7-2022 is de Wet Gemeenschappelijke Regelingen gewijzigd. Met deze wetswijziging worden de mogelijkheden van volksvertegenwoordigers om de eigen controlerende en kaderstellende rol bij gemeenschappelijke regelingen te versterken aangepast en uitgebreid. Ook wordt de democratische legitimatie van de besluitvorming binnen zo'n samenwerkingsverband vergroot. Alle gemeenschappelijke regelingen moeten binnen 2 jaar worden aangepast, dus voor 1-7-2024.

De provincie Noord-Brabant is deelnemer bij 7 Gemeenschappelijke Regelingen (3 omgevingsdiensten, de Zuidelijke Rekenkamer, Havenschap Moerdijk, Hollandse Waterlinies en Kleinschalig openbaar vervoer NO-Brabant). We zijn met de andere deelnemers in deze Gemeenschappelijke Regelingen gestart met het traject om de Regelingen aan te passen. Provinciale Staten worden hier in 2023 actief bij betrokken.

Natuurdoelanalyses

De Natuurdoelanalyses van de Natura 2000-gebieden in Noord-Brabant laten een verslechterd beeld zien van de natuur. Aanvragen voor vergunningverlening met stikstofeffecten op Natura 2000-gebieden komen tijdelijk stil te liggen. Projecten in alle sectoren van de Brabantse samenleving worden hierdoor geraakt en het heeft daarmee ook gevolgen voor de verbonden partijen. Op dit moment brengen we samen met de

verbonden partijen in kaart wat de precieze gevolgen zijn. De Provincie beoordeelt welke maatregelen zo snel mogelijk genomen kunnen worden om Brabant weer open te krijgen.

Provinciale statenverkiezingen

De volgende verkiezingen voor de provinciale staten vinden plaats op 15 maart 2023. Na de installatie van het nieuwe college van Gedeputeerde Staten zal de gewijzigde bestuurlijke verantwoordelijkheid van de portefeuillehouders voor deelnemingen/ verbonden partijen voor de collegeperiode 2023-2027 worden vastgesteld.

Mutaties Verbonden Partijen

Momenteel doorlopen drie verbonden partijen het oprichtingsproces:

- BrabantRing heeft samengevat als doel om een substantiële bijdrage te leveren aan:

- Het digitaal verbinden van gemeenten, maatschappelijke organisaties en burgers over de Brabantse glasvezelnetwerken en de laagdrempelige toegang voor maatschappelijke partijen en dienstaanbieders daarop.
- Het creëren van een uitnodigend (digitaal) vestigingsklimaat voor innovatieve bedrijven in Brabant door realisatie van een open, onafhankelijke en toegankelijke laag 2 (ethernet) connectiviteit waarop samenwerking en innovatie wordt gestimuleerd.

- COO BIC stimuleert, faciliteert en ondersteunt de ontwikkeling van Brainport Industries Campus (BIC) door te sturen op conceptwaarde van de BIC Campus en bijbehorend ecosysteem, te zorgen voor meewind in de ontwikkeling en door te werken aan de positionering en propositie van BIC, door leads te genereren van partijen die zich kunnen vestigen op BIC. De COO participeert niet in de exploitaties die normaliter onderdeel vormen van de campusontwikkeling zoals gebieds- en vastgoedontwikkeling en shared services en shared facilities. Beoogd wordt dat de COO zal bestaan uit een kleine slagvaardige efficiënte werkorganisatie van ca. 5 personen, een Raad van Toezicht een Raad van Advies en een Vestigingscommissie.

- Ontwikkelmaatschappij gebiedsontwikkeling Fellenoord BV krijgt als taak de gebiedsontwikkeling Fellenoord in Eindhoven te realiseren door sturing te geven aan de herontwikkeling van het gebied en de realisatie van de ambities en doelen zoals opgenomen in de Ontwikkelvisie Fellenoord-Internationale Knoop XL;

- Het stimuleren van de realisatie van het gewenste volume en een gemengd programma door de markt;
- Sturing geven op de optimalisatie van de publieke businesscase en functioneren als het samenwerkingsvehikel waarbinnen de provincie en de gemeente hun gezamenlijke zeggenschap, risicobeheersing, capaciteit en middelen inzetten.

In alle drie de gevallen zijn Provinciale Staten al in de gelegenheid gesteld om wensen en bedenkingen kenbaar te maken.

Ten opzichte van de jaarrekening 2021 kwalificeert Stichting Brainport Smart District niet meer als verbonden partij. De provincie neemt niet meer deel in het bestuur van deze Stichting, daarom is geen sprake meer van een bestuurlijk belang.

Risico's

Een verbonden partij wordt getoetst op aandachtspunten of risico's op het gebied van beleid, governance of financiën. Bij de toetsing wordt altijd uitgegaan van de meest actuele wet- en regelgeving (de Wet Normering Topinkomens (WNT) is specifiek opgenomen in de tabel). Per onderdeel wordt een kleurcode toegekend:

Groen Geen noemenswaardige aandachtspunten of risico's.

Oranje Aandachtspunten of risico's die binnen het uitvoeringsmandaat vallen van GS . Dit heeft geen hoge urgentie en de risico's zijn beperkt. Bijvoorbeeld bestuurswisselingen, statuten die herzien moeten worden of licht tegenvallende resultaten.

Rood Grote aandachtspunten die soms directe actie vereisen en onder de aandacht van PS dienen te worden gebracht. Bijvoorbeeld niet afgedekte financiële risico's, slecht functioneren bestuur of toezichthouder, als er geen publiek belang (meer) is of tegenvallende resultaten.

Indien oranje of rood wordt gescoord, of indien er overige relevante ontwikkelingen zijn wordt dit onderaan de tabel toegelicht.?

In de bijlagenbundel?van de jaarrekening is de 'Uitwerking Paragraaf Verbonden Partijen' opgenomen. In deze bijlage wordt ook nader ingegaan op het Innovatiefonds, Energiefonds, Brabant C fonds, Groen Ontwikkelfonds, Leisure Ontwikkelfonds en Brabant Startup Fonds.

1. Gemeenschappelijke regelingen

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
1.1	Havenschap Moerdijk (icm Havenbedrijf)	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling 6. Energie			Actief	Voldoet
1.2	Zuidelijke Rekenkamer	1. Bestuur en Veiligheid			Monitorend	Voldoet
1.3	Kleinschalig Collectief vervoer Noordoost Brabant	8. Basisinfrastructuur Mobiliteit			Monitorend	Voldoet
1.4	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant	4. Natuur en Milieu			Actief	Voldoet
1.5	Omgevingsdienst Zuidoost Brabant	4. Natuur en Milieu			Actief	Voldoet
1.6	Omgevingsdienst Brabant Noord	4. Natuur en Milieu			Actief	Voldoet
1.7	De Hollandse Waterlinie	10.Vrije tijd, Sport, Cultuur en Erfgoed			nrb	nrb

1.1 Havenschap Moerdijk

De Gemeenschappelijke Regeling Havenschap Moerdijk is (50%) aandeelhouder en financier van Havenbedrijf Moerdijk NV, waarin de bedrijfsactiviteiten plaatsvinden. PS heeft verzocht om deze structuur en de invloed die kan worden uitgeoefend nader toe te lichten. In 2023 worden Provinciale Staten betrokken bij de aanpassing van de Gemeenschappelijke Regeling Havenschap Moerdijk, waarbij ook de governance-structuur (Gemeenschappelijke Regeling – NV) zal worden toegelicht.

1.4 Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant

De financiële situatie van Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant is ten opzichte van voorafgaand jaar versterkt.

- De begroting 2023 is solide en in evenwicht.
- De financiële positie (weerstandsvormogen) voldoet met een weerstandsratio van 1,0 aan de norm die gesteld is tussen de 1,0 en 1,4.

- Boekjaar 2021 is afgesloten met een positief resultaat en ook over 2022 wordt een beperkt positief resultaat verwacht.

Desondanks vraagt het onderdeel financiën de verhoogde aandacht. De forse prijs- en loonstijgingen die in de loop van 2022 zijn ingezet, vragen om een herziening van de vastgestelde begroting voor 2023. Dit leidt naar verwachting tot hogere deelnemersbijdragen.

1.5 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant

De financiële positie van de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant is kwetsbaar.

- De financiële positie (weerstandsvormogen) voldoet met een weerstandratio van 0,7 niet aan de norm die is gesteld op tenminste 1,0. Deze lage score wordt veroorzaakt door onzekerheden zoals de informatie/ICT-risico's, de invoering van de Omgevingswet en personele risico's. De Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant verwacht een verslechtering van de weerstandratio in 2023, die kan dalen naar 0,4 eind 2023.
- Het boekjaar 2021 is afgesloten met een positief resultaat, maar het is de verwachting dat over 2022 een significant negatief resultaat wordt geboekt. Omdat de reservepositie al zwak is, ligt een benodigde bijstorting door deelnemers voor de hand.
- De vastgestelde begroting 2023 is in evenwicht. Bijzonderheid daarin is dat gemeentelijke deelnemers meebetalen aan gerelateerde werkzaamheden; dit zijn declarabele uren die tot dusver deels in de overheadkosten belandden.
- De in de loop van 2022 ingezette prijs- en loonstijgingen leiden ertoe dat de vastgestelde begroting 2023 moet worden herzien. Dit leidt naar verwachting tot hogere deelnemersbijdragen.

1.6 Omgevingsdienst Brabant Noord

De financiële situatie van Omgevingsdienst Brabant Noord is ten opzichte van voorafgaand jaar versterkt.

- De begroting 2023 is solide en in evenwicht.
- De financiële positie (weerstandsvormogen) is met een weerstandratio van 1,5 op orde.
- Boekjaar 2021 is afgesloten met een positief resultaat en ook over 2022 wordt een beperkt positief resultaat verwacht.

Desondanks vraagt het onderdeel financiën de verhoogde aandacht. De forse prijs- en loonstijgingen die in de loop van 2022 zijn ingezet, vragen om een herziening van de vastgestelde begroting voor 2023. Dit leidt naar verwachting tot hogere deelnemersbijdragen.

2. Vennootschappen en coöperaties

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
2.1	Enexis NV	6. Energie			Actief	Voldoet
2.2	CSV Amsterdam BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	n.v.t.
2.3	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	n.v.t.
2.4	Brabant Water NV	3. Water en Bodem			Actief	Voldoet
2.5	Eindhoven Airport NV	8. Basisinfrastructuur Mobiliteit			Actief	n.v.t.

2.6	BOM Holding BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	Voldoet
2.7	Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte, BV	2. Ruimte en Wonen			Actief	Voldoet
2.8	Business Park Aviolanda BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	n.v.t.
2.9	Nederlandse Waterschapsbank NV	Algemeen financieel beleid 3. Water en Bodem			Monitorend	n.v.t.
2.10	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	Algemeen financieel beleid 1. Bestuur en Veiligheid			Monitorend	n.v.t.
2.11	PZEM NV	6. Energie			Monitorend	Voldoet
2.12	Pivotpark Holding BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	Voldoet
2.13	Green Chemistry Campus BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling 6. Energie			Actief	Voldoet
2.14	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV	Programma 3 en 4. Natuur en Milieu			Actief	Voldoet
2.15	Monumenten Beheer Brabant	10 .Vrijtijd, Cultuur, Sport en Erfgoed			Actief	Voldoet
2.16	Brabant Startup Fonds BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	Voldoet

2.8 Business Park Aviolanda BV

De ontwikkeling van Aviolanda in samenwerking met Defensie heeft inmiddels de nodige successen opgeleverd: F-35 motorenonderhoud & logistiek en de groei naar een hoogwaardig civiel-militair cluster. Momenteel is er de uitdaging om opnieuw de visie, strategie en rol van BPA, inclusief de bijbehorende organisatie- en samenwerkingsstructuur, te bepalen.

In 2022 hebben de directie en de raad van commissarissen van Business Park Aviolanda BV een concept ondernemingsplan met innovatieprogramma en vastgoedstrategie opgesteld, maar dit is tot op heden niet afdoende bevonden. Doel is om de nieuwe koers in 2023 vast te stellen.

Fokker Holding BV heeft Fokker Techniek BV (medeaandeelhouder van Business Park Aviolanda BV) verkocht aan Fokker Services Group BV Tevens heeft Fokker Holding BV aangekondigd dat Panta Holding BV op termijn verhuist naar Papendrecht. Vanwege het vertrek van Fokker Holding BV heeft zij aangekondigd om haar 20% aandelen in 2023 te verkopen. Na de aandelenoverdracht zal er met de nieuwe aandeelhouders een nieuwe samenwerkingsovereenkomst worden aangegaan.

2.12 Pivotpark Holding BV

De vanuit historisch perspectief zwakke financiële performance van Pivotpark Holding BV verbetert, maar is nog altijd mager. De omzet neemt toe als gevolg van meer screeningactiviteiten en gestegen

verhuuropbrengsten (er is sprake van 99% bezetting met een groeiende vraag naar ruimte). Van belang is dat ervoor nu en in de toekomst voldoende ruimte beschikbaar is op en nabij het Pivot Park. In maart 2021 heeft provincie Noord-Brabant besloten om Pivot Park een lening van € 9,6 miljoen euro te verstrekken voor de bouw van een single-tenant gebouw. Dit bedrag is in juli verhoogd met € 1,5 miljoen tot een totaal van € 11,1 miljoen. Daarnaast is er in de 2e helft van 2021 een lening van € 33,85 miljoen verstrekt voor de bouw van een multi-tenant gebouw als vervanging van het oude gebouw en investering in extra ruimte voor nieuwe huurders. Het gebouw is volledig verhuurd en de bouw is inmiddels gestart. De realisatie van beide panden leidt naar verwachting tot een verdere verbetering van de rentabiliteit, maar wij zien nog een forse investeringsvraag voor de komende jaren om Pivot Park te kunnen laten doorgroeien tot een volwaardige campus. Deze plannen zullen in 2023 verder uitgewerkt worden. De directie en RvC hebben aan de aandeelhouders van Pivot Park Holding BV gevraagd in te stemmen met de verkoop van Pivot Park Screening Center. De aandeelhouders vormen op basis van onafhankelijk onderzoek hun opinie. Besluitvorming hierover vindt plaats als er een concreet verkoop voorstel ligt.

2.13 Green Chemistry Campus BV (GCC)

De bestuurder van de GCC werkt aan een toekomstbestendig businessplan, dat van belang is voor het voortbestaan van de GCC. Een plan dat zorgt voor een versterking van de economische structuur van West-Brabant in het vervangen van fossiele in biograndstoffen en bevordering van de werkgelegenheid in de biobased economy.??

De provincie wil haar belang in de GCC uiterlijk 1 januari 2025 beëindigen en wil binnen deze context medewerking verlenen aan een toekomstbestendig businessplan, samen met de andere aandeelhouders.

In de provinciale begroting 2023 is hiervoor €2 miljoen gereserveerd uit de vrije begrotingsruimte.

Het is een belangrijk moment voor de GCC in haar 10-jarige bestaan.

In deze belangrijke fase van de GCC heeft ook een bestuurderswisseling plaatsgevonden: De voormalig directeur heeft per 1 november 2022 ontslag genomen. Per 6 december 2022 is een vervanger aangesteld.

De financiële situatie van de campus blijft zorgelijk. Ontwikkelingen in circulaire en biobased processen zijn van de lange adem. Na 10 jaar is de campus nog steeds grotendeels afhankelijk van publieke bijdragen en zijn de staatssteun grenzen met betrekking tot de exploitatiesteun bereikt. Uit onderzoek moet blijken of verdere invulling kan worden gegeven aan de financieringsbehoefte, passend bij het ondernemingsplan. De GCC heeft voor de jaarrekening van 2021 een impairment toegepast en daarmee de vaste activa naar nul afgeschreven. Voor de kapitaalbreng vanuit de provincie is bij de oprichting van Green Chemistry Campus BV een voorziening getroffen van € 2,3 miljoen. Dit is gelijk aan de waarde van het ingebrachte (agio)vermogen.

2.14 Groen Ontwikkelfonds Brabant BV

PS hebben najaar 2022 een nieuw Beleidskader Natuur vastgesteld voor de periode 2023-2030, waarin de doelstellingen van het provinciaal natuurbeleid zijn geformuleerd, waaronder realisatie van het NatuurNetwerk Brabant (NNB) en Ecologische Verbindingszones (EVZ's).

De provincie moet in de periode 2024 t/m 2027 een bedrag van € 41,2 miljoen bezuinigen op natuur en daarnaast is sprake van prijsstijgingen bij grondverwerving en inrichting.

Dit heeft ertoe geleid dat op 16 december 2022 een aangepaste businesscase Natuurnetwerk Brabant (NNB)/ Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) is vastgesteld in Provinciale Staten (Statenvoorstel 72/22).

In deze businesscase is vermeld dat de bezuiniging van € 41,2 miljoen ertoe leidt dat er vooralsnog geen budget (€ 17,3 miljoen) is voor de realisatie van 365 hectare Provinciaal NNB, dat er geen budget (€ 13,6 miljoen) is voor de realisatie van 175 hectare EVZ en dat de uitvoering van EVZ is getemporeerd tot en met 2035.

De realisatie van hectares NNB en EVZ is grotendeels neergelegd bij GOB BV, maar de provincie heeft dus voorlopig een tekort aan financiële middelen voor de uitvoering van deze opdracht door het GOB a.g.v. de bezuiniging. Daarnaast is in de aangepaste businesscase bepaald dat de provincie per 1-1-2023 de normbedragen voor grondverwerving en inrichting verhoogt in verband met prijsstijgingen, hetgeen leidt tot een verwacht tekort van € 29,6 miljoen. De provincie onderzoekt verschillende opties om alsnog dekking te vinden voor de gehele realisatie van het NatuurNetwerk Brabant en de EVZ's.

In de evaluatie Fondsen werd geadviseerd om de organisatie van GOB BV minder kwetsbaar te maken en minder afhankelijk van het functioneren van de directeur. Daarom is bij GOB BV inmiddels een kernteam ingesteld, dat samen met de directeur belangrijke keuzes maakt. Daarnaast is een bestuurssecretaris aangesteld.

2.15 NV Monumenten Beheer Brabant

De portefeuille van Monumenten Beheer Brabant bestaat uit 11 monumentale panden, die deels worden verhuurd. Bij deze panden is sprake van achterstallig onderhoud, een verduurzamingsopgave en een investeringsbehoefte. Ons erfgoedbeleid is niet gericht op eigendom van monumentale panden. Dit vraagt om het maken van een keuze betreffende de toekomst van MBB. We bekijken hoe het beheer van dit erfgoed het beste kan worden ingevuld.

Gezien het onzekere toekomstperspectief is reeds eerder een voorziening getroffen van € 2.058.000 (gelijk aan de waarde van het ingebrachte vermogen).

3. Stichtingen en verenigingen

	naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	1. Bestuur en Veiligheid			Monitorend	Voldoet
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies HNP (vereniging)	1. Bestuur en Veiligheid			Monitorend	Voldoet
3.3	Stichting Brabant C Fonds	10. Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed			Actief	Voldoet
3.4	Stichting Beheer Museum Kwartier	10. Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed			Actief	Voldoet
3.5	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	10. Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed			Actief	Voldoet
3.6	Stichting La Vuelta Holanda, opgericht in 2019	10. Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed			Actief	nvt

3.3 Stichting Brabant C Fonds.

De looptijd van het Brabant C fonds is verlengd tot en met 2024. N.a.v. het nieuwe beleidskader Levendig Brabant zal worden overwogen of er een vervolg komt op het Brabant C fonds. Hierbij wordt de fondsevaluatie meegenomen.

4. Overige verbonden partijen

		Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	4. Natuur en Milieu			Actief	nvt

4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen

De voorziening gesloten stortplaatsen wordt jaarlijks opgericht op basis van het voorcalculatorische percentage van 5,06%. Het verschil tussen dit voorcalculatorische rendement en de werkelijke opbrengsten van de belegde voorziening wordt jaarlijks toegevoegd resp. onttrokken aan de egaliseringsreserve rente voorziening. Wanneer het werkelijke rendement gedurende langere tijd achterblijft bij het voorcalculatorisch rendement wordt deze egaliseringsreserve negatief.

Doordat het nettoresultaat van de belegde voorziening gesloten stortplaatsen in het Nazorgfonds samen met een gedeeltelijke onttrekking uit de egaliseringsreserve in 2022 onvoldoende is om de verplichte jaarlijkse oprenting (5,06%) van de voorziening mogelijk te maken, is de egaliseringsreserve van het Nazorgfonds per 31 december 2022 negatief, namelijk € - 6.830.328 (voorlopig cijfer). Op 31 december 2021 was de waarde € 5.902 positief. Bij de slotwijziging 2022 is een tekort van € 6.500.000 geraamd.

De provincie staat garant voor een eventueel negatieve egaliseringsreserve bij de gesloten stortplaatsen en dient het tekort aan het einde van ieder jaar op te nemen in een voorziening. Vanwege het hoge tekort in 2022 staat het stoplicht voor Financiën op rood.

Lijst van verbonden partijen

1. Gemeenschappelijke regelingen

Belang

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk Belang	Aandeel
1.1	Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)	Moerdijk	Smeulders/Van Gruijthuijsen	Lid bestuur bedrijfsvoering organisatie	50,0%
1.2	Zuidelijke Rekenkamer	Eindhoven	Programmaraad	Lid programmaraad	50,0%
1.3	Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost-Brabant	Oss	Otters-Bruijnen*	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	14,3%
1.4	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant	Tilburg	Roijackers/Lemkes-Straver	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	39,0%
1.5	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	Eindhoven	Roijackers/Lemkes-Straver	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	35,0%
1.6	Omgevingsdienst Brabant Noord	's-Hertogenbosch	Roijackers/Lemkes-Straver	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	39,0%
1.7	De Hollandse Waterlinie	Utrecht	Smeulders*	Lid van Gemeenschappelijk Orgaan	10%

* = Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en resultaat

X €1000

Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 01-01-2022	Eigen vermogen per 31-12-2022	vreemd vermogen per 01-01-2022	vreemd vermogen per 31-12-2022
1.1 Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)		280.000.000*	97.265	97.265	213.484	213.484
1.2 Zuidelijke Rekenkamer			99	99	200	200
1.3 Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost-Brabant			860	860	326	326
1.4 Omgevingsdienst Midden- en West Brabant			2.918	2.918	3.285	3.285
1.5 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant			3.266	3.266	8.620	8.620
1.6 Omgevingsdienst Brabant Noord			10.127	10.127	11.379	11.379
1.7 De Hollandse Waterlinie			n.b.	n.b.	n.b.	n.b.

De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recent gepubliceerde (half)jaarcijfers.

* De provincie en gemeente Moerdijk staan voor ieder 50-50 van het genoemde bedrag garant (gelijk aan de deelname in de Gemeenschappelijke Regeling).

2. Vennootschappen en coöperaties

Belang

		X €1000							
Naam	vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar/inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel	Nominale waarde	Agio	Gestort	Boek waarde	
2.1 Enexis NV	's-Hertogenbosch	Smeulders/ Spierings	stemrecht / voordrachtsrecht	30,8%	46.144	-	46.144	-	

				lidmaatschap RvC / lid AHC					
2.2	CSV Amsterdam BV	's- Hertogenbosch	Smeulders*	Stemrecht / lid AHC	30,8%	6	-	6	6
2.3	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	's- Hertogenbosch	Smeulders	Stemrecht / lid AHC	30,8%	pm	-	pm	-
2.4	Brabant Water NV	's- Hertogenbosch	Smeulders/ Roijackers	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC / lid AHC	31,6%	88	-	88	-
2.5	Eindhoven Airport NV	Eindhoven	Smeulders/Otters- Buijnen	Stemrecht / voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC	24,5%	1.112	-	556	-
2.6	BOM Holding BV	Tilburg	Smeulders/van Grujthuijsen	stemrecht / voordrachtsrecht lidmaatschap RvC	100%	1	50.827	50.828	50.828
2.7a	Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte BV	's- Hertogenbosch	Smeulders/Ronnes	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC	100%	30	89	119	111
2.7b	Ruimte voor Ruimte II CV	's- Hertogenbosch	Smeulders/Ronnes	Stemrecht/ Commanditair vennoot	99%	1.485	24.457	25.943	24.498

2.8	Business Park Aviolanda BV	Woensdrecht	Smeulders/van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC	60%	11	6.477	6.488	6.488
2.9	Nederlandse Waterschapsbank NV	's-Gravenhage	van Gruijthuijsen*	Stemrecht	0,12%	22	-	8	-
2.10	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	's-Gravenhage	van Gruijthuijsen*	Stemrecht	0,07%	100	-	100	-
2.11	PZEM NV	Middelburg	Smeulders*	Stemrecht	0,05%	4	-	4	-
2.12	Pivotpark Holding BV	Oss	Smeulders/ van Gruijthuijsen/Ronnes	Stemrecht	70,7%	20	6.282	6.302	6.302
2.13	Green Chemistry Campus BV	Bergen op Zoom	Smeulders/Spierings	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC	60%	11	2.300	2.311	2.300
2.14	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV	's- Hertogenbosch	Smeulders/ Roijackers	Stemrecht	100%	-	-	-	-
2.15	N.V. Monumenten Beheer Brabant	's- Hertogenbosch	van Gruijthuijsen/ Smeulders	Stemrecht	72%	2.058	-	2.058	2.058
2.16	Brabant Startup Fonds BV	Tilburg	Smeulders/Van Gruijthuijsen	Stemrecht	100%	-	-	-	-

* Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en
resultaat

X €1000

Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 1-1 2022*	Eigen vermogen per 31-12 2022*	Vreemd vermogen per 1-1 2022*	Vreemd vermogen per 31-12 2022*	Resultaat 2022 na belasting*	Netto Dividend ontvangen in 2022 over 2021
2.1 Enexis NV	159.490		4.241.000	5.441.000	5.154.000	4.907.000	1.300.000	30.650
2.2 CSV Amsterdam BV			312	210	23	13	-102	0
2.3 Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV			1.532	1.480	7	10	-52	0
2.4 Brabant Water NV			684.676	684.676	534.999	534.999	10.493	0
2.5 Eindhoven Airport NV			101.325	101.325	36.650	36.650	-2.293	0
2.6 BOM Holding BV	127.292		51.068	51.068	256.601	256.601	-631	0
2.7a Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte BV			611	611	145	324	125	0
2.7b Ruimte voor Ruimte II CV			20.205	20.205	9.466	9.466	8.245	0
2.8 Business Park Aviolanda BV	1.573		13.131	13.131	12.508	12.508	425	0

2.9	Nederlandse Waterschapsbank NV	50.000	1.902.000	1.932.000	93.791.000	88.777.000	80.000**	63
2.10	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	49.800	5.062.000	4.545.000	143.995.000	133.647.000	183.000**	pm
2.11	PZEM NV		1.650.909	1.650.909	1.229.012	1.229.012	235.065	0
2.12	Pivotpark Holding BV	44.849	13.060	13.060	26.203	26.203	1.155	0
2.13	Green Chemistry Campus BV		905	738	119	150	-166	0
2.14	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV		0	0	8.324	8.324	0	0
2.15	N.V. Monumenten Beheer Brabant	6.975	773	773	8.603	8.603	184	0
2.16	Brabant Startup Fonds BV	14.033	0	0	14.488	14.488	0	0

*De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recent gepubliceerde (half)jaarcijfers.

**resultaat halfjaar 2022

3. Stichtingen en verenigingen

Belang

Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar/inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel
------	------------------	-----------------------------------	--------------------	---------

3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	's-Gravenhage	Otters-Bruijnen/thema Ipo BAC	Lid van het bestuur	9,63% (Bij12 10,60%)
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)	Brussel	Otters-Bruijnen/van Gruijthuijsen	Lid van het bestuur	8,33%
3.3	Stichting Brabant C Fonds	Tilburg	van Gruijthuijsen/Smeulders	Benoeming schorsing en ontslag leden RvT	100%
3.4	Stichting Beheer Museum Kwartier	's- Hertogenbosch	Smeulders*	Benoeming schorsing en ontslag leden RvT	75%
3.5	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	Oisterwijk	van Gruijthuijsen/Smeulders	lid van de raad van deelnemers.	50%
3.6	Stichting La Vuelta Holanda	Utrecht	Smeulders*	Lid van het bestuur	15%

*Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en
resultaat

Bedragen in €1000

Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 01-01-2022	Eigen vermogen per 31-12-2022	Vreemd vermogen per 01-01-2022	Vreemd vermogen per 31-12-2022
------	--------	----------------	-------------------------------------	-------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------

3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	120	5.170	5.170	31.630	31.630
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)		656	656	336	336
3.3	Stichting Brabant C Fonds		1.009	1.009	9.499	9.499
3.4	Stichting Beheer Museum Kwartier		100	100	540	540
3.5	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant		5.159	5.159	2	2
3.6	Stichting La Vuelta Holanda		4.558	4.558	141	141

De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recent gepubliceerde (half)jaarcijfers.

4. Overige verbonden partijen

Belang

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	's-Hertogenbosch	van Gruijthuijsen/Spierings	GS vormen Algemeen Bestuur, twee gedeputeerde vormen Dagelijks Bestuur	100%

Vermogensstructuur en resultaat

X €1000	Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 01-01-2022	Eigen vermogen per 31-12-2022	Vreemd vermogen per 01-01-2022	Vreemd vermogen per 31-12-2022
---------	------	--------	----------------	-------------------------------	-------------------------------	--------------------------------	--------------------------------

4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	104.512	104.512	29.779	29.779
-----	-------------------------------------	---------	---------	--------	--------

De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recent gepubliceerde (half)jaarcijfers

5. Investeringsfondsen voor Brabant

Fonds*	Fondsomvang x €1 mln	Looptijd t/m	Revolverenheid	Multiplier	Portefeuille
5.1 Innovatiefonds Brabant	125	2037	Nominaal	≥ 3	Van Gruijthuijsen
5.2 Energiefonds Brabant	60	2037	Nominaal	≥ 4	Spierings
5.3 Brabant C fonds	36	2024	Beperkt	≥ 3	Smeulders
5.4 Groen Ontwikkelfonds voor Brabantse natuur	240	2027	Niet of nauwelijks	≥ 2	Roijackers
5.5 Leisure Ontwikkel fonds Brabant	10	2027	Beperkt (33-66%)	≥ 2	Smeulders
5.6 Brabant Startup Fonds	10	2033	50%	≥ 3	Van Gruijthuijsen

* Zie bijlagenbundel begroting 2022 voor aanvullende fondsinformatie

Ontwikkelbedrijf en grondbeleid

Ontwikkelbedrijf

Het Ontwikkelbedrijf draagt bij aan de realisatie van verschillende provinciale beleidsdoelstellingen. Bij de projecten van het Ontwikkelbedrijf gaat het om het daadwerkelijk mogelijk maken van de beoogde (her)ontwikkeling. Om dit mogelijk te maken heeft het Ontwikkelbedrijf verschillende instrumenten tot haar beschikking, waaronder de aankoop van grond of gebouwen, participatie in een project of deelneming en het verstrekken van een lening of garantstelling vanuit het investeringskrediet.

Het Ontwikkelbedrijf heeft de laatste jaren meer kennis en ervaring opgedaan in de samenwerking met lagere overheden en marktpartijen wanneer het gaat om projecten in het ruimtelijke fysieke domein. Zij weet waar de kennis en toegevoegde waarde van de (markt)partijen zit, wat de provinciale beleidsinzet is en op welke wijze deze kan worden verbonden met de doelen van andere partijen. Maar ook hoe een samenwerking daadwerkelijk tot stand kan worden gebracht om tot succesvolle invulling te komen van het project en bijbehorende ambitie. Met andere woorden van procesmanagement tot dealmaking en realisatie.

De verkenningen en projecten waar het Ontwikkelbedrijf in betrokken is, worden met betrokken ontwikkelprogramma's per definitie integraal aangevlogen. Belangrijke thema's waarin het Ontwikkelbedrijf actief is, zijn bijvoorbeeld campussen en werklocaties, erfgoed, energie, ondermijning en binnenstedelijke transformatie. Het Ontwikkelbedrijf is ook inzetbaar voor nieuwe thema's, welke voortkomen uit het Bestuursakkoord 2020-2023 (incl. addendum) en de uitwerking daarvan in de provinciale ontwikkelprogramma's.

Provinciaal grondbeleid

Met de inzet van het Provinciaal grondbeleid beoogt de provincie (tijdig) gronden (en gebouwen) beschikbaar te krijgen voor realisering van door haar beoogde doelen. Het bereiken van de maatschappelijke doelstelling staat hierbij voorop. Inzet is om tegen aanvaardbare prijzen deze doelen te bereiken. De wettelijke kaders en de mate van het bereiken van de doelstelling zijn hierin leidend. De Provincie voert grondbeleid uit door regulerend optreden en door het zelf verwerven, ontwikkelen en verkopen van gronden. Waar wenselijk geacht gebeurt dit ook anticiperend en via participaties zoals deelnemingen in externe Ontwikkelmaatschappijen (zoals de Onderneming Ruimte voor Ruimte, Aviolanda en Pivot Park). De verschillende vormen kennen verschillende voor- en nadelen en risicoprofielen. Per situatie wordt de afweging gemaakt over de toe te passen vorm en uitvoeringswijze. In juni 2022 is een nieuwe nota grondbeleid vastgesteld en zijn de voorbereidingen getroffen ingang gezet voor het inmiddels vastgesteld geactualiseerd beheersstatuut van het Ontwikkelbedrijf in PS.

Resultaten van het Ontwikkelbedrijf

Bij de erfgoedcomplexen springen met name de doorontwikkeling van de Dongencentrale met nieuwe huurders in het oog en de verkoop van het CHV-complex, nu de herontwikkelingsdoelstelling is bereikt. Voor de stedelijke transformaties zijn, naast vervolgstappen binnen lopende verkenningen, nieuwe verkenningen met M7 en B5 steden gestart. Daarnaast hebben we met de gemeente de planontwikkeling in participatie met de omgeving verder gebracht in het t Zoet in Breda (in 2021 aangekochte CSM-terrein). In Eindhoven is met de gemeente gewerkt aan de ontwikkeling van de Internationale Knoop XL waar in 2022 het accent heeft gelegen op het inrichten van de financiële en organisatorische governance. Verder hebben we in Strijbeek de locatie Markhoeve aangekocht, zijn er eerste verkenningen uitgevoerd voor het innemen van toekomstige grondposities binnen de strategische groundbank, zijn er overeenkomsten gesloten met agrariërs inzake de piekbelastersregeling en kunnen we terugblikken op diverse succesvolle financieringen van o.a. Pivot Park Oss, Klaverspoor windpark A16, Nuenen Vincentre van Gogh, Veghel The Chocolate Factory en diverse innovatieve woonvormen zoals Rezone Eindhoven en Butterfly Effect.

Financieel is het Ontwikkelbedrijf gezond. In een themabijeenkomst voor PS (15 oktober 2021) is de werking van het Ontwikkelbedrijf en de nieuwe berekeningsmethodiek van de weerstandsratio toegelicht. Deze nieuwe berekeningssystematiek is vastgesteld in de begroting 2022 en het Meerjarenperspectief van het Ontwikkelbedrijf.

Portefeuille Ontwikkelbedrijf

Financieel gezien ziet het boekwaardeverloop van de portefeuille over de ingezette instrumenten van het Ontwikkelbedrijf er als volgt uit.

Instrument	Boekwaarde per		Mutatie
	1-1-2022	31-12-2022	
Deelnemingen	6.488.160	6.488.160	
Grond	71.688.207	66.180.339	-5.507.868
Leningen/garantstellingen	45.524.454	61.521.413	15.996.959
Totaal	123.700.821	134.189.912	10.489.091

Deelneming

Het ontwikkelbedrijf heeft een aandeel in de Business Park Aviolanda BV te Woensdrecht. Op het aandelenkapitaal zijn in 2022 geen mutaties geweest.

Grond

De belangrijkste mutaties binnen de grond portefeuille van het Ontwikkelbedrijf betreffen de volgende projecten.

- Verkoop van het CHV terrein te Veghel € 2,8 miljoen.
- Verkoop van gronden project Oostkamer te Tilburg € 0,8 miljoen.
- Inkomsten LPM gemeente Moerdijk inzake afrekening exploitatiekosten en stikstofrechten € 3,7 miljoen.
- Aankoop van de locatie Markdal te Strijbeek € 2,2 miljoen.

Grond

Binnen de categorie gronden en opstallen is in onderstaande tabel aangegeven welke projecten er in exploitatie BIE (Bouwgrond In Exploitatie) zijn.

Bedragen in €

Complex naam	Boekwaarde 1 jan. 22	Vermeerdering	Vermindering	Boekwaarde 31 dec. 22	Nog te maken kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Geraamd resultaat nominaal	Geraamd resultaat contante waarde
Ruimte voor Ruimte								
Aarle Rixtel, Opstal 6	572.986	741	10.363	563.364	1.670	565.034	0	0
Tilburg, Oostkamer	631.310	207.930	839.240	0	0	0	0	0
Esch, De Ruiting 2	464.401	141	0	464.542	0	464.543	0	0
Cultuurhistorisch								
Erfgoed								
Geertruidenberg, Dongecentrale	816.096	371.057	134.801	1.052.352	1.350.921	2.403.273	0	0
Dongen, Moederhuis Franciscanessen	952.104	114.223	275.464	790.863	14.912	805.775	0	0
Veghel, CHV-terrein	2.513.797	325.259	2.839.056	0	0	0	0	0
Bedrijventerreinen								
Moerdijk, Logistiek Park Moerdijk	4.751.522	170.682	3.760.026	1.162.178	578.313	1.740.491	0	0
Landgoed								
ontwikkeling								
Strijbeek, Markhoeve	0	2.938.415	1.256.950	1.681.465	0	1.681.465	0	0
	10.702.216	4.128.448	9.115.900	5.714.764	1.945.816	7.424.325	0	0

Leningen

Er is voor € 16,7 miljoen aan nieuwe geldleningen verstrekt. Daarnaast is aan aflossing € 0,7 miljoen en aan rente € 1,0 miljoen ontvangen. De rente, is conform besluit, voor € 0,3 miljoen vrijgevallen naar algemene middelen, € 0,4 miljoen gestort in de algemene risicoreserve ten behoeve van de risicoafdekking van de geldlening aan het Pivotpark en € 0,3 miljoen in de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf.

In onderstaande tabel is de lening portefeuille van het Ontwikkelbedrijf nader gespecificeerd.

Thema	Project	1-1-2022	Verstrekking	Aflossing	Rente	31-12-2022
Cultuurhistorie	Oosterhout, Catharinadal	2.740.841			13.704	2.740.841
	Veghel, CHV complex	1.975.000		75.000	69.125	1.900.000
	Oisterwijk, KVL	1.272.943		24.766	31.824	1.248.177
	Oisterwijk, KVL EKWC	4.224.612	277.669		39.350	4.502.282
	Vught, herfinanciering Monumentenfonds Brabant	4.550.041	68.251		68.251	4.618.292
	Breda, Brouwhuis	1.090.292		68.500	28.436	1.021.792
	Nuenen, Vincentre van Gogh		1.425.000		4.833	1.425.000
Economisch Vestigingsklimaat	Breda, Nieuwstraat	4.400.000		400.000	134.40	4.000.000
	Eindhoven, De kazerne Klein Paradijs	850.000			0	850.000
Ondermijning	Geertruidenberg, jachthaven Hermenzeil	1.500.000				1.500.000
Regionaal Sociaal beleid	Oss, Slow Care St. Elzeneindhuis	1.859.893		99.671	41.404	1.760.223
	Tilburg, Kempentoren Spoorpark	310.250		18.250	3.103	292.000
Energie	Klaverspoor project windpark A16	973.534	4.903.726		70.179	5.877.260
Wonen	Rezone buurtschap te veld	181.500	188.500		7.638	370.000
	Vlijmen, Butterfly effect		300.000		246	300.000
Kennis economie	s-hertogenbosch, Spark Campus Lab XXL	1.225.000			24.500	1.225.000
	Oss, Pivot Park, hypothecaire lening	10.000.000			200.00	10.000.000
	Oss, Pivot Park, renteloze lening	2.500.000				2.500.000
	Oss, Pivotpark Pather gebouw	1.100.000	9.520.000		208.67	10.620.000
Bedrijventerreinen	Woensdrecht, Aviolanda, gebouw P3	352.927			15.882	352.927
	Woensdrecht,Aviolanda, Hal 3	120.000			5.400	120.000
	Woensdrecht, Aviolanda	1.100.000			21.450	1.100.000
	Nuenen, herpr.bedrijventerrein stedelijk gebied Eindhoven	2.112.870				2.112.870
	Glastuinbouw	Deurne, cessie vordering CV Glastuinbouw N. Prinsenland	1.084.752			
Totaal		45.524.454	16.683.146	686.186	988.39	61.521.413

7

Investeringskrediet en risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Investeringskrediet

De resterende ruimte in het investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf bedraagt ultimo 2022 € 89 miljoen. Deze is bepaald op basis van alle voorzienbare informatie en verwachtingen naar de toekomst toe per 31 december 2022. Bij de bepaling van de resterende ruimte is rekening gehouden met de geraamde toekomstige inkomsten en uitgaven van alle projecten en zijn de afgegeven garantstellingen volledig meegenomen.

Reserves en voorzieningen

De risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten worden afgedekt door de Risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Per 31-12-2022 bedraagt het totale saldo hiervan € 70,7 miljoen. Dit is onderverdeeld in een risicoreservering van € 24 miljoen en een voorziening van € 30,8 miljoen. Beide voor de bestaande lopende projecten. Daarnaast resteert er een vrije ruimte van € 15,9 miljoen, ten behoeve van toekomstige risico's op bestaande en nieuwe projecten van het Ontwikkelbedrijf. Naast bovengenoemde reserveringen en voorzieningen heeft het Ontwikkelbedrijf een reserve Verkenningen, waaruit plankosten en bovenmatige risico's voor stedelijke transformatieprojecten en verkenningen worden afgedekt die niet via een (grond-) exploitatie kunnen worden terugverdiend. In 2022 zijn de kosten voor verkenningen van de stedelijke transformatie projecten, zoals Brainport city-internationale knoop XL, Helmond centrumzone, Veghel Meierijstad, CSM-terrein te Breda en huur werkplaats de Gruyter voor € 0,9 miljoen, ten laste van deze reserve gebracht. Het saldo van deze Verkenningenreserve bedraagt ultimo 2022 € 7,1 miljoen. Daarnaast heeft er uit algemene middelen, een storting in de verkenningenreserve plaatsgevonden van € 2,1 miljoen ten behoeve van stedelijke transformaties.

In onderstaande tabel zijn een specificatie opgenomen van de risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten van het Ontwikkelbedrijf.

Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

De risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten worden afgedekt door de Risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Per 31-12-2022 bedraagt het totale saldo hiervan € 70,7 miljoen. Dit is onderverdeeld in een risicoreservering van € 24 miljoen en een voorziening van € 30,8 miljoen. Beide voor de bestaande lopende projecten. Daarnaast resteert er een vrije ruimte van € 15,9 miljoen, ten behoeve van toekomstige risico's op bestaande en nieuwe projecten van het Ontwikkelbedrijf. Naast bovengenoemde reserveringen en voorzieningen heeft het Ontwikkelbedrijf een reserve Verkenningen, waaruit plankosten en bovenmatige risico's voor stedelijke transformatieprojecten en verkenningen worden afgedekt die niet via een (grond-) exploitatie kunnen worden terugverdiend. In 2022 zijn de kosten voor verkenningen van de stedelijke transformatie projecten, zoals Brainport city-internationale knoop XL, Helmond centrumzone, Veghel Meierijstad, CSM-terrein te Breda en huur werkplaats de Gruyter voor € 0,9 miljoen, ten laste van deze reserve gebracht. Het saldo van deze Verkenningenreserve bedraagt ultimo 2022 € 7,1 miljoen. Daarnaast heeft er uit algemene middelen, een storting in de verkenningenreserve plaatsgevonden van € 2,1 miljoen ten behoeve van stedelijke transformaties.

Alle kosten en baten van projecten, die conform de BBV niet mogen worden geactiveerd, worden verantwoord via de egalisatiereserve van het Ontwikkelbedrijf, waardoor dit in de jaarrekening geen budgettaire effecten heeft. In 2022 is het exploitatieresultaat € 0,06 miljoen positief. Dit positieve resultaat is gestort in deze reserve.

Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo	Mutatie 2022	Saldo
			1-1-2022		31-12-2022
02 Ruimte	Bedrijventerreinen	projecten	4.646.976	-3.646.976	1.000.000
		deelneming: kapitaalbreng	6.488.160	0	6.488.160
	Glastuinbouw	projecten	5.171.167	-2.031.305	3.139.862
	Grote Erfgoedcomplexen	projecten	1.178.000	1.000.000	2.178.000
		geldleningen	3.736.516	628.537	4.365.053
	Kenniseconomie	projecten	110.000	0	110.000
		geldlening	206.250	0	206.250
	Werklocaties	geldlening	2.560.000	-60.000	2.500.000
		projecten	115.742	78.142	193.884
	Ondermijning	garantstelling	1.500.000		1.500.000
	Cultuur	projecten	300.000	0	300.000
	Economisch Vestigingsklimaat	geldlening	953.750	271.250	1.225.000
	Regionaal sociaal beleid	geldlening	755.357	0	755.357
	Wonen	geldlening	123.750	-77.380	46.370
	Landgoedontwikkeling	projecten	1.161.634	-1.161.634	0
Subtotaal afgedekt			29.007.302	-4.999.366	24.007.936
Subtotaal resterende ruimte voor risicoafdekking			12.236.893	3.681.607	15.918.500
Totaal			41.244.195	-1.317.759	39.926.436

Voorzieningen Ontwikkelbedrijf

Voorzieningen Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo	Mutatie 2022	Saldo
			1-1-2022		31-12-2022
02 Ruimte	Glastuinbouw	projecten	17.543.540	694.787	18.238.327
		Ondermijning	geldlening	1.200.000	
	Grote Erfgoedcomplexen	geldlening	2.740.841	0	2.740.841
	Stedelijke transformatie	projecten	8.800.000	-390.000	8.410.000
	Kenniseconomie	garantstelling	0	67.000	67.000
Totaal			30.284.381	371.787	30.806.168

Egalisatiereserve Ontwikkelbedrijf

Egalisatiereserve Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 1-1-2022	Mutatie 2022	Saldo 31-12-2022
02 Ruimte	Diverse projecten		196.845	57.850	254.695
Totaal			196.845	57.850	254.695

Reserve Verkenningen Ontwikkelbedrijf

Reserve Verkenningen Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 1-1-2022	Mutatie 2022	Saldo 31-12-2022
02 Ruimte	Stedelijke transformatie	project risico's	4.238.400	-945.912	3.292.488
	Verkenningen	projecten	1.478.830	2.331.308	3.810.137
Totaal			5.717.230	1.385.396	7.102.626

Weerstandsvermogen

In de nieuwe berekeningssystematiek, conform dossier Toekomstbestendig Ontwikkelbedrijf en de beschrijving in de paragraaf grondbeleid bij de begroting 2022, wordt uitgegaan van de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandsvermogen: de weerstandsratio.

In deze berekening houden we vast aan de concern breed gedragen systematiek van het werken met een weerstandsratio binnen een bandbreedte van 0,75 en 1,25. We gaan alleen niet enkel de risicoreserveringen, maar ook de voorzieningen, inclusief een deel van de vrije ruimte van de risicoreserve, opnemen in de bepaling van de weerstandsratio van het Ontwikkelbedrijf.

In de berekening van de weerstandsratio nemen we daarom het volgende mee:

- Risicoreserveringen van de projecten binnen de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf;
- Voorzieningen van de projecten;
- De vrije ruimte van de risicoreserve;
- Een deel van de vrije ruimte van het investeringskrediet, ter hoogte van 20% van het resterend investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf. Het percentage van 20% betreft een verwachting van de omvang van de, voornamelijk nacalculatorische risico's, die af te dekken zijn door het Ontwikkelbedrijf.

De weerstandsratio wordt dan met de volgende formule bepaald:

$$\frac{\text{risicoreserveringen projecten} + \text{voorzieningen} + \text{vrije ruimte risicoreserve}}{\text{risicoreserveringen projecten} + \text{voorzieningen} + 20\% \text{ van het vrije investeringskrediet}}$$

Het benodigde weerstandsvermogen is bepaald op basis van alle voorzienbare informatie en verwachtingen per 31 december 2022. Op basis van deze nieuwe berekeningssystematiek komt de ratio uit op 0,96 % (per 31-12-2022) en is voldoende om risico's binnen het Ontwikkelbedrijf op te vangen. De ratio valt binnen de vastgestelde bandbreedte van 0,75% - 1,25% van de weerstandsratio.

Grondbanken en stimuleringsregelingen

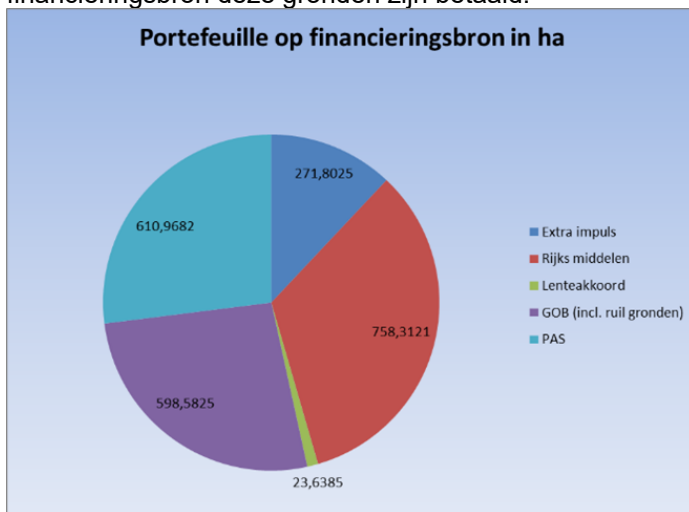
Woningbouwstimuleringsmaatregelen

Een specifiek taak voor het ontwikkelbedrijf is het uitvoeren van de stimuleringsmaatregelen woningbouw

die in 2009 zijn vastgesteld. Op de resterende nog lopende maatregel Startersleningen is in 2022 € 1,2 miljoen afgelost. Ultimo 2022 is het saldo van de uitstaande leningen bij SVN € 4,3 miljoen.

Natuurnetwerk Brabant (NNB)

Conform de doelstellingen zoals opgenomen in Brabant Uitnodigend Groen wordt t/m 2027 in totaal circa 15.000 ha natuurnetwerk en 1.325 ha Ecologische Verbindingszones gerealiseerd. Hiertoe zijn in 2022 232 ha NNB (ruil-)gronden gekocht en 122 ha verkocht. Dat betrof de Westelijke Langstraat, De Peelvenen, Kempenland-West, Groote Heide-Leenderbos door de provincie, daarbuiten door het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB), in samenspraak met de Manifestpartners en overige partijen. Ultimo 2022 is de voorraad van NNB gronden in ha als volgt opgebouwd met een boekwaarde voor gronden en opstallen van € 86,4 miljoen. In onderstaande grafiek is het aandeel in ha aangegeven ten laste van welke financieringsbron deze gronden zijn betaald.

Natuurinclusieve Landbouw

De provincie biedt mogelijkheden aan veehouders die willen omschakelen van reguliere naar een natuur inclusieve bedrijfsvoering. Daarnaast biedt de provincie mogelijkheden voor een aanvullend areaal aan landbouwgrond onder voorwaarde dat deze natuur inclusief wordt beheerd en in erfpacht uitgegeven (sale- en lease back constructie).

In 2022 is voor deze regeling er 41 ha grond gekocht met een boekwaarde ultimo 2022 van € 3,7 miljoen.

Grondbank de Kempen en de Pielis

De doelstelling van grondbank de Kempen is het opzetten en uitvoeren van projecten, die private investeringen koppelen aan het verbeteren van de kwaliteit van de Kempen (ecologische- en ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en culturele identiteit). Ondernemers en gemeenten staan hiervoor via de Stichting Kempenland aan de lat. De provincie heeft in 2020 dit ondersteunt door via een revolverend investeringskrediet van maximaal 13,9 miljoen gronden en opstallen te kopen en te verkopen. Ultimo 2022 is de boekwaarde van deze grondbank 5 miljoen. en de risicoreserve bedraagt 0,3 miljoen.

De Agrarische Natuurvereniging de Pielis beheert een natuurzone van circa 25 ha langs de Goorloop in de Pielis. De provincie en het Waterschap zijn eigenaar van de grond. Het beheer is vastgelegd via een erfpachtovereenkomst voor de periode van 28 jaar. De kosten van beheer en de ontginning worden gedekt uit de reserve Grondbank de Pielis. Ultimo 2022 is de boekwaarde van de gronden € 1 miljoen en een reserve van € 0,4 miljoen.

Strategische grondbank

PS hebben in 2022 een besluit (PS15/22A) om uit de immunisatieportefeuille een investering te doen van € 42,5 miljoen in een strategische provinciale grondbank. In deze grondbank wordt een grondvoorraad opgebouwd die ten dienste staat van alle provinciale opgaven en zowel maatschappelijk als financieel rendement zal genereren.

Het Ontwikkelbedrijf heeft verkennende activiteiten uitgevoerd maar hebben in 2022 nog niet geleid tot aankooptransacties.

Opkoopregeling piekbelasters

We hebben in 2022 8 overeenkomsten met agrarische bedrijven gesloten, zodat zij hun veehouderij activiteiten gaan stoppen en agrarische opstallen gaan slopen, waardoor de stikstofdruk op de natura 2000 gebieden wordt verlaagd.

Infrastructuur

In onder andere het meerjaren-investeringsprogramma Kwaliteit (Onderhoud) Provinciale Infrastructuur wordt aangegeven welke infrastructurele projecten er zullen worden uitgevoerd. Ten behoeve van deze doelstelling zijn in 2022 33 ha gekocht en 26 ha verkocht. De verkoop heeft met name betrekking op gronden die voor bestaande wegvakken niet meer bruikbaar zijn.

Beheer van de grondportefeuille

In 2022 is circa 1.900 ha verpacht c.q. in gebruik gegeven. Dit betreft gronden die in beheer zijn in het kader van Infraprojecten, Grondbank de Kempen en Pielis, NNB (het GOB), Natura 2000, natuurinclusieve landbouw en het Ontwikkelbedrijf. Daarnaast zijn circa 50 opstallen beheerd.

Verdere toelichting

Meer uitgebreide toelichting over bovenstaande onderwerpen is verder te vinden in:

- Bijlage deelnemingen (o.a. Pivotpark, ORR, BPA, GOB)
- Betreffende programma's in de jaarstukken:
 - Programma Ruimte en Wonen: Ruimtelijke ontwikkeling (RvR).
 - Programma Natuur en Milieu: GOB (Groen Ontwikkelfonds Brabant).
 - Programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling: Economisch programma (bedrijventerreinen/campusen).
 - Programma Basisinfrastructuur Mobiliteit: Infrastructuur/Provinciale wegen.
 - Programma Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed: Erfgoed.

Europese programma's

Inleiding

Mede door inzet van de Europese programma's gaan we onze provinciale doelstellingen realiseren. De Europese subsidies zijn, met haar multiplier-effect, zeer belangrijke impuls gelden voor de provincie Noord-Brabant en een katalysator bij het stimuleren van vooral het bedrijfsleven en Triple Helix partners om te innoveren en innovatiekracht te verbinden met de huidige actuele maatschappelijke opgaven waar we voor staan.

In 2021 is het nieuwe Meerjarig Financiële Kader (2021-2027) gestart van de Europese Unie, met een nieuwe verdeling voor Europese fondsen zoals het:

- EFRO-programma 2021-2027 voor Zuid-Nederland – OPZuid
- Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid met de Nederlandse invulling het Nationaal Strategisch Plan - GLB/NSP
- Europese subsidieregeling voor grensoverschrijdende ruimtelijke en regionale ontwikkeling – Interreg
- Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe - REACT-EU
- Just Transition Fund - JTF
- Recovery and Resilience Facility- RRF

Naast de programma's waar we deelnemen in de governance kijken we ook kritisch naar andere Europese programma's die aansluiten bij de provinciale doelstellingen. Als provincie hebben wij de verantwoordelijkheid van beheerautoriteit (voorheen: managementautoriteit) op ons genomen in de afspraken met het ministerie van Economische Zaken in het kader van de partnerschapsovereenkomst. Om maximaal te profiteren van deze fondsen is het noodzakelijk de benodigde cofinancieringsmiddelen tijdig beschikbaar te hebben en de uitvoeringskosten op ons te nemen voor de komende

programmaperiode. In 2020 is door GS besloten dat de cofinancieringsmiddelen gevonden moet worden binnen de bestaande programmabudgetten.

De motivatie is dat de EU middelen bijdragen aan onze eigen doelstellingen en door inzet van onze cofinancieringsmiddelen er extra middelen voor de doelstellingen beschikbaar komen.

In de begroting 2022 is tot en met 2023 voorzien in de cofinanciering voor Europese fondsen van in totaal € 24.6 mln. Vanaf 2024 tot en met 2027 (het einde van de huidige programmaperiode) zal nog cofinanciering moeten worden georganiseerd door het nieuwe college.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Uitgangspunt is om optimaal en op een strategische manier gebruik te maken van de kansen die Europa ons biedt bij de realisatie van onze provinciale doelstellingen en daar de juiste randvoorwaarden voor te scheppen en de benodigde cofinanciering voor te organiseren. Dit geldt voor zowel de huidige als de nieuwe Europese programmaperiode.

Voor wat betreft de vorige programmaperiode 2014-2020 ligt de focus nu op het adequaat afronden van de programma's waarin we als provincie deelnemen. Gelijktijdig zetten we sterk in op de nieuwe kansen die Europa ons biedt en vervullen we een proactieve rol bij de voorbereidingen, vormgeving en uitvoering van de net gestarte Europese programmaperiode 2021-2027.

1. Inzet op extra middelen uit de Europese Unie inzake:

- Corona herstel - React EU
- Green Deal - Just Transition Fonds (JTF)
- Green Deal - Recovery and Resilience Facility (RRF) (nationaal georganiseerd)

2. Europese programma's 2021-2027:

- Majeure Europese programma's: OPZuid, GLB/NSP, InterregVI A
- Provinciale cofinanciering Europese programma's 2021-2027

3. Afronden Europese programma's 2014-2020:

- Majeure programma's: OPZuid, POP3, Interreg V
- Bancaire instrumenten
- Beleidsinstrumenten

Wat hebben we daarvoor gedaan?

• 1. Inzet op extra middelen uit de Europese Unie inzake:

• Corona herstel - React EU

Voor de periode 2020 heeft de Europese Commissie destijds een substantieel bedrag beschikbaar gesteld middels het ReactEU programma. Het programma was gericht op crisisherstel en een groen, digitaal en veerkrachtig herstel en behoeft geen cofinancierings-verplichting (100 % EU). Het ReactEU-geld dient uiterlijk ultimo 2023 te zijn besteed en is een extra prioriteit in het OPZuid programma van 2014-2020. De drie zuidelijke provincies kregen in totaal € 49,5 mln. EU-middelen aangevuld met € 6,7 mln. aan rijks cofinanciering uit het ReactEU toebedeeld. Deze middelen moeten eind 2023 zijn weggezet. In 2020 zijn hierop 2 openstellingen ReactEU geweest.

Provincie Noord-Brabant zet de Europese herstelmiddelen vanuit ReactEU, gebaseerd op de Actie- en investeringsagenda, in voor de digitalisering in de zorg, slimme steden (BrabantRing), versterking van de arbeidsmarkt (Brabant Leert), verduurzaming vastgoed en innovatieclusters.

Bij de openstelling ReactEU zijn 22 projecten met een Brabantse penvoerder positief beoordeeld door de adviescommissie en is geschikt voor in totaal € 30 mln. vanuit het Europese subsidiefonds (EFRO).

Op dit moment is 25% gerealiseerd binnen de Brabantse projecten, verwachting is dat eind 2023 90% realisatie is behaald. Dit is wel afhankelijk van de voortgang van deze projecten. Stimulus houdt als

uitvoeringsorganisatie de voortgang van deze projecten in de gaten en staat in nauw contact met de penvoerders van de projecten.

• Green Deal - Just Transition Fonds (JTF)

De Europese commissie heeft ook extra miljarden ter beschikking gesteld via het Just Transition Fund (JTF) dat onderdeel uitmaakt van het Just Transition Mechanism binnen de Europese Green Deal.

Zo is voor de provincie Noord-Brabant het COROP - gebied Moerdijk aangewezen en is een bedrag van € 58,5 mln. toegewezen aan dit gebied.

Voor Brabant is de focus op de thema's energie, circulaire & biobased economie en eiwittransitie voor verduurzaming van de industrie in brede zin. Er staan binnen JTF in West-Brabant 3 programmatische sporen centraal, te weten product- en proces innovatie (spoor 1), energie infrastructuur en energiesystemen (spoor 2) en arbeidsmarkt (om- en bijscholen, spoor 3).

In 2022 heeft het voorbereidende werk plaatsgevonden voor de governance van JTF, waarbij het Rijk als Beheerautoriteit optreedt en de provincie Noord-Brabant is aangewezen als Intermediate Instanties die het mandaat heeft gekregen om regionaal de uitvoering voor hun COROP-gebied te verzorgen. Stimulus programmamanagement zal namens de Zuid-Nederlandse provincies Limburg, Brabant en Zeeland het JTF in uitvoering brengen.

• Green Deal - Recovery and Resilience Facility (RRF)

Het grootste onderdeel van het EU –herstelinstrument in reactie op de COVID-19 crisis (Next Generation EU) betreft de faciliteit voor herstel en veerkracht (Recovery and Resilience Facility, RRF).

Doel van het RRF is het bevorderen van de economische, sociale en territoriale cohesie in de Europese Unie door het verbeteren van weerbaarheid en het aanpassingsvermogen van de lidstaten, het aanpakken van de sociale en economische impact van de crisis, en het steunen van de groene en digitale transitie.

De omvang van de faciliteit behelst voor Nederland ongeveer € 4,7 miljard. (excl. de benodigde cofinanciering). De Raad van ministers heeft het definitieve Nederlandse plan op 4 oktober 2022 goedgekeurd. Hierin zijn hoofdzakelijk reeds gedekte investeringen en hervormingen opgenomen, gebaseerd op het coalitieakkoord 2021-2025. Ruimte voor eventuele additionele investeringsmogelijkheden voor de regio's, bleek er niet te zijn.

2. Europese Programma's 2021-2027

• Majeure Europese programma's: OPZuid, GLB/NSP, Interreg VI

Bij de vormgeving van het nieuwe OPZuid, GLB-NSP en Interreg programma's 2021-2027 is de geactualiseerde Zuid-Nederlandse Regionale Innovatie Strategie (RIS3) als kader gebruikt bij de vormgeving van de verschillende Europese programma's

Bij de verschillende programma's die in nauwe samenwerking met de programmapartners zijn opgesteld en afgestemd met de externe stakeholders ligt het accent op een slimmer en groener Europa. Hiermee sluit het perfect aan bij onze provinciale doelstellingen en kunnen we door slimme programmering Europese middelen genereren die bijdragen aan het realiseren van onze doelstellingen.

OPZuid:

Op 29 juni 2022 heeft de Europese Commissie het OPZuid 2021-2027 goedgekeurd. Daarmee stelt de Europese Commissie in totaal € 109 mln. beschikbaar voor de regio Zuid-Nederland gedurende de programmaperiode 2021-2027. Het Ministerie van EZK heeft op 5 juli 2022 Brabant aangewezen als Beheerautoriteit (BA) waardoor de bevoegdheid is ontstaan om het OPZuid uit te voeren. Vervolgens hebben GS Brabant (in hoedanigheid van BA) de OPZuid subsidieregeling goedgekeurd.

De eerste openstelling van het OPZuid vond plaats van 12 september tot en met 4 november 2022. Tijdens de eerste openstelling zijn er in totaal 48 projectaanvragen ingediend. 31 van de 48 projectaanvragen hebben Brabantse cofinanciering aangevraagd. In totaal is hiermee bijna 30 miljoen euro aan EFRO-subsidie en Brabantse cofinanciering aangevraagd. De projectaanvragen zijn in januari 2023 beoordeeld door een onafhankelijke deskundigencommissie. Vervolgens voert uitvoeringsorganisatie Stimulus de laatste financiële toetsen uit en daarna worden de eerste OPZuid 2021-2027 projecten beschikt (Q1 2023).

De voorbereidingen voor de twee openstellingen in 2023 (voor- en najaar) zijn in volle gang. In 2023 valt er € 30 mln. aan EFRO-subsidie te verdelen en er is voor Brabant een cofinancieringsbedrag van € 6,5 mln. gereserveerd. Het te verdelen EFRO-bedrag van de openstelling in het najaar zal hoogstwaarschijnlijk worden uitgebreid met cofinanciering vanuit het Rijk (± € 7,5 mln.).

GLB/NSP:

Nederland heeft als laatste lidstaat in december 2022 van de Europese Commissie groen licht gekregen voor het nieuwe GLB waarvoor een Nationaal Strategisch Plan moest worden ingediend. Lidstaten hebben meer vrijheid gekregen om naar behoeften en mogelijkheden te kijken om de landbouw te verduurzamen. Het budget voor de hectarepremie is gedaald en door deelname aan de ecoregeling kunnen boeren het verlies aan inkomenssteun gedeeltelijk opvangen. Een substantieel gedeelte is overgeheveld naar het ELFPO om meer ANLb mogelijk te maken en juist de verduurzaming en innovaties met projectsubsidies te stimuleren. Zo wil het nieuwe GLB toekomstbestendig boeren stimuleren. Brabant krijgt rond de € 66 mln. aan Europese subsidie beschikbaar met een cofinancieringsopgave van rond de € 35 mln. Het ANLb rekent met € 29 mln. Europese middelen en € 15 mln. cofinanciering.

Interreg VI:

De Interreg programma's zetten in op grensvervaging en bevordering van samenwerking tussen regionale gebieden in verschillende landen. Interreg A is gericht op grensoverschrijdende samenwerking. De nadruk in de huidige programmaperiode 2021-2027 ligt hierbij op de thema's innovatie, duurzaamheid en grensoverschrijdend arbeidsmarktbeleid. Ook in deze Europese programmaperiode maakt Brabant weer onderdeel uit van de volgende Interreg VI-A programma's: Interreg Deutschland –Nederland, Interreg Vlaanderen-Nederland en Interreg Maas-Rijn.

Mijlpaal 2022

- De beschikbare EFRO-middelen uit de vorige Europese programmaperiode (Interreg V) zijn in alle drie de Interreg A - programma's nagenoeg beschikt.
- Op dit moment vindt een adequate afwikkeling plaats van de vastgestelde projecten binnen de 3 programma's.

Interreg Deutschland –Nederland

- Het OP Interreg VI-A Deutschland Nederland is op 22 juli 2022 goedgekeurd door de Europese Commissie.
- De Europese Commissie heeft € 240 mln. Europese middelen beschikbaar gesteld voor dit programmagebied in de periode 2021-2027.
- De lancering van de doorlopende openstelling was op 20 april 2022, omdat gewerkt wordt met een doorlopende openstelling is het volledige EFRO bedrag van € 240 mln. beschikbaar gesteld.
- In totaal zijn er 14 projecten ingediend, de stuurgroep heeft 5 projecten hiervan goedgekeurd. In 2 van de 5 projecten zitten een of meerdere Brabantse partners.

- In 2022 hebben nog geen van de projecten een cofinancieringsaanvraag ingediend.

Interreg Vlaanderen-Nederland

- Het OP Interreg VI-A Vlaanderen-Nederland is op 20 september 2022 goedgekeurd door de Europese Commissie.
- De Europese Commissie heeft € 205 mln. Europese middelen beschikbaar gesteld voor dit programmagebied in de periode 2021-2027.
- De lancering van de eerste Call voor project ideeën was op 11 februari 2022, voor deze Call is een totaal bedrag van € 71 mln. EFRO beschikbaar gesteld.
- In totaal zijn er 103 projectideeën ingediend, het Comité van Toezicht heeft besloten dat 29 project ideeën zich mochten opwerken tot een definitieve aanvraag. In 24 van de 29 aanvragen zitten 1 of meerdere Brabantse partners.
- In 2022 hebben nog geen van de projecten een cofinancieringsaanvraag ingediend.

Interreg Maas-Rijn

- Het OP Interreg VI-A Maas – Rijn is op 14 november 2022 goedgekeurd door de Europese Commissie.
- De Europese Commissie heeft € 110 mln. Europese middelen beschikbaar gesteld voor dit programmagebied in de periode 2021 –2027.
- De lancering van de eerste Call voor project ideeën wordt verwacht in het voorjaar van 2023.

Provinciale cofinanciering Europese programma's 2021-2027

Voor het huidige programma is gekozen om de cofinanciering te dekken uit de beschikbaar gestelde middelen per programma. De motivatie is dat de EU middelen bijdragen aan onze eigen doelstellingen en door inzet van onze cofinancieringsmiddelen er extra middelen voor de doelstellingen beschikbaar komen. Omdat deze stelselwijziging procedureel een klein risico in zich heeft dat benodigde cofinancieringsmiddelen niet tijdig beschikbaar zijn, is er in 2022 een risicobuffer aangelegd om te voorkomen dat potentieel EU middelen verloren gaan als gevolg van deze risico's. Hiermee zal dit risico opgevangen worden zodat er, indien noodzakelijk, bijsturing kan plaatsvinden. Een bijdrage voor de uitvoering van de programma's (Stimulus, Interreg-secretariaten, RVO) is naar schatting jaarlijks € 2,5 mln. De uitvoeringskosten van de Europese programma's zullen de komende zeven jaar door de provincie gedragen moeten worden. De eerste 2 jaar (2022 en 2023) zal dit vanuit de restant middelen reserve Cofinanciering Europese programma's gedekt worden en daarna uit de structurele dekking.

3. Afronden Europese programma's 2014-2020

- Majeure programma's: OPZuid, POP3, Interreg V

Binnen deze programmaperiode is onder de naam POP3+ het Plattelandsontwikkelingsprogramma verlengd met twee jaren.

In verband met vertraging in de Brusselse besluitvorming heeft er een transitieperiode van 2 jaar plaatsgevonden om de nieuwe maatregelen die in het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid terugkomen te borgen en hierop alvast op voor te sorteren. Een kleine € 19 mln. was beschikbaar aan Europese middelen voor 2021-2022. Voor de transitieperiode zijn de volgende focus doelen genoemd: klimaatdoelen, kringlooplandbouw en biodiversiteitsherstel. Zowel de landbouw transitie als de opgaven voor natuur, bodem en water zijn aan de orde.

Voor zowel voor POP3 als voor OPZuid en de Interreg V programma's ligt de focus nu op het adequaat afronden van de gesubsidieerde projecten.

•Bancaire instrumenten

Europees Fonds voor Strategische Investerings (EFSI)/InvestEU

De provincie heeft in augustus 2018 de mkb-plusfaciliteit opgezet om snelgroeiende en innovatieve mkb- en midcap ondernemingen in Brabant te kunnen voorzien van durfkapitaal, wanneer ze daarvoor onvoldoende terecht kunnen bij private partijen. Het beschikbare bedrag aan publieke middelen voor participaties (equity) kan oplopen tot een totaal van € 120 mln., waarvan € 30 mln. aan provinciale middelen, € 30 mln. aan rijksmiddelen en € 60 mln. aan middelen uit het Europees Fonds voor Strategische Investerings. Voor de leningenkant van de mkb-plusfaciliteit stellen de provincie en Invest-NL sinds januari 2020 ieder €30 mln. beschikbaar.

De aandelen- en leningenkant van de mkb-plusfaciliteit hebben in principe een looptijd van respectievelijk 20 en 17 jaar. In 2020 heeft de provincie de eerste twee co-investerings gerealiseerd en in 2022 de derde. In totaal gaat het om circa € 11,75 mln. aan provinciale middelen.

•Beleidsinstrumenten

Vanguard Initiative

Het Vanguard initiatief is een initiatief waarin ruim 39 Europese regio's samenwerken. Brabant participeert actief in dit Europese Samenwerkingsproject, gezien het grote belang van de Industrie-agenda in onze regio. In 2022 hebben we, naast de bestaande activiteiten, deelgenomen aan activiteiten op het gebied van AI en Smart Health. Verder is 2022 een I-3 (Interregional Innovation Investments) voorstel gehonoreerd op het gebied van 3D Printen en Printed Electronics. Vanguard is gericht op de Europese maakindustrie (Smart Industries), met een focus in 2023 op de ontwikkeling en toepassing van Artificial Intelligence. Het is de bedoeling om in 2023 op Smart Health een voorstel in te dienen met de collega's van LSH in het nieuwe fundinginstrument I-3 (Interregional Innovation Investments).

Monitoring Europese programma's

Twee keer per jaar monitort Stimulus Programmamanagement van de provincie Noord-Brabant - in samenwerking met ERAC - de verlening van Europese subsidies aan projecten met begunstigen die zijn gevestigd in Zuid-Nederland. Deze gegevens worden ieder half jaar geactualiseerd en laten zien aan hoeveel Brabantse projecten vanaf het begin van de huidige programmaperiode 2014-2020 tot heden Europese subsidie is toegekend. Voor de rapportage klik hier

Leergang Europa: Europe Academy

In 2022 heeft het Team Europese Programma's de bekendheid binnen de organisatie over de mogelijkheden van de Europese Programma's vergroot door de organisatie van de Leergang Europa. Met deze leergang wordt kennis gedeeld over Europa, Europese Unie, maar vooral ook de Europese subsidieprogramma's. De leergang Europa is onderverdeeld in drie thematische sessies:

- 1) Algemene introductie op Europa en haar subsidieprogramma's;
- 2) Het Europese financieringslandschap en de kansen voor Brabant;
- 3) Europese projectontwikkeling voor Brabantse projecten.

Sessie 1 betrof een algemene introductiesessie, deze werd drukbezocht door circa 60 collega's.

Themasessie 2 zoomt in op de subsidiekansen voor Brabant en is eenmalig in 2022 georganiseerd en wordt in 2023 herhaald. Themasessie 3 wordt in 2023 voor de eerste keer gegeven en legt uit hoe een succesvolle aanvraag tot stand komt. De Europa Leergang is een samenwerking tussen ERAC en collega's uit het team Europese Programma's.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Europese programma's 2021-2027

Door de beleidsprogramma's is vooralsnog cofinanciering toegezegd voor de openstellingen in de huidige bestuursperiode. In 2022 zijn er voor de programma's OPZuid en Interreg openstellingen geweest. De realisatie van deze openstellingen zal volgens planning pas in 2023 plaatsvinden.

Beleidsprogramma	Totaal benodigde en toegevoegde cofinanciering 2022 en 2023
Energie	€ 6.500.000
EKT	€ 8.917.500
Landbouw en voedsel	€ 4.000.000
Water en Bodem	€ 2.850.000
Natuur	€ 2.365.000
	€ 24.632.500

In 2022 is er €

24.282.500 toegevoegd aan de reserve. Dit is inclusief € 4.700.000 voor de uitvoeringskosten afkomstig uit de reserve EP 2014-2020. Voor de uitvoeringskosten voor het Europese programma 2021-2027 is in 2022 € 666.449 onttrokken aan de reserve.

Per 31 december 2022 is de stand van de reserve EP 2021-2027 € 23.616.051.

De benodigde cofinanciering na 2023 tot het einde van programmaperiode zal naar verwachting een bedrag van € 42,7 mln. zijn. Voor het beleidsprogramma Energie is er vanuit de vrije begrotingsruimte reeds een bedrag van € 4,8 mln. als dekking overeengekomen. Daarmee komt de verwachte benodigde cofinanciering op € 37,9 mln.

Binnen de beleidsprogramma's zal in 2023 de dekking van de cofinanciering voor de programmajaren 2024 tot en met 2027 moeten worden gevonden.

Europese programma's 2014-2020

POP3

Voor het POP3+ programma zijn er in 2021 en 2022 nog vijf wijzigingsregelingen voor Plattelandsontwikkelingsprogramma opengestaan. In 2022 is hiervan €4,5 mln. tot realisatie gekomen. Van deze openstellingen staat nog voor €3,2 mln. aan subsidieaanvragen open voor 2023.

Uitvoeringskosten

Conform afspraak zullen de uitvoeringskosten 2022 en 2023 voor zowel de Europese programmaperiode 2014-2020 als 2021-2027 uit deze reserve EP 2014-2020 worden gedekt. Derhalve is € 4,7 mln. voor de uitvoering EP 2021-2027 overgeboekt naar deze reserve.

Voor de uitvoering 2014-2020 moet naar verwachting nog € 2,1 mln. worden gereserveerd.

Reserve Europese programma's 2014-2020 inclusief transitieperiode

Programma's (in € mln.)	Toevoeging t/m 2022	Onttrekkingen t/m 2022	Saldo reserve 31-12- 2022	Verwachte stand reserve einde programmaperiode
OP Zuid	29.541.475	31.973.395	2.431.920	-2.431.920
POP3	50.653.938	40.902.299	9.751.639	6.509.890
Intereg	25.282.196	20.742.108	4.540.088	4.540.088
Uitvoering	16.131.854	23.797.999	7.666.145	-9.803.468
Risicobuffer (2022)	10.000.000		10.000.000	10.000.000
Totaal	121.609.463	117.415.801	14.193.661	8.814.590